Kurdish Violin player

Salah Raouf

کەمانژەن

سەلاح ڕەئوف

2009

سەرەتا

دێتە یادم ئەوسالانەی سەرەتای خولیای فێربوونوژەنینی کەمانچەبووم،ماڵەوماڵ ئەگەڕام بەدوای کەسێکاکەهەمان خولیای هەبێ، بۆ ئەوەی پەرتوکێکی نۆتە، یان پارچە ئاوازێک تەنانەت بەدەستیش نوسرابا هەر پێم خۆشبوو، تەنانەت بەشاری سلەیمانیشەوە نەئەوەستام، ڕووم ئەکردە هونەرمەندان و هەوادارانی هونەری مۆسیقا، گەر پەرتوکێک بگرە لاپەڕەیەکی نۆتەی مۆسیقام دەستکەوتایە، ئەوا داوای مۆڵەتی ماوەیەکم ئەکرد بۆ ئەوەی فریای ئەوەبکەوم کە بڕی ئەونۆتانە بە دەست بنوسمەوە، لەبەرئەوەی ئەوسەردەمە تەنانەت ئامێری کۆپی کردنیش دەگمەن بوو،جاگەر لەناکاو و لە گەشتێکمدا بۆ شاری بەغداد پەرتوکێکی مۆسیقام دەستکەوتبێ جاهەر نۆتەی تیابوایە گوێمان نەئەدایە بۆ کامە ئامێر نوسراوە، بێگومان ئەوجۆرە پەرتوکانە لەوێ پەیداکردنی تۆزێ ئاسانتر بوو، پاش بیرکردنەوەم لە ئاسانکردنی ئەم گرفتەو بەهاوکاری برای هونەردۆست کاک نەوزاد قەفتان هەوڵمان دا لەسەر ئەرکی ئەو بەڕێزە پەرتوکی فێربونی کەمانچە بەچاپ بگەیەنیین، بەڕایمن و زۆربەی هەوادارانی هونەری مۆسیقا، ئەوهەوڵە لەوساتەدا ئەرکی خۆی بەجێهێنا. پاش دەیان ساڵ لەدوای ئەو سەردەمە، کە جۆریڕاگەیاندنەکان ئاسانبوون هەر لە نامەو، تەلەفۆن و رادیۆو تەلەڤزیۆن و گۆڤارو ڕۆژنامەو بگرە خێرا ترینیان کە تۆڕی ئەنتەرنێتە، بەهۆیەوە ئەتوانرێ زۆر بەخێرایی، ئەوەی مەبەستە؛ لێی بگەیتەئەنجام، هەرکەسێ هەوادارو ئارەزو مەندی هەرشتێک لەم دنیایە بێت، ئەوا لەساتێکی کەمخایەندا ئەگاتە بەردەستی، لەوانەش کتێب ونوسراوە هونەریەکان، بەتایبەتی هونەری ساز و ئاواز،کە بەئاستێکی بەرچاو میللەتانی سەرڕوی زەمیین ڕۆژانەو لەهەموساتەکانی ژیانیاندا خەریکی گۆڕینەوەی زانستی وکاری هونەری و پیشاندانی بەهرەی نوێ و ئەفراندنی ئەو کارەنوێیانەی کە ڕۆژانە بەئەنجامی ئەگەیەنن ،بەڵام مەخابن گەلی کورد وەکوو هەمووگەلانی ڕۆژهەلات،بەتایبەتی لەبواری هونەری سازوئاوازدا، لەسەدان ساڵ لەمەوبەرەوە لەوئاستەی خۆیدا نەجولاوەو بەهیچ جۆرێک نەشوونمایەکی بەرچاوی بەخۆیەوە نەبینیوە،هەڵبەتە میللەتی کورد لەسەدان ساڵەوە مێژوو قەرزارباریەتی،لەبەرئەوەی لەناوچەیەکی وادائەژی کە هەردەم خەریکی ململانێی رامیاری نارەواو،نائارامی و زەوتکردنی مافی سەربەخۆیژیانو، سەرقاڵبوونی تاکی کورد، بەکاری دوورلەزانستی وبگرە هونەریش، بەڵام سوپاس بۆخوا، کە ماوەیەکە میللەتەکەمان ئاهێکی وەبەردا هاتووە، ئەتوانی هەناسەیەکی سەرفەرازی هەڵمژێ، بۆیە ئەم سەردەمە بەسەردەمێکی گرنگ دائەنرێ ، بۆبوژاندنەوەی گیانی نەتەوایەتی و بەخۆداچونەوەی تاکی کورد لە کەموکوریەکانی سەردەم، پێم وایە هەولێ تاکی کورد گەر لەهەوڵی دەسەلات زیاترو گرنگترنەبێ، ئەوا بەهیچ جۆرێک کەمتر نییە، لە هەموو دنیادا، بەتایبەتی لەبواری هونەر وبەتایبەتی تریش بواری هونەری ساز و ئاوز (مۆسیقا)، فراوانبوونی ئاستی هونەر کاری تاکەکەسە، تاکی کورد لێی بەرپرسیارە، مێژووی گەلان ئەمە ئەسەلمێنن، لەهەمووسەردەمانێکداو لایهەمووگەلان، پێشکەوتن یان فراوان بوونی ئاستی هونەر لە کەسێکەوە دەستی پێکردوە ، هەرچەندە کارەکەش کاری کۆمەڵی بێت، بەهرەو ئەفراندنی کەسێک بۆتە سەرەتایەکی گرنگ، جاگەر دەستپێکردنەکەئەفراندن بێت ئەوا بێ چەندو چوون ئەو ئەفراندنە

لەگەشەداندا ئەبێت بەپێچەوانەشەوە هەر ڕاستە، مەبەستم ئەوەیە، هونەرمەند ناشێ چاوەڕێی کەسی تر بکات تا ڕێی بۆخۆشکا، ئەوسا کار بکات، سەردەم سەردەمی ئەوەیە ئەبێ هەردەم لەهەوڵی کارکردنابیت، کاری باش خۆی ڕێ بۆخۆی ئەکاتەوە، کاری لاوازیش لەشوێنی خۆی نابزوێ، بگرە زوبەزو مرداریش ئەبێتەوە گەر فریای چاوهەڵهێنانیش بکەوێ، بەڵام کاری دەسەڵات تەنها زەمینە سازکردنە بۆ برەودان بەبەهرەی پەسەند تابێتە ئەفراندنێکی پەسەندتر،من پێم وایە سەردەمی ئەوەهاتوە، کەهەرکەسێکی کورد بزانێ کەلەکام بواردا شارەزایەو، ئەو سەردەمە بەسەرچوو کە لەبەرئەوەی ڕژێمی فاشی منداڵەکانمانی بەناوی هونەرەوە ئەبردە مۆڵگاکانی خۆی بۆدورخستنەوەیانلەهونەر، بۆیە دوستکردنی تیپی مۆسیقای منداڵان لەوسەردەمەدا لەلایەن چەندکەسێکەوە، کارێکی نەتەوەیی بوو، ئەوتاکانە (کەسانە) لەوسەردەمەدا نامەی خۆیان گەیاند، بەپێی سەردەم گونجاو بوو، بەڵام مەرج نییە ئەوکارە ئێستا بەوجۆرە بۆئەم سەردەمە لەبار بێت. بەڕای من تاکی کورد بەتایبەتی هونەرمەند ئەبێ هەردەم ئاستی بەهرەوتوانای خۆی لەبەرچاوبێت، سەردەم سەردەی هۆشمەندییە، هەمووهەڵەیەک یان بێتوانایی و نەزانییەک، کە ببێتە هۆێ لەباربردنی تواناو بەهرەی جگەرگۆشەکانمان ودوورخستنەوەیان لە ئەفراندن لێپرساوێتێەکی مێژووییە ، ئێستا سەردەمێکی نوێیە،پێوستی بەبیرو هۆشی نوێ هەیە. بۆیە پاش ئەوی کە زۆر لە هەواداران و فێرخوازانی هونەر بەتایبەتی فێرخوازانی ئامێری کەمان داخوازی دووبارە و سەرلەنوێ لەچاپدانی پەرتوکی فێربوونی کەمانچە بوون تا بە چاپی بگەیەنمەوە،بۆیە پاش بیرکردنەوەیەکی زۆر و، لەبەر چەندهۆی گرنگ بڕیارم لە دووبارە بە چاپ گەیاندنی دا .

ئەوهۆکارانەش بریتیین لە:

ئەوسەردەمەی کە ئەو پەرتوکەی تیابەچاپگەیەنرا سەردەمێکی ناهەموار بوو، بەتایبەتی لە ڕووی نەبوونی پەرتووکی فێربوون یان کەرەسەی نوسینی نۆتە،بۆیە زۆربەی زۆری نۆتەکانی ئەو پەرتووکە بەدەست وخەتی خۆم نوسراون، هەرچەندە ئێستا وەکوولەمەوبەر باسمکرد، بەهۆی بەتایبەتی تۆڕی ئەنتەرنێتەوە باشترین پەرتوکی ڕاهێنانی ئامێری کەمان لە بەردەستایە، یان زۆر بەئاسانی لە پەرتوکخانەکاندا بەچنگ دەکەوون،بەڵام ئەمانە هێشتا مەبەستی نەتەوەیی کوردی ناپێکی، لەبەرئەوەی ئێمەی کورد تایبەتمەندییەکی خۆمان لەزمانی سازو ئاوازدا هەیەو، کەم لە میللەتانی دەوروپشت دەرکیان پێ کردوە،یان خۆیان لێ گێلکردوە، بەتایبەتی نوسینی نۆتەی مۆسیقا بەشێوەزانستیەکەی.....؛ نەک بەوشێوە هەڕەمەکییەی کە لەڕۆژهەڵاتدا تائێستاش باوە، تەنانەت هونەرمەندەکانی خۆشمان بەوجۆرە بەکاری ئەبەن، بۆیە من لەسەر ئەوڕێگا زانستیە نوێیانەی کە لەپەرتوکی (پۆلێنکردنی پەیژەکانی مۆسیقای کوردی) بەشێوەیەکی زانستی تیۆری وبەوردی ڕونم کردونەتەوەو باسم لێکردوون، بەچاکم زانی ئەوزانستیە تیۆرییە نوێیانە بخەمەدۆخی پراکتیکی وبەئامێر ژەنیین، تابەشێوەیەکی زانستی، وەکومیللەتانی پێشکەوتوی جیهان بتوانیین گوزارش لە هونەری ڕەسەنی خۆمان بکەیین.

سەڵاح ڕەوف

2011

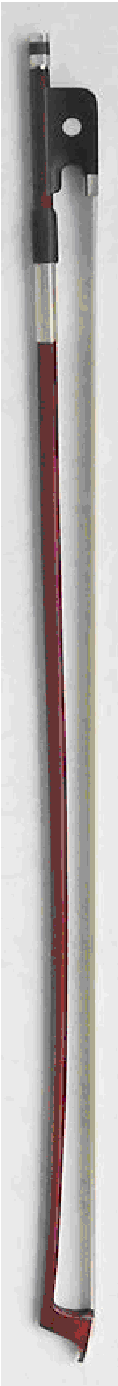

کەمانچە

کەمانچە De viool, violin (Franc), Geige of Violine (Dutish),
کەمانچە violin (English), violino (Itali) کەمانچە ئامێرێکی گرنگی مۆسیقا ژەنینی ناو ئۆرکسترای مۆسیقایی گەورەیە، یان بڵێین سیمفۆنی ئۆرکێست.

مۆسیقا زانی بەناوبانگی جیهانی (باخ) جوانترین مۆسیقای بۆ ئەم ئامێرە ناسکە نوسیوە، لە سەدەی هەژدەهەمدا (ئەنتۆنیۆ سترادیڤاردی) بەشێوەیەکی جوانترئامێریکەمانی درووست کردەوە،ئەفراندنی درووستکردنی شێوازی یەکەم کەمانچە تائێستاش ئاشکرانییە، لەوە ئەچێ هەرکەسێکی ئیتالی بێت،ئەڵێن (500) ساڵ لەمەوبەرو لەسەدەکانی ناوەڕستدا ئامێرە مۆسیقاییە ژێدارەکان هەبوون،کەبەپەنجە ئاوازیان پێئەژەنرا وەکو ئامێری گیتارو هاو چەشنەکانی، هەروها هەندێ ئامێر کە بە کەوان پێیان ئەژەنرا

لەو وێنەیەدا چەند جۆرێک لەوکەوانانەی کە کەمانچەیان پێ ژەنراوە ئەبینرێن، ئەوکەسانەی کە خولیای دروستکردنی ئامێری کەمانچەیان هەبوو، تەنها جوانی ڕوی ئەوئامێرەیان لامەبەست نەبو بەئاستی جوانی دەنگەکەی بۆیە هەردەم هەوڵیان ئەدا ئامێرێکی خاوەن جوانی و دەنگێکی خۆش بەرهەم بهێنن.

فارس ڤیالۆن، کورد و تورک کەمانچەی پێئەڵێن ، کەمان بەفارسی مانای کەوان ئەگەیەنێ،

ئەڵێن یەکەم کەمانچەی تەواو ساڵی 1550 لەسەنتەری Brescia شاری کریمۆنا (Cremona)کارگەی کەماندروستکردنی ئیتالی دروستکرا، لەو شارە بەناوبانگترین کەمان دروستکەر ئەژیا کە ناوی ئەندریا ئەماتی بوو (Andrea Amati) 1535– 1610 ، ئەماتی خاوەنی بەهرەو سەلیقەیەکی بێ پایان بوو لەپەیداکردنی دەنگی بەسۆزی کەمانچەدا،هەر ئەو گرفتی ناخۆشی دەنگی کەمانچەی لەناوبرد، ئەو شێوازو فۆرمەی کەمانچەی ئێستائەیبینین لەسەردەمی (Antonio Stradivari) دەستی پێکرد.

بۆ درووستکردنی کەمانچەی کەرسەی زۆر پێویستە، لەوانە داری جۆراو جۆر،بۆ سەرو ژێرو مل و لاو کلیل و ، ، ، ،هتد.

ژێ – کەمانچە خاونی 4 ژێیە ناوکانیان لە دەنگەزیلەکەوە بۆ دەنگە گڕەکەی بەم جۆرەیە:
می ، لا، ڕێ، سۆڵ (G, D, A,E).

پرد – چوار ژێکە بەسەر ئەو پردەدا تێپەرئەبن بەستنەوەی ژێکان لەهەردوسەرەکەیەوە ئەبێتە هۆی چەسپ بوونی پردەکە لە سەر ڕوی سەروی کەمانچەکە.

کلیلەکان – هەمووکەمانچەیەک چوار کلیلی بەستنەوەوقایمکردنی ژێکانی هەیە.

برغو – بۆ قایمکردنی ژێ کان و کۆککردنی دەنگەکان.

کونە فاییەکان ($\mathscr{F}$) – دەنگ لەوکونانەوە دێنەدەرەوە،بۆیە ئەونازناوەیان هەیە لەبەرئەوەی شێوازەکەیان لە پیتی فای لاتینی ئەچێت.

وتمان ئامێری مۆسیقایی کەمانچە چوارژێی هاودرێژیی بەدەنگی جیاواز هەیە، ئەودەنگە جیاوازانە بەهۆی باریکی و ئەستوری ژێکانەوە پەیدا ئەبێ،تا ژێکە باریکتربێت، دەنگەکە یزیلتر ئەبێت، بە پێچەوانەشەوە، تا ژێکە ئەستورتربێت دەنگەکە گڕتر دەبێت، ئەوچوارژێیە،بەسەر پردەکە دا تێپەڕ ئەبن،پردەکەش خاوەنی دووپێیە کەلەسەر بەشی سەرەوەی کەمانچەکە بەهۆی قایمکردنی ژێکانەوە لە جێگاکەی ئەوەستێ، بەپیاهێنانی کەوانەکە بەسەرژێکاندا، ژێکان ئەکەونە لەرینەوە، پردەکەش ئەو

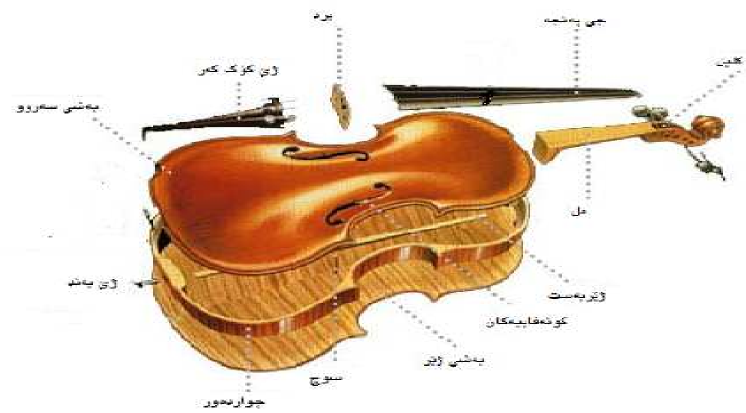

لەرینەوانە ئەیگەێنێتە بەشی سەروی کەمانچەکە، بەهۆی کۆڵەکەیەکی قایمکراو لەنێوان بەشی سەروو بەشی خوارودا،لەرینەوەکەئەگاتە بەشی خواروش،جا لەرینەوە کانیش لەو بۆشاییەگەورەیەی نێوان بەشی سەروو و بەشی خواروداگەورەدەبێت، هەست بەبیستنی ئەکرێت، باش و لەبار دانانی ئەوکۆڵەکەی نێوەند بەشی سەرو و بەشی خواروو، کاریگەرێتیەکی گەورەی لەسەر جوانی دەنگەکە هەیە، لەڕێی دانانی پەنجە لەسەر ژێکان، کەمانای کورتکرد نەوەی درێژی ژێکە ئەگەیەنێ، بۆیە دەنگەکە زیلتر ئەبێت، ئەمکردارە لەسەرهەرکامێک لە ژێکان بکرێت،ئەو کردارە ڕوئەدات، چەندی کورتکردنەوەی درێژی ژێکە، ئەبێتەهۆی ئەمەندە زیل کردنی دەنگەکە.

لەکەمان ژەنیندا دەستی ڕاست بۆ بەکارهێنانی کەوانە، دەستی چەپ بۆ هەڵگرتنی کەمانچە کەیە، بۆکورتکردنەوەی درێژی ژێکان، پەنجەکانی دەستی چەپ هۆکارن، پەنجەگەورە بۆ کورتکردنەوەی درێژی ژێکان بەکارناهێنرێ، چوار پەنجەکەی تر ئەوکاریگەرێتیەیان هەیە،پەنجەی ئاماژە، کەلە تەنیشتی پەنجەگەورەوەیە بەپەنجەی یەکەم هەژمار ئەکرێ، دوای ئەو پەنجەی ناوەراست ئەبێتە پەنجەی دووهەم هەروەها سێهەم وچوارەم.

دەنگەسروشتیەکانی ئامێری کەمانچە (دەنگەکان بێ هێماکانی گۆڕین)، بەمجۆرەن:

ژێی سۆڵ(بێپەنجە)– لا1– سی 2– دۆ3 – ڕێ4

ژێی ڕێ (بێپەنجە) – می1 – فا2 – سۆڵ3 – لا4

ژێی لا (لابێپەنجە) – سی1– دۆ2– ڕێ3 – می4

ژێی می(بێپەنجە) – فا1 – سۆڵ2 – لا3 – سی4

- D- string: e = 1, f = 2, g = 3, a = 4
- A- string: b = 1, c = 2, d = 3, e = 4
- G- string: a = 1, b = 2, c = 3, d = 4
- E- string: f = 1, g = 2, a = 3, b = 4

لەساتی بەکارهێنانی هێماکانی گۆڕین(بڵندکەرەو نەویکەر)، بەپێیئەو بەکارهێنانە جێگۆڕکێ بەشوێنی پەنجەکان ئەکرێت، (لەکاتی پێوستداباسیان لێ ئەکەیین).

شوێن(Position):

وشوێن گۆڕکێی پەنجەو شوێنی پەنجەکان، لەکەمانچەژەنیندا زۆرباوە، دانانی پەنجەکان وەکو ساتیەکەم (لەو وینەی تەنیشتا ئەیبینین) بە شوێنییەکەم ناو ئەبرێت، بەڵام گەر پەنجەی یەکەممان خستە شوێنی پەنجەی دووهەم، ئەوا بەشوێنی دووهەم ناو ئەبرێت،هەروەها گەر لەشوێن دەنگی سێهەم پەنجەی یەکەممان دانا ئەوا بە شوێنی سێهەم ناوئەبرێت بەوجۆرە، ، ،هتد

بەواتای ئەوەی گرنگ لە ژەنینی دەنگەکەیە بە شێوازێکی تەواو و کۆک، جا بەپێی پێویست دانانی کام پەنجەیەگرنگ بوو، ئەبێ فێرخواز خۆێ ڕابهێنی بۆبەکار هێنانی،و دانانی پەنجەکە لەشوێنی مەبەستدا، ئەوەی شایانی باسە ئەبێ فێرخواز ڕەچاوی ئەوەبکات، تا درێژی ژێکە کەم بووەوە میانەی نێوان دەنگەکانیش کەمو تەسک دەبنەوە

نیوشوێن Half Position **: پەنجەی یەکەم لە سەر میانەی تەواو دانانرێ بەتەنها لە سەرنیومیانەکانی تەنیشت سەرەتا دائەنرێ،بۆ ژەنینی هەندێ پەیژەی مۆسیقایی پێویست، لەساتی گونجاو باسی دەکەیین.**

کشاندن (Extend)**: بۆ کشاندنی پەنجەی چوارەم بەکاردێت ساتێ کە پەنجەکانی تر لە شوێنی خۆیانن و پەنجەیچوارم جگە لە پلە دەنگیەکەی خۆی ئەکشێتە شوێنی پلەدەنگییەکی تری بڵندتر.**

هەندێ زانیاری لەسەر جۆری ژەنینی کەمانچە

جۆریهێزیژەنیین :

تاڵەکانیکەوان تاڵەموی کلکی ئەسپە،یان لەو شێوەیە درووستکراوە، کەوان لە هەردووسەرەوە قایم کراوە لە بنەوە لەناو بۆکسێکی داخراوداقایمکراوەکە بەهۆی برغو یەکەوە توندوشل بکرێتەوە،تا بەویستی ژەنیاربێت. هێزی توندی ژەنین لە بنی کەوانەوە دەستپێ ئەکا، هەندێ جۆری ژەنین هەیە تەنها بەبەشی بنەوەی کەوانەکە ئەژەنرێ، جۆرەکانی:

Detache (دێتاشێ) : بەواتای بەکارهینانی بەشی زۆری کەوانەکە بۆ تەنها دەنگێک، بریتییەلە هێڵێک(–) لە ژێر یان لەسەر نۆتەکە ئەنوسرێ.

Legato (لێگاتۆ) : بەواتای ژەنینی چەند نۆتەیەک (دەنگێک)، بەیەک کەوانە.

Staccato (ستاکاتۆ) : بریتیە لە ژەنینی دەنگێک بەبێ هەڵبڕینی کەوانە،نیوەی دەنگەکە بەهەمان کاتەکەی خۆی هێماکەی بریتیە لە خاڵێک ئەخرێتە سەر یان ژێر نۆتەکە.

Spiccato (سپیکاتۆ) : بریتیە لە ژەنینی دەنگێک بە هەڵبڕینی کەوانە،نیوەی دەنگەکە بەهەمان کاتەکەی خۆی.

Martellato (مارتێلاتۆ) : بڕین و بەهێزژەنینی دەنگەکان.

Portato (پۆرتاتۆ) : ژەنین بە(لێگاتۆ) هەمووکەوانەکە بە بەرزکردنەوەی مەچەک و قۆڵ تا دەنگی دروست ئەبێت.

Saltato, or , Sautille (ساڵتاتۆ یان ساوتیلە) : وەکو ستاکاتۆ وایە بەڵام بەهێزی پەنجەی یەکەمی سەر کەوانەکە نییە، تەنها بەهێزی کەوانەکە خۆی دروست ئەبێ.

Ricochet (ڕیکۆشێت) : وەکو ژەنینی پۆرتاتۆ بەڵام بە بازبازێنی کەوانەکە لەسەر ژێکان.

کۆرد ژەنیین : بەکەمانچە زیاتر لە دوو ژێ بەیەکەوەناژەنرێ، کۆردەکانی 3 یان 4 دەنگی بەهۆی ڕاکێشان و خشاندنی کەوانەکە لە خوارەوەی تاسەرەوەی، لەسەرەتادا 2دەنگی یەکەم و پاشان دوودەنگەکەی تر ئەبیستیین، بەڵام لەکاتێکدا کە کەوانەکە لەناوەڕاستا و بەهێزێکی زیاترەوە بژەنرێ دەنگەکانی سەر 3 ژێ بەیەکەوە ببیسترێ،لە ئۆرکستراداڵەوجۆرە کۆردانە بەشئەکرێ لەنێوان دووکەمانژەنی هاوسێ، یەکەمیان دوودەنگی سەروو (زیل) دووەم دوودەنگی خواروو (گڕ).

جوانکاری‌دەنگ : بۆ جۆراو جۆرکردنی وخۆشی دەنگ پەیداکردن، چەند ڕێگەیەک هەیە، لەوانە بەکارهێنانی :

Sourdine (demper) دمکەر : بەکارهێنانی (دمکەر)، جۆرێکە لە گۆڕینی دەنگ، بەدانانی دمکەر لەسەر پردەکە ئەبێتە هۆی کەمکردنەوی ئاستی فراوانی لەرینەوەکان، بۆیە دەنگەکە بەکزتر دێتە گوێ، ئێستا جۆرێکی لاستیک لە دمکەر دروستکراوە کە ئەتوانرێ لە سەر کەمانچەکە بمێنێتەوە و ئامادەبێت بۆ کاتی بەکارهێنان.

Sul tasto : ژەنینی دەنگەکان بەکەوانە لە لەسەر شوێن پەنچەکە (FingerBoard) .

Sul ponticello : بەپێچەوانەی (*Sul tasto*)، بەواتای ژەنین لە تەنیشت پردەکەوە.

Vibrato : بەهۆی جولاندنەوەی مەچەکی یان قۆڵی دەستی چەپ، کە ئەبێتە هۆی جولاندنی پەنجەکان و پەیداکردنی جۆرە دەنگدانەوەیەک لەدەنگەژەنراوەکە.

Pizzicato : ژەنینی دەنگەکان بە پەنجەی دەستی ڕاست لەبری ژەنین بەکەوانە لەوکاتەدائاوازدانەر لەو شوێنەی کەپێوستە بەوجۆرە بژەنرێ وشەی *Pizz* ئەنوسێ، بۆگەڕانەوە و ژەنین بە کەوانە وشەی 'arco'. دێت.

Glissando : خشاندنی پەنجەی دەستی چەپ بەسەرژێکاندا لەکاتی ژەنین بەکەوانە، تا ژەنینی کەوانەکە تەواو ئەبێ.

Portamento : خشاندنی پەنجەی دەستی چەپ بەسەرژێکاندا لەکاتی ژەنین بەکەوانە و ئاوازدانەر شوێنی کۆتاییەکە دەستنیشان ئەکا.

Flageolettonen : فلاجولێت، دانانی پەنجەی دەستی چەپ بەجۆرێ کە بەهێواشی بەر ژێ کان بکەوێ، لەوساتەدا دەنگەکان وەکودەنگی ئامێری فلوتیان لێدێت، ژمارەی 0 بەکار ئەهێنرێ وەکوهێمایەک بۆ فلاجولێت ژەنین. ئەمیش دووجۆری هەیە:

1- *Naturally flageolettone* : دەنگەفلوتیە سرووشتیەکان یان فلاجولێتە سروشتیەکان، بەدانانی پەنجەی دەستی چەپ بەهێواشی لەسەر پلە دەنگیەکی ژێ کان، ئەبێتە هۆی ژەنیینی هەمان پلەدەنگی ئۆکتاڤێک بڵندتر، بۆ نموونە کە مرۆڤ کەوانەکەی لەسەر ژێکە بەهێواشی داناو پەنجەی یەکەمیشی لەناوەراستی ½ ژێکەدا دانا، ئەوا بەئاسانی گوێمان لە ئۆکتاڤی دووەمی دەنگی ژێکە ئەبێت، هەروەها گەر پەنجە بە سوکی لەسەر3/1 یان 3/2 ی ژێکە دانا ئەوا گوێمان لە سێهەم پلەدەنگی سروشتی ژێکە ئەبێت، هەروەها گەر پەنجەمان بەسوکی لە سەر ¼ یان 4/2 ی ژێکە دانا ئەوا پلە دەنگی چوارەمی ژێکە ئەبیستین .

2- *Quarter flageolettone or Artificial flageolettone* :

فلاجولێتی هونەری یان فلاجولێتە چوارینەییەکان، ئەمجۆرەی فلاجولێت بەدانانی پەنجەی یەکەم بەهێز لەسەر پلەدەنگیەک و دانانی پەنجەی چوارەم بەهێواشی لەسەر هەمان ژێ بەمیانەیەکی چواری تەواو هەمان دەنگی پەنجەی یەکەم بە ئۆکتاڤێک باڵاتر دێتە گوێ.

Scordatura : کۆک گۆڕیین، ئامێری کەمانجە خاوەنی چوارژێ یە بە کۆکەکانی G–D–A –E. هەرکاتێ کۆکی ژێکان گۆڕان بۆنمونە بەمجۆرە G–D–A–Es ئەوا پێی ئەڵێن کۆک گۆڕیین لەسەردەمی باروکدا لەلایەن مۆسیقازان (1603–1680 Marco Uccellini) وە ئەم گۆڕانکارییە ڕویداوە، ناسراوترین بەکارهێنەری ئەم گۆڕینە لە سۆلۆی کەمانچەکەی Danse Macabre ی Camille Saint–Saens کە کەمانچەکەی بەکۆکی G–D–A–Es ئەژەنرا، هەروەها کاتێ کە Richard Strauss ژێیG بە Ges کۆک کرد.

Collegno : ژەنیین بەداری کەوانەکە نەک بە تاوەکانی، هەندێ جار بە پیاکێشان و هەندێ جار بە ژەنین.

تێبینی : هەندێ هێما یان ئاماژەی گرنگ بۆژەنیین هەیە لەکاتی پێویستدا باسی لێ ئەکەیین . پێش ئەوەی دەست بدەیینە ئامێری کەمان گرنگە بزانیین کە مۆسیقا زمانی هونەرو زانستە خوێندن و نوسین چۆن فێر ئەبین بەوجۆرەش فێری ئەوزمانە ئەبیین، ئەوزانستەش لەچەند بەشێکی گرنگ پێک هاتووە، ئەو بەشەگرنگانەش بریتین لە:

1– دەنگ، بەهۆی لەرینەوەی تەنێکەوە ڕوئەدات، هەروەک چۆن پەردەکانی قورگی ئادەمیزاد بەلەینەوەکانیان دەنگ دروست ئەکەن، هەرواش بەهۆی ئامێرێکی مۆسیقاییەوە دەنگ دروووست ئەبێت، دەنگەکانی مۆسیقا بریتییەلە میانەو ناو، ناوی دەنگەکانی مۆسیقا وەکو هەمووشتەکانی تری مۆسیقا حەوت دەنگن کە ناوەکانیان بەم جۆرەیە (دۆ C، ڕێ D , می E ، فا F ، سۆڵ G، لا A، سی B)، بەدوپاتکردنەوەی پلەدەنگی یەکەم میانەکانی ئۆکتاڤێکی تەواو دروووست

ئەبێ،هەرچەندە بەداخەوە تائێستاش لەڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست زۆر زیاتر لەوناوانە هەیە کە بونەتە هۆی سەرلێشێواندنی تەنانەت خودی مۆسیقا ژەنەکانیش، هیوادارم ئێمەی کورد زیاتر ڕێگا زانستیەکە بگرین.

2– میانە دەنگیەکان، چەند جۆرێک میانەی دەنگی هەیە،کەمیانە سادەکانیان پێئەڵێن، بریتیین لە:

ا–میانەی تەواو، یان تۆنی تەواو، کە لە چوارچارەکە دەنگپێکدێت،وەکومیانەکانی نێوان پلەدەنگیەکانی یەکەم و دووەم (دۆ– ڕێ)، دووەم و سێیەم (ڕێ – می)، پێنجەم و شەشەم (سۆڵ – لا)، شەشەم و حەوتەم (لا – سی) لەپەیژەی یەکەمی گەورە (عەجەم).

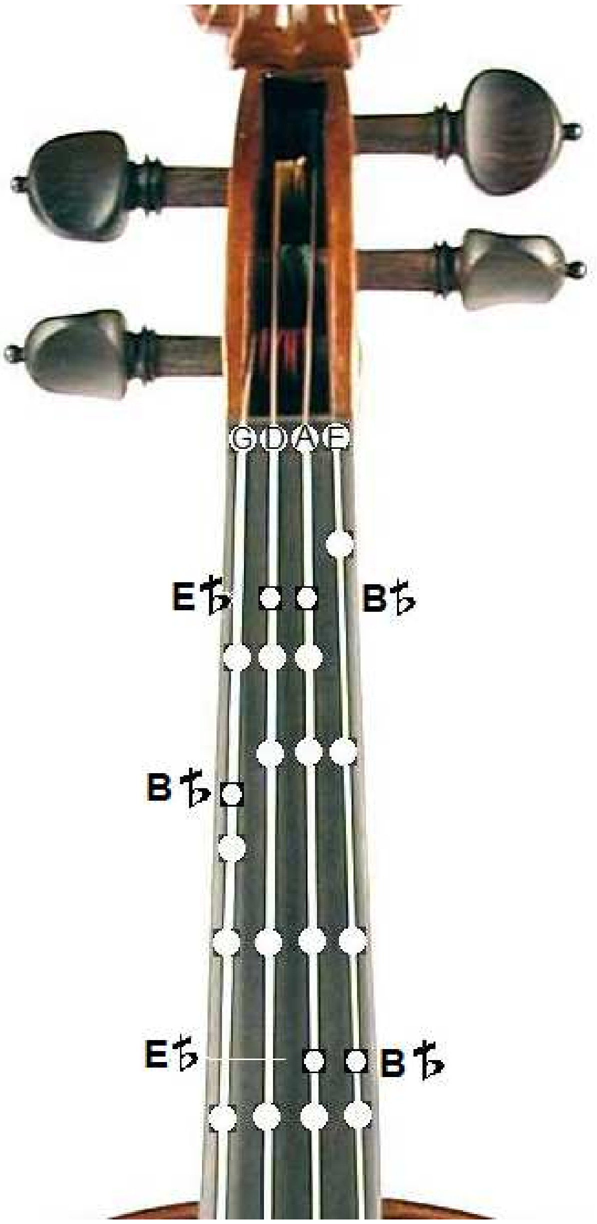

ب– نیومیانە، نیو تۆن، لە دووچارەکەدەنگی پێکدێت، وەکومیانەکانی نێوان پلە دەنگیەکانی، سێهەم وچوارەم (می – فا)، حەوتەم و هەشتەم (سی – دۆ)، لەپەیژەی یەکەمی گەورە (عەجەم).

ج– چارەکە دەنگی،یان چارەکە تۆن، ئەوەی شایانی باسە پلەدەنگییەک نیەکەلە یەک چارەکەدەنگی پێک بێت، لەمۆسیقای ڕۆژهەڵاتیداو بەتایبەتی لە پەیژەی(ڕاست) و پەیژەدروستکراوەکانی سەر پلە دەنگیەکانی تری، میانەکانی نێوان پلەدەنگیەکانی دوهەم و سێهەم چارەکە پلەیەک کەم ئەکات، (پلەدەنگی سێهەم چارەکە دەنگیەکە کەم ئەکات) و ئەبێت بە میانەی سێچارەکە دەنگی (ڕێ – می کاربیمۆڵ) لەبەر ئەوە میانەی نێوان سێهەم و چوارەم چارەکە پلەیەک زیاد ئەکات و ئەبێت بە (می کار بیمۆڵ – فا)، هەروەها میانەی نێوان پلەدەنگی شەشەم و حەوتەم بەهۆی کەمکردنی چارەکەپلەیەکی دەنگی حەوتەم ئەبێتە میانەی سێچارەکە دەنگی(لا – سی کار بیمۆڵ)، هەروەها میانەی نێوان پلەدەنگی حەوتەم و هەشتەم ئەبێتە میانەیەکی سێ چارەکە دەنگی (سی کار بیمۆڵ – دۆ). لەو وێنەیەدا بەشێوەی بازنەی بچوک دەستنیشانی پلەی سێچارەکە دەنگیمان کردووە.

3–شێوەیڕێنوس، هەروەک لەپێویستیەکانی زمان، شێوازی نوسینی ئەلف و بێکەیەتی، هەروەهاش بۆ ژەنین و خوێندنەوەی زمانی سازو ئاواز شێوەی نوسینی هەیە کە کەمتر نییە لە هێماکانی زمان، لەبەر ئەوەی بەهۆی ئەم هێمایانەوە ماوەی (کات) ژەنین و بەخستنەسەر پلیکانەی مۆسیقا ئەوا بڵندی پلەدەنگیەکە ئاشکرا ئەبێت، ئەمەش جۆرەکانیەتی :

ا – رۆند ماوەکەی (کاتەکەی)، لە چوار بژاردن پێک دێت، بەواتای (1، 2 ، 3، 4)، هەڵبەتە هێمایەکیش هەیە بۆ جۆری ڕەوتی ئەمبژاردنانەش، لەساتی خۆیدا باسیان لێ ئەکەیین.

ب– بلانش ماوەکەی لە دوو بژاردن پێک دێت. (1، 2) . کلکەکەی بەپێی پێوست، گەر لەسەروی هێلی سێهەمی پلیکانەی مۆسیقاوە بوو ئەوا بۆ خوارەوە ئەبێت، گەر لە خوار هێڵی سیهەمەوەبوو ئەوا بۆسەرەوە ئەبێت، گەر لە سەر هێڵی سێهەمیش بوو ئەوە بەپێی جوانی بۆخوارەوە یان بۆسەرەوە دا ئەنرێ .

ج– نوار ماوەکەی لە یەک بژاردن پێک دێت. (1) ، کلکەکەی بەپێی پێوست، گەر لەسەروی هێلی سێهەمی پلیکانەی مۆسیقاوە بوو ئەوا بۆ خوارەوە ئەبێت، گەر لە خوار هێڵی سیهەمەوەبوو ئەوا بۆسەرەوە ئەبێت، گەر لە سەر هێڵی سێهەمیش بوو ئەوە بەپێی جوانی بۆخوارەوە یان بۆسەرەوە دا ئەنرێ .

د– کرۆش یان یەککلک ماوەکەی لەنیوبژاردن پێک دێت. (2/1)، کلکەکەی بەپێی پێوست، گەر لەسەروی هێلی سێهەمی پلیکانەی مۆسیقاوە بوو ئەوا بۆ خوارەوە ئەبێت، گەر لە خوار هێڵی سیهەمەوەبوو ئەوا بۆسەرەوە ئەبێت، گەر لە سەر هێڵی سێهەمیش بوو ئەوە بەپێی جوانی بۆخوارەوە یان بۆسەرەوە دا ئەنرێ .

هـ– دەبلکرۆش، دووکلک ماوەکەی لەچارەکەوبژاردن پێک دێت. (4/1)، کلکەکەی بەپێی پێوست، گەر لەسەروی هێلی سێهەمی پلیکانەی مۆسیقاوە بوو ئەوا بۆ خوارەوە ئەبێت، گەر لە خوار هێڵی سیهەمەوەبوو ئەوا بۆسەرەوە ئەبێت، گەر لە سەر هێڵی سێهەمیش بوو ئەوە بەپێی جوانی بۆخوارەوە یان بۆسەرەوە دا ئەنرێ .

و– ترەبل کرۆش سێ کلک ماوەکەی لەهەشتیەکیبژاردنێک پێک دێت. (8/1)، کلکەکەی بەپێی پێوست، گەر لەسەروی هێلی سێهەمی پلیکانەی مۆسیقاوە بوو ئەوا بۆ خوارەوە ئەبێت، گەر لە خوار هێڵی سیهەمەوەبوو ئەوا بۆسەرەوە ئەبێت، گەر لە سەر هێڵی سێهەمیش بوو ئەوە بەپێی جوانی بۆخوارەوە یان بۆسەرەوە دا ئەنرێ .

ز–کوارتربلکرۆشچوارکلک ماوەکەیلەهەشتیەکیبژاردنێکپێکدێت.(16/1)، کلکەکەی بەپێی پێوست، گەر لەسەروی هێلی سێهەمی پلیکانەی مۆسیقاوە بوو ئەوا بۆ خوارەوە ئەبێت، گەر

له خوار هێڵی سێهەمەوەبوو ئەوا بۆسەرەوە ئەبێت، گەر له سەر هێڵی سێهەمیش بوو ئەوە بەپێی جوانی بۆخوارەوە یان بۆسەرەوە دا ئەنرێ .

بەدانانی خاڵێک لەبەردەم هەریەکێ له کاتەکانیی مۆسیقا، نیوەی کاتەکەی خۆی زیادەکا

بۆ نموونە: o·=o+d کاتی ڕۆندێکی خاڵدار ئەکاتە کاتی ڕۆندێک و بلانشێک. هەروەها بۆ هەمووکاتەکانی تریش، بگرە کاتە پشوەکانیش **بە** هیندی ژمارەی کاتە مۆسیقاییەکان، کاتی پشووش هەیە هەمان نازناوی کاتەکان وەرئەگرن بۆ نمونه : پشوی ڕۆند.......هتد،

ئەمەش جۆرەکانیەتی:

Rond

أ– پشووی رۆند، بەهەمان کاتی ڕۆند له ژەنیین ئەوەستین، واتای چوار بژاردن (1، 2، 3، 4) پشوو ئەدەیین.

Blansh

ب – پشووی بلانش ، بەهەمان کاتی بلانش له ژەنیین ئەوەستین، واتای دووبژاردن (1، 2،) پشوو ئەدەیین.

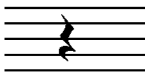
Nwar

ج – پشووی نوار ، بەهەمان کاتی بلانش له ژەنیین ئەوەستین، واتای یەکبژاردن (1) پشوو ئەدەیین.

Krosh

د– پشووی کرۆش ، بەهەمان کاتی کرۆش له ژەنیین ئەوەستین، واتای نیوبژاردن (2/1) پشوو ئەدەیین.

Dubelkrosh

هـ – پشووی دۆبلکرۆش ، بەهەمان کاتی دۆبل کرۆش له ژەنیین ئەوەستین، واتای چارەکێبژاردن (4/1) پشوو ئەدەیین.

Trqblekrosh

و – پشووی تربلکرۆش ، بەهەمان کاتی تربل کرۆش له ژەنیین ئەوەستین، واتای (8/1) بژاردن پشوو ئەدەیین

Kwartrebelkrosh

ز– پشووی کوارتربلکرۆش ، بەهەمان کاتی کوارتربل کرۆش له ژەنیین ئەوەستین، واتای(16/1)بژاردن پشوو ئەدەیین.

4 – پلیکانەی مۆسیقا :

لە پێنج هێڵی ڕاستی ئاسۆیی و تەریبی و چواربۆشایی یەکسان،کە لە یەکیان جیائەکاتەوە پێکدێت. ئەم هێڵ و بۆشاییانە لەخوارەوە بۆ سەرەوە ئەبژێررێن،کەواتە هێڵی خوارەوە هێڵی یەکەمە، بۆشایی نێوان هێڵی یەکەم و دووەم بۆشایی یەکەمە.

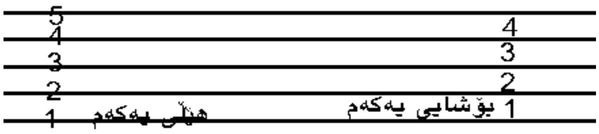

هێماپێشینەکان:

پێکدێن لە سێ هێما لەسەرەتای پلیکانەی مۆسیقادا دائەنرێ.

ا– کلیلی سۆڵ

بۆ نوسین و خوێندنەوەی نۆتەکانی ئامێری کەمانچە کلیلی سۆڵ بەکار ئەهێنرێ،ئەو کلیلەش لە پەرەپێدانی پیتی(G) ئینگلیزییەوە پەیدا بووە،لەسەر هێڵی دووەم دائەنرێ، بۆیە ناوی ئەوپلەدەنگیە سۆڵ (G)ە، هەر لەڕوانگەی شوێنی ئەو دەنگەوە پلەدەنگیەکانی تریش ئاشکرا ئەبن، وەکووئاشکرایە نۆتەکان ئەخرێنە سەر هێڵەکان و ناو بۆشاییەکانیش، لەکاتی

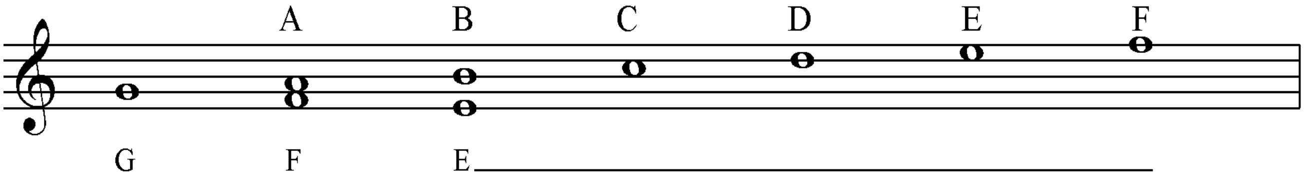

بەکارهێنانی کلیلی سۆڵ ناوی پلەدەنگیەکانی تریش ئاشکرا ئەبن.

نموونە :

هەروەها....نۆتە لە سەرویهێڵیپێنجەم و خواری هێڵی یەکەم دا ئەنرێ. نموونە

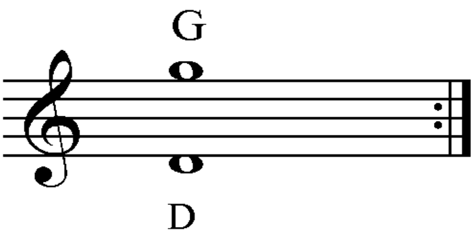

دووبارە........

هێڵی زیادە هەیە، کە لەسەرو یان خواروی پلیکانەی مۆسیقاوە دائەنرێن، لەبەر ئەوەی هەندێ جار، پتر لە ئۆکتاڤێک لە پارچە ئاوازیکداهەن، پێیان ئەوترێ هێڵە زیادەکەنی پلیکانەی مۆسیقا بۆئەوەی شوێنی زۆرتریین پلەدەنگی ببێتەوە،نموونە :

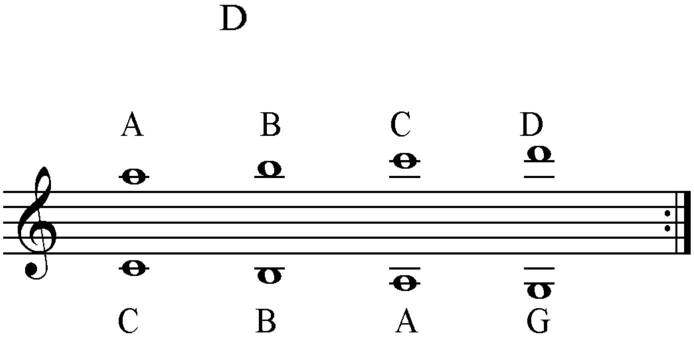

ب– ڕابەریکێش :

گەر ئاوازەکە ڕیتمدار بوو (ڕیتم سەربەست نەبوو) ئەوا لەدوای کلیلی مۆسیقاو ڕابەری کێشەوە دوو ژمارە ئەنوسرێ، ژمارەکەی سەروو بریتییەلە چەندی...؛ لەجۆری ژمارەکەی خوارو، بەواتای ئەوەی ژمارەی خوارو هێمای کاتەکانی مۆسیقایە،بەم جۆرە:

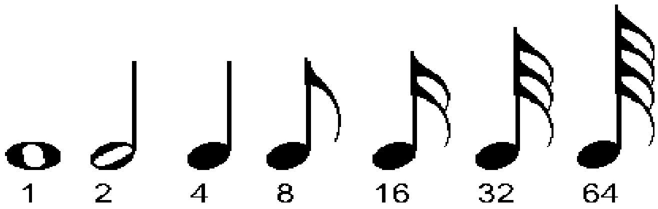

کەواتە ئەگەر ژمارەی 1/2 نوسرا ئەو بەواتای دوو ڕۆند لە باڕێکدا، هەروەها گەر ژمارەی ¾ نوسرا، ئەوە بەمانای سێ نوار لەباڕێکدا دێت، هەربەوجۆرە تا هەموو جۆرە ڕیتمەکانمان دەست ئەکەوی.

ج– ڕابەری پەیژە :

هەموو پەیژەیەکی مۆسیقا لەپەیژەی ماژۆر یان ڕاست خاوەنی هێماکانی بڵندکەرەوە یان نزمکردنەوەن، بۆئەوەی ئەو هێمایانە بەتەواوی‌بناسیین.........ئەمە جۆرەکانیەتی :

چۆنیەتی گرتنی کەمانچە :

کەمانچە
ئەخرێتە
سەرشانی
چەپ، لای
چەپی چەناگە
ئەخرێتە سەر
(شوێن
چەناگە)،
شانی چەپ
کەمێک بەرز
ئەکرێتەوە ،
ملی کەمانچەکە لەنێوان پەنجەگەورەو پەنجەی ئاماژەی دەستی
چەپدا ئەوەستێنرێ، بەمەرجێ بەتەواوەتی نەگاتە کۆتایی

پەنجەکە، بەمانای ئەوەی نابێ ملی کەمانچەکە لەنێوان

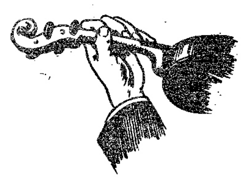

هەردو پەنجەکەدا دابنیشێ ، ئەشێ
بەسەری پەنجەی گەورەو ناوەڕاستی
(گرێی
سێهەمی)

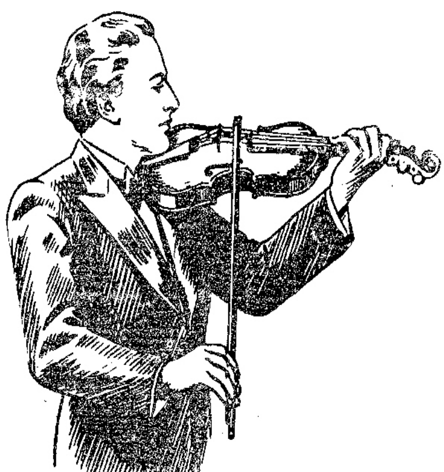

پەنجەی ئاماژە هەڵبواسرێ.
ئانیشکی دەستی چەپ، ئەشێ
بەرەو پێشەوە تا ناوەڕاستی
کەمانچەکە بێت.
بەسەیرکردنی ئەم شێوازی
کەمانچە هەڵگرتنە، هەڵگرتنی
کەمانچە لای تۆش ئاسان
ئەبێت، هەرچەندە هەندێ هۆکار هەیە بۆ پەیڕەوکردنی مەرجە
زانستیەکانی هەڵگرتنی کەمانچە، بەڵام زانستی نوێ ڕێگە ئەدا بەباری
فسیۆلۆجی لەهەڵگرتنی ئامێری کەمانچە، ئەبێ ئەوەشمان
لەبیرنەچێ،کە باش هەڵگرتنی کەمانچە بەشێکی گەورەیە لە بەدی
هێنانی دەنگی جوان وپڕ زانستی.

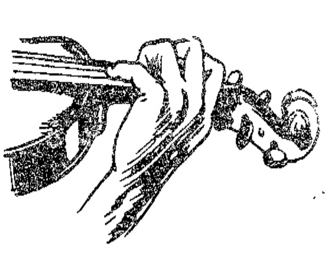

کەمان (Violin)

وتمان کەمان چوار ژێی هەیەلە ژێی باریکەوە (می – E ، لا – A، ڕێ – D، سۆڵ –G)
بۆ یەکەم ڕاهێنانی فێربوونی ئامێری کەمان،کاتی ڕۆند بەکاربهێنین وەکولەم ڕاهێنانەی خوارەوە.

ڕاهێنانی

1

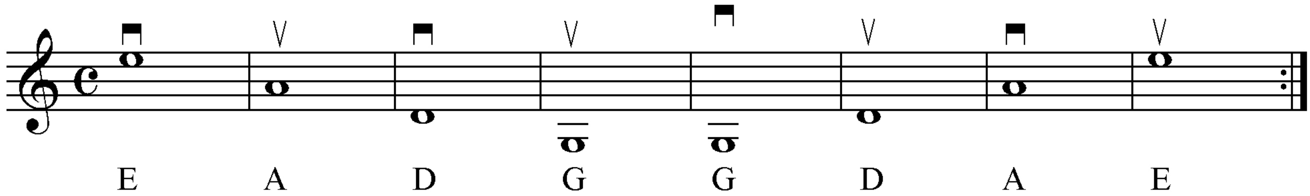

بۆ هەریەکێ لەوپلە دەنگیانە، ئەشێ بەکەوانەیەکی تەواو بژەنرێ، ئاگاداربە کەوانەکە بەدوری ئینج و نیوێک لەدوری وبەتەنیشتی پردەکەدا وبەقورسایی خۆی، بەسەرژێ کەدا هاتوچۆ بکات، وانەهەموو نۆتەیەکی ئەوخانانە کە هێمای ڕۆندە (𝅝)، ئەبێ چوار بژاردنی هەبێ،نیشانەی (⊓) مانای ڕاکێشانی کەوانە لە لای سەرەوە بۆ خوارەوە، بە پێچەوانەشەوە هێمای (V) مانای ژەنینی کەوان بەرەو سەرەوە. بەڵام هەمان ڕاهێنانی پێشوو ئێستا بە کاتی بلانش(𝅗𝅥) ئەیژەنیین، ئاشکرایە کە هێمای بلانش، دوو بژاردنی هەیە، گرنگە ئەوەیە بزانیین کە هەموو بلانشێک بەیەک کەوانە بژەنیین وەکو ئەو هێمایانەی بۆی کراوە.

ڕاهێنانی

2

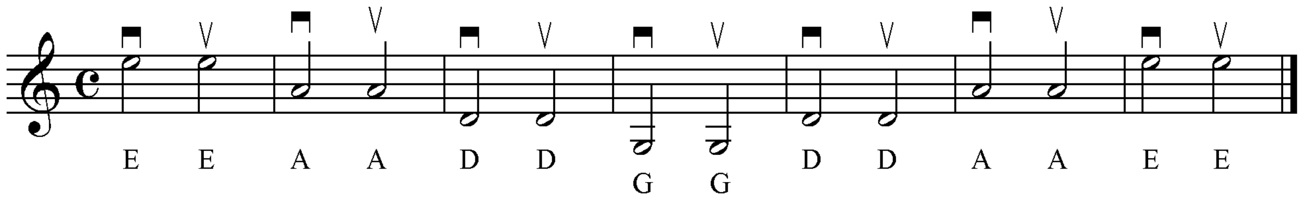

هەمان راهێنان بە کاتی نوار، هێمای نوار یەک بژاردنی هەیە.

ڕاهێنانی

3

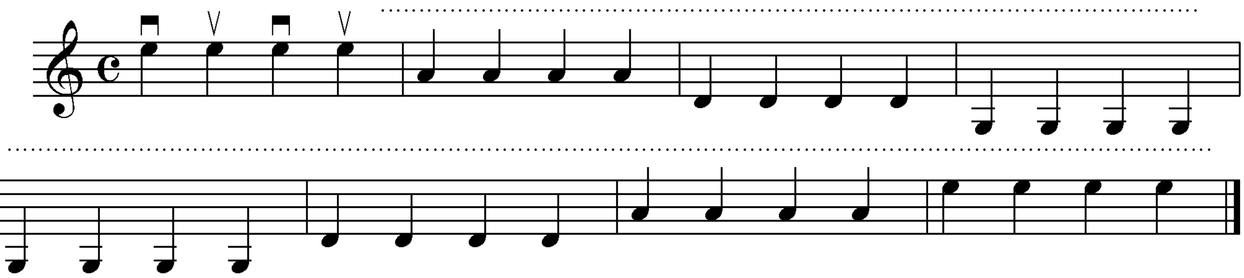

ڕاهێنانی گشتی

4

ئەم ڕاهێنانە بە ڕیتمی ¾ ە، بەواتای سێ بژاردنی (نوار)ی لە یەک باڕا، باڕ بەواتای خانە دێت،وەکو وتمان ژمارەیە ¾ بریتییە لە دوژمارەی لەسەر یەک نوسراو، ژمارەی سەرو بەواتای چەند، ژمارەی خوارو بەواتای جۆر، ژمارەی سەرو سێ یە،یانی سێ دانە، ژمارەی خوارو، ژمارە چوارە، بەواتای جۆری نوار، کەواتە هەر خانەیەک پێک دێت لە نۆتەیەکی سێ نواری یان کۆی سێ نوار، وەکو باسمانکرد، گەرهاتوو خاڵێکمان لە بەردەمی کاتێکی مۆسیقادا دانا، کەواتە ئەو کاتە نیوەی کاتەکەی خۆی زیاد ئەکا، لەم ڕاهێنانەشدا بلانشی خاڵداری زۆر تییایە، کە کاتەکەیان سێ نوار دەکات،گرنگی ئەم ڕاهێنانە لەچەند ڕویەکەوەیە، لەوانە : بەکارهێنان و ژەنینی ژێ کان بەتێکەڵاوی، هەروەها بەکارهێنانی هێمای سەروخوار بەتێکەڵاوی، دووبارە ئاشنابوون بە هێمای ئەکسنت (>) کە واتای هەهێز ژەنیین دێت، بۆیە ژەنیار ئەبێ بەئاگابێت لەکاتی ژەنیینی ئەو پلەدەنگیانەی کە ئەم هێمایانەیان لە ژێر یان سەروی نوسراوە، ئەبێ هەست بەوە بکرێت کە ئەو پلەدەنگیانە خاوەنی ئەو هێمایانەن.

شوێنی پەنجەی کەمان

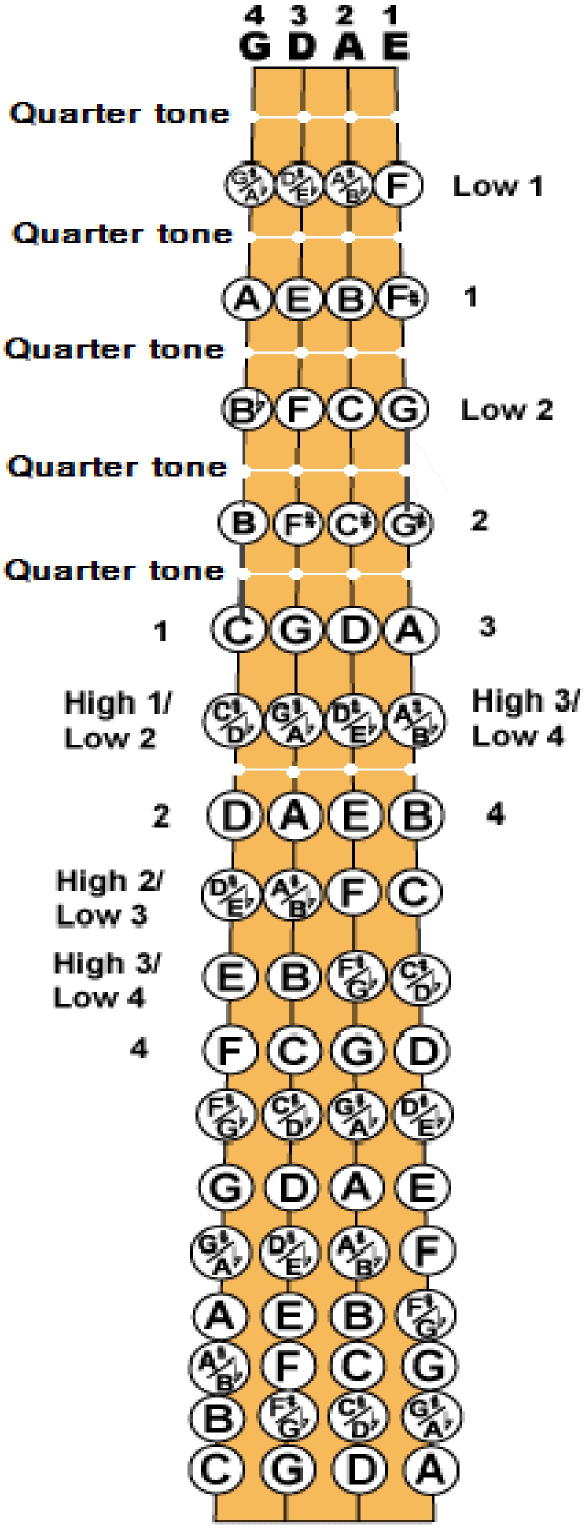

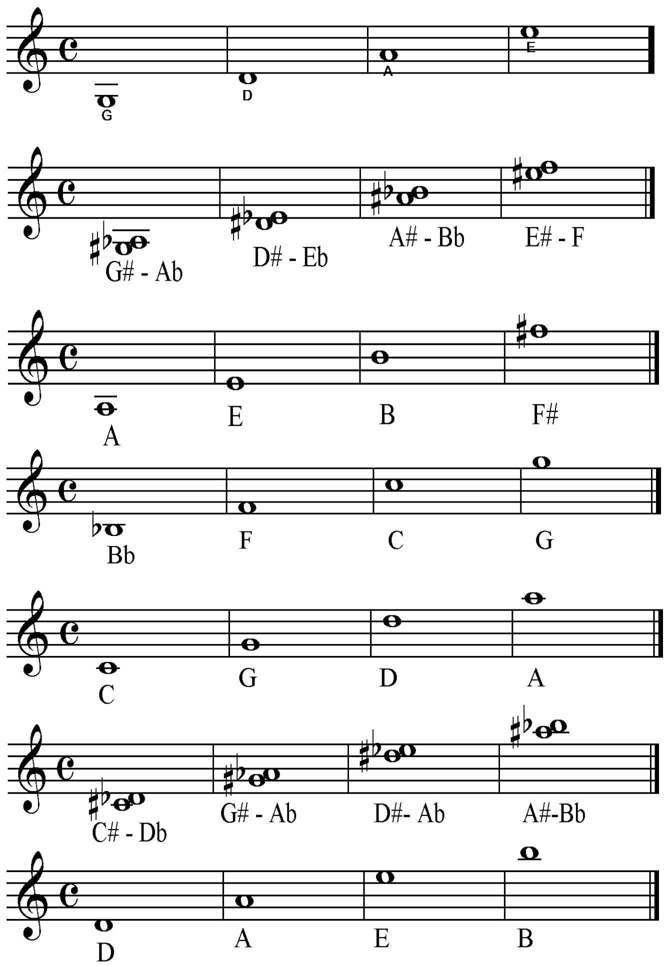

لەو کلێشەیەدا شوێنی پەنجە لەسەر بۆردەکە دەستنیشانکراوە، هەروەها شوێنی نۆتەکانیش، بەڵام لەبەر ئەوەی تا ئێستا بە ئاشکرا شوێنی چارەکە دەنگەکان دەستنیشان نەکراون، بۆیە منیش دەنگە سێچارەکیەکان هەریەکەیان لەکات و ساتی خۆیدا باس ئەکەم بۆ ئەوەی نەبێتە مایەی جەنجاڵی و سەرلێشێوان، هیوادارم ژەنیار، بەئاگاوە هەڵسو کەوت لەگەڵ ڕێنماییڕاهێنانەکان بکا، هەڵبەتە لەگەڵ هەموو ڕاهێنانێکی نوێدا هێمایەکی نوێی جوان ژەنیین ئەخەینە پێش چاو بەهیوای کەڵک وەرگرتن.

تێبینی :

هێمای (C)، هێمای ڕیتمی 4/4 چوار لەسەر چوارە.

ژێی یەکەم

پەنجەی یەکەم (فا – Fa).

ئەمەڕاهێنانی هەردووکاتی ڕۆند (چوار بژاردن)، بلانش (دوو بژاردن).

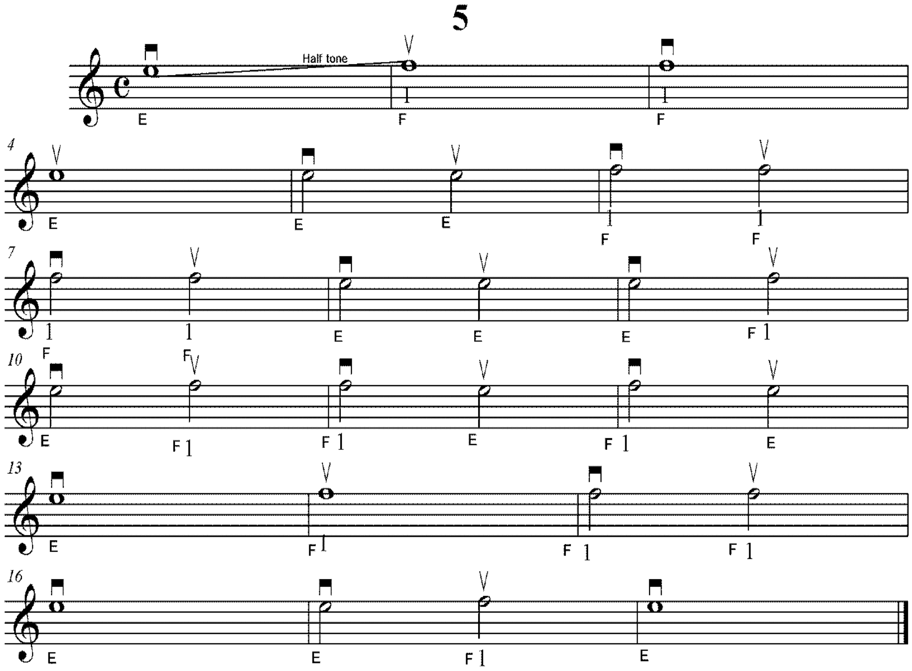

ئەم ڕاهێنانە کاتی خاڵدار و نواریشی تیایە، لەگەڵ هێمای لێگاتۆ (⁀)، واتای ژەنینی چەند دەنگێک بەیەک کەوانە.

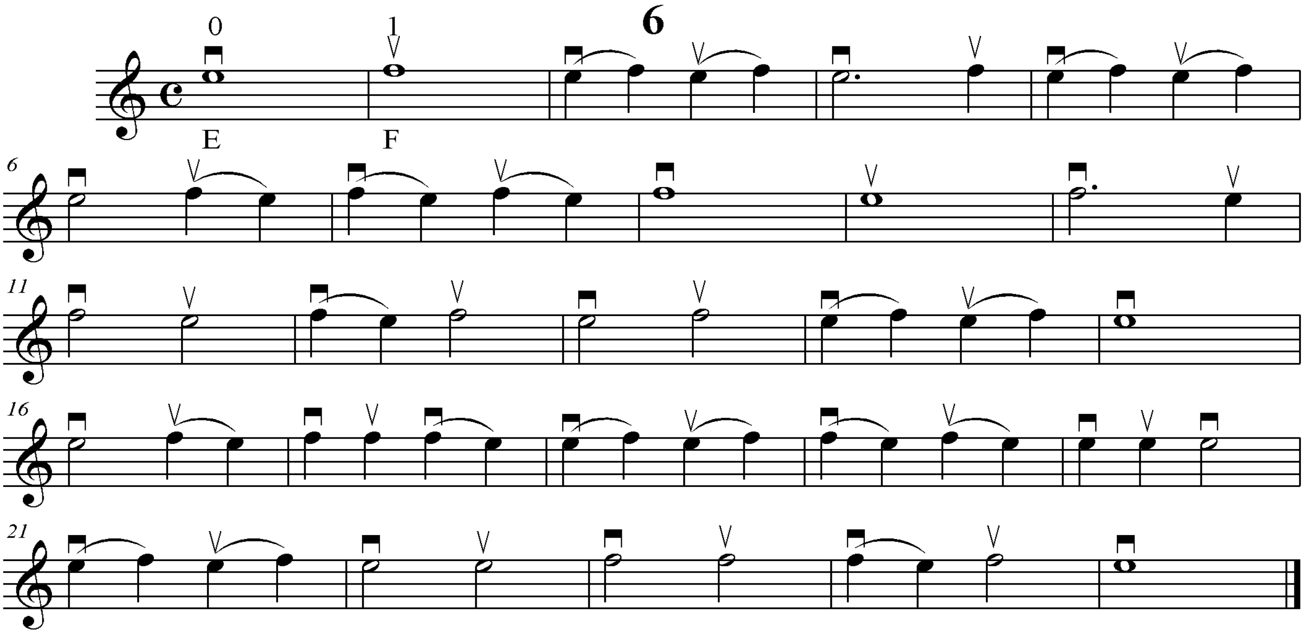

ژێی دووەم (لا – A). ....بڕوانە وێنەکەی لاپەڕەی 19.

پەنجەی یەکەم (سی – B)، لەگەڵ ژێکراوەکەی (لا) میانەیەکی تەواوە.

7

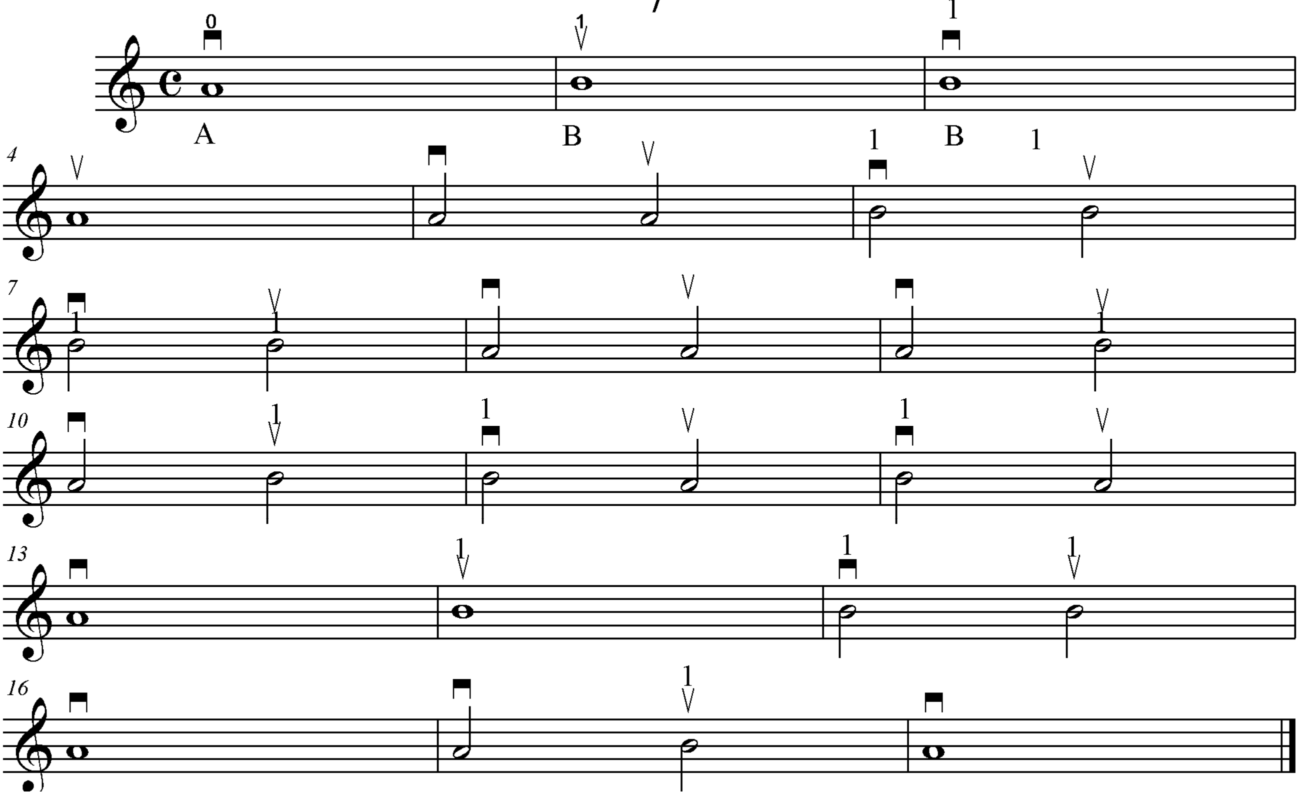

ئەمەڕاهێنانی پەنجەی یەکەمی سەر ژێی دووەم (لا – A) هەردووکاتی ڕۆند (چوار بژاردن)، بلانش (دوو بژاردن)، ئەم ڕاهێنانە لای خوارو کاتی خاڵدار و نواریشی تیایە، لەگەڵ هێمای ستاکاتۆ (.)، واتای ژەنینی کاتێک بەنیوەی کاتەکەی، ئەوی تری بکرێتە پشوو.

8

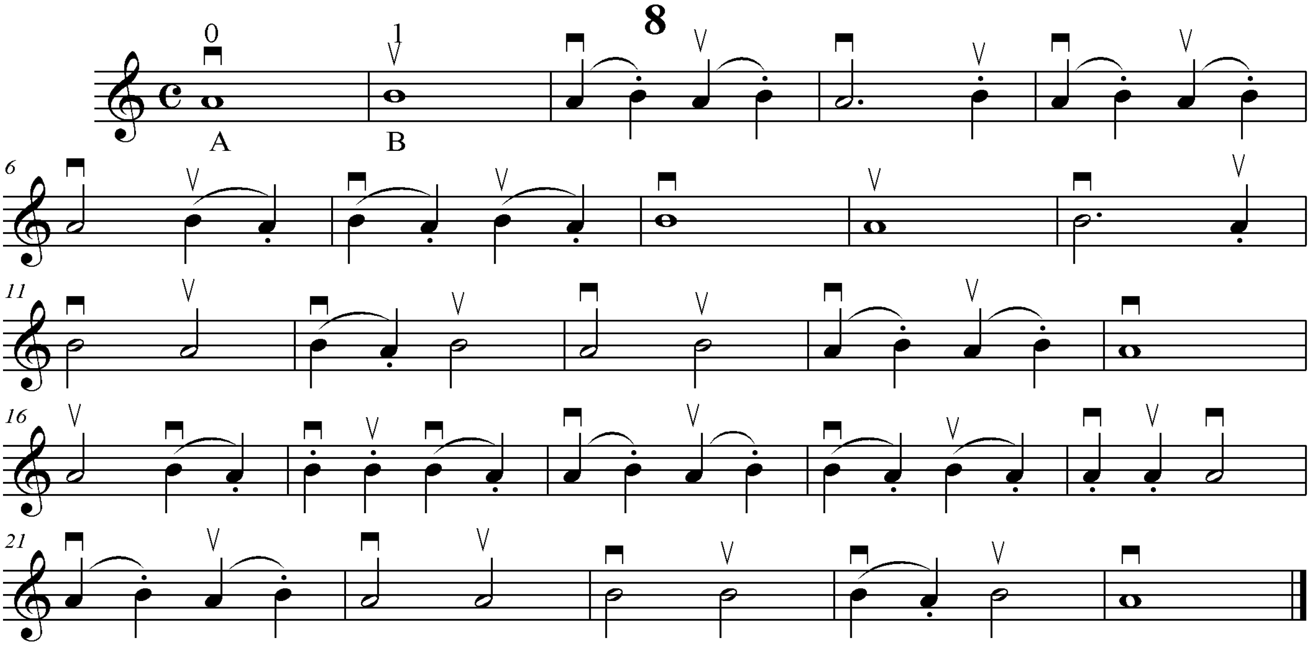

ژێی سێهەم (ڕێ – D). ....بڕوانە وێنەکەی لاپەڕەی 19.

پەنجەی یەکەم (می – E)، لەگەڵ ژێکراوەکەی (ڕێ) میانەیەکی تەواوە.

9

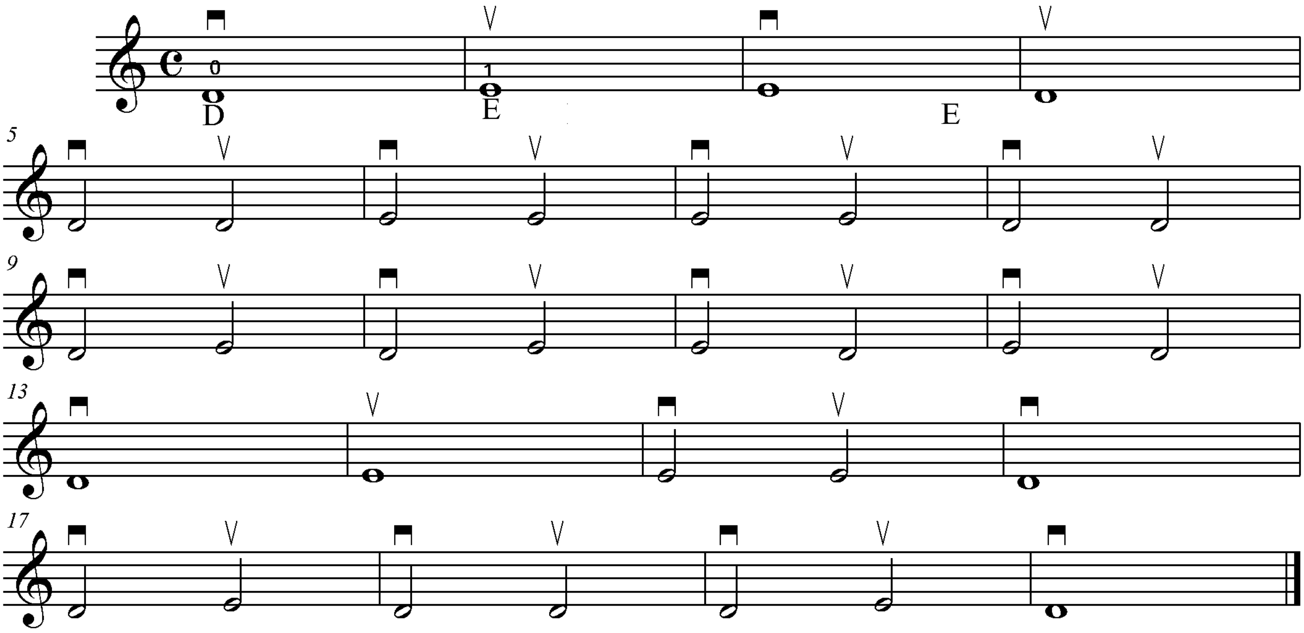

ئەمەڕاهێنانی پەنجەی یەکەمی سەر ژێی سێهەم (می – E) هەردووکاتی ڕۆند (چوار بژاردن)، بلانش (دوو بژاردن)، ئەم ڕاهێنانە لای خوارەوە کاتی خاڵدار و نواریشی تیایە، لەگەڵ هێمای ستاکاتۆ (.)، واتای ژەنینی کاتێک بەنیوەی کاتەکەی، ئەوی تری بکرێتە پشوو، وەکو (تا تە –).

10

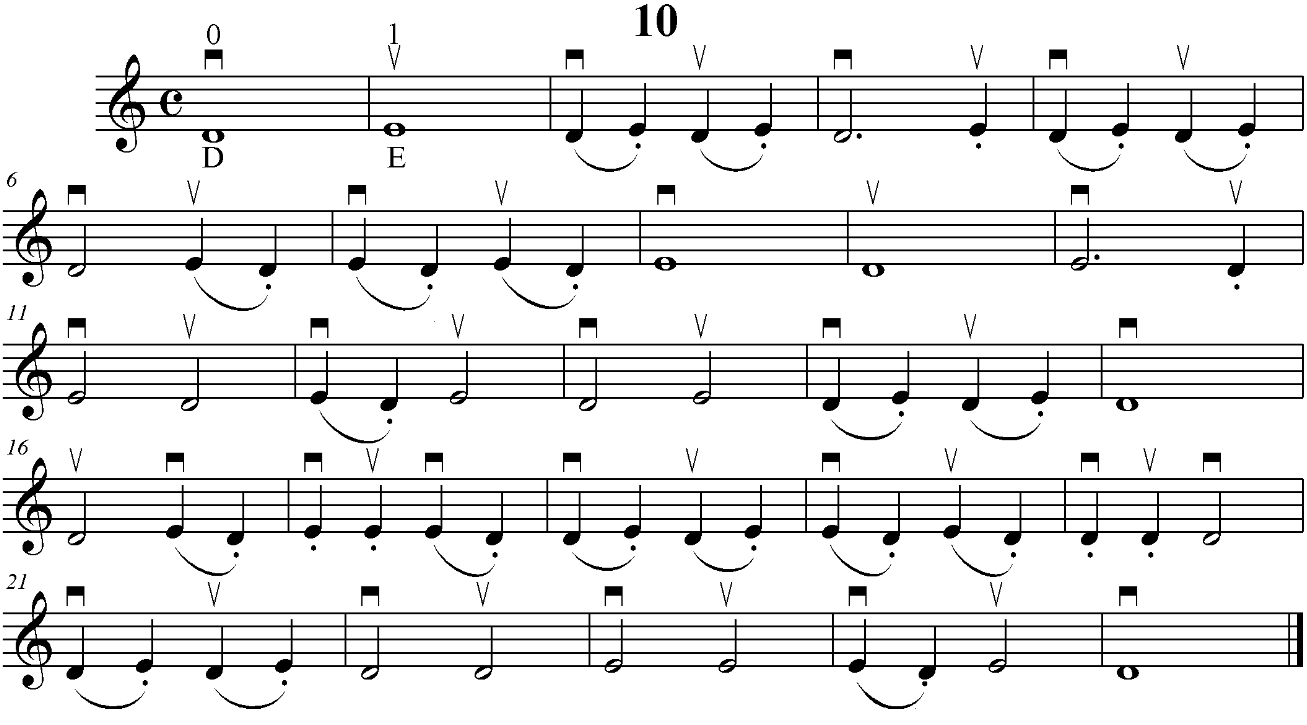

ژێی چوارەم (سۆڵ–G)....بڕوانە وێنەکەی لاپەڕەی 19.

پەنجەی یەکەم (لا – A)، لەگەڵ ژێکراوەکەی (سۆڵ) میانەیەکی تەواوە.

(11)

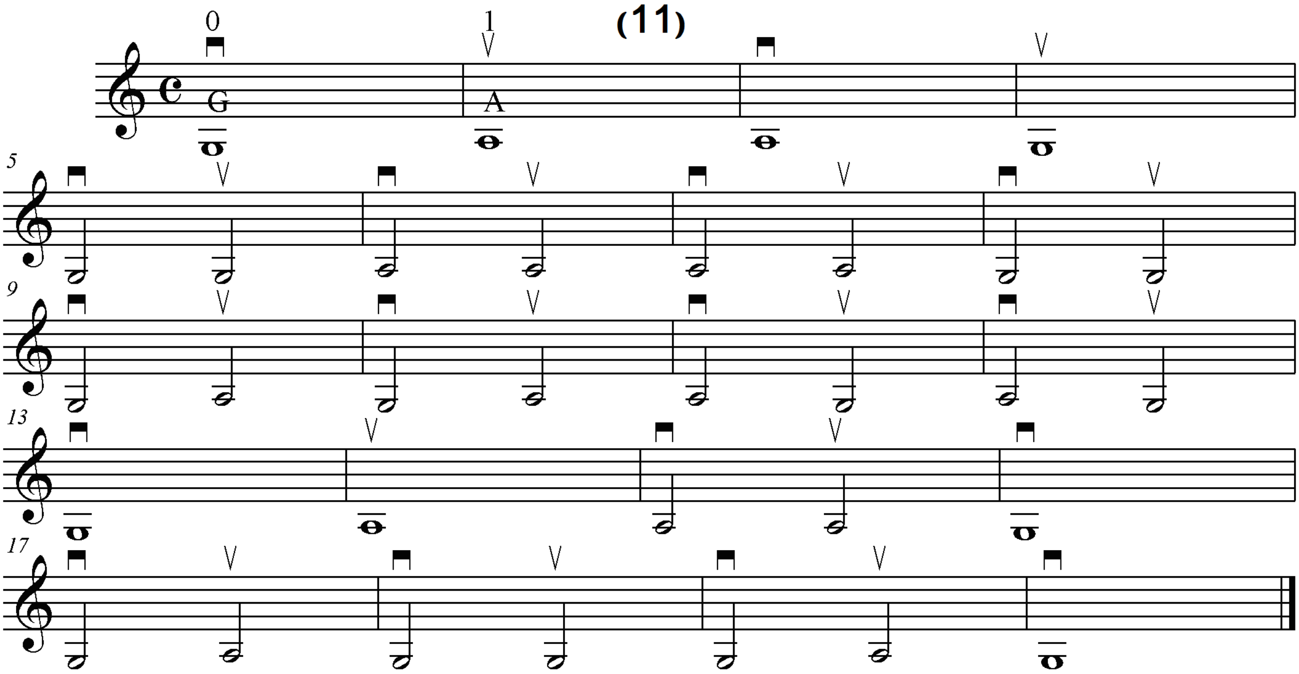

ئەمەڕاهێنانی پەنجەی یەکەمی سەر ژێی چوارەم (سۆڵ– G) هەردووکاتی ڕۆند (چوار بژاردن)، بلانش (دوو بژاردن)، ئەم ڕاهێنانە لای خوارەوە کاتی خاڵدار و نواریشی تیایە، لەگەڵ هێمای ستاکاتۆ(.)، واتای ژەنینی کاتێک بەنیوەی کاتەکەی، ئەوی تری بکرێتە پشوو.

12

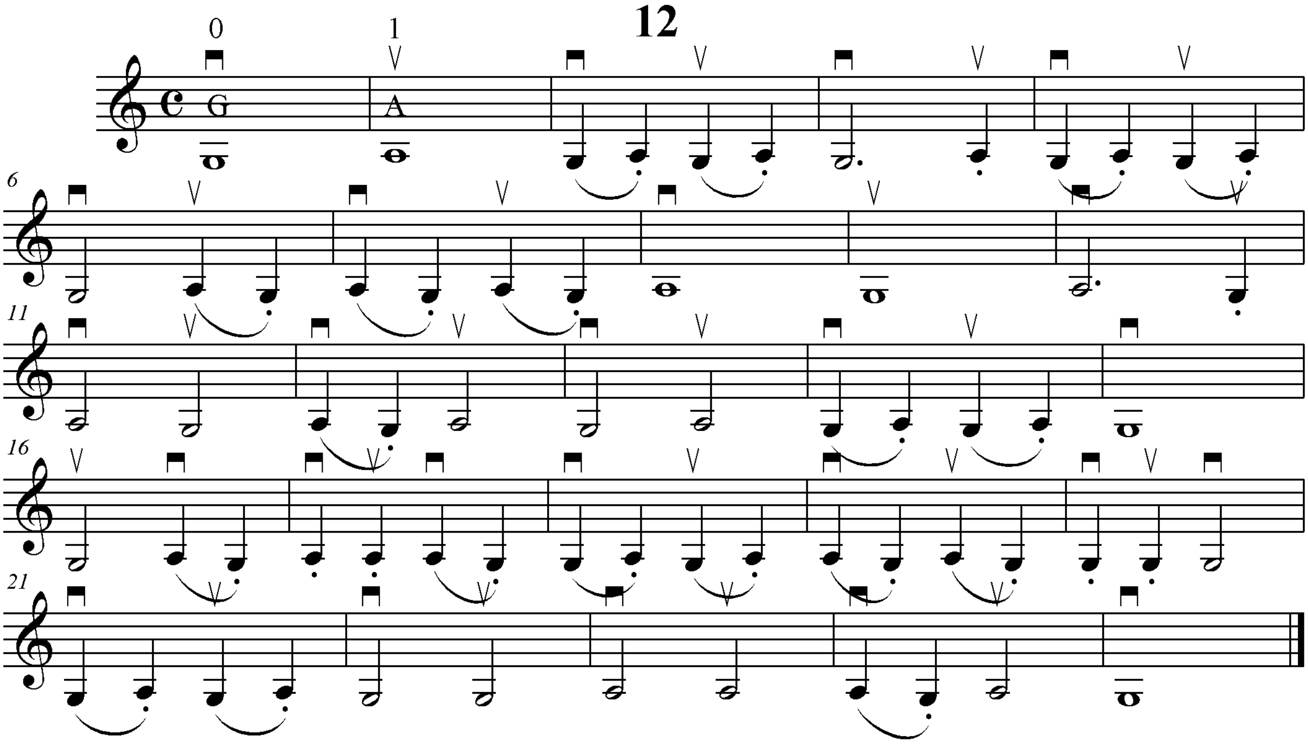

ڕاهێنانی گشتی پەنجەی یەکەمی هەرچوار ژێ

زۆربەی زۆری ڕاهێنانەکانی پێشووی پەنجەی یەکەمی هەرچوارژێکەیبەتەنها نۆتەی ڕاهێنانیان بۆنوسرابوو، لەم ڕاهێنانە سەرجەمیان پێکەوە نۆتەیان بۆنوسراوە تا ژەنیار ئامادە بکات بەشێوەیەکی گونجاو کەوانەکە بەسەرهەمووژێکاندا بهێنی تاپلە دەنگییەمەبەستەکان بژەنێ.

13

پەنجەی دووەم

ژێی یەکەم :

می – فا – سۆڵ

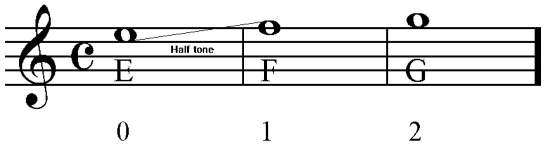

ژێی دووەم :

لا – سی – دۆ

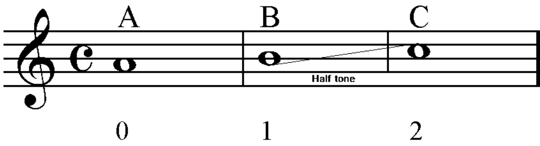

ژێی سێهەم :

ڕێ – می – فا

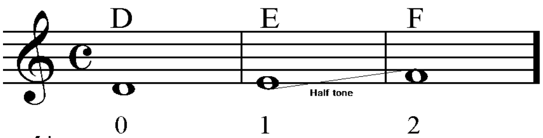

ژێی چوارەم

سۆڵ – لا – سی:

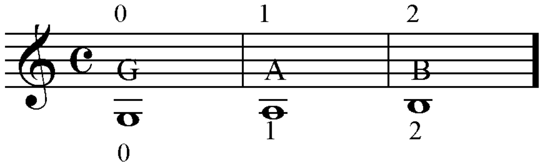

ڕاهێنانی پەنجەی یەکەم و دووەمی ژێی یەکەم :

14

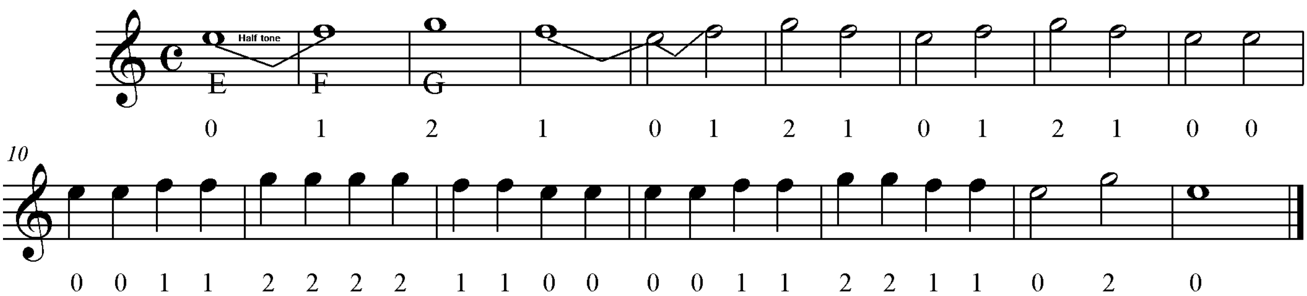

ڕاهێنانی پەنجەی یەکەم و دووەمی ژێی دووەم :

15

ڕاهێنانی پەنجەی یەکەم و دووەمی ژێی سێهەم :

16

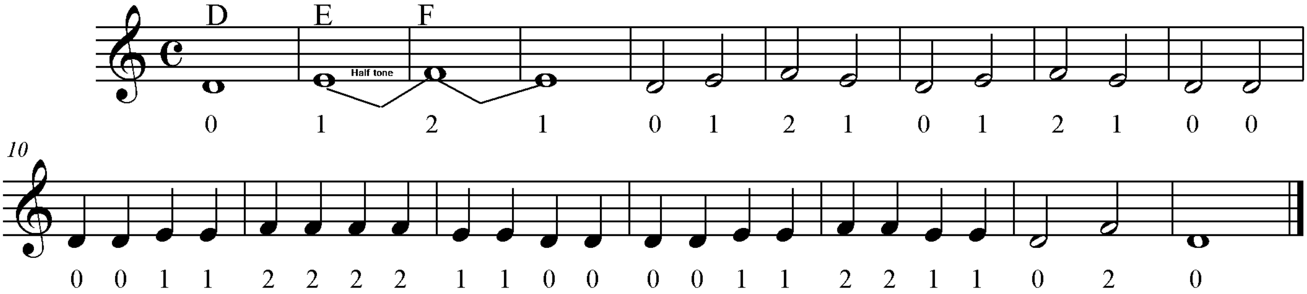

ڕاهێنانی پەنجەی یەکەم و دووەمی ژێی چوارەم :

17

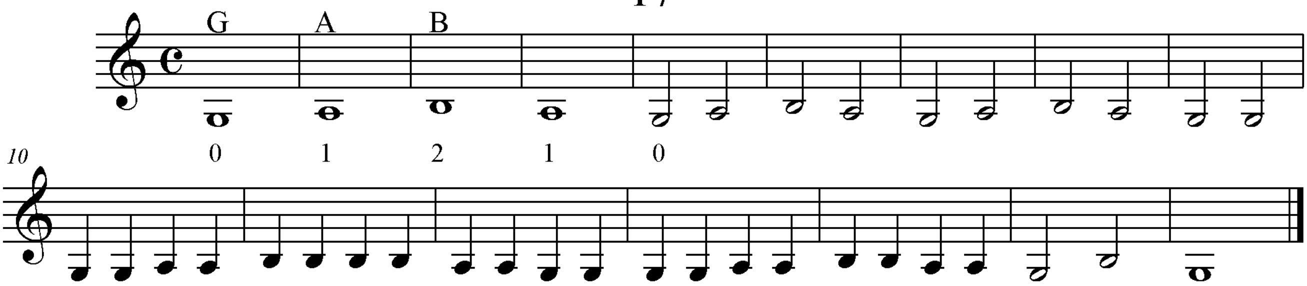

راهێنانی گشتی

18

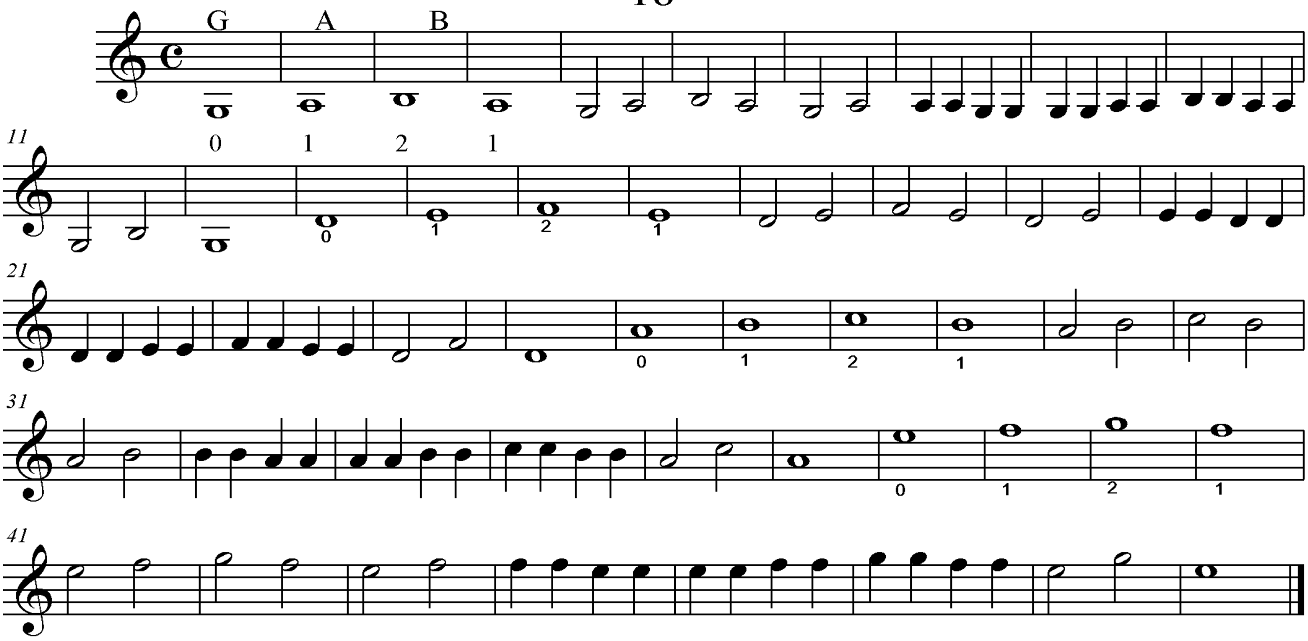

ڕاهێنانی گشتی

19

فیرماتا : (𝄐) هێمای بەرەو خاوبونەوەیە. هێمای ( ) مانای نیوو میانە.

پەنجەی سێهەم

ژێی یەکەم :
می، فا، سۆڵ، لا

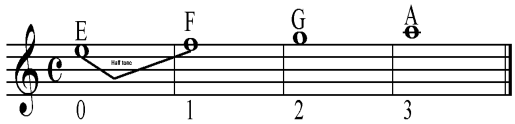

ژێی دووەم :
لا ، سی، دۆ، ڕێ

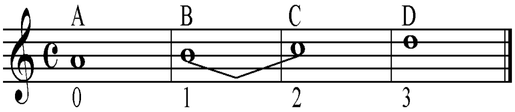

ژێی سێهەم :
ڕێ، می، فا، سۆڵ

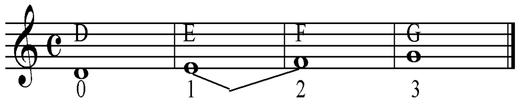

ژێی چوارهەم :
سۆڵ، لا ، سی، دۆ

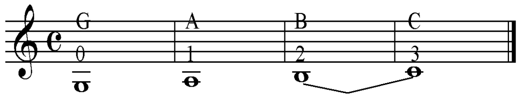

ڕاهێنانی
پەنجەکانی یەکەم و دووەم و سێهەم لە سەر ژێی یەکەم
(می –E).

20

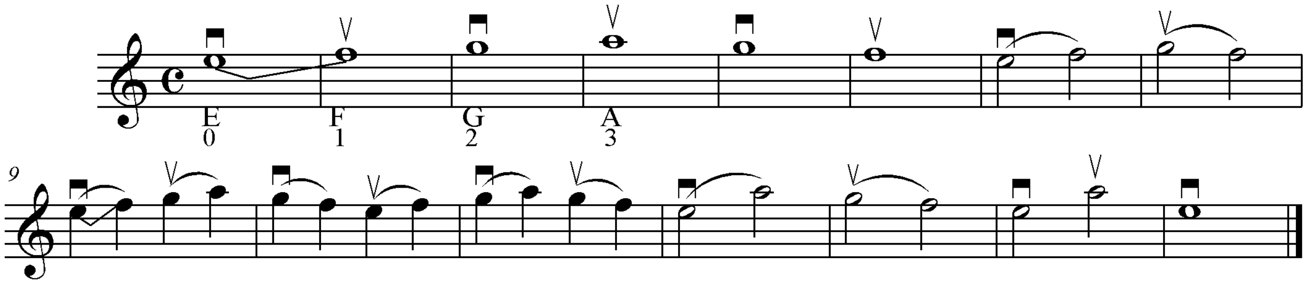

ڕاهێنانی پەنجەکانی یەکەم و دووەم و سێهەم لەسەر ژێی دووەم (لا – A).

21

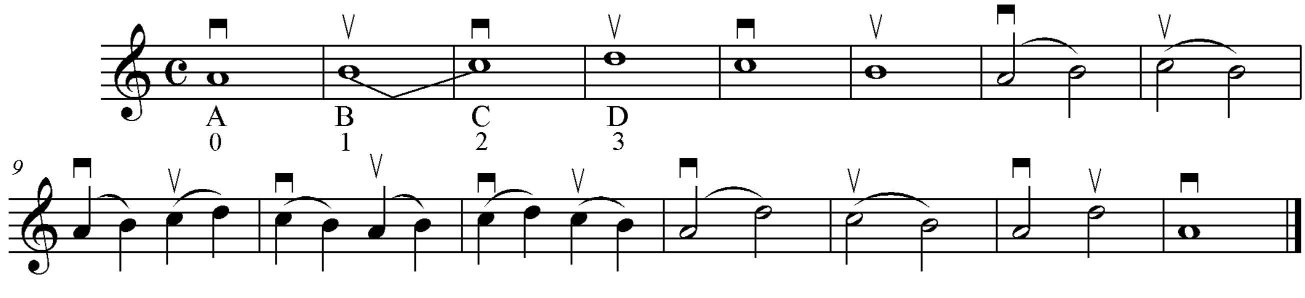

ڕاهێنانی پەنجەکانی یەکەم و دووەم و سێهەم لەسەر ژێی سێهەم (ڕێ – D).

22

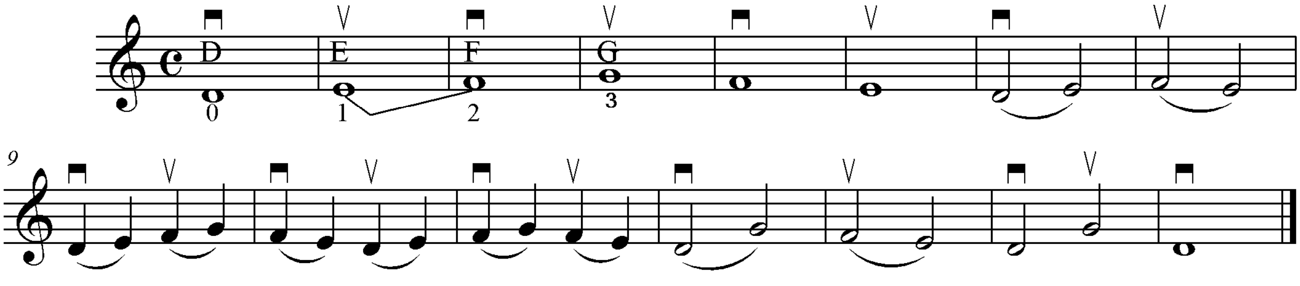

ڕاهێنانی پەنجەکانی یەکەم و دووەم و سێهەم لەسەر ژێی چوارەم (سۆڵ – G).

23

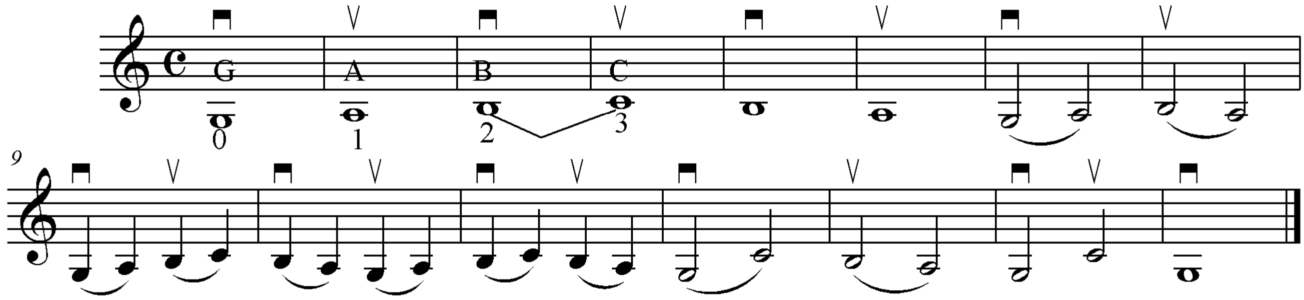

ڕاهێنانی گشتی

24

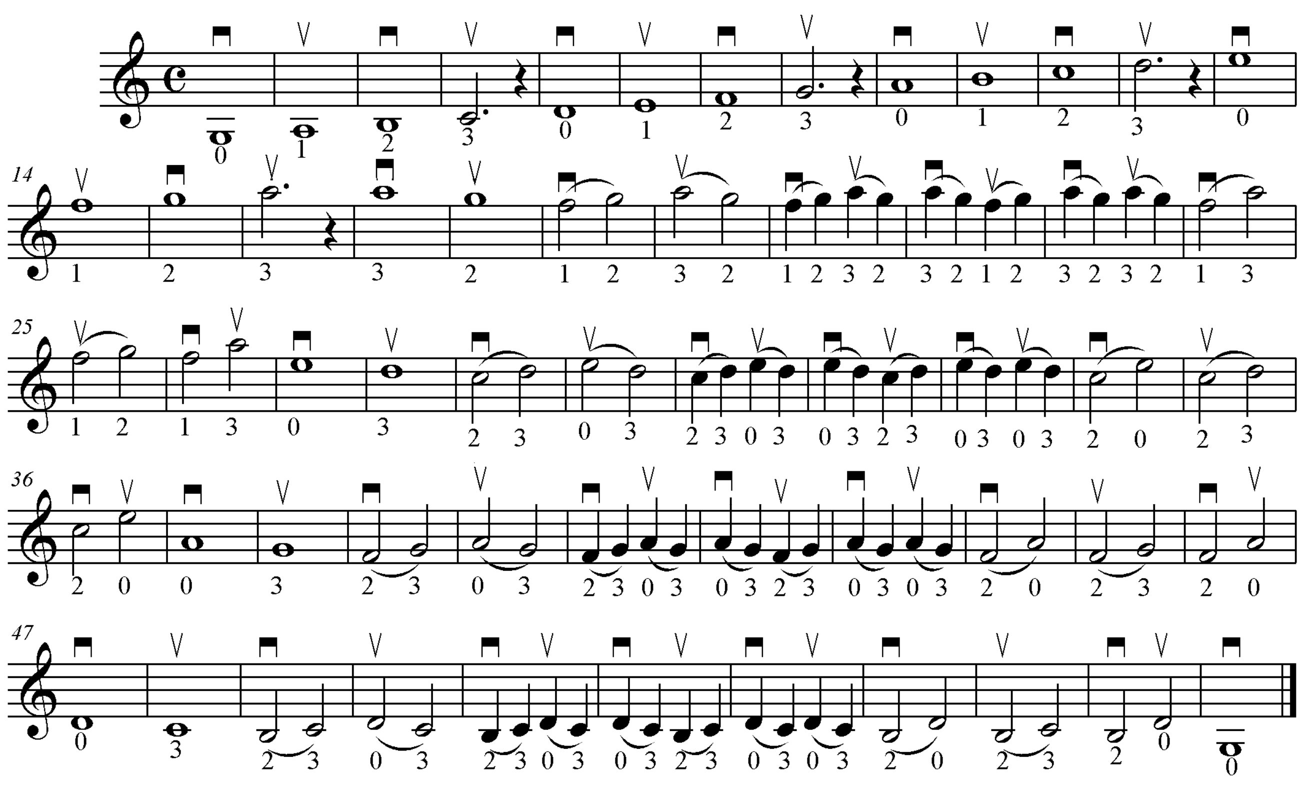

پەنجەی چوارەم

ژێی یەکەم :

می، فا، سۆڵ، لا، سی

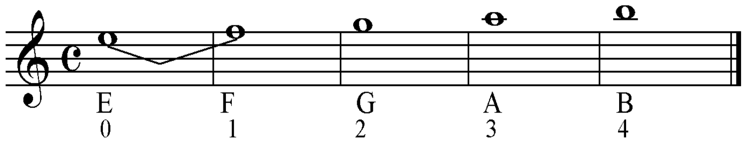

ژێی دووەم :

لا، سی، دۆ، ڕێ، می

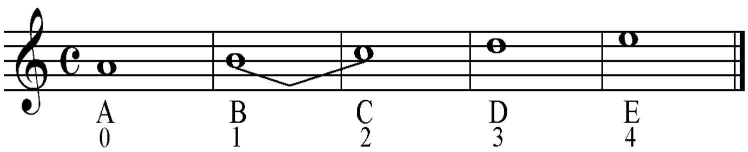

ژێی سێیەم :

ڕێ، می، فا، سۆڵ، لا

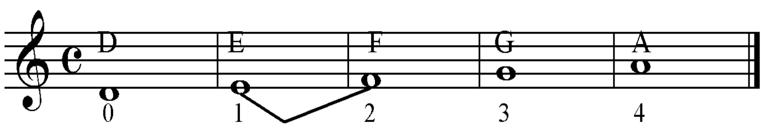

ژێی چوارەم :

سۆڵ، لا، سی، دۆ، ڕێ

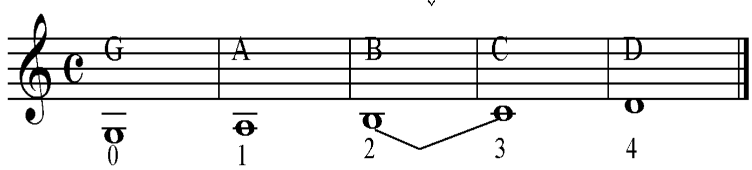

ڕاهێنانی پەنجەکانی یەکەم و دووەم و سێهەم و چوارەملەسەر ژێی یەکەم (می –E).

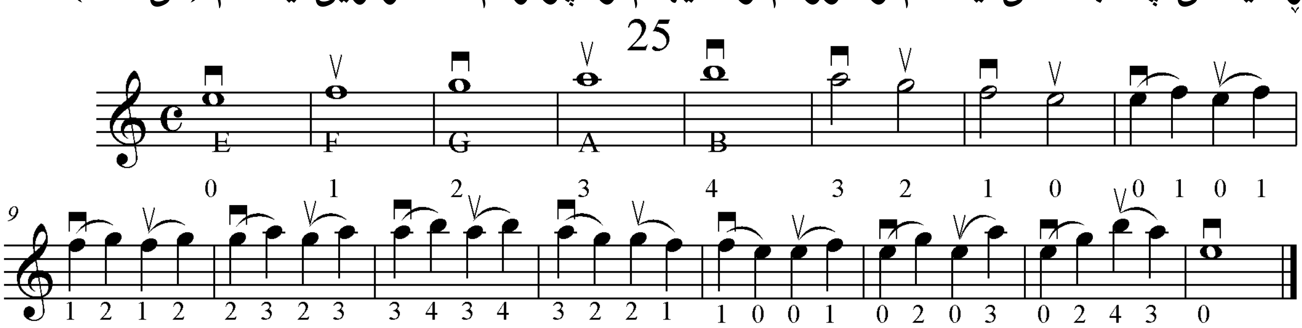

ڕاهێنانی پەنجەکانی یەکەم و دووەم و سێهەم و چوارەملەسەر ژێی دووەم (لا – A).

26

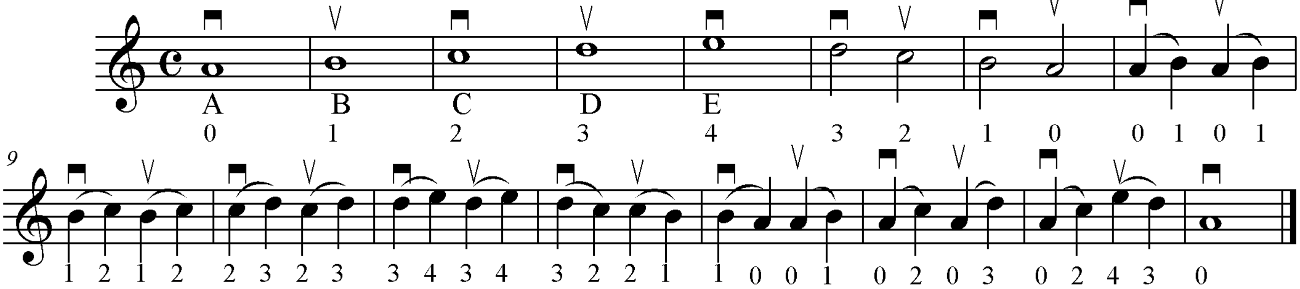

ڕاهێنانی پەنجەکانی یەکەم و دووەم و سێهەم و چوارەم
لە سەر ژێی سێهەم (ڕێ – D).

27

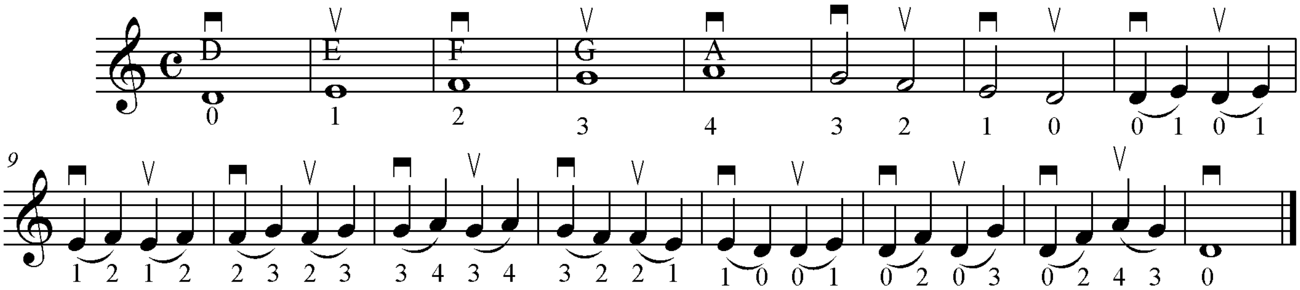

ڕاهێنانی پەنجەکانی یەکەم و دووەم و سێهەم و چوارەم
لە سەر ژێی سێهەم (ڕێ – D).

28

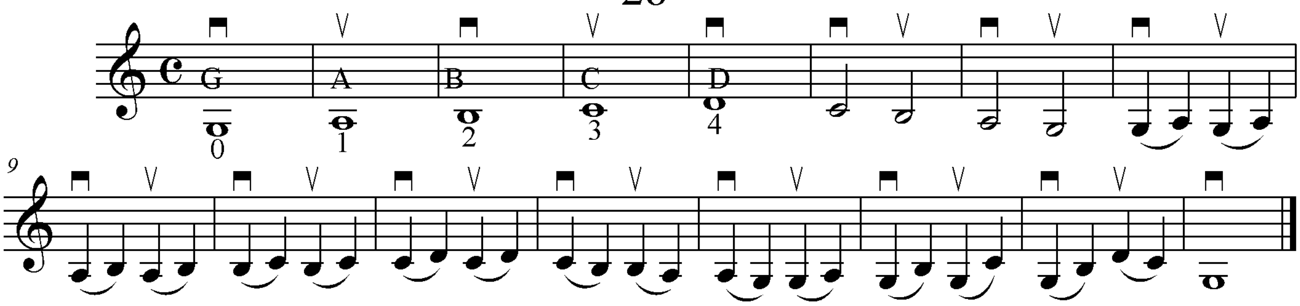

ڕاهێنانی گشتی

تێبینی:

لەم ڕاهێنانەدا ، ژەنینی دودەنگی؛ تیایە ، بەواتای ژەنینی دوودەنگ بەیەک کەوانە لەیەک ساتدا .

29

ڕاهێنانی (30) دووده‌نگی (جووتژه‌ن)

ڕاهێنانی (31)

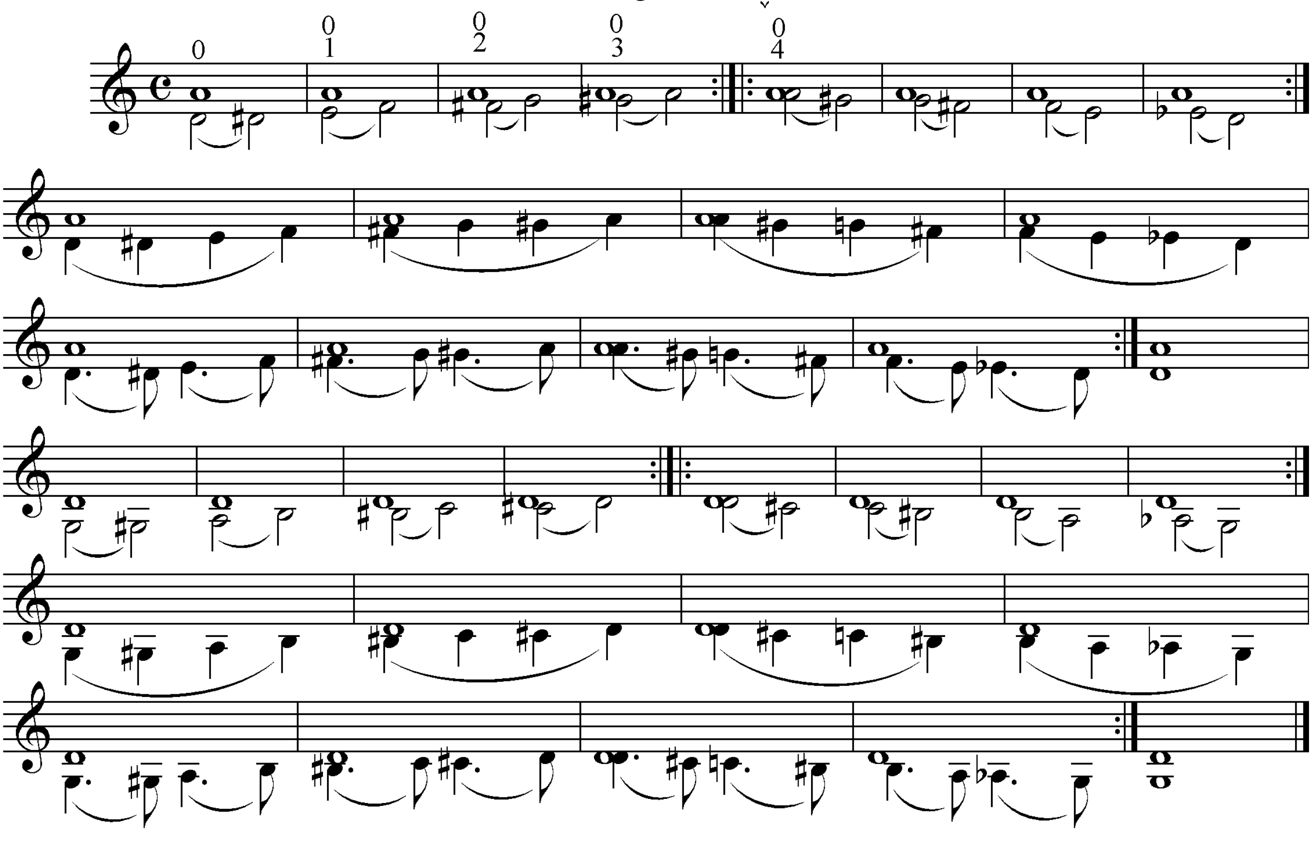

ڕاهێنانی (32)

ڕاهێنانی (33)

ڕاهێنانی (34)

ڕاهێنانی (35)

Andantino

RÊNYI

ڕاهێنانی (36)

RÊNYI

ڕاهێنانی (37)

RÊNYI

پەیژەکانی مۆسیقا

لەساڵی 1978 کە دەستم کرد بە ئامادەکردنی پەرتووکی فێربوونی کەمانچە، دیاربوو بەوجۆرەی کە بەچاپمان گەیاند، بۆ ئەوساتە جێی خۆی گرت، لەبەرئەوەی منیش هەر بەئاستی ئەوساتە لە پەیژەمۆسیقاکان شارەزابووم،بەڵام پاش تێگەیشتنم لەوڕاستیەی کە ئێمە میللەتێکی ڕۆژهەڵاتیین، لەڕۆژهەڵاتیش جگە لەپەیژەی ماجۆر پەیژەیەکی تری گەورەهەیە، کەپەیژەی (ڕاست)ە،بناغەیەکی گەورەی کەلتوری مۆسیقای میللەتەکەمانە،بۆیە فەرامۆش نەکردنیم بەئەرکێکی نەتەوەیی زانی، بەتایبەتی پاش لێکۆڵینەوەکەم لەسەر پەیژەمۆسیقاییەکانی کوردی، بەگرنگم زانی کە لەپەیژەی مۆسیقا بەمجۆرە بدوێم :

پەیژەکانی مۆسیقای کوردی پێک دێن لە دوو پەیژەی سەرەکی گەورەی مۆسیقا

1- پەیژەی گەورەی بێ سێ چارەکە دەنگیی (عەجەم): لەگەڵ پەیژە نەوەکانی (ئەو پەیژانەی کە لەسەر پلە دەنگییەکانی شەشەم و سێهەم و چوارەم و پێنجەمی بنیات ئەنرێت.

2- پەیژەی گەورەی خاوەن سێ چارەکە دەنگیی (ڕاست): لەگەڵ پەیژە نەوەکانی (ئەو پەیژانەی لەسەر پلە دەنگییەکانی شەشەم و سێهەم و چوارەم و پێنجەمی بنیات ئەنرێت.

1- پەیژەی یەکەم (1) پەیژەی گەورەی بێ سێ چارەکە دەنگیی (عەجەم):

تەواوی ئەو پەیژە مۆسیقاییانەیە کە لە وڵاتانی هەموو دونیادا بەگشتی و، لای نەتەوەکانی ئەوروپاش بەتایبەتی بە ناوی پەیژەی گەورە (ماجۆر) بەکار دێن. لای زۆربەی میللەتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست پێی دەڵێن پەیژەی گەورە. هەندێکیش پێی دەڵێن (عەجەم، ئەو کەس و میللەتانە ئەگرێتەوە کە بە ڕەگەز عەرەب نین). هەر میانە دەنگی پەیژەی گەورەی ڕۆژئاواییە بە هەمان جۆرەکانی.

لەسەر پلەی بنکە:

ئەم پەیژە مۆسیقاییە هەر ئەو پەیژە مۆسیقاییەیە کە ئێستا لای گەلانی دنیا بەگشتی و، لای گەلانی ئەوروپا پەیژەی گەورە (Major Scale)ی پێ دەڵێن. لای وڵاتانی عەرەبی نازناوی (عەجەم)، کە وشەی بێگانە یان ئەو گەلانەی عەرەب نین ئەگرێتەوە. بۆیە من بە چاکی ئەزانم کە وشەی پەیژەی گەورە پڕ بە پێستی ئەم پەیژە مۆسیقاییەیە و، با ئێمەش وشەی بێگانەی نەخەینە پاڵ چونکە ئەو پەیژە مۆسیقاییە بە میللەتی کورد نامۆ نییە. ئەو ناوانەی تریش کە لەسەر هەمان پەیژەی مۆسیقا ڕوودەدات وەک (عەجەم حیجاز، دڵدار، عەجەم کورد، نەورۆز)، کە بە هۆی گۆڕانکارییەکی لاوەکییەوە ڕوودەدات و کە تەنها بریتییە لە جوانکاری لە ژەنینی ئەم پەیژە مۆسیقایەدا، باشترە ئەم جۆرە گۆڕانکارییە لاوەکیانە بەلاوە بەرین و تەنها وشەی (پەیژەی گەورە-

یان پەیژەی گەورەی بێ چارەکە دەنگی) بۆ بەکار بهێنین. پێم وایە ئەم شەنکردن و پاکژکردنە مایەی کەم بوونەوەی جەنجاڵییە لە مۆسیقا و ئاوازەکانماندا.

1- پەیژەی گەورە، ماژۆر (عەجەم): عەرەب پێی دەڵێت (عەجەم عەجەم) یان (عەجەم کەبیر) عەجەمی گەورە، هەمان پەیژەی (دۆ)ی گەورەیە بێدەستکاری پلە دەنگییەکانی.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

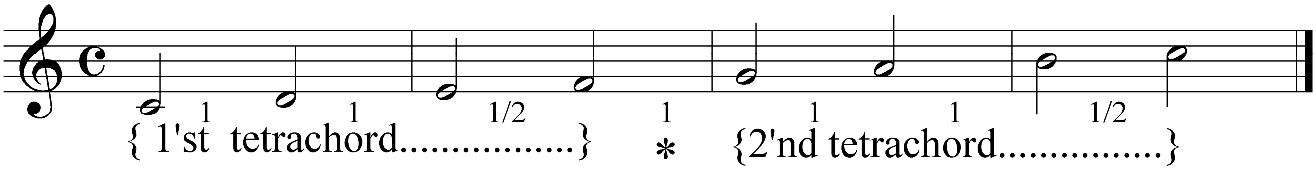

2- پەیژەی گەورەی (عەجەم حیجاز) یان شوق ئەفزا.

بە تەواوی و بێگۆڕانکاری پەیژەی گەورەی هارمۆنییە، کە پلە دەنگی شەشەمی نیو پلەی دەنگیی نزم دەکرێت.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

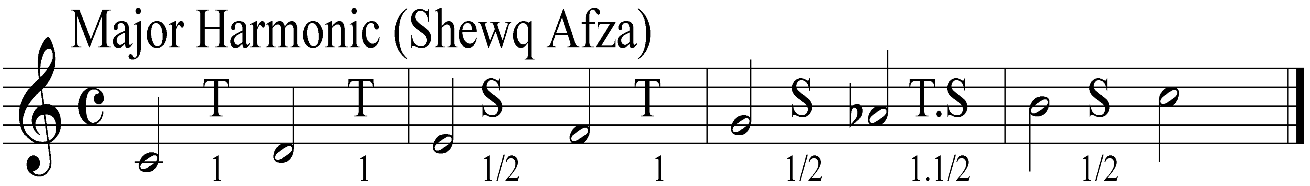

3- پەیژەی گەورەی (عەجەم نەهاوەند) پەیژەی (دڵدار)یشی پێ دەڵێن.

ئەم پەیژە مۆسیقایە، تەنها جیاوازی لەگەڵ پەیژەی گەورەی سرووشتیدا ئەوەیە، کە پلەی حەوتەمی نیو پلەی دەنگیی نزم دەکرێت. (ئەمە گۆڕانکارییەکی لاوەکییە، لەوە ئەچێت کەسێک لە خۆوە ئەو گۆڕانکارییەی کردبێت و ناچێتە خانەی یاسای میانەی نێوان پلە دەنگییەکانی پەیژەی مۆسیقا، لای ئەورووپییەکانیش فەرامۆش کراوە). پەیژەیەکی زۆر بەناوبانگ نییە، تەنها لای فارسەکان بایەخی پێ ئەدرێت.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

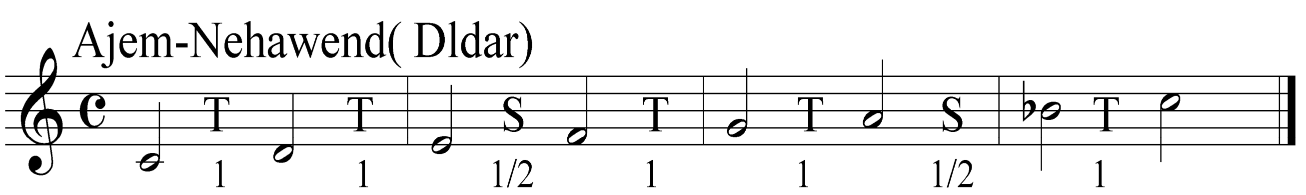

4– پەیژەی گەورەی (عەجەم کورد) مێجۆر میلۆدی.
بە تەواوی پەیژەی گەورەی میلۆدییە، کە هەردوو پلەی شەشەم و حەوتەمی نیو پلەی دەنگیی نزم دەکرێن.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

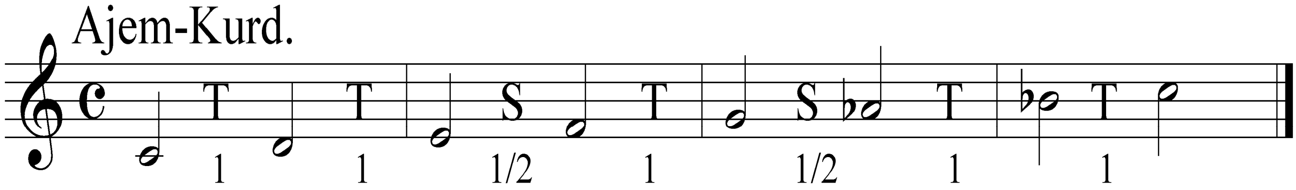

5– پەیژەی گەورەی (عەجەم حیجاز)، پەیژەی (نەورۆز)یشی پێ دەڵێن.
ئەم پەیژە مۆسیقایە، تەنها جیاوازی لەگەڵ پەیژەی گەورەی سرووشتیدا ئەوەیە،کە پلەی پێنجەمی نیو پلەی دەنگیی بەرز دەکرێت. (ئەمە گۆڕانکارییەکی لاوەکییە، ناچێتە خانەی یاسای میانەی نێوان پلە دەنگییەکانی پەیژەی گەورەی مۆسیقا و لای ئەوروپیەکانیش فەرامۆش کراوە). پەیژەیەکی زۆر بەناوبانگ نییە. تەنها لای فارسەکان بایەخی پێ ئەدرێت.
نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

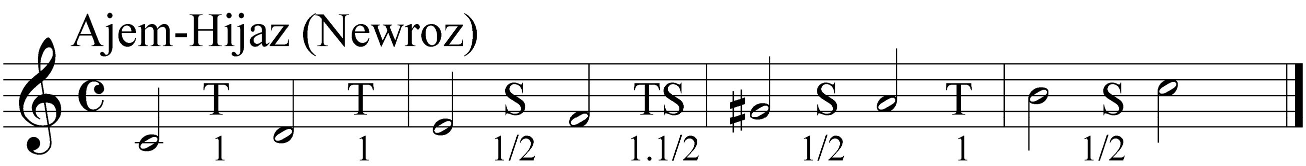

2– پەیژەی دووەم : پەیژەی گەورەی (2)سێ چارەکە دەنگ (ڕاست) :

لەمەوبەر باسی ئەو پەیژە مۆسیقاییانەی کە تەنها خاوەنی پلە دەنگی میانەی تەواو و نیو میانەن کردووە. بەڵام وەکوو وتمان لای میللەتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، جگە لەو میانە دەنگییانەی کە میانەی تەواون یان نیو میانەن، میانە دەنگییەکی تریش هەیە، کە پێک دێت لە میانەیەکی سێ چارەکە دەنگیی، بۆیە ئەبێ لەمەودوا باس لەو پەیژە مۆسیقایانە بکەین. ئاشکراشە کە باوکی ئەو پەیژە مۆسیقاییانەی کە خاوەنی پلە دەنگییەکانی سێ چارەکە دەنگین، لە دێر زەمانەوە واژە (وشەی) ڕاستیان بۆ بەکارهاتووە. جا لەبەر ئەوەی واژەی ڕاست واژەیەکی ئارییاییە و دیسان لە ناو نەتەوەی کورددا مانای تەواوی خۆی هەیە، گەر هەر هەمان ناوی هەبێت بە لای مۆسیقازانی کوردەوە هیچ نامۆییەکی نابێت.

میانەکانی پەیژەی دووەمی گەورەی سێ چارەکە دەنگی:

ئەم پەیژە مۆسیقاییە هەر وەکوو پەیژەی گەورە (عەجەم) وایە تەنها پلە دەنگییەکانی سێهەم و حەوتەمی پلەی سێ چارەکە دەنگین. بۆیە هەر لە سەرەتای ڕابەری پەیژەدا هەردوو هێمای سی کاربیمۆل (سی سێچارەکە دەنگیی) و می کاربیمۆل (می سێ چارەکە دەنگیی) بۆ ئەنووسرێت، تا ببێتە هێمای ناسینەوەی ئەم پەیژە مۆسیقاییە.

میانەی پلە دەنگییەکانی بەم جۆرەیە:

K	K	T	T	K	K	T
3	3	4	4	3	3	4

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

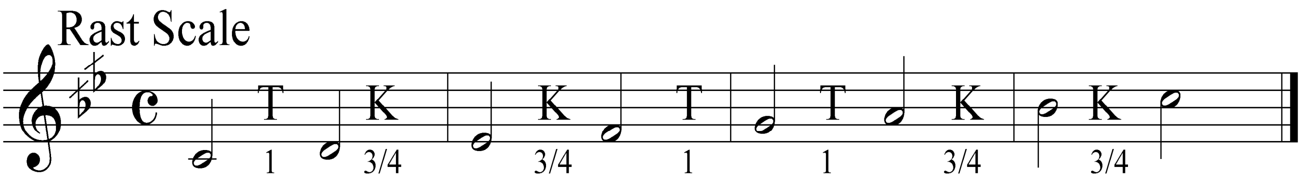

تێبینی:

لەوانەیە ببپرسین ...؛بۆچی دەڵێین دوو میانەی سێ چارەکە دەنگیی، کەچی لە نێوان میانەکاندا چوار جار ژمارەی (¾) ئەبینین؟ لێرەدا گرنگە بزانین کە میانە دەنگیی پلەی سێهەم و حەوتەم هەریەکەیان یەک چارەکە دەنگ لە پلەی دەنگی تەواو کەمترە، بۆیە ئەو کەمبوونە بۆتە هۆی ئەوەی کە میانەکەی لەگەڵ پلە دەنگیی پێش خۆیدا چارەکە دەنگێک کەمتر بێت (لەوەوبەر میانەیەکی تەواو بوو)، بەڵام لەم پەیژەدا ئەبێتە میانەیەکی سێ چارەکە دەنگیی. هەروەها میانەکەی لەگەڵ پلە دەنگیی پاش خۆیدا میانەیەکی چارەکە دەنگیی زیاد ببێت، (لەوەوبەر نیو میانەیەک بوو)، بەڵام لەم پەیژەدا ئەبێتە میانەیەکی سێ چارەکە دەنگیی. ئەم یاسایە بۆ هەردوو پلە دەنگیی سی کاربیمۆل و می کاربیمۆلە.

جۆرەکانی ئەم پەیژەیە:

1- پەیژەی گەورەی سێ چارەکە دەنگیی سروشتی (ڕاست)،پەیژەی ڕاستی گەورەی پێ دەڵێن، پلە دەنگییەکانی سێهەم و حەوتەمی پلەی سێ چارەکە دەنگین لە دوو چوارینەی وەکوو یەک پێکدێت.

ا- چوارینەی یەکەم (خواروو). میانەی پلە دەنگییەکانی بەم جۆرەیە:

T	K	K
4	3	3

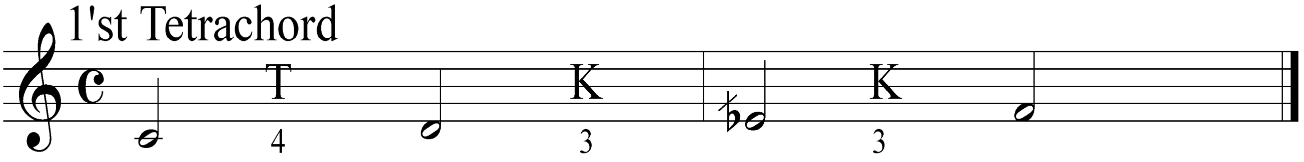

ب– چوارینەی دووهەمی سەروو

میانەی پلە دەنگییەکانی بەم جۆرەیە:

T K K

4 3 3

نموونە بە نۆتەی مۆسیقا .

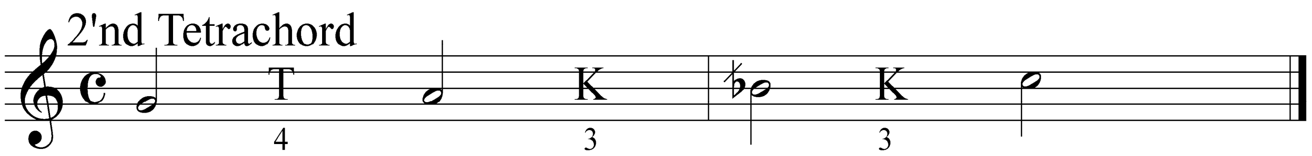

هەردوو چوارینەکە بەیەکەوە میانەی پلە دەنگییەکانیان بەم جۆرەی لێ دێت:

T K K T T K K

4 3 3 4 4 3 3

نموونە بە نۆتەی مۆسیقا .

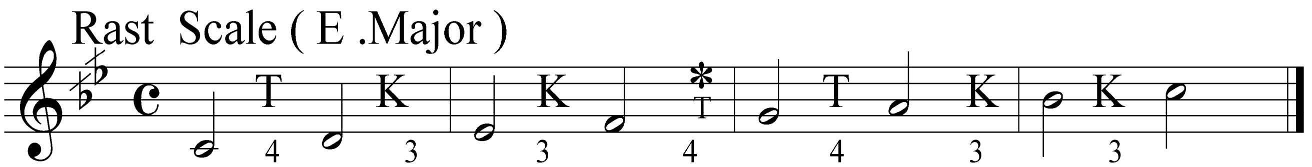

تێبینی:

لە مۆسیقای ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا هەر ئەم جۆرە لە پەیژەی دووهەمی مۆسیقای ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست (پەیژەی مۆسیقایی پلەی سێ چارەکە دەنگیدار، کە بە پەیژەی ڕاست بەناوبانگە)، پلە سێهەمی چوارینەی دووەمی چارەکە پلەیەک بەرز ئەکەنەوە، بە واتای ئەبێتە پلە دەنگی(سی سروشتی) و نازناوی پەیژە مۆسیقاکەش ئەبێت بە پەیژەی (ماهور). لەبەر ئەوەی ئەم پەیژە مۆسیقایە لای هەندێ لە میللەتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست پەیژەیەکی مۆسیقایی زۆر گرنگە، بەتایبەتی لەلای خۆمان لە کوردستان زۆربەی فۆرمە (شێواز)ە مۆسیقاییەکانی وەکوو ئەڵڵاوەیسی لەسەر بنیات ئەنرێت، بۆیە بە گرنگم زانی کە جۆری ئەم پەیژەیەش بخەمە پێش چاو.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

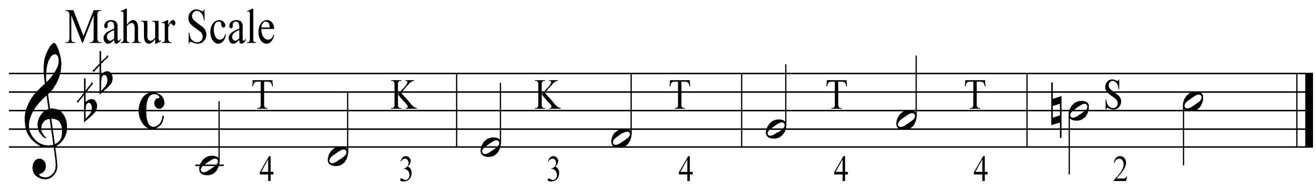

2- پەیژەی گەورەی سێ چارەکە دەنگی هارمۆنیی (ڕاست).

بریتییە لەو پەیژە مۆسیقایەی کە پلە دەنگی شەشەمی نیو پلەی دەنگیی نزم دەکرێت و، پلەی دەنگی حەوتەمیشی ئەبێت بە سی سروشتی، (بە واتای چارەکە پلەیەکی دەنگیی بەرز دەکرێت و ئەم پەیژە مۆسیقایە پێیدەڵێن پەیژەی ڕاست حیجاز یان سۆزناک یان دڵکشا یان شەرەفنما و لای هەندێک نازناوی ڕاست نەواسر یان (زاویل)یشی پێ دەڵێن.

میانەی پلە دەنگییەکانی بەم جۆرەیە:

T K K T S TS S

4 3 3 4 2 6 2

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

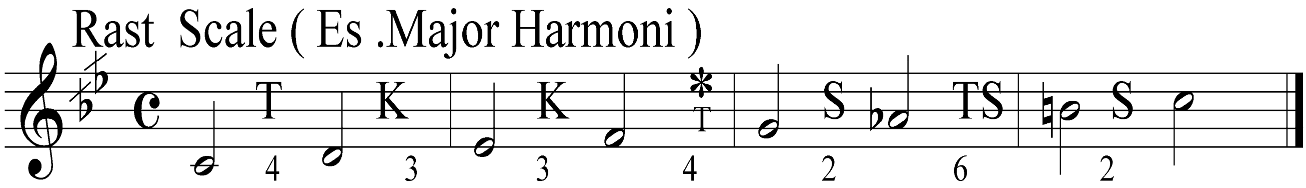

3- پەیژەی گەورەی سێ چارەکە دەنگی میلۆدی (ڕاست):

بریتییە لەو پەیژە مۆسیقایەی کە پلە دەنگی شەشەمی نیو پلەی دەنگیی نزم دەکرێت و، پلەی دەنگی حەوتەمیشی چارەکە پلەیەک نزم دەکرێت (بە واتای چارەکە پلەیەکی دەنگیی نزم دەکرێت). ئەم پەیژە مۆسیقاییە پێی دەڵێن پەیژەی (ڕاست کورد یان شورک لای هەندێک ئەسفەهان)یشی پێ دەڵێن.

میانەی پلە دەنگییەکانی بەم جۆرەیە:

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

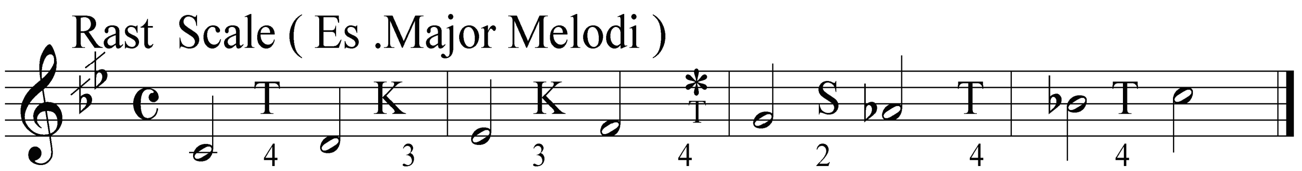

بەوهیوایەی لەم پەرتوکەمانا کەلتورەکەی خۆمان بیر نەکەیین،ئەوکەلتورەی بەهۆی ئەم چەشنە پەیژە مۆسیقایانەوە دەیان کاری بەپێزی پێ ئەنجام ئەدرێ، لەبەرئەوەی بەهیچ جۆرێک ناتوانرێ لەکەلتورەکەمانی داببڕیین، بۆیە پێویستە لەکەرەسەی فیربونەکانماندا بە بناغەیەکی زانستی هەوڵی سەرلەنوی بەکارهێنانیان بدەیین.

ڕاهێنان لەسەر کلیلی (پەیژەی) دۆی گەورەی یەکەم – عەجەم

پلەدەنگیەکانی پەیژەی دۆی گەورەی یەکەم (عەجەم)، بەمجۆرەیە :

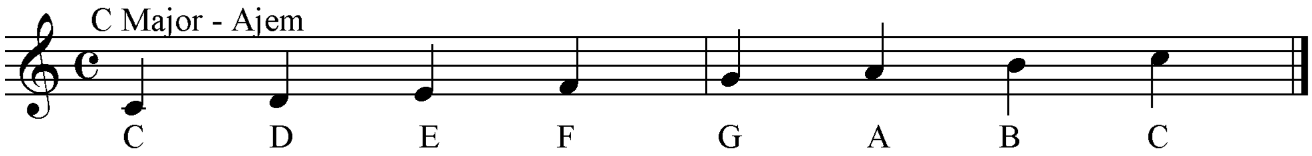

نمونەیەکی باڕ (خانەی) یەکەمی ڕاهێنانێک ئەخەینە پێش چاو، بۆ ئەوەی تۆش باڕەکانی تری ڕاهێنانەکە وەکوو هەریەکێ لەو جۆرانە بژەنی، جۆرەکان :

1– لێگاتۆی دوودەنگی.

2– لێگاتۆی چواردەنگی.

3– ستاکاتۆ.

4– دێتاشێ.

5– سپیکاتۆ.

تێبینی : هەریەکێ لەو جۆری ژەنینانە لە خشتەی وشەبەکارهێنراوەکانی جوانکاری ژەنینی کەمانچە باسکراون، ئەتوانرێ کەڵکی لێ وەربگیرێ.

ڕاهێنانی (38)

30

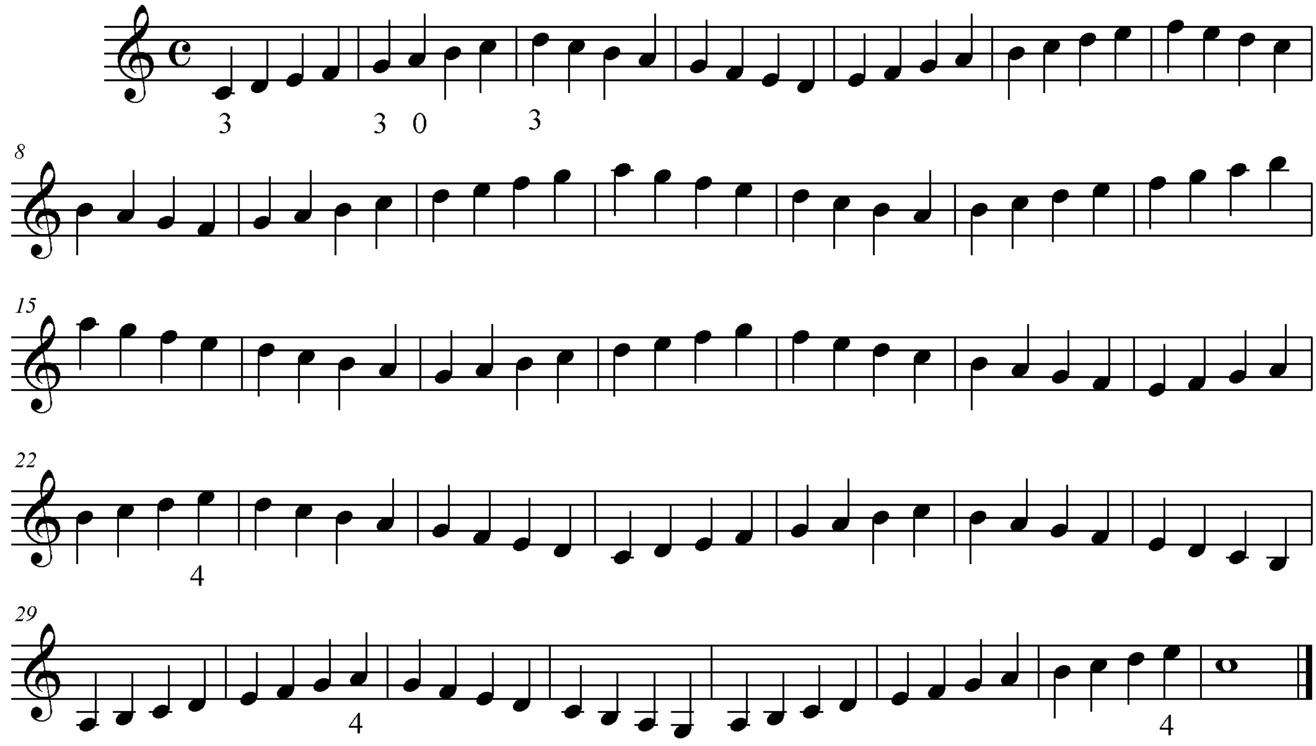

پەیژەی دووەمی گەورە (ڕاست)

Rast

پەیژەی ڕاست لەگەڵ پەیژەی عەجەم چیاوازییەکی گرنگیان هەیە، ئەویش پلە دەنگی سێ هەم و پلە دەنگی حەوتەمی پەیژەی ڕاست پلەدەنگی سێچارەکە دەنگیین بەواتای پلەدەنگیەکانی بەم جۆرەیە :

(دۆ C – ڕێ D – میکاربیمۆڵ Eb – فا F – سۆڵ G – لا A – سیکاربیمۆڵ Bb – دۆ C)

پلەدەنگییەکانی پەیژەی دۆی ڕاست جیاوازترە لە بەیژەی دۆی عەجەم (ماجۆر)، بۆ ژەنینی پەیژەی دۆی ڕاست ئەبێ سەیری ئەو جێ پەنجانەبکەیین کە دەستنیشانمان کردووە, گرنگە لەسەرەتادا ڕاهێنانەکە زۆر بەخاوی ئەنجام بدرێ،بەتایبەتی لەسەرەتادا بە کاتی ڕۆند، بلانش، پاشان بەکاتی نوار و دوایی گرنگی بدرێ بەو جۆرە جوانکاریانەی کە بۆ ژەنینی ڕاهێنانەکەنوسراون.

پلەدەنگییەکانی بە نۆتەی مۆسیقا :

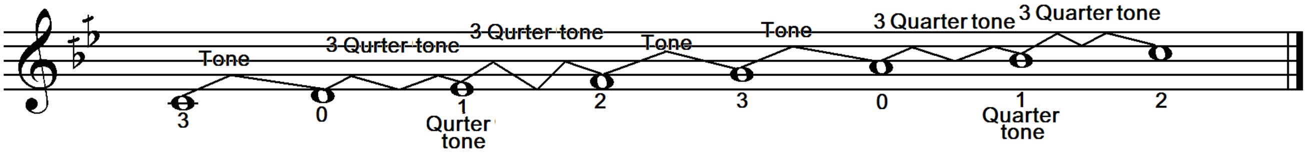

هەرچەندە پەیژەی ڕاست چەند جۆرێکی هەیە لەوانە :

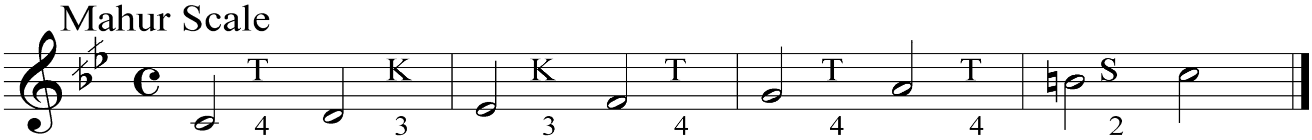

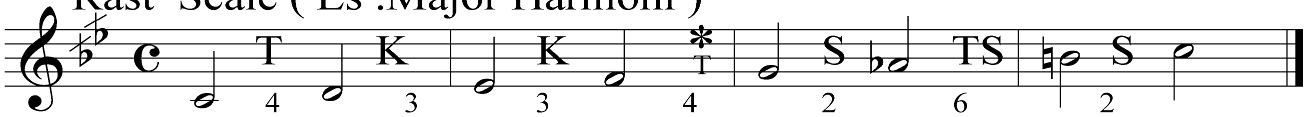

هەمان ڕاهێنانی ژمارە (38) پێشوو بە پەیژەی دووەمی گەورەی ڕۆژهەڵاتی دۆ (ڕاست).

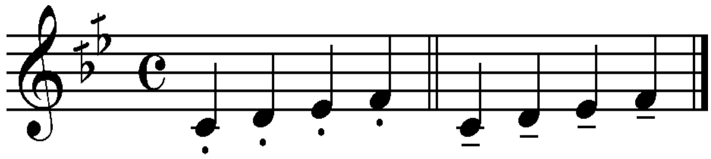

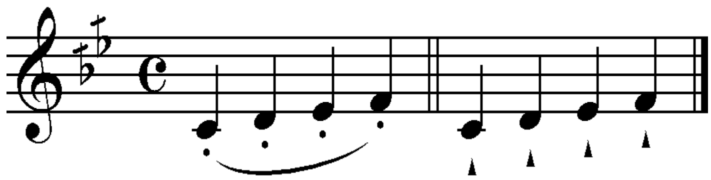

هەر وەکو لەوەوبەر باسمانکرد: لەسەرخۆ ژەنینی پلەدەنگییەکانی پەیژەی دۆ ی ڕاست مایەی پەیدابوونی دەنگی جوان و لەبارە،

هەروەها ڕاهاتن لە سەر ژەنینی ڕاهێنانەکە بەوجۆرانەی کە نوسیومانە جۆرەکەشیماندەستنیشان کردوە، ڕێگەیەکی نزیکە بۆ گەیشتنە ئاکامی ژەنینی مۆسیقا بە شێوەیەکی زانستی و پرۆفیشیۆناڵی.

ڕاهێنانی گشتی (39)

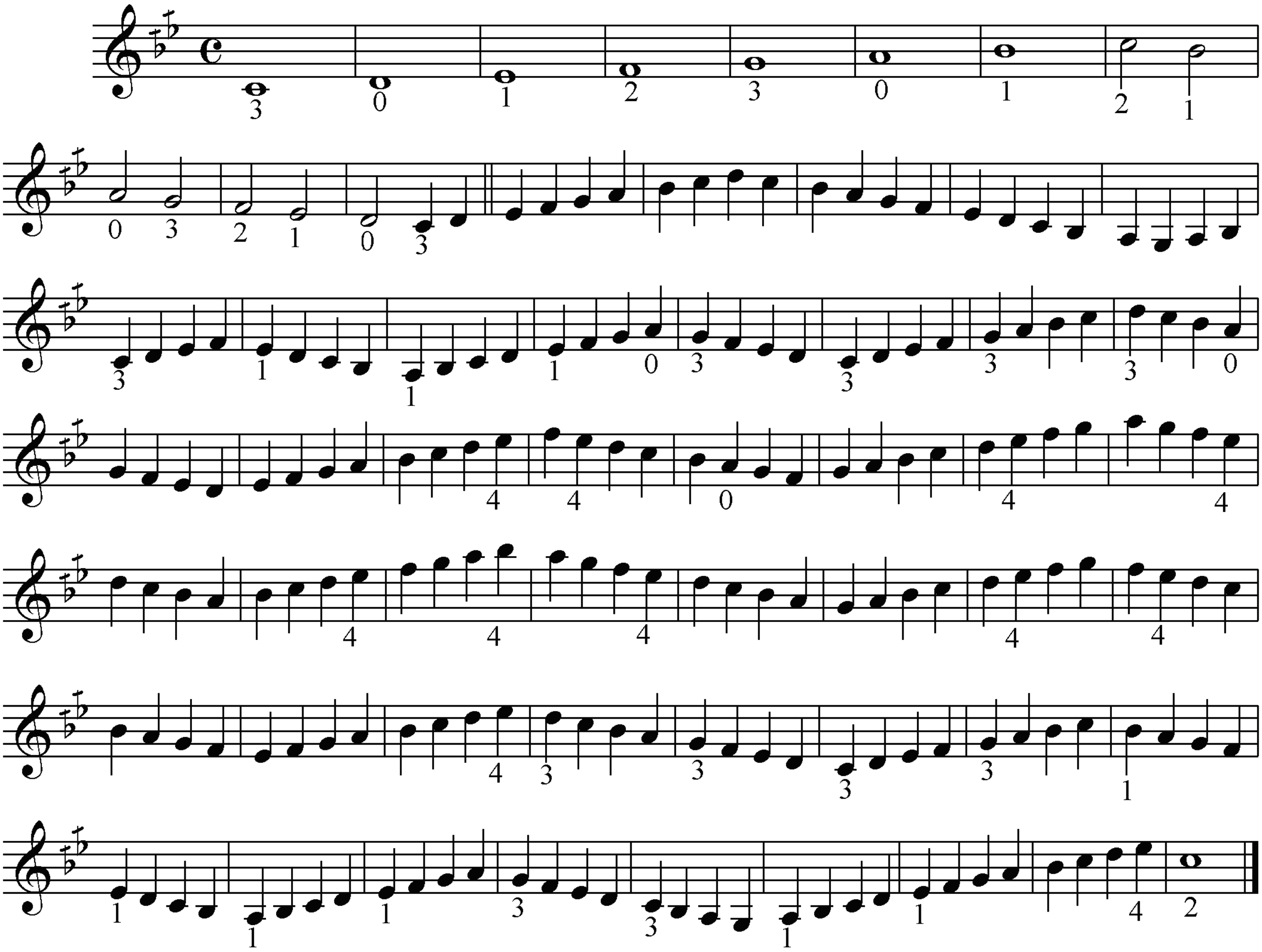

تێبینی :

ژەنیار ئەتوانێ کۆی ژمارەی ساتەژەنینەکانی هەریەک بارِ کە بریتییە لە ماوەی ڕۆندێکی تەواو (چوار بژاردن ئەخایەنی) ، بە ماوەکانی کرۆش یان دەبڵ کرۆش بژەنێ. بەمجۆرەی خوارەوە کەتەنها نمونەمان بۆ باری یەکەم هێناوەتەوە .

ڕاهێنانی گشتی (40) هەردوو پەیژەی گەورە

(عەجەم – ماژۆر و ڕاست)

تێبینی : لەزانستی نوێی فێربوونی کەمانچەدا، دەستنیشانکردنی دانانی ژمارەی پەنجە بەپێی بۆچونی فێرکەرەکان ئەگۆڕێن، هەروەها لوانی جۆری ژەنیین لەگەڵ توانای فێرخوازیش هۆکارن.

ڕاهێنانی پەیژەکانی مۆسیقا

بۆ ڕاهێنان لەسەر ئەم پەیژەمۆسیقاییانە، چاکتروایە فێرخواز بە جۆرەکانی تری کاتەدەنگییەکان کە لاپەرەکانی 10 و 11دا باسمانکردوون ڕاهێنانیان لەسەر بکات، هەروەهاهێماکانی جوان ژەنیین لەڕاهێنانەکاندا بەکاربهێنێ.

1– دۆ (ماجۆر – عەجەم)، پەیژەی یەکەمی گەورە.

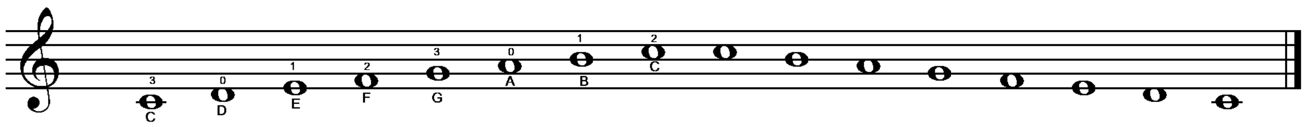

2– دۆ ڕاست، (پلەی سێ چارەکە دەنگی) پەیژەی دووەمی گەورە.

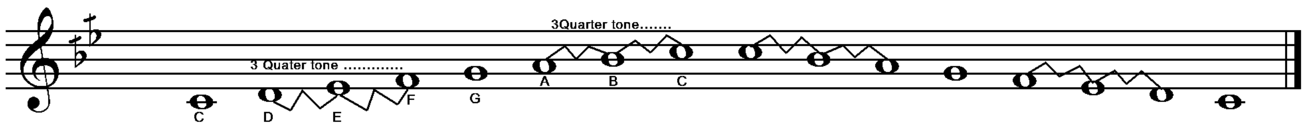

3– سۆڵ ماژۆر – عەجەم.

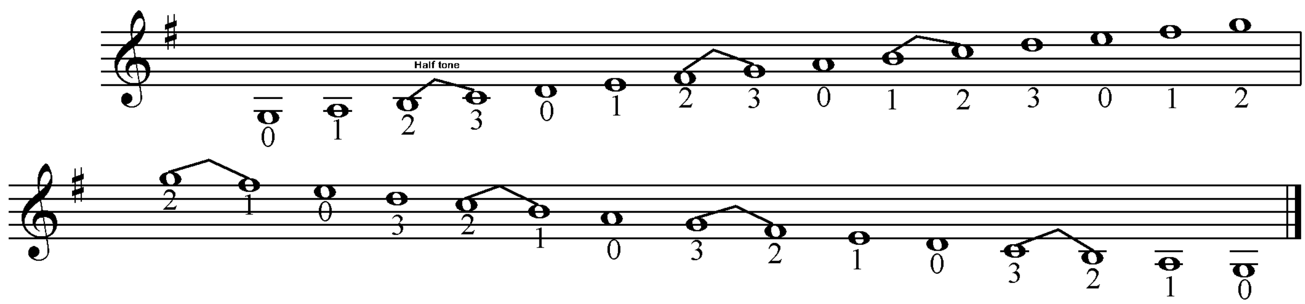

4– سۆڵ ڕاست.

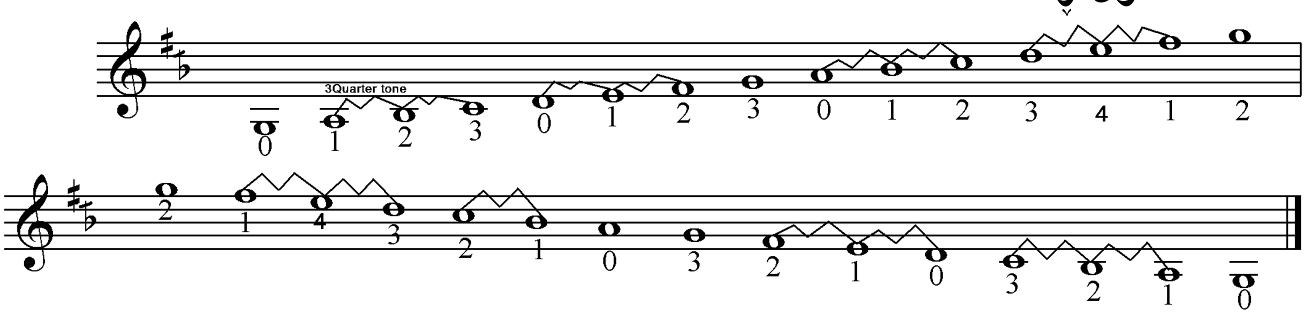

تێبینی :

هێمای( ) واتای نیومیانە و ( ) بەواتای میانەی سێ چارەکەدەنگی.

5– ڕێ ماژۆر – عەجەم.

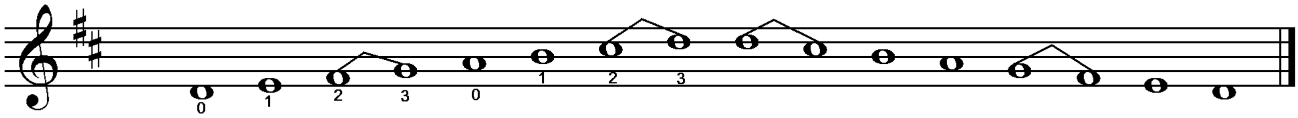

6– ڕێ ڕاست.

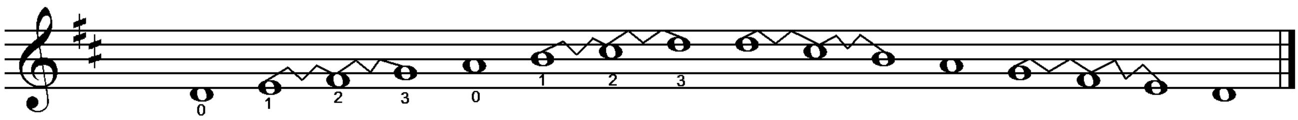

7– لا ماژۆر – عەجەم.

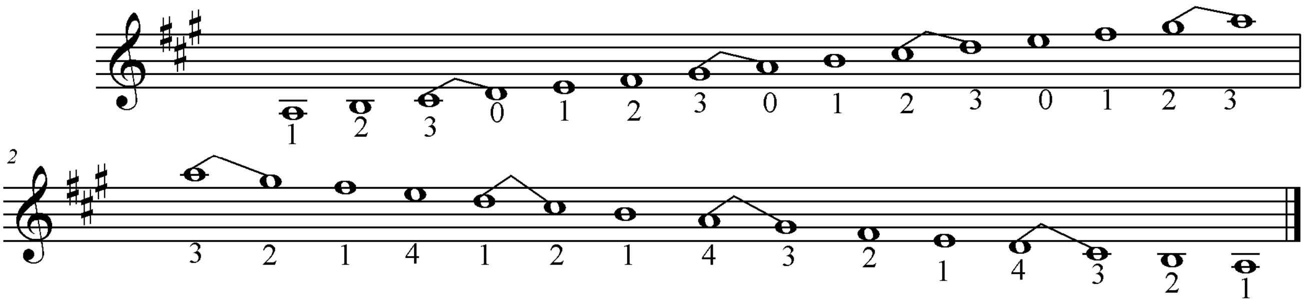

8– لا ڕاست.

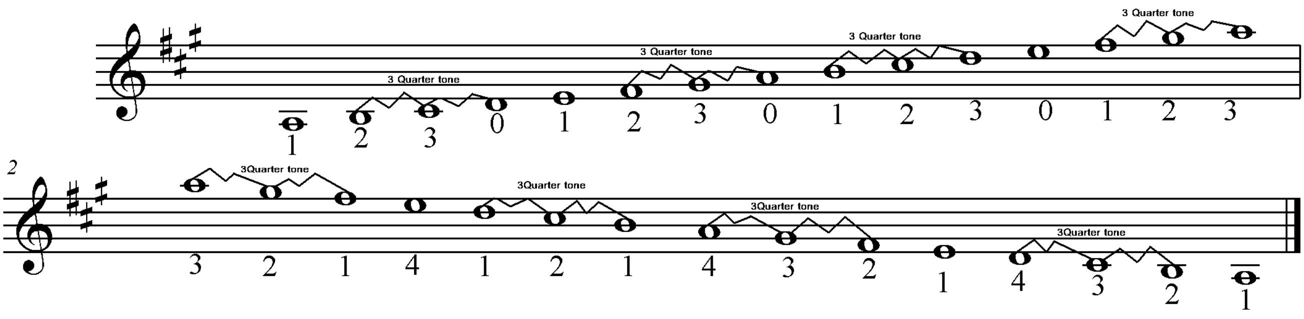

9– مى عەجەم – ماجۆر.

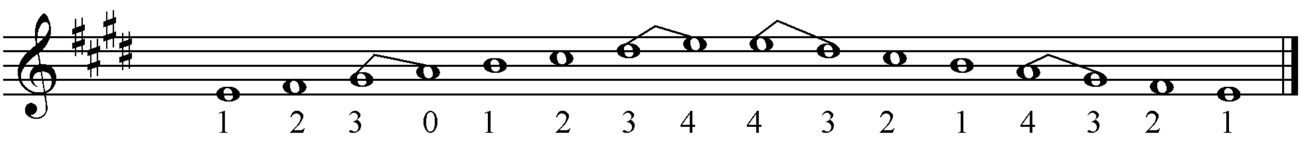

10– می ڕاست.

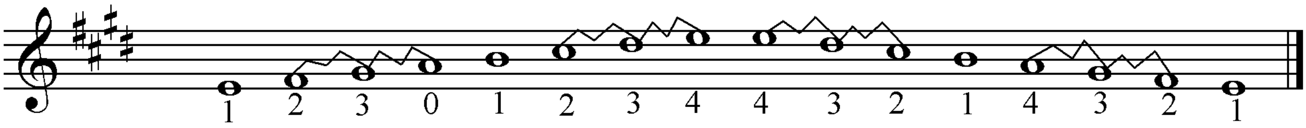

11– سی عەجەم – ماجۆر.

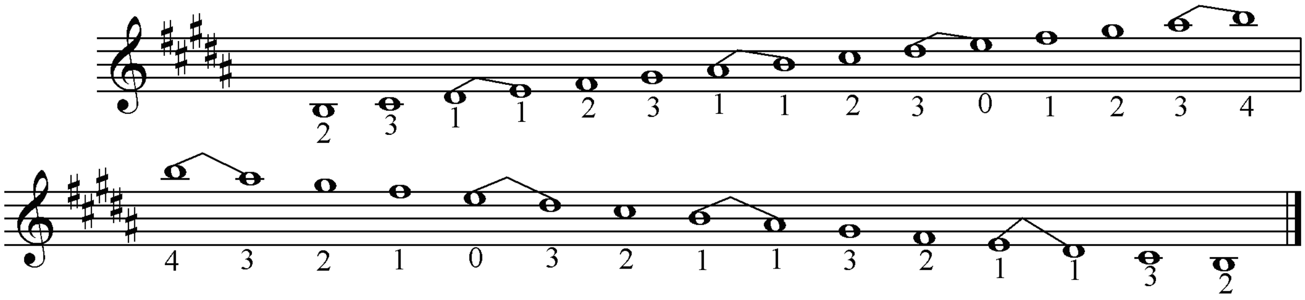

12– سی ڕاست.

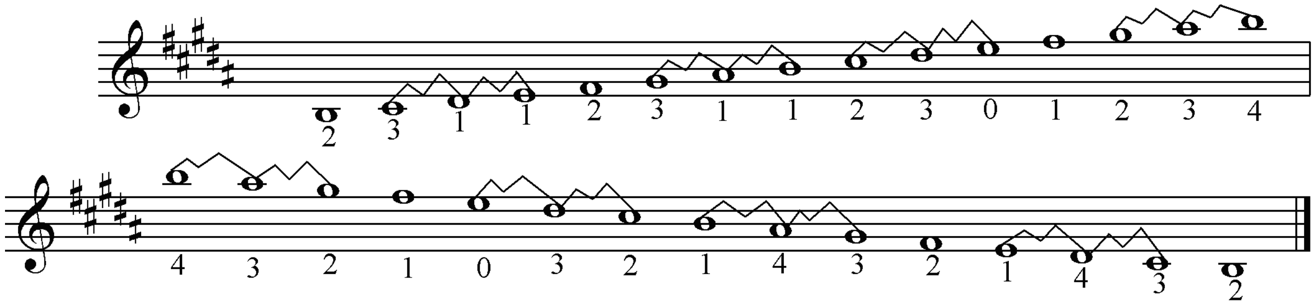

13– فا (ماجۆر – عەجەم)، پەیژەی یەکەمی گەورە.

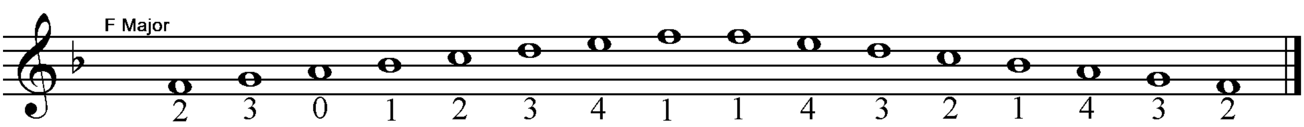

14– فا ڕاست،(پلەی سێ چارەکە دەنگی) پەیژەی دووەمی گەورە.

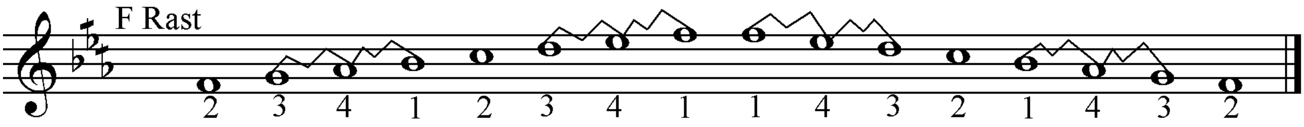

15– سی بیمۆڵ(ماجۆر – عەجەم)، پەیژەی یەکەمی گەورە.

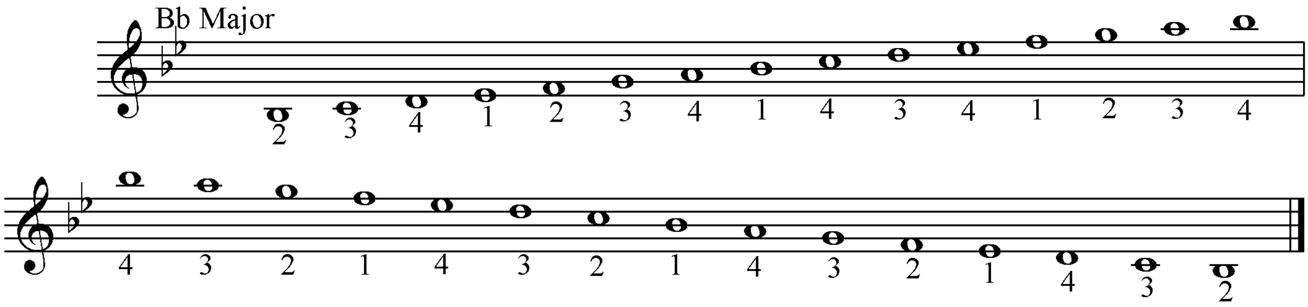

16– سی بیمۆڵ ڕاست،(پلەی سێ چارەکە دەنگی) پەیژەی دووەمی گەورە.

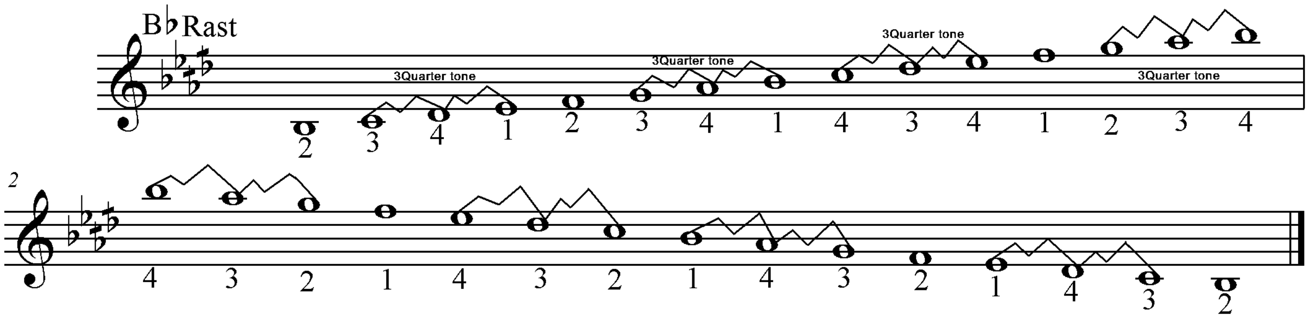

17– می بیمۆڵ(ماجۆر – عەجەم)، پەیژەی یەکەمی گەورە.

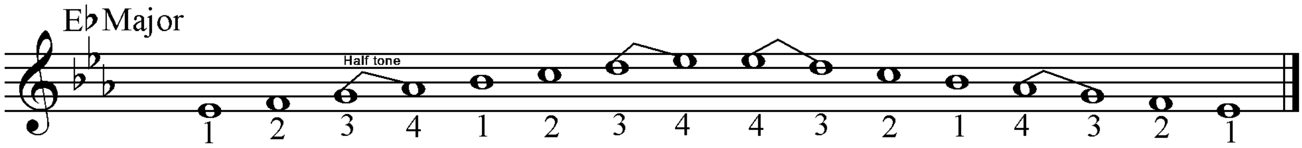

18– میبیمۆڵ ڕاست،(پلەی سێ چارەکە دەنگی) پەیژەی دووەمی گەورە.

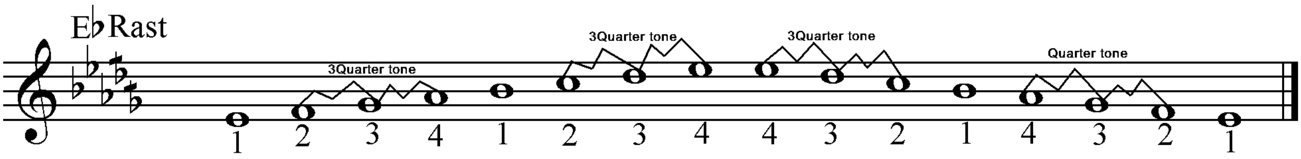

19– لابیمۆڵ (ماجۆر – عەجەم)، پەیژەی یەکەمی گەورە.

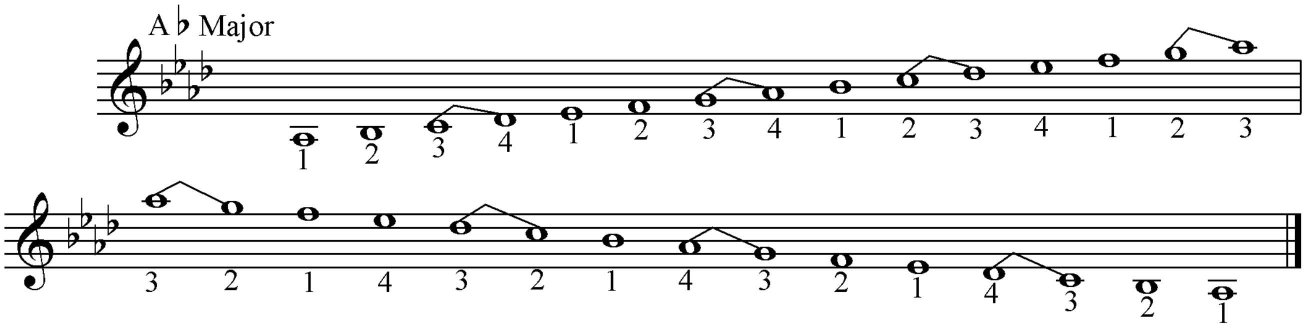

20– لابیمۆڵ ڕاست،(پلەی سێ چارەکە دەنگی) پەیژەی دووەمی گەورە.

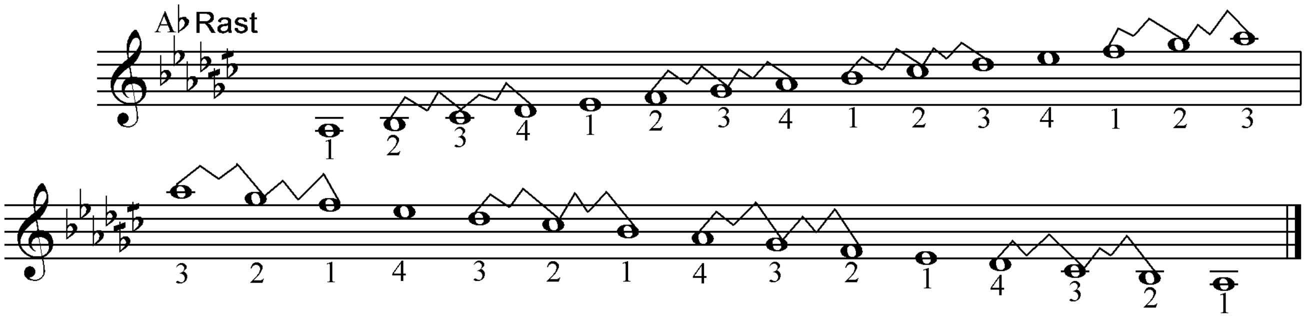

21– ڕێ بیمۆڵ (ماجۆر – عەجەم)، پەیژەی یەکەمی گەورە.

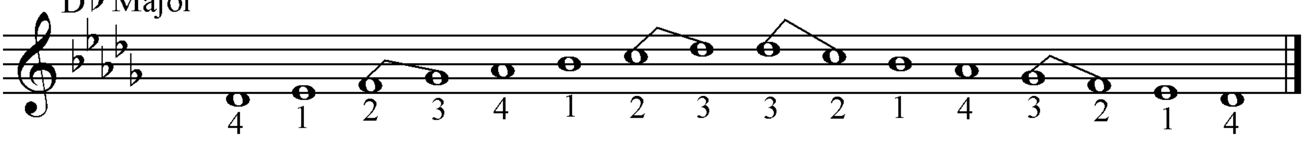

22– ڕێ بیمۆڵ ڕاست، (پلەی سێ چارەکە دەنگی) پەیژەی دووەمی گەورە.

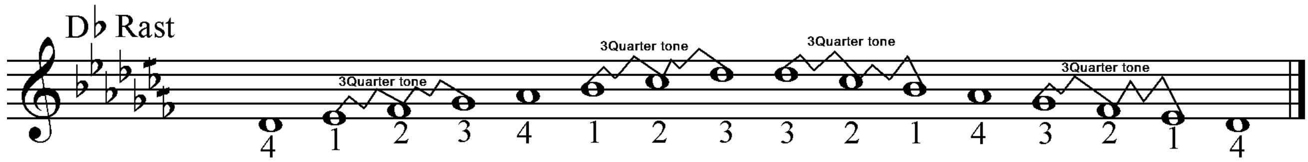

23– سۆڵبیمۆڵ (ماجۆر – عەجەم)، پەیژەی یەکەمی گەورە.

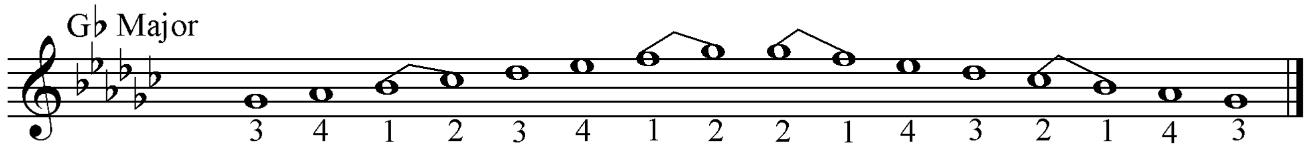

ڕاهێنانێکی گرنگی ڕۆژانە :

لەمەوبەر ئەم نۆتەیەمان بەرچاو کەوتوە، کە شێوازێکی گرنگی پەنجەدان لەسەر شوێن پەنجەی کەمانچەیە، جا فێرخاواز ئەشێ ڕۆژانە ئەم کردارە بکاتەوە، هەرچەندە لەوەو بەر فێرخواز سەرپشک بوو لە بەکارهێنانی کەوانە و سەیرکردنی چۆنیەتی ئەو بەکارهێنانی جوانی کەمانچەیە، بەڵام لەمەودوا ئەشێ بەپێی پرۆگرامێک ئەو ڕاهێنانە بکات، جۆری ڕاهێنانەکانیش بەم شێوازانەیە: مەبەست لە ئەنجامدانی ئەم ڕاهێنانە،کەپەنجەیەک لەسەر شوێن پەنجەدانرا ئیتر نەجوڵێنرێ، ئەم کردارەش بۆ بتەبوونی پەنجەکانە لە ڕووی ژەنەینەوە.

ڕاهێنانی ڕۆژانە بەم جۆرە :

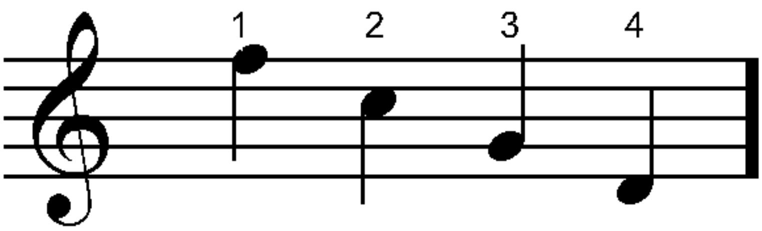

33

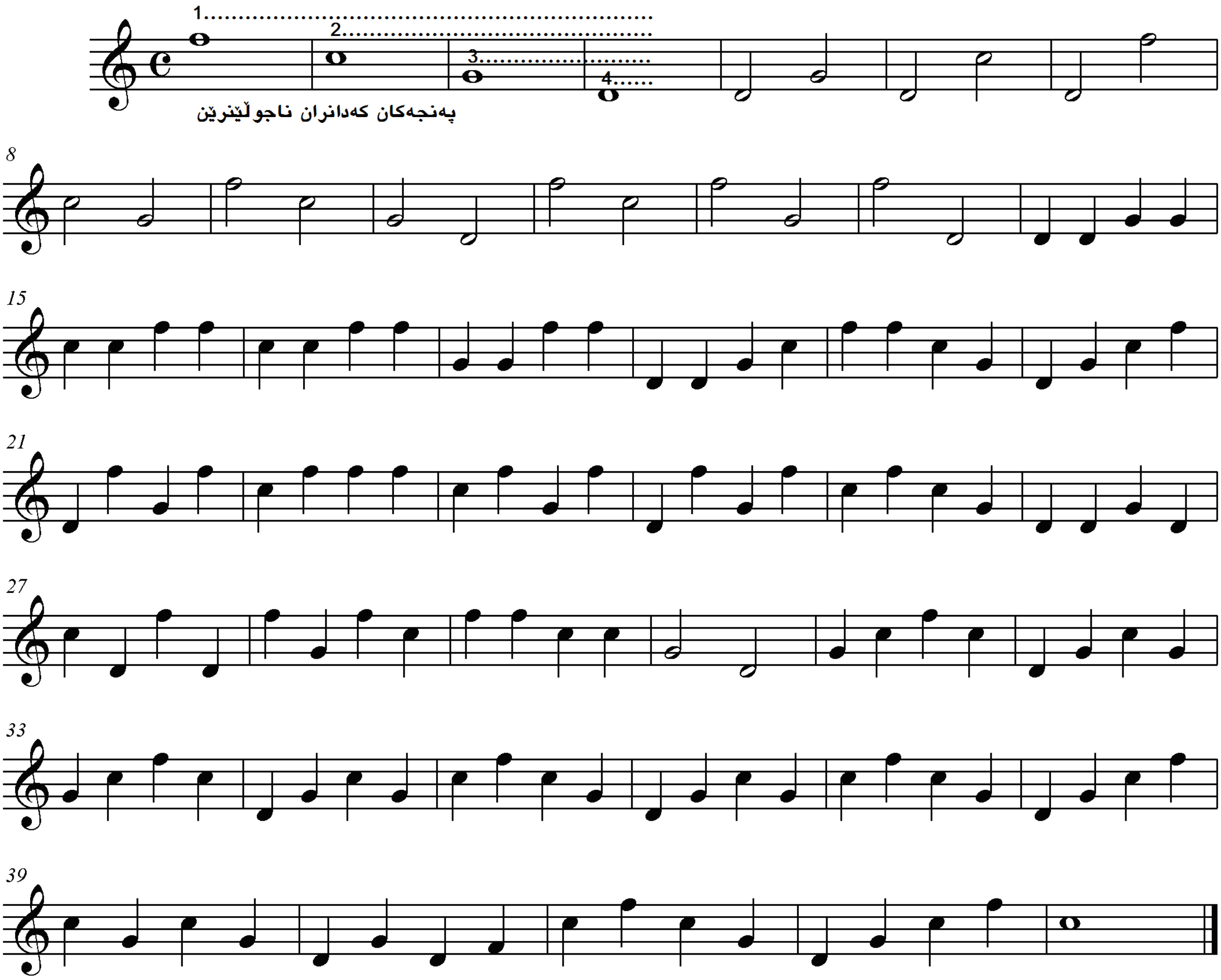

پەیژەی کرۆماتیک

پەیژەی یەکەمی گەورە (ماجۆر)

ئاشکرایە کە پەیژەی یەکەمی گەورە (ماجۆر – عەجەم) هەمان جۆرە کە لای ئەوروپییەکان بەکار دێت بۆ نموونە میانە دەنگیەکانی نێوان پلەدەنگیەکان تەنها نیو پلەیە.

بەمجۆرە:

دۆ ماجۆر کرۆماتیک :

C Major Chromatic Scale

هەروەها بەپێی ڕابەری پەیژە هەڵسوکەوت لەگەڵ پەیژەکانی تردا ئەکرێت، بەمجۆرە:
ئەو پەیژانەی خاوەنی بڵندکەرەوەکانن (# دێز) :

ئەوپەیژە گەورانەی خاوەنی نەویکەرەوەکانن (بیمۆڵ– b) :–

پەیژەی دووەمی گەورە (ڕاست).

هەرچەندە بەداخەوە ئەڵێم جۆری ئەم پەیژەیە (پەیژەی ڕاستی کرۆماتیک) لە بەر نەشارەزایی یان نەزانینی تیۆرە زانستیەکەی تائێستا وەکو پەیژەی کرۆماتیک بە تیۆری یان بەپراکتیکیش بەکار نەهێنراوە، بۆیە ئەبێ زۆر لە بەکارهێنانی بەئاگابیین.

وەکوئاشکرایە ئەبێ کۆی میانەکانی پەیژەی کرۆماتیک بکەنە (12) نیووپلە دەنگی، بەڵام ئەم کردارە لەبەر ئاسانکاری بۆسیستمی پراکتیکی هەردوو پلەدەنگییەکەی کەخاوەنی سێ چارەکەدەنگیین، تەنها یەکجار دوپات ببنەوەو هەریەکەیان یەکجار بە میانە سێ چارەکەدەنگیەکەی بەکاربهێنرێ بەمجۆرە :

1– لە سەر کەوتندا:

3 – 3 – 2 – 2 – 2 – 2 – 3 – 3 – 2 – 2

2– لە بەرەو خوار جوندا:

2 – 2 – 3 – 3 – 2 – 2 – 2 – 2 – 3 – 3

لەبەر ئەوەی پەیژەی ڕاست کە بەپلەدەنگی (دۆ) دەستی پێکرد یەکسەرخاوەنی هەردوهێمای نزمکەرەوەی سێکاربیمۆڵ و می کاربیمۆلە بۆیە ئەبێ ئاگاداربین و ئەبێ پلە دەنگییەکانی بەمجۆرە بن:

بەیژەکە بەمجۆرە بەکاردێت:

C Rast Chromatic

هەروەها پەیژە خاوەن(دێز – #) بڵندکەرەوەکانی تر .

__تێبینی:__

وە کولەمەوبەر ئاشکرامانکردکە، پەیژەی سۆڵی ڕاست پەیژەیەکی شازە، لەبەر ئەوەی کەتاکە پەیژەیە(مەبەست لەپەیژەی ڕاست)ە، هەردو هێمای بڵندکەرەوەی سێ چارەکە دەنگێ کاردێز و هێمای سێچارە کە نەویکەر (کاربیمۆڵ) لە ئەرماتۆرادا بەیەکەوە بنوسرێ ، ئەمەلەزانستی نوسینی مۆسیقادا دەگمەنە و تەنها پەیژەی سۆڵی ڕاست ئەم دیاردەیەی تیا بەدی ئەکرێ.

Rast Chromatic

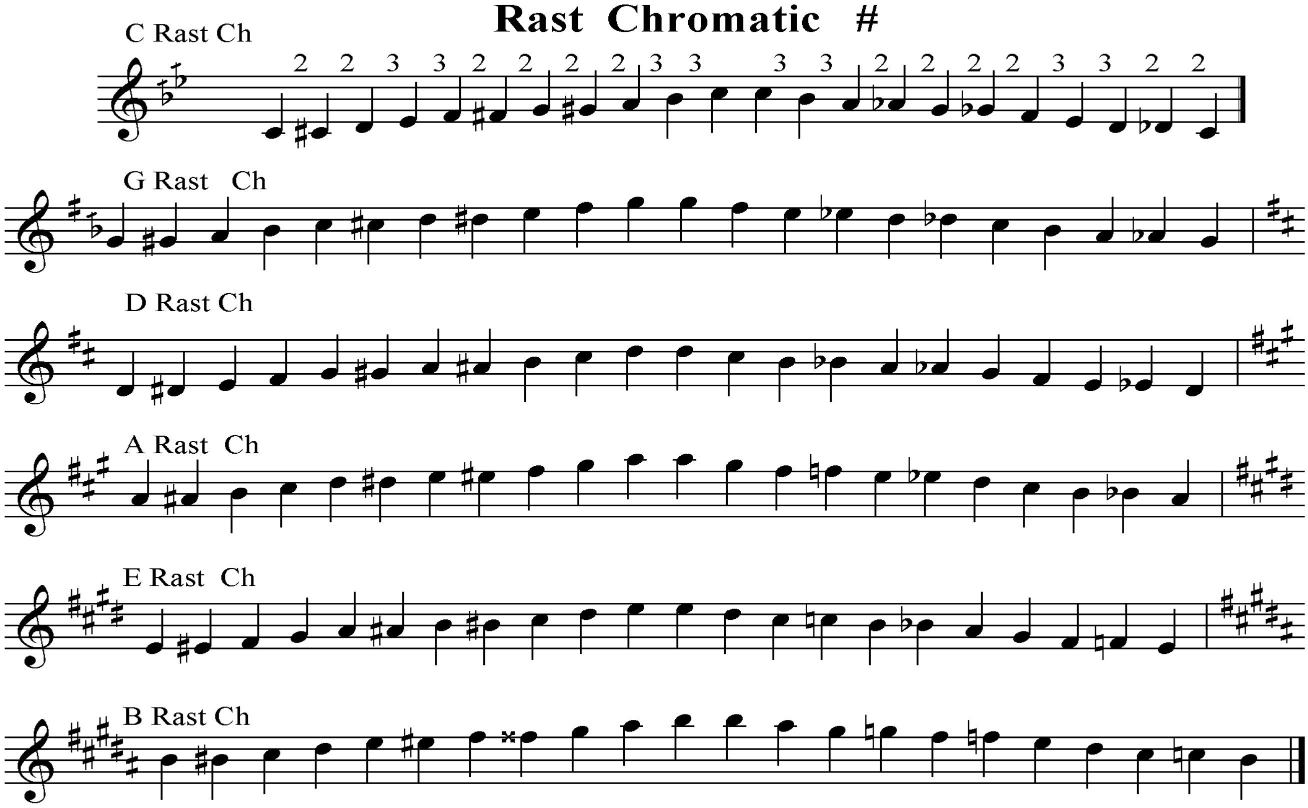

هەروەها پەیژە خاوەن نزمکەرەوەکان (بیمۆڵ).

C Rast Chromatic b

ڕاهێنانی (41) لەسەر ئاوازی کوردی

Sewze hai lymo

سکێڵەکەی :

پلە دەنگییەکانی بریتیین لە (لا . سی . دۆ# . ڕێ . می) . چوارینەی یەکەمی بریتییە لە (لا . سی . دۆ . ڕێ) ، کە پڕاو پڕی چوارینەی یەکەمی پەیژە گەورەی یەکەمی ڕۆژ هەڵاتی (عەجەم)ە ، و لە سەرپلە دەنگی ((لا)) بنیات نراوە .

نموونەی سکێڵەکەی :

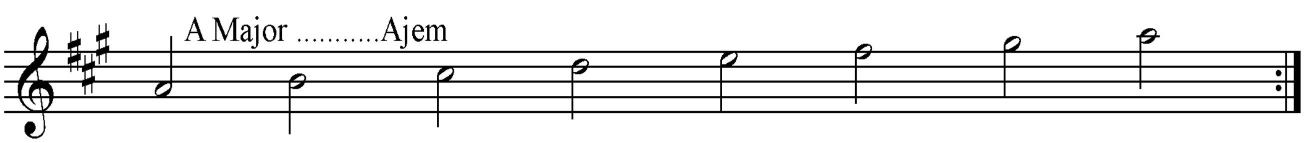

شوێنی (گاهی) دووەم Second Position:

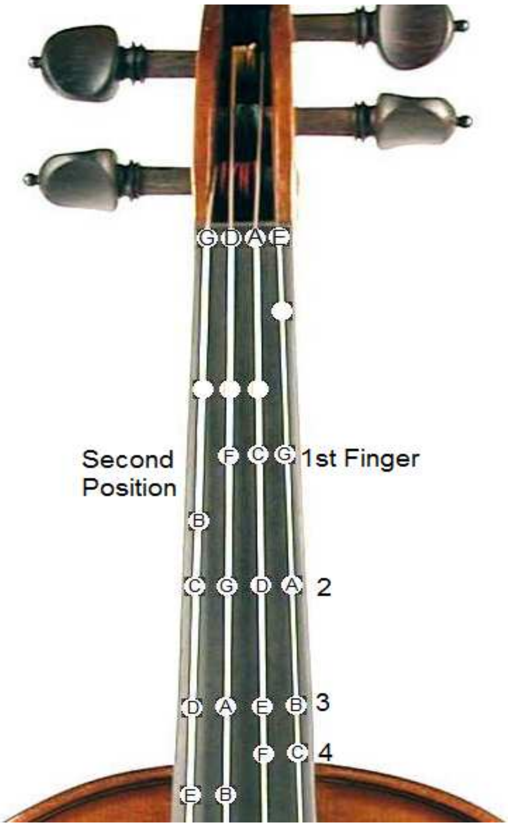

وەکولەمەوبەر باسمان کرد، لەسەر هەریەک لە ژێکانی ئامێری کەمانچە (هەرچوار ژێکەی) جگە لە شوێنی وەستانی هەریەک لەو ژێیانە کە ناوی ژێکەی لێنراوە، شوێنی دانانی چوار پەنجەی تریش هەیە، بەوشێوەیەی لەو وێنەیەدا ئەیبینین و پێی ئەوترێ شوێنی یەکەم یان جێگای یەکەم (first position).

بەڵام هەمووساتێ ئەو پەنجانە لەوشوێنانەدا نامێنن، کەمان ژەنی بلیمەت ئەتوانێ پەنجەگۆرکێ بکات و بەپێی پێویست و لە سەر بنەمایەکی زانستی، شوێنی پەنجەکان بگۆڕێ، یەکەم گۆرانکاری لە شوێنی پەنجەکانا، بریتییەلە گواستنەوەی پەنجەی یەکەم بۆ شوێنی (گاهی) دووەم Second Position، واتای ژەنینی دەنگەکانی کەلەوەوبەر بە پەنجەی دووەم ئەژەنران، بە پەنجەی یەکەم بژەنرێن، وەکو لەم وینەیەدا.

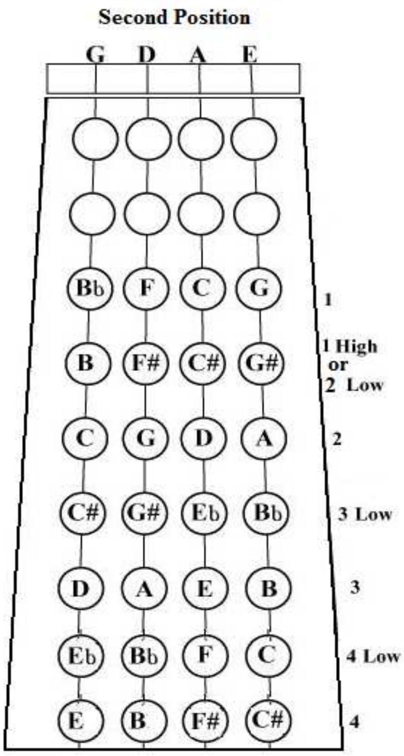

لەم کلێشەیەدا جێ پەنجەی یەکەمی سەر هەرچوار ژێکە فەراموش کراون و پەنجەی یەکەم لە شوێن پەنجەی دووەم دانراون ، بەواتای ژەنینی کەمانچەکە لەسەر هەرچوار ژێکە لە شوێن پەنجەی دووەمەوە دەست پێئەکات، بەم دیاردەیە ئەوترێ ژەنین لەسەر شوێنی دوەم (Second position).

ئەوەی شایانی باسە لە سەر ژێکانی ئامێری کەمانچە حەوت شوێنی پەنجەدانان هەیە، بەواتای لە (1 position تا 7position).

لێرەدا تەنها شوێنی پلەی دەنگی تەواو و نیوپلەی دەنگیمان دەستنیشان کردوە، لەساتی بەکارهێنانی پەیژە سێچارەکە دەنگیەکاندا ، کلێشەی شوێن پەنجەی ئەو پلەدەنگیانەش ئاماژە پێ ئەکەین.

ڕاهێنانی (42) لەسەر ئاوازی کوردی (دێوانە خۆم)

Dywane xom

سکێڵەکەی:

پلە دەنگییەکانی بریتین لە حەوتینە (ئۆکتاف) یەکی تەواو ، چوارینەی یەکەمی بریتییە لە . (رێ . میکاربیمۆڵ . فا . سۆڵ) کە چوارینەی یەکەمی پەیژەدرووست کراوی سەرپلەی شەشەمی پەیژەی دووەمی گەورەی (ڕاست) رۆژهەڵاتییە ، لە بەر ئەوەی پلەی یەکەم و دووەمی چوارینەی دووەمی هەریەکەیان چارەکە پلەیەک بڵندکراون ، بۆیە نازناوی بەیاتیموحەییەر یان بەیاتی ڕاست یان حسەینی یان عوشاقی تورکی وەرئەگرێ .

نموونەیسکێڵەکەی

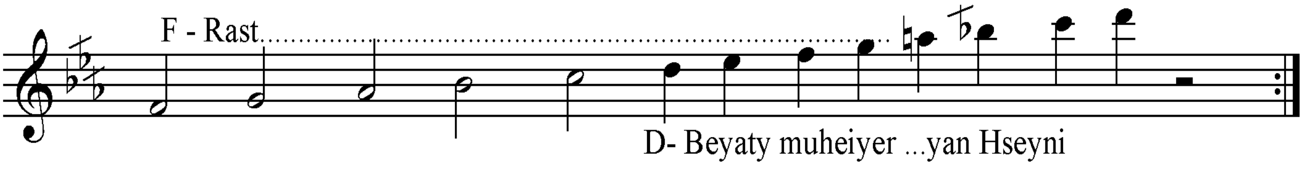

کلێشەی شوێن پەنجەی کەمانچە

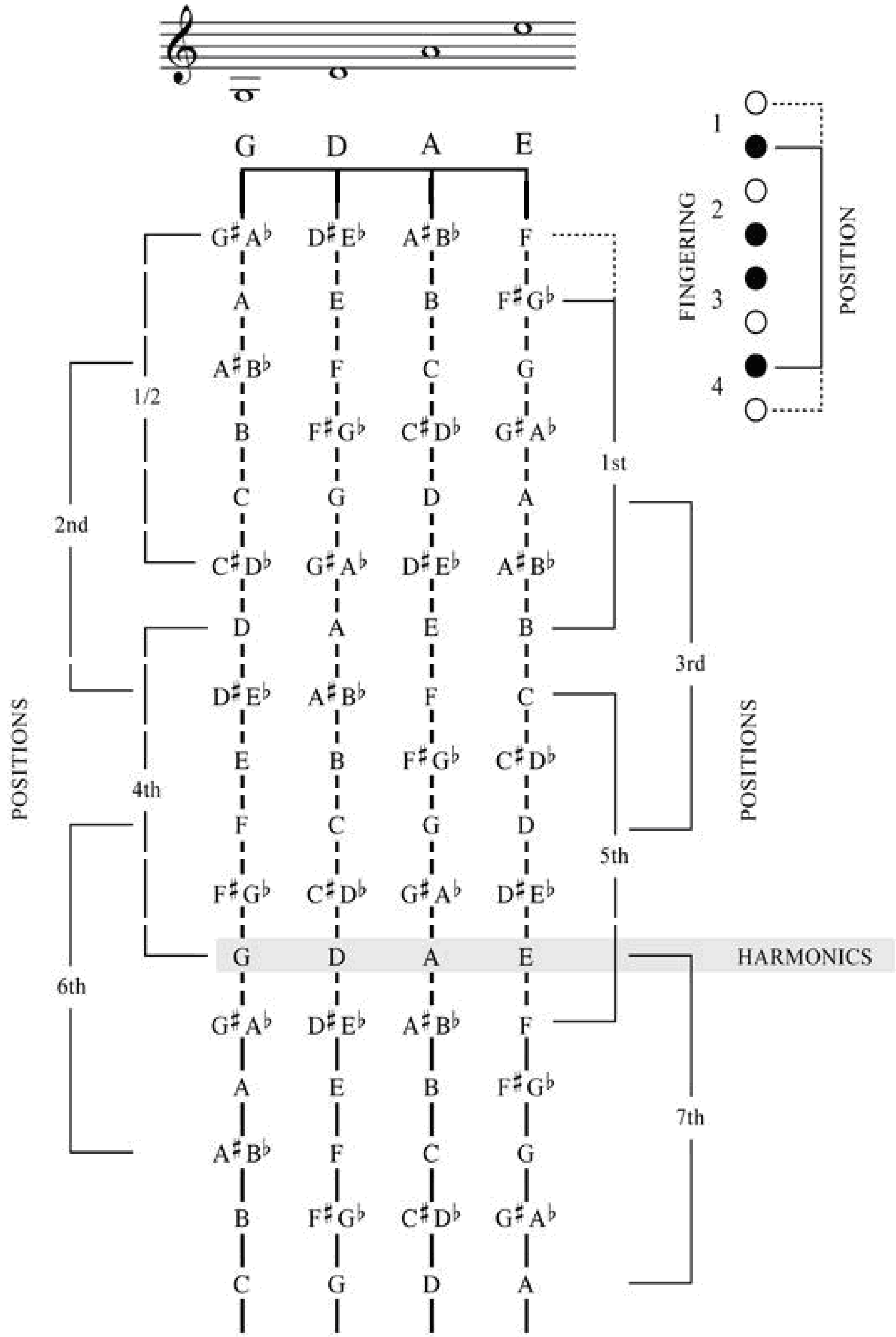

ڕاهێنانی (43) شوێنی (گاهی) دووەم (Second position)

ژێی ڕێ (D)

ژێی لا (A)

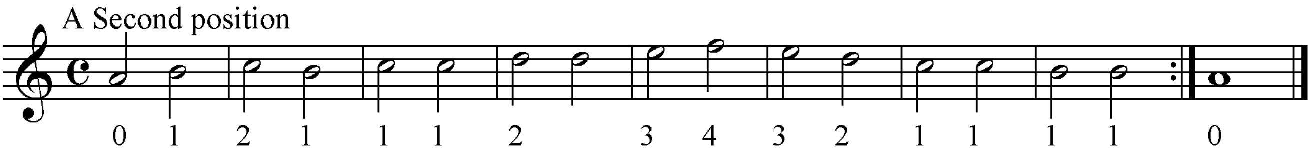

ژێی می (E)

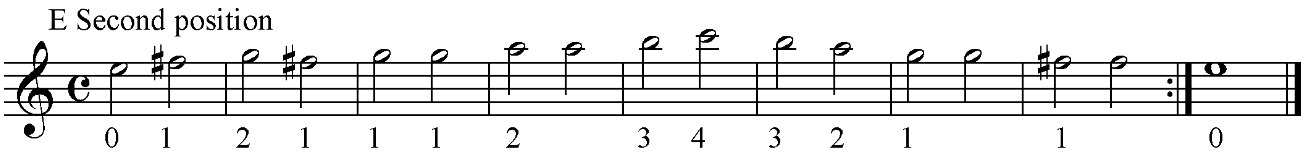

ژێی سۆڵ (G)

راهێنانی (44) گشتی (سی بیمۆڵ ماژۆر)

پەیژەی G ڕاست (B♭ سێگا)

سۆڵی ڕاست : سۆڵ، لا ، سی کاربیمۆڵ، دۆ، ڕێ، می ، فاکاردێز ، سۆڵ

سی کاربیمۆڵی(سێگا) : سی کاربیمۆڵ، دۆ، ڕێ، می ، فاکاردێز، سۆڵ، لا ، سی کاربیمۆڵ.

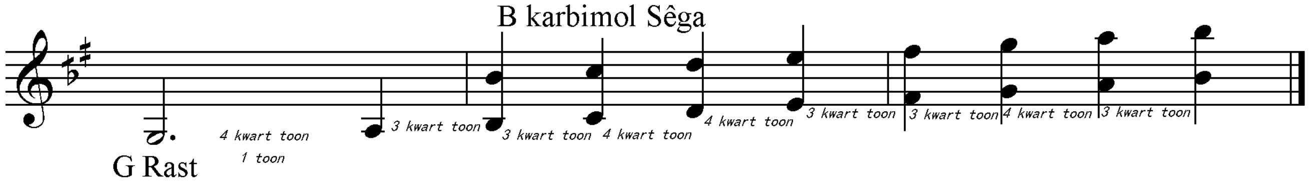

پەیژەی فای گەورەی یەکەم (ماژۆر–عەجەم)

Anglaise

ڕاهێنانی (45) پەیژەی سی بیمۆڵ ماجۆر

ڕاهێنانی (46) پەیژەی دۆی یەکەمی گەورە (عەجەم)

ڕاهێنانی (47) پەیژەی دۆی دووەمی گەورە (ڕاست)

Do Rast

ڕاهێنانی (48)

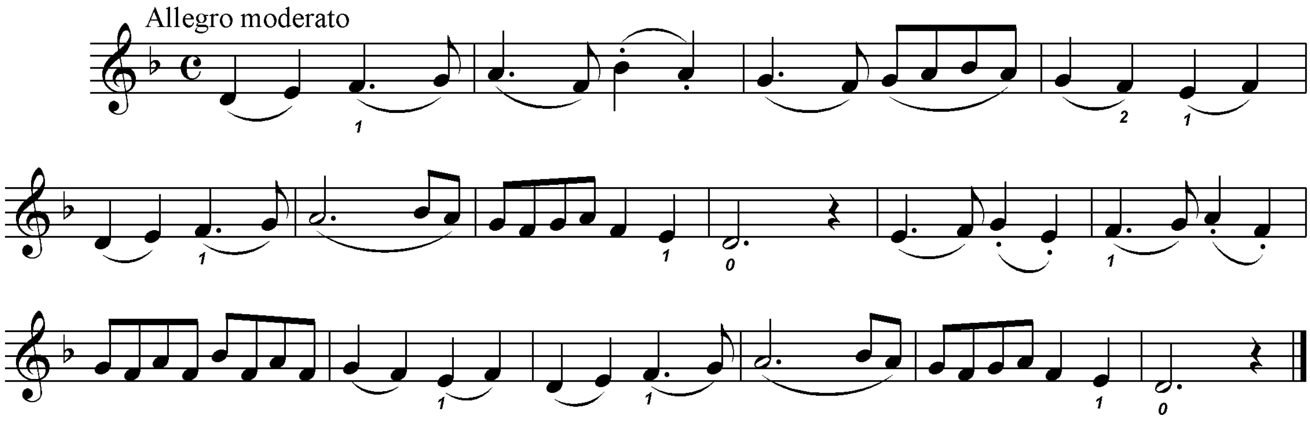

ڕاهێنانی (49)

ڕاهێنانی (50) لەسەر ئاوازی کوردی

Desmal heriri sure

سکێڵەکەی:

پەیژەی مۆسیقای ئەم ئاوازە کوتومت پەیژەی سۆڵ (ماینەر) ی بچووکی هارمۆنییە و لای ڕۆژهەلاتییەکان پەیژەی (نەهاوەندی گەورە یان نەهاوەند نگریز یان سولتانی یەکگا) ی پێ ئەڵێن .

نموونەی سکێڵەکەی :

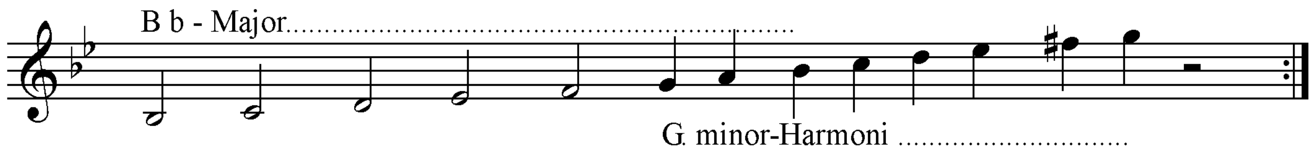

ڕاهێنانی (51) لەسەر ئاوازی کوردی:

Hey nar

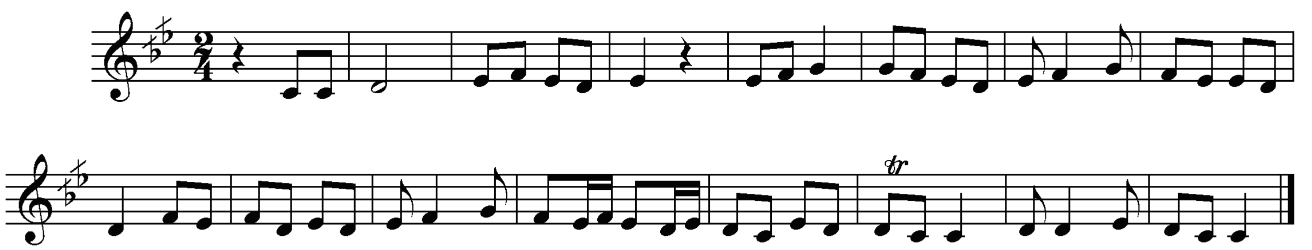

نموونەی سکێڵەکەی: پەیژەی دۆی ڕاست (پەیژەی دوەمی گەورەی ڕۆژهەلاتی)

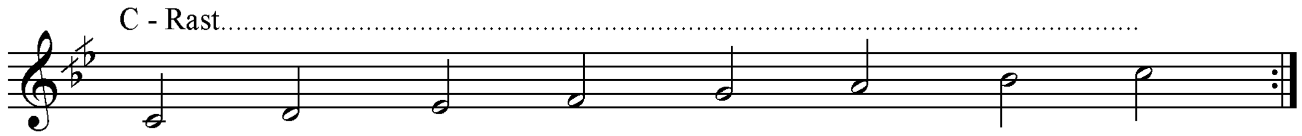

ڕاهێنانی (52)

Komarowsky

ڕاهێنانی (53)

هەمان ڕاهێنان بە پەیژەی سیکاربیمۆڵ (سێگا)

ڕاهێنانی (54)

ڕاهێنانی (55)

بۆئاشنابوون بە پەیژەی ڕاست و مۆدەکانی، ئەشێ بەم جۆرانە بیانبینین.

جۆرەکانی :

1– ڕاستی گەورە

نموونەی سکێڵەکەی :

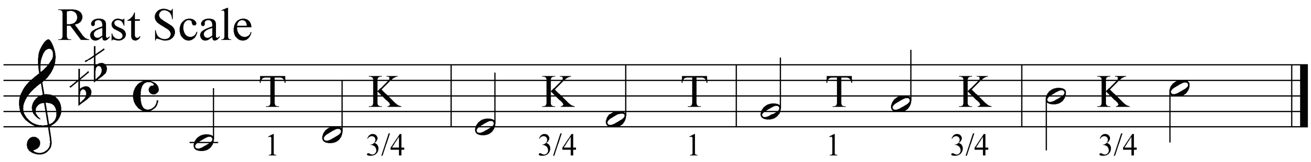

2– ڕاستی ماهوور.

نموونەی سکێڵەکەی :

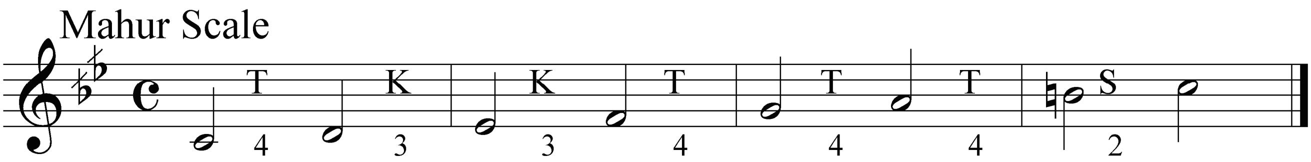

3– پەیژەی ڕاستی هارمۆنی : ئەم پەیژە مۆسیقایە پێیدەڵێن پەیژەی ڕاست حیجاز یان سۆزناک یان دڵکشا یان شەرەفنما و لای هەندێک نازناوی ڕاست نەواسر یان (زاویل)یشی پێ دەڵێن.

نموونەی سکێڵەکەی :

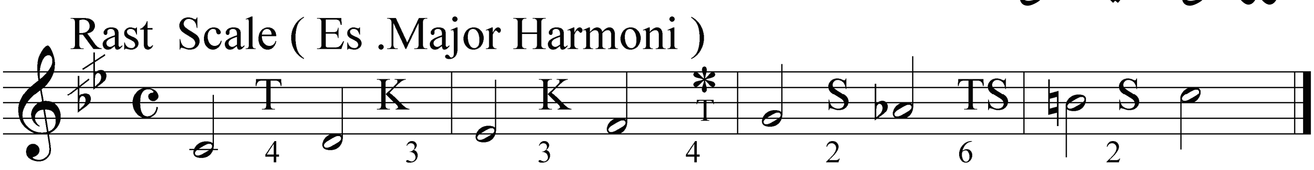

4– پەیژەی ڕاستی میلۆدی : ئەم پەیژە مۆسیقاییە پێی دەڵێن پەیژەی (ڕاست کورد یان شورک لای هەندێک ئەسفەهان)یشی پێ دەڵێن.

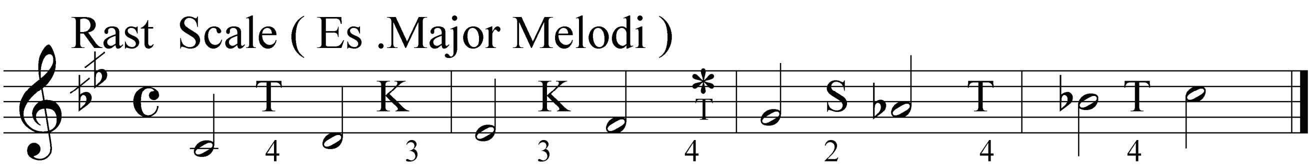

ڕاهێنانی (56) لەسەر پەیژەی (دۆ)ی ڕاست

ڕاهێنانی (57) لەسەر ئاوازی کوردی

Hey by

راهێنانی (58) پەنجە خشاندن

ڕاهێنانی (59) لەسەر ئاوازی کوردی

Mn deleym

سکێڵەکەی : پەیژە درووست کراوی سەرپلەی چوارهەمی پەیژەی ماجۆر، ڕەوەند (سیگان) هۆمایۆن

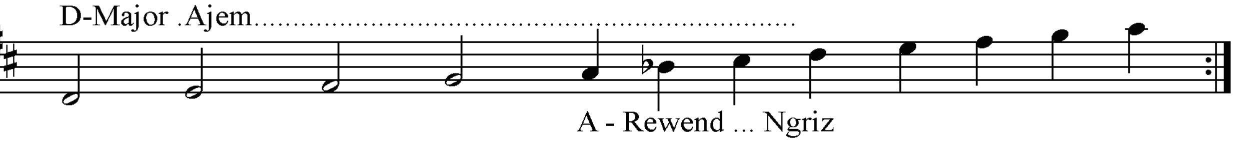

ڕاهێنانی (60) دوودەنگی

ڕاهێنانی (61) لەسەر ئاوازی کوردی

Nazenin

نمونەی سکێڵەکەی :

Çemi Rêzan

H,H.Qasm

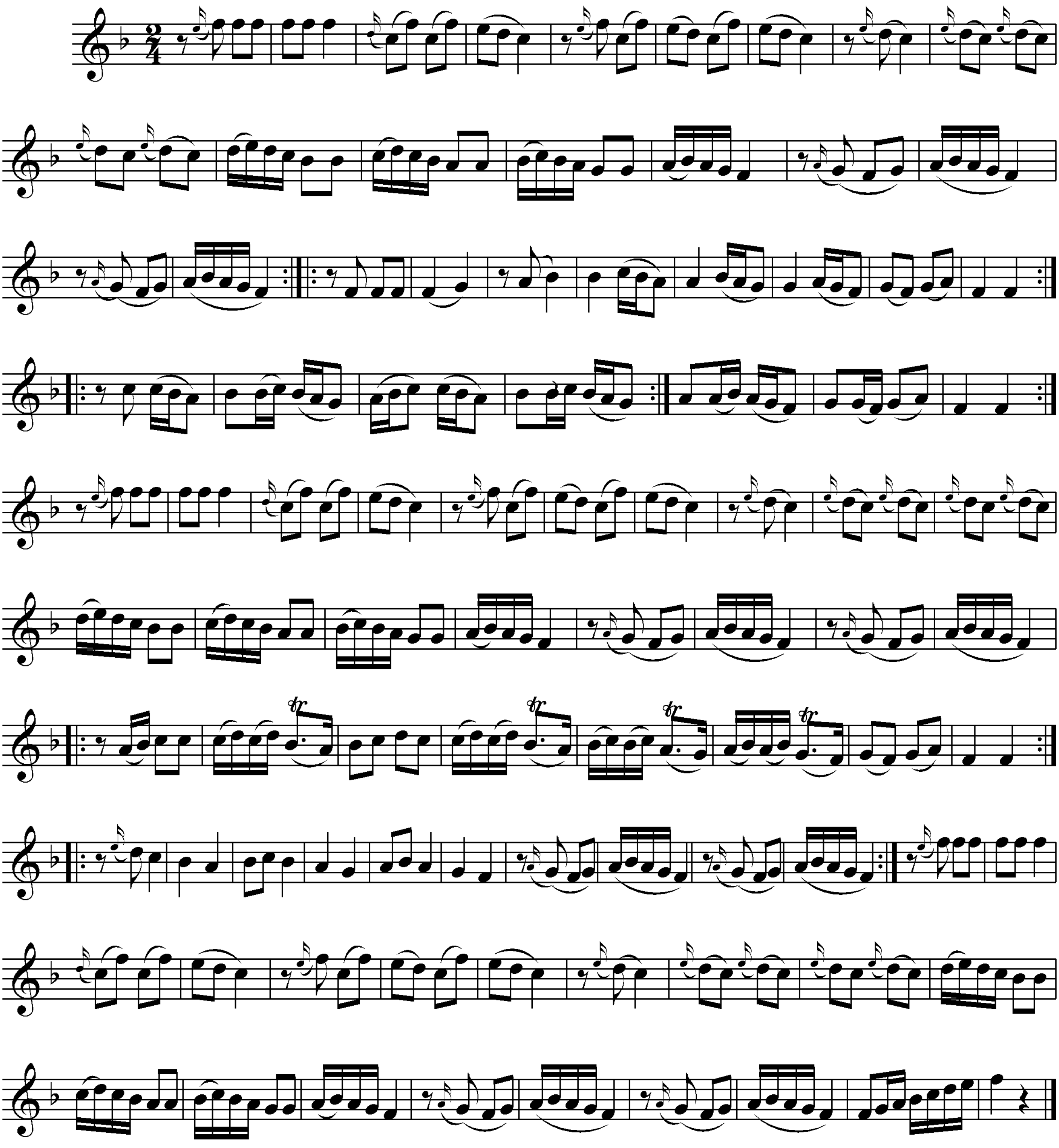

نمونەی سکێڵەکەی :

پەیژەی یەکەمی گەورە (عەجەم– ماجۆر)

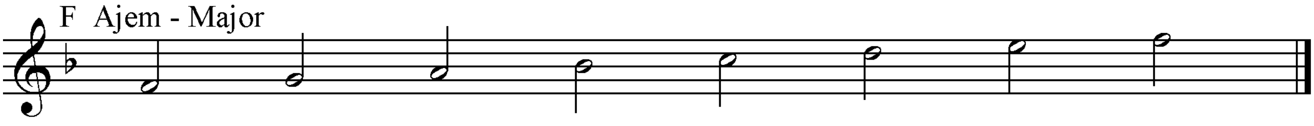

شوێنی (گاهی) سێ هەم
(Third position)

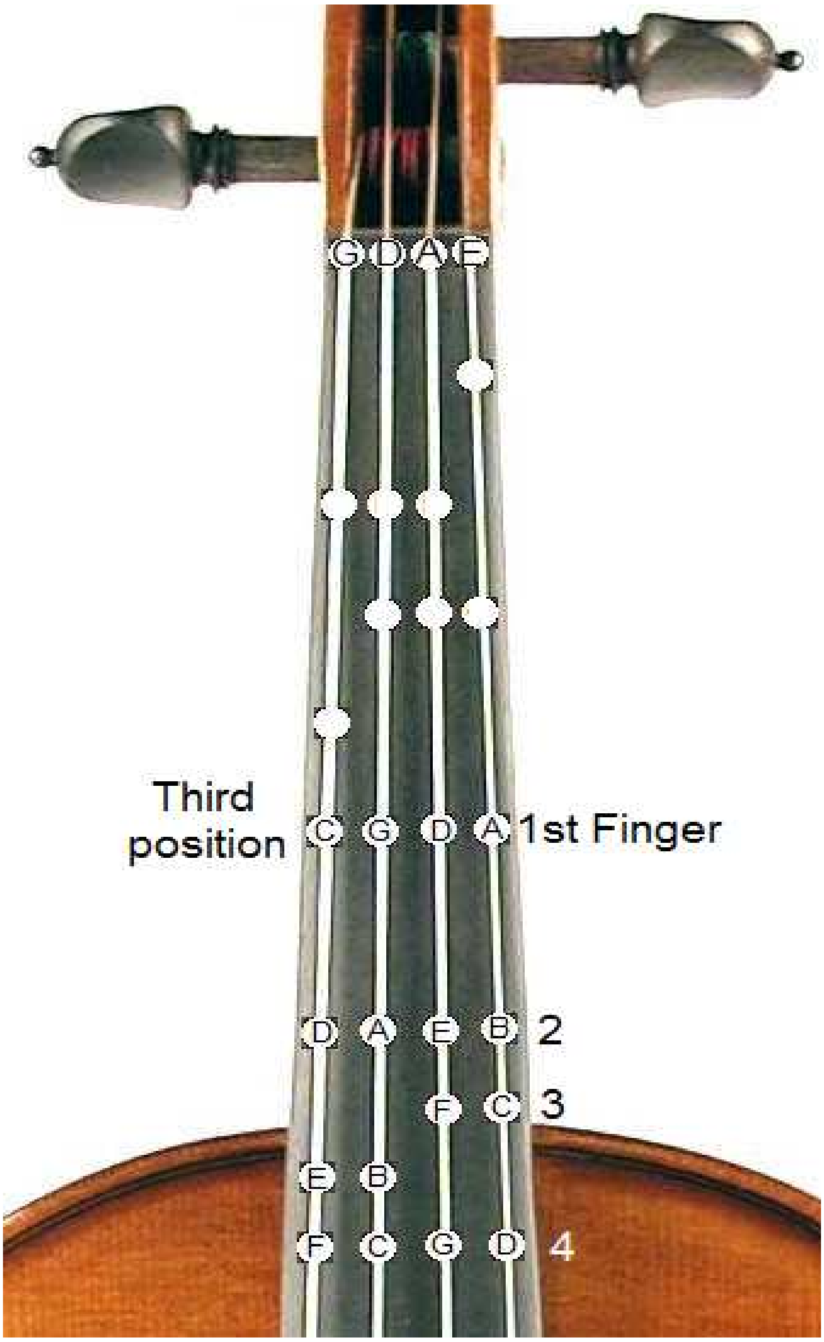

وەکولەمەوبەر باسمان کرد، لەسەر هەریەک لە ژێکانی ئامێری کەمانچە (هەرچوار ژێکەی) جگە لە شوێنی وەستانی هەریەک لەو ژێیانە کە ناوی ژێکەی لێنراوە، شوێنی دانانی چەندیین پەنجەی تریش هەیە،

بەڵامهەموو ساتێ ئەو پەنجانە لەوشوێنانەدا نامێنن، کەمان ژەنی بلیمەت ئەتوانێ پەنجەگۆرکێ بکات و بەپێی پێویست و لە سەر بنەمایەکی زانستی، شوێنی پەنجەکان بگۆڕێ، یەکەم گۆرانکاری لە شوێنی پەنجەکانا، بریتییەلە گواستنەوەی پەنجەی یەکەم بۆ شوێنی (گاهی) دووەم،واتای ژەنینی دەنگەکانی کەلەوەوبەر بە پەنجەی دووەم ئەژەنران، بە پەنجەی یەکەم بژەنرێ،

بەڵام بۆژەنینی دەنگەکان بە گاهی سێهەم ئەبێ پەنجەی یەکەمی دەستی چەپ لە شوێنی پەنجەی سێهەمی پۆزەشنی یەکەم دابنرێ، بەواتای لەسەر ژێی سۆلی (گڕ) پلە دەنگی دۆ بە پەنجەی یەکەم ئەژەنرێ و لە سەر ژێی (ڕێ) پلە دەنگی سۆڵ و لەسەر ژێی (لا) پلە دەنگی سێهەم و لەسەر ژێی (می) پلەدەنگی لا بەپەنجەی یەکەم ئەژەنرێ.

لێرەدا تەنها شوێنی پلەی دەنگی تەواو و نیوپلەی دەنگیمان دەستنیشان کردوە، لەساتی بەکارهێنانی پەیژە (ڕۆژهەڵاتیەکاندا) (سێچارەکە دەنگیەکاندا) ، کڵێشەی شوێن پەنجەی ئەو پلەدەنگیانەش ئاماژە پێ ئەکەین.

ڕاهێنانی (62) گاهی سێهەم (Third position)

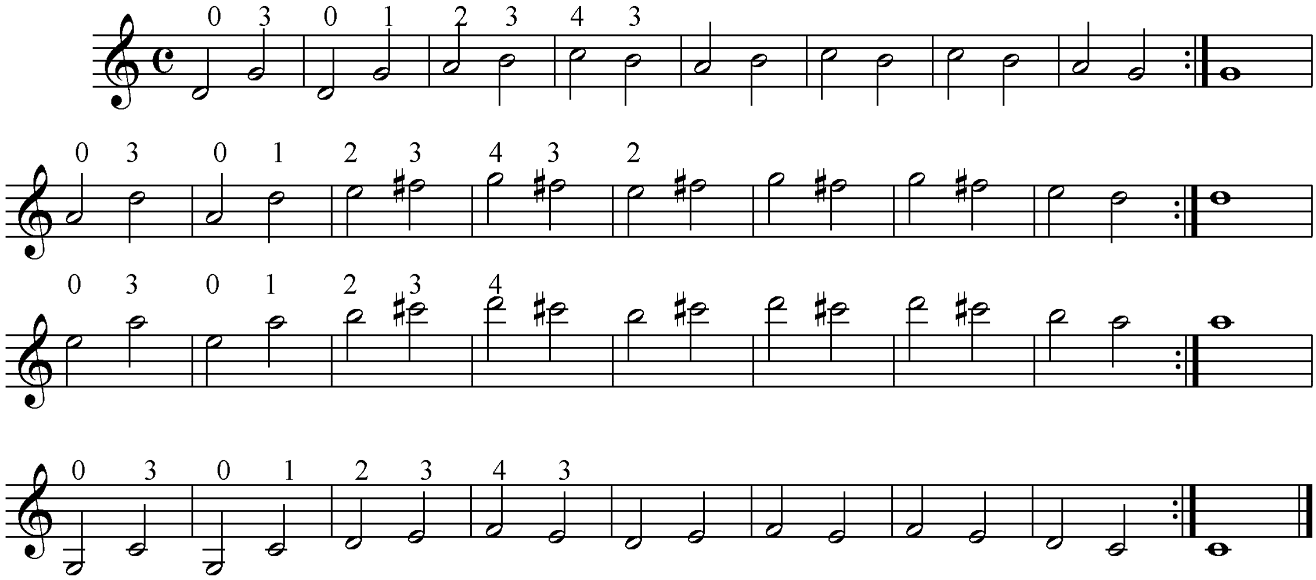

ڕاهێنانی (63)

ڕاهێنانی (64) لەسەر ئاوازی کوردی

Lemlan u le mlan

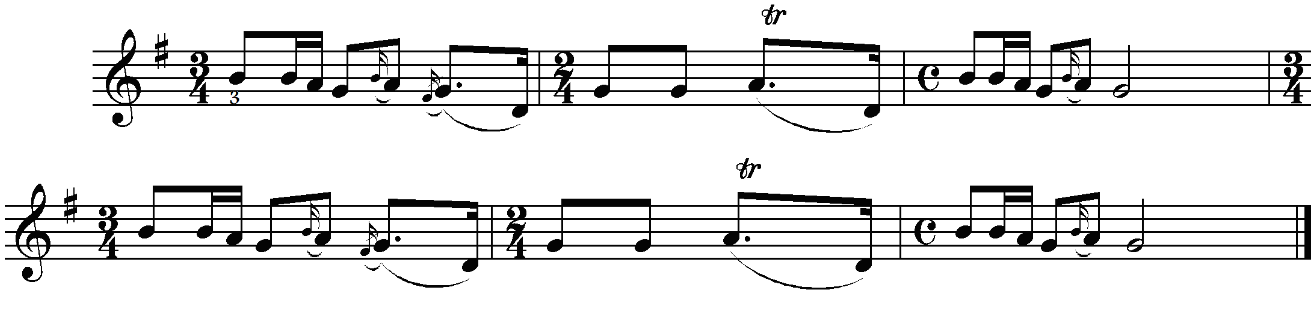

ڕاهێنانی (65)

ڕاهێنانی(66)

تێبینی : چاکتر وایە ئەو ڕاهێنانە سەرەوە بەم جۆرانەی خوارەوەش بکرێت.

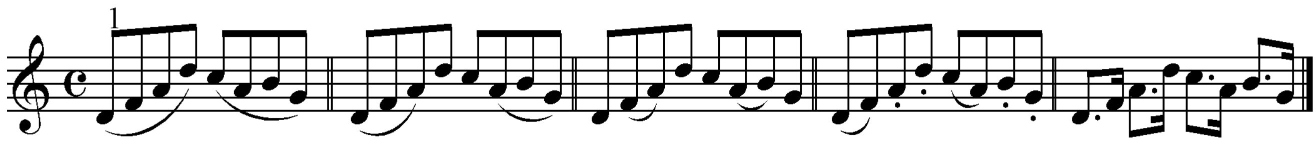

ڕاهێنانی (67) پەیژەی ڕاست

ڕاهێنانی (68)

تێبینی : چاکتر وایە ئەو ڕاهێنانەی سەرەوە بەم جۆرانەی خوارەوەش بکرێت.

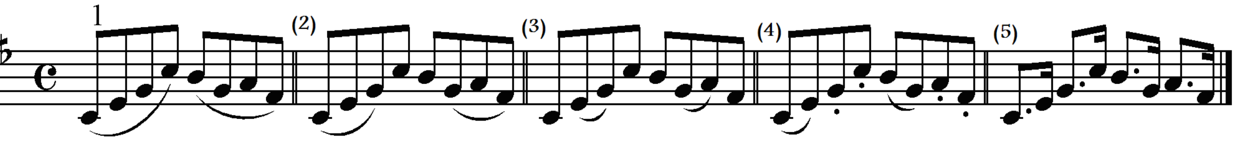

ڕاهێنانی (69)

Wohlfart

تێبینی : چاکتر وایە ئەو ڕاهێنانەی سەرەوە بەم جۆرانەی خوارەوەش بکرێت.

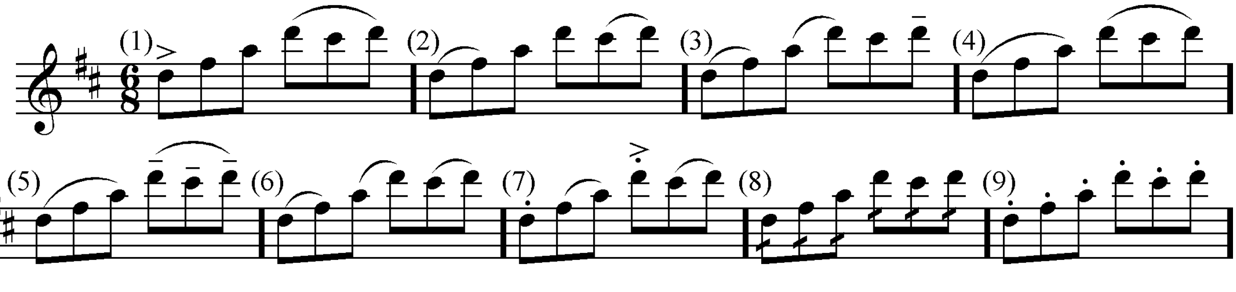

ڕاهێنانی (70) پەیژەی (ڕێ) ی ڕاست

تێبینی : چاکتر وایە ئەو ڕاهێنانەی سەرەوە بەم جۆرانەی خوارەوەش بکرێت.

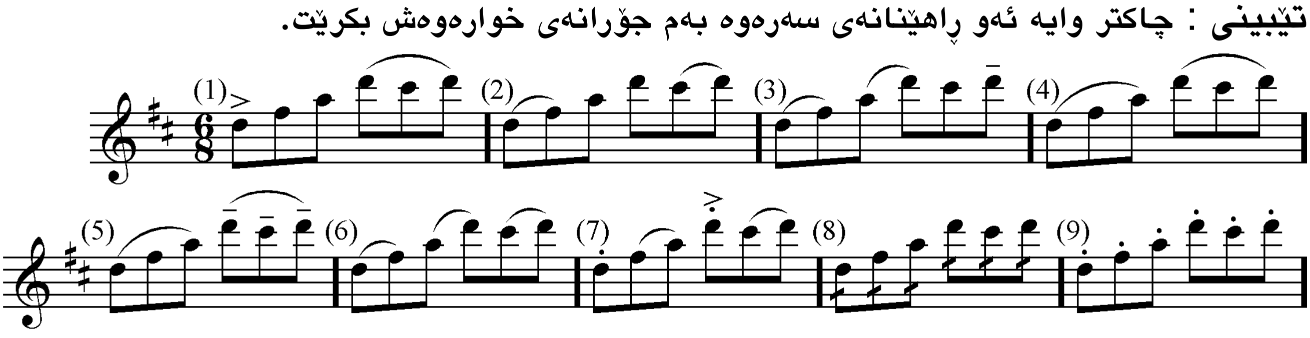

راهێنانی (71) پەیژەی دۆ ماجۆر
گۆڕانکاری نێوان گاهەکان(positions) 3،2،1.

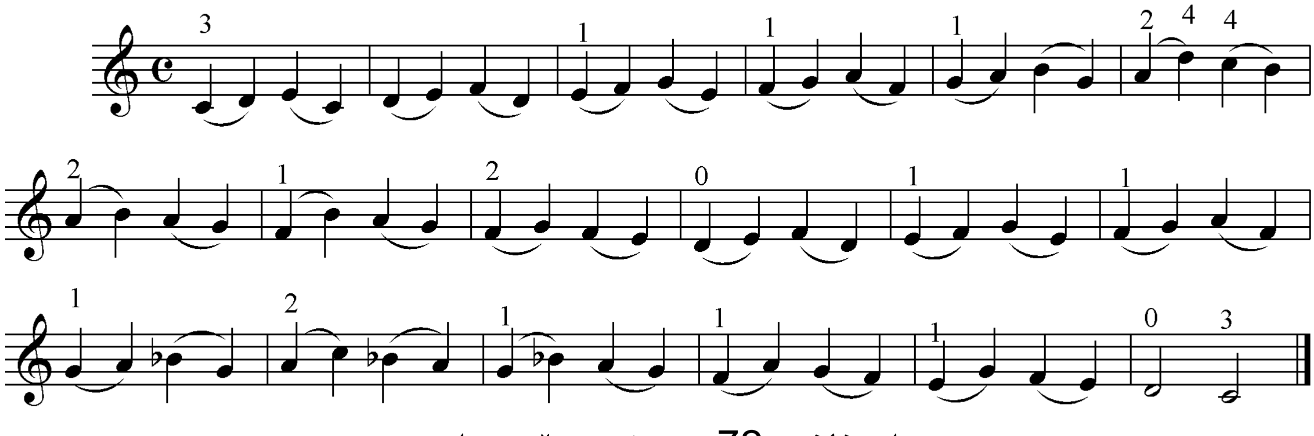

ڕاهێنانی (72) پەیژەی دۆ ی ڕاست

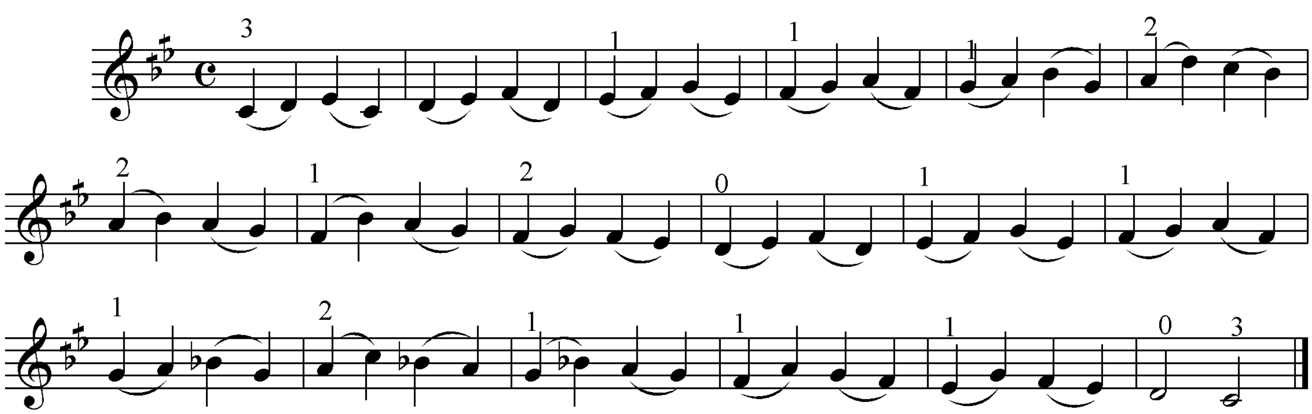

ڕاهێنانی (73)

HAYDN

فلاجولێت بە بەکارهێنانی پەنجەی چوارەم :

ساتێک لە گاهی سێهەمدا پەنجەی چوارەم بەکار ئەهێنین، بە درێژکردنی پەنجەی چوارەم بۆ تۆنی دوای خۆی ، کەلەسەر هەموو ژێکان ئەکاتە ئۆکتاڤی دەنگەکراوەکە (دەنگی ژێکە بەبێ پەنجە)، پێی ئەوترێ دەنگی فلاجولێت، بەمەرجێ ژەنینی دەنگەکە بەئەسپایی و لێخشاندن بێت. ئەوەی شایانی باسە دووجۆر فلاجولێتمان هەیە، ئەمەیان لەسەر هەر ژێیەک یەکدەنگی فلاجولێت بەدەست دێت، بەواتای لە سەرژێی سۆڵ فلاجولێتی سۆڵ و ژێی رێ فلاجولێتی ڕێ و ژێی لا فلاجولێتی لا و ژێی چوارەم فلاجولێتی می بەدەست دێت، هێمای ئەمجۆرە فلاجولێتە ژمارەی $\overset{4}{0}$ ، جۆری دووهەم لەساتی پێویستدا باسی لێدەکەیین.

نمونەی بەنۆتەی مۆسیقا :

Flageolet

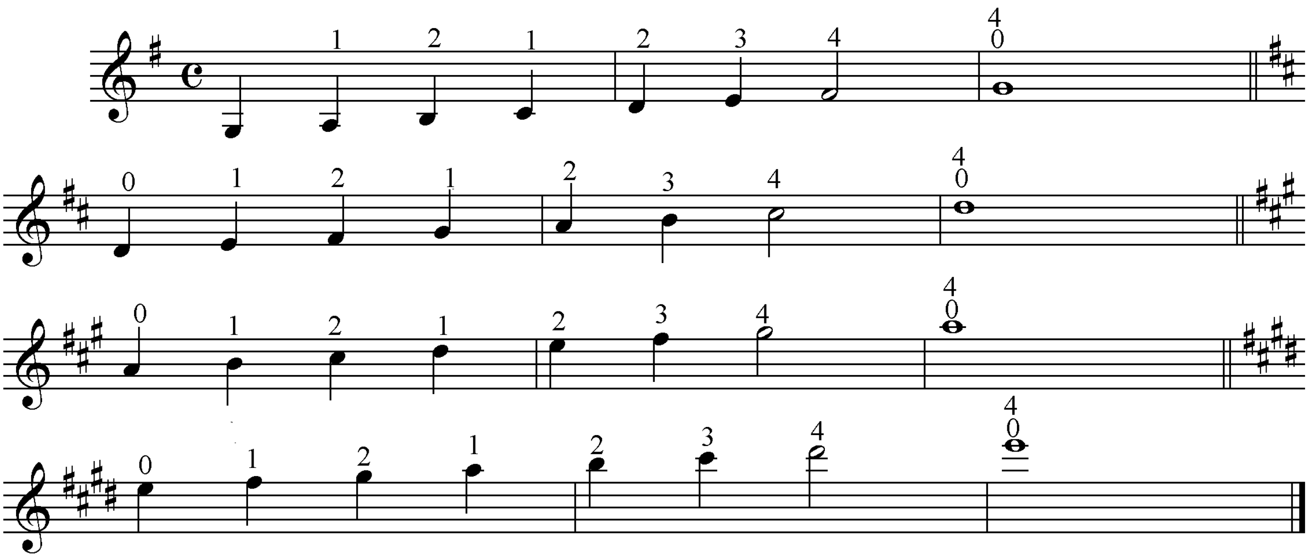

ڕاهێنانی (74) ڕێ ماجۆر (سی مینۆر) نەهاوەند.

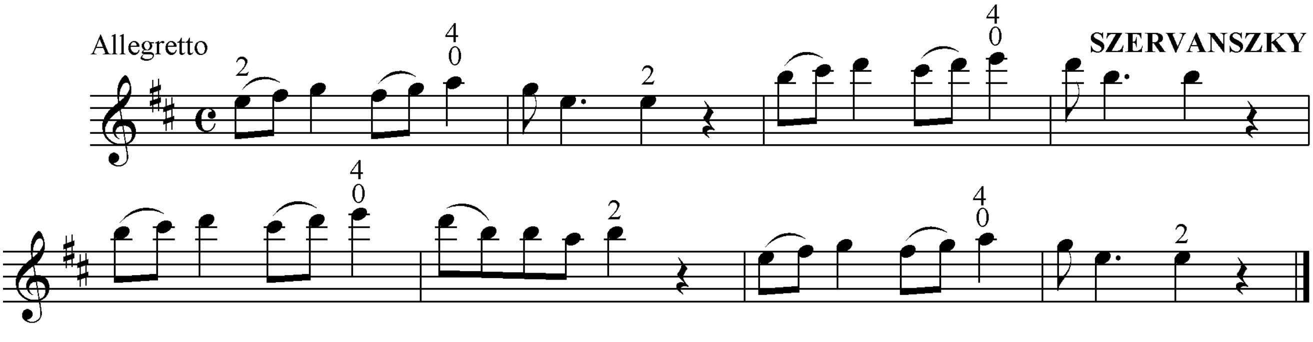

ڕاهێنانی (75) هەمان ڕاهێنانی پێشوو بە پەیژەی ڕێ ی ڕاست (سی بەیات).

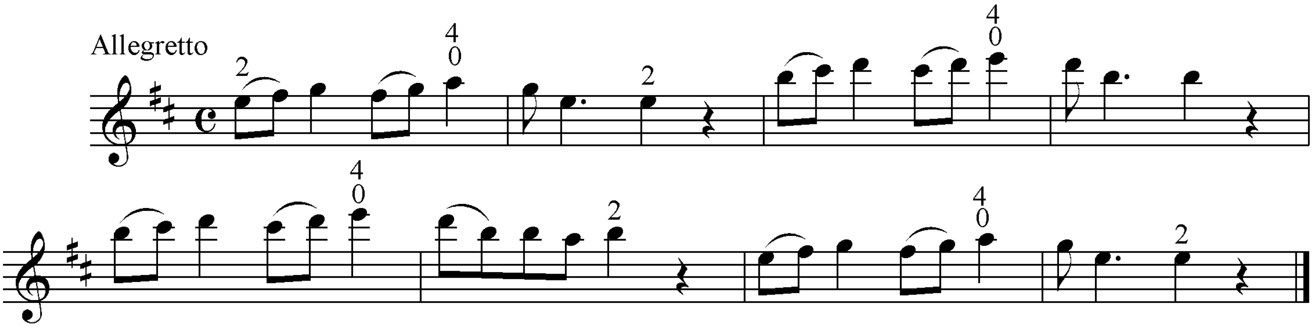

ڕاهێنانی (76) سۆڵ ماجۆر (می مینۆر) نەهاوەند.

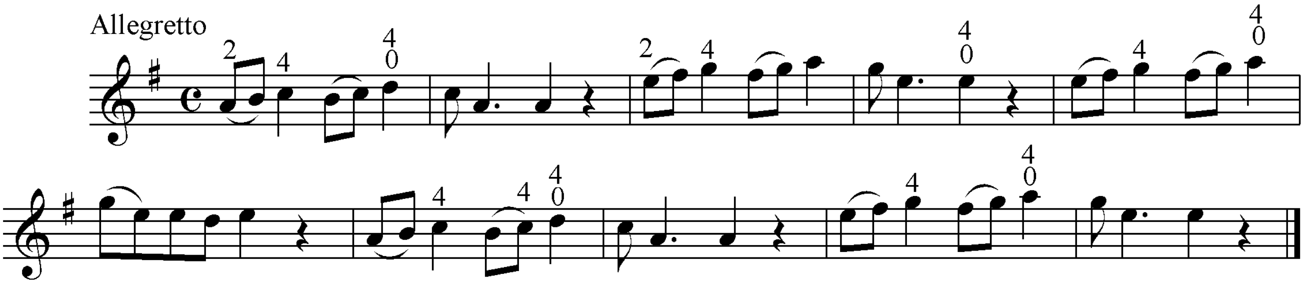

ڕاهێنانی (77) سۆڵ ڕاست (می بەیات).

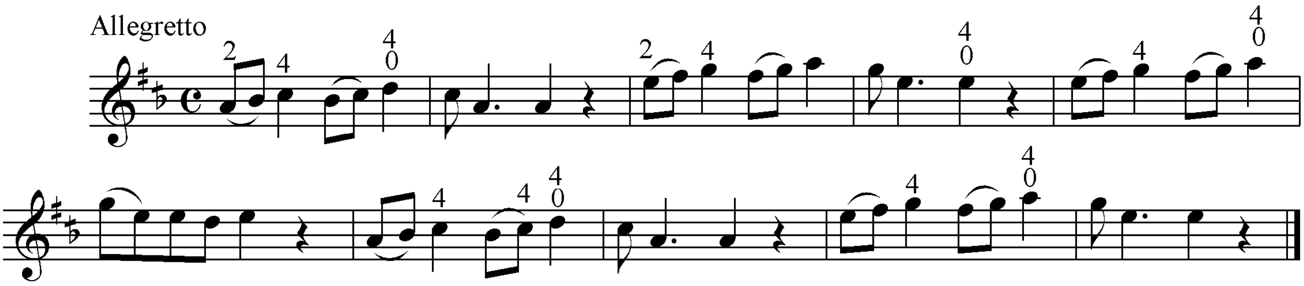

ڕاهێنانی (78) دۆ ماژۆر لا مینۆر (نەهاوەند).

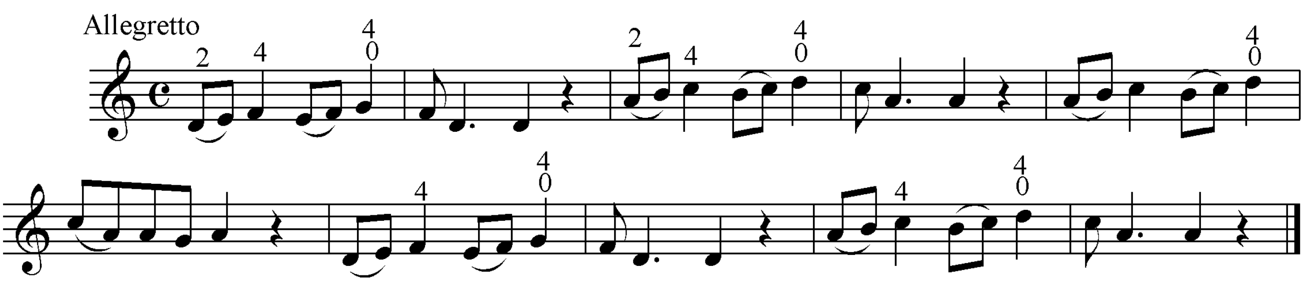

ڕاهێنانی (79) پەیژەی دۆی ڕاست (لا بەیات).

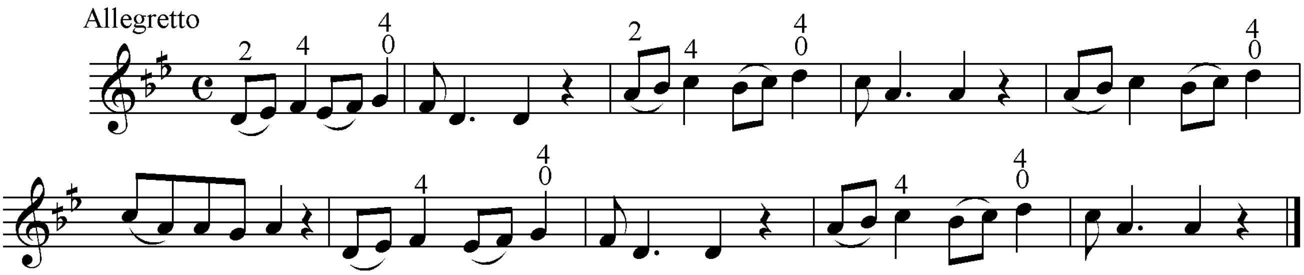

راهێنانی (80) پەیژەی می بیمۆل ماجۆر

ڕاهێنان لە سەر پەیژەی (می بیمۆڵ ماژۆر).

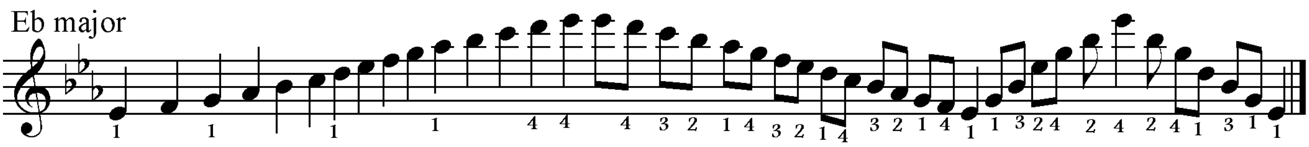

ڕاهێنانی (81) گۆڕانکاری نێوان گاهەکان بە هەمان پەنجەی ژەنین

تێبینی :

ڕەچاوکردنی میانەی نێوان دەنگەکان مەرجێکی سەرەکییە بۆ تەواو ژەنینی ئەم ڕاهێنانە.

ڕاهێنانی (82) گۆڕانکاری لەنێوان پەیژە مۆسیقاییەکاندا

Turkish March

W.A.MOZART

شوێنی (گاهی) چوارهەم

(FORTH POSITION)

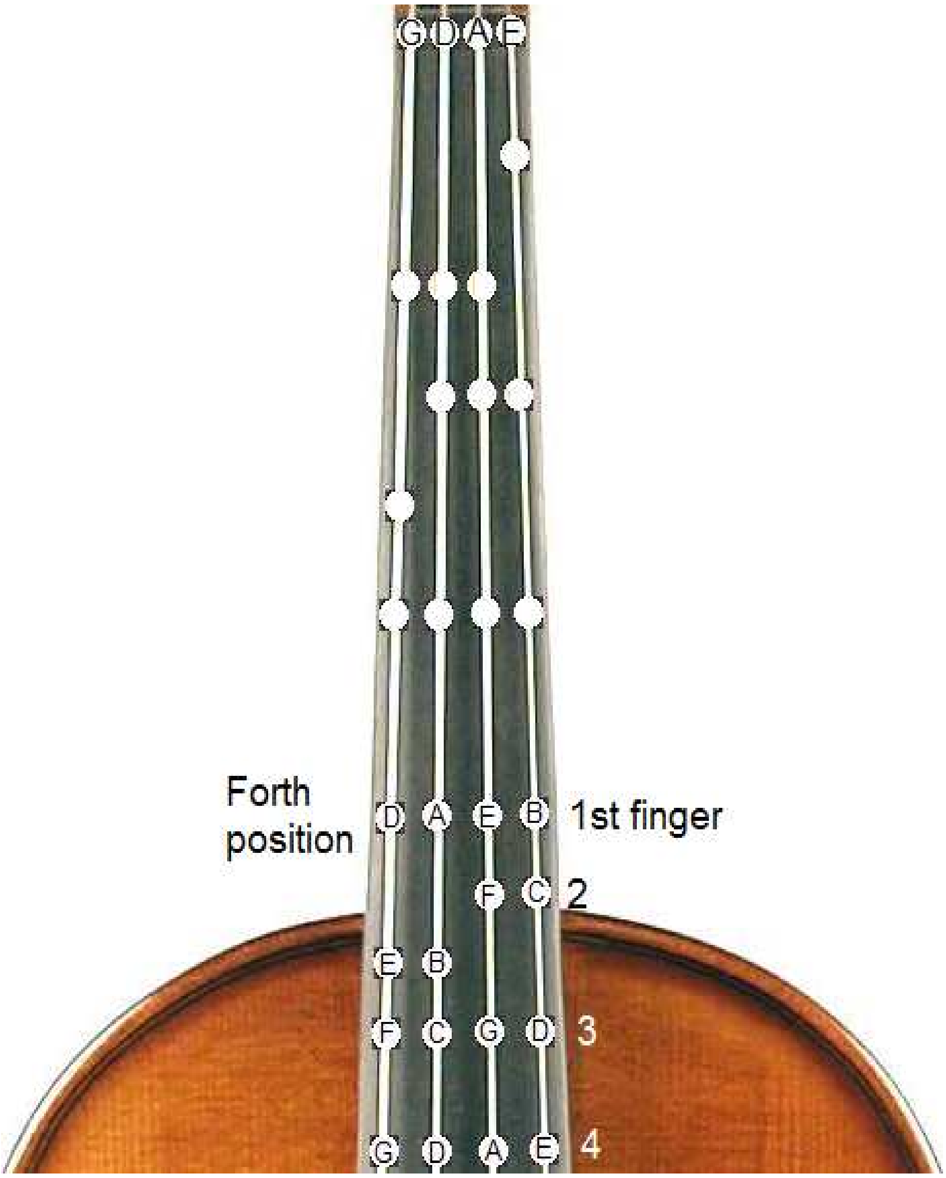

وەکو لەمەوبەر باسمان کرد، لەسەر هەریەکلە ژێکانی ئامێری کەمانچە(هەرچوار ژێکەی) جگە لە شوێنی وەستانی هەریەک لەو ژێیانە کە ناوی ژێکەی لێنراوە، شوێنی دانانی چەندیین پەنجەی تریش بەواتای حەوت شوێن (گاهی) تر هەیە بەڵامهەموو ساتێ ئەو پەنجانە لەو شوێنانەدا نامێنن، کەمان ژەنی بلیمەت ئەتوانێ پەنجەگۆرکێ بکات و بەپێی پێویست ولەسەر بنەمایەکی زانستی، شوێنی پەنجەکان بگۆرِێ، یەکەمگۆرانکاریلەشوێنیپەنجەکانا، بریتییەلەگواستنەوەی پەنجەی یەکەم (گاهی یەکەم)بۆ شوێنی(گاهی) دووەم، واتای ژەنینی دەنگەکانی کەلەوەوبەر بە پەنجەی دووەم ئەژەنران، بەپەنجەی یەکەمبژەنرێ، هەروەها بۆپەنجەیسێهەمیشکەلەمەوبەر باسمانکرد، بەڵام بۆژەنینی دەنگەکان بە گاهی چوارەم ئەبێ پەنجەی یەکەمی دەستی چەپ لە شوێنی پەنجەی چوارەمی پۆزەشنی یەکەم دابنرێ، بەواتای لەسەر ژێی سۆلی (گر) پلە دەنگی رِێ بە پەنجەی یەکەم ئەژەنرێ و لە سەر ژێی (رِێ) پلە دەنگی لا و لەسەر ژێی (لا) پلە دەنگی چوارەم (می) و لەسەر ژێی (می) پلەدەنگی (سی) بەپەنجەی یەکەم ئەژەنرێ.

لێرەدا تەنها شوێنی پلەی دەنگی تەواو و نیوپلەی دەنگیمان دەستنیشان کردوە، لە ساتی بەکارهێنانی پەیژە (رِۆژهەڵاتیەکاندا) (سێچارەکە دەنگیەکاندا) ، کلێشەی شوێن پەنجەی ئەو پلەدەنگیانەش ئاماژە پێ ئەکەین.

ڕاهێنانی (83) گاهی چوارەم (FORTH POSITION)

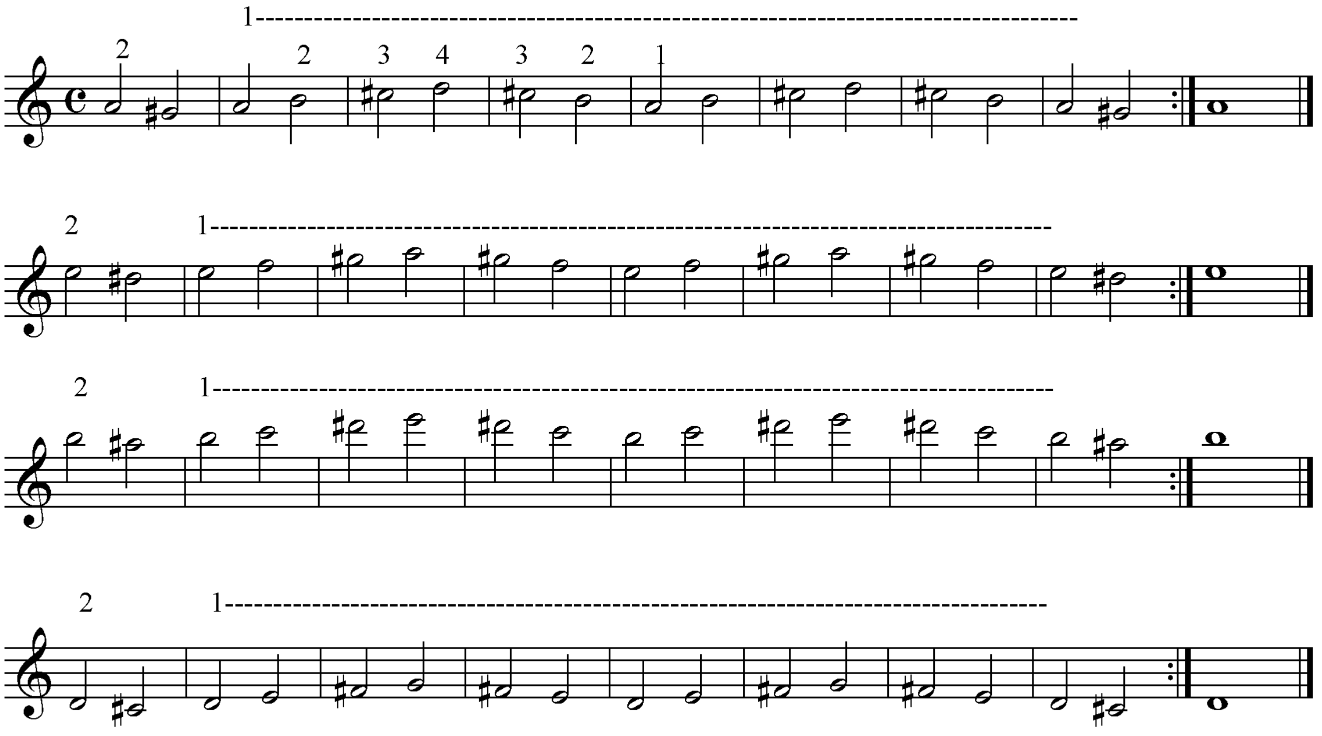

ڕاهێنانی (84)

ڕاهێنانی (85) ژێی (سۆڵ) G ڕێ ماجۆر

ژێی (ڕێ) D لاماجۆر

ژێی (لا) A می ماجۆر

ژێی (می) E سی ماجۆر

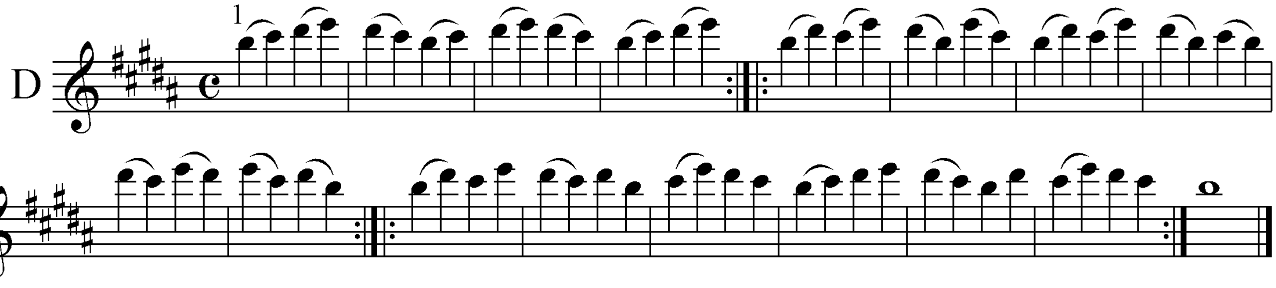

ڕاهێنانی (86) ژێی سۆڵ پەیژەی (ڕێ ڕاست)

ژێی ڕێ پەیژەی لا ڕاست

ژێی لاپەیژەی می ڕاست

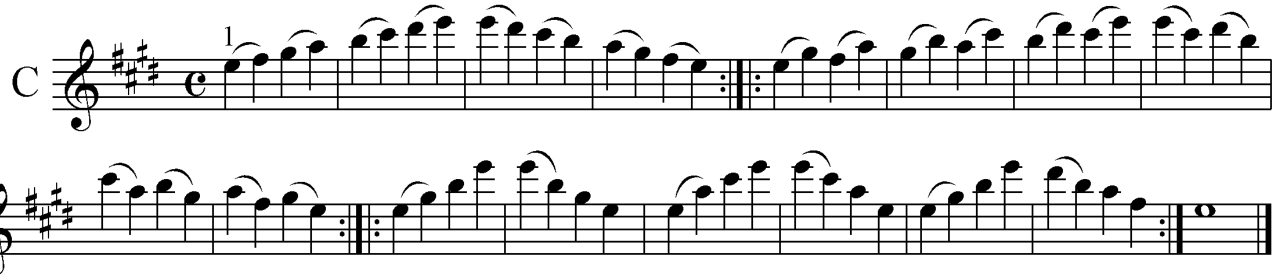

ژێی می پەیژەی سی ڕاست

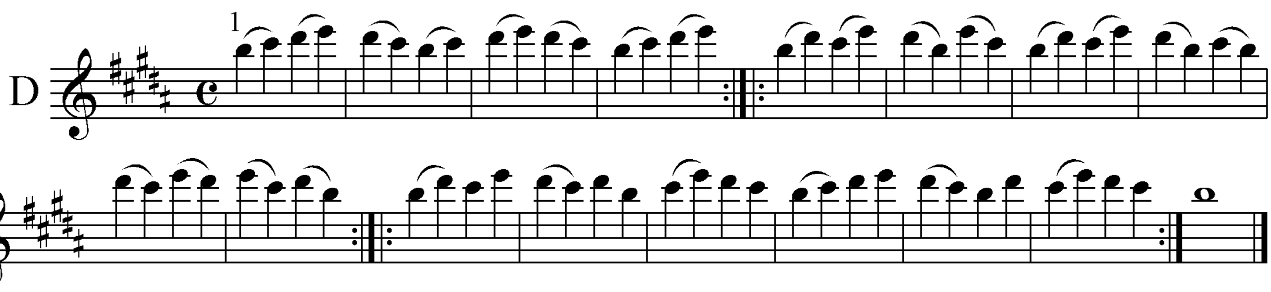

ڕاهێنانی (87)

Allegretto

CAMPAGNOLI

ڕاهێنانی پەیژەمۆسیقاکەی : پەیژەی دۆی گەورە

ڕاهێنانی (88) هەمان ڕاهێنانی پێشوو بەپەیژەی دۆی ڕاست

ڕاهێنانی پەیژەمۆسیقاکەی : پەیژەی دۆی ڕاست بەهەمان گاه.

ڕاهێنانی (89) گۆڕانکاری نیوان پلە دەنەگیەکان بەبەکارهێنانی پەنجەیەک

ڕاهێنانی (90)

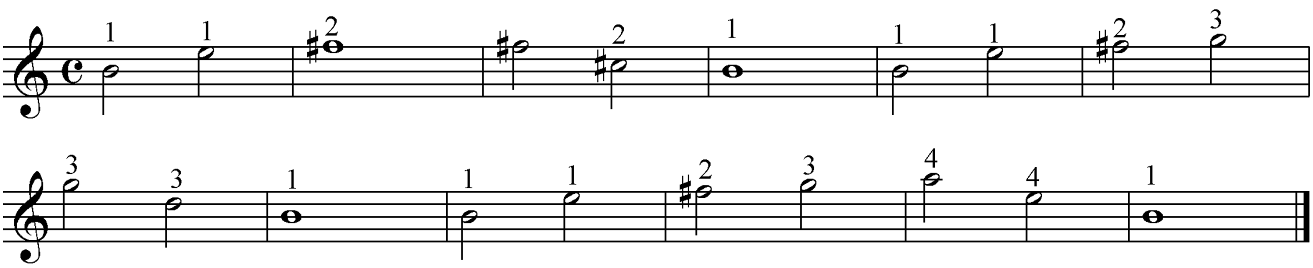

تێبینی : ئەم ڕاهێنانە ئەتوانرێ بەهەمان شێوەی پەنجە و میانەدەنگی لەسەر ژێکانی تر ئەنجام بدرێت.

ڕاهێنانی (91) پەیوەندی نێوان گاهی دووهەموو چوارهەم (second & forth position)

ڕاهێنانی (91) B

ڕاهێنانی (92)

تێبینی :

دەست نیشانکردنی شوێنی پەنجەکانی ئەم ڕاهێنانە وەکو هەمان شوێن پەنجەکانی ڕیزی یەکەم ودوهەم و سێهەم وایە.

ڕاهێنانی (93) هەرچوار گاهەکە (Positions) بەیەکەوە.

ڕاهێنانی (94)

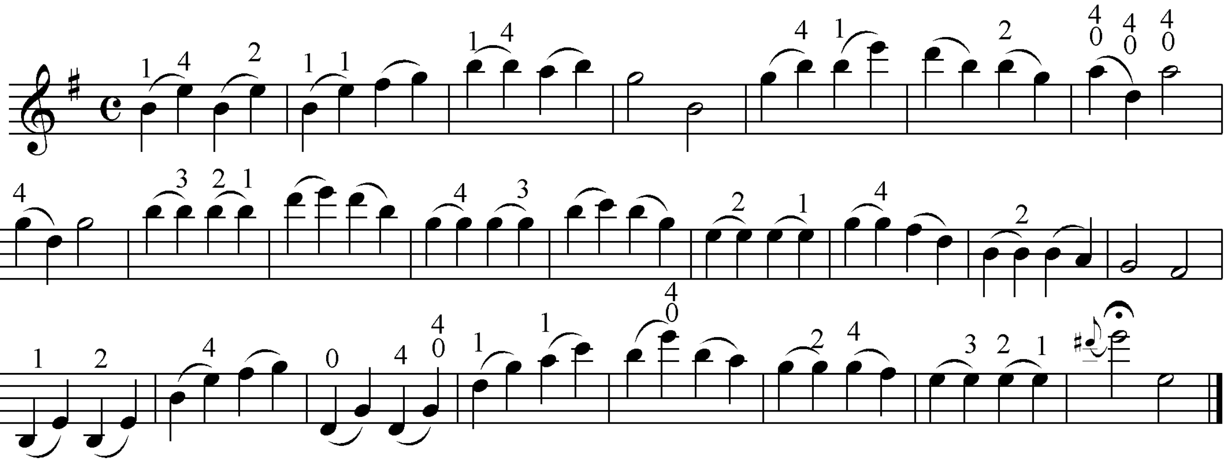

ڕاهێنانی (95)

گاهی پێنجەم
fifth position

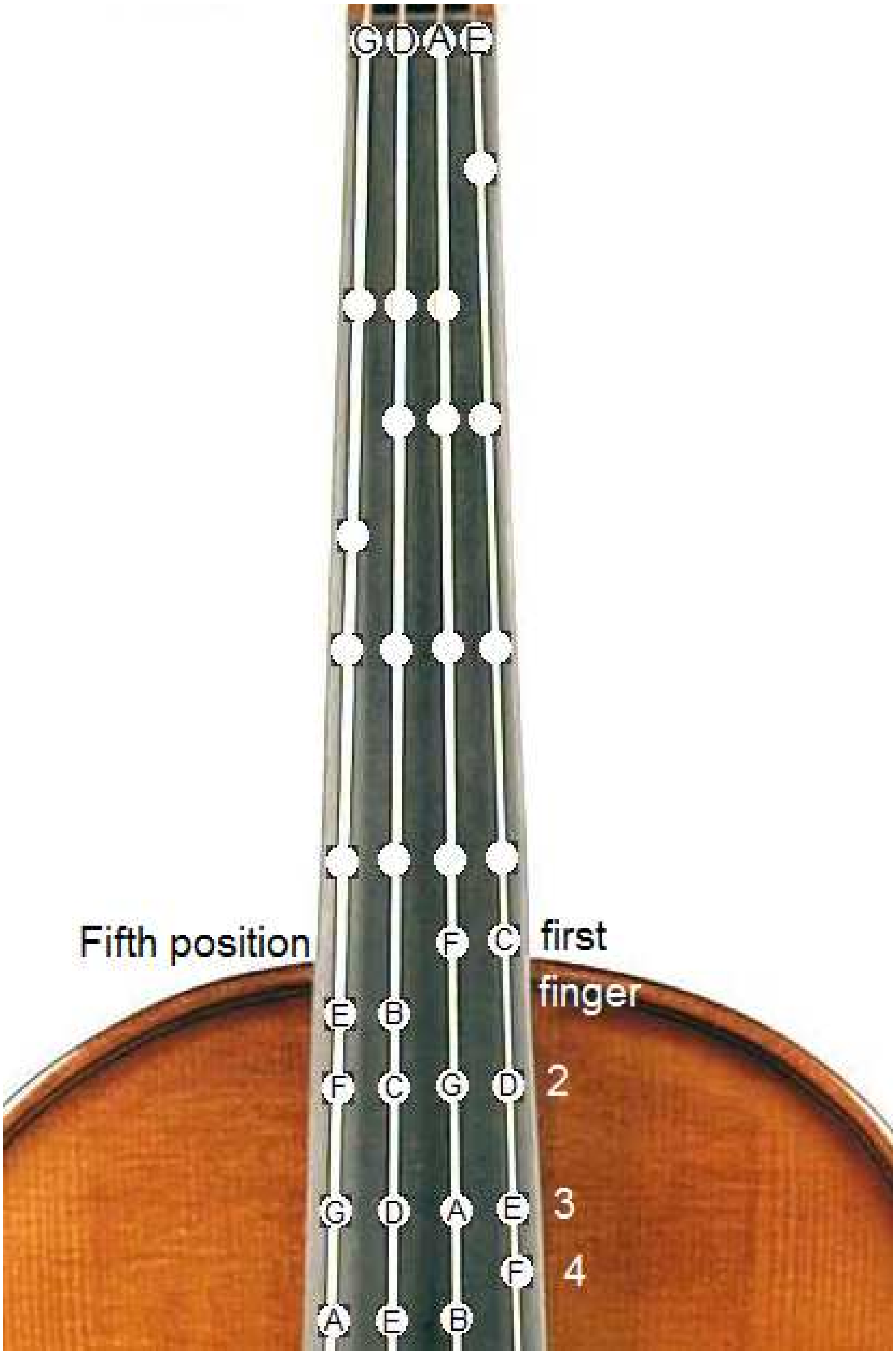

بۆژەنینی

دەنگەکان بە گاهی پێنجەم ئەبێ پەنجەی یەکەمی دەستی چەپ لە شوێنی پەنجەی دووهەمی پۆزەشنی چوارەم دابنرێ، بەواتای لەسەر ژێی سۆلی (گڕ) پلە دەنگی می بە پەنجەی یەکەم ئەژەنرێ و لە سەر ژێی (ڕێ) پلە دەنگی سی و لەسەر ژێی (لا) پلە دەنگی چوارەم (فا) و لەسەر ژێی (می) پلەدەنگی (دۆ) بەپەنجەی یەکەم ئەژەنرێ.

لێرەدا تەنها شوێنی پلەی دەنگی تەواو و نیوپلەی دەنگیمان دەستنیشان کردوە، لە ساتی بەکارهێنانی پەیژە (ڕۆژهەڵاتیەکاندا) (سێچارەکە دەنگیەکاندا)، ئەبێ ئەوەڕەچاو بکرێکەهەردەم ئەپلەدەنگییەی خاوەنیسێچارەکەدەنگە، چارەکەدەنگێ لە نیومیانەکان بڵند ترە، یان چارەکەپلە یەک لە پلەدەنگی تەواو کەمترە.

ژەنیار ئەشێ بەئاگابێت لەوەی کە تا میانەی نێوان پەنجەکان و پردەکە کەمتر ببێتەوە میانەی نێوان پلەدەنگیەکانیش کەمەبنەوە.

ڕاهێنانی (96)

ژێی سێهەم (ڕێ)

Third string (D)

ژێی دووهەم (لا)

Second string A

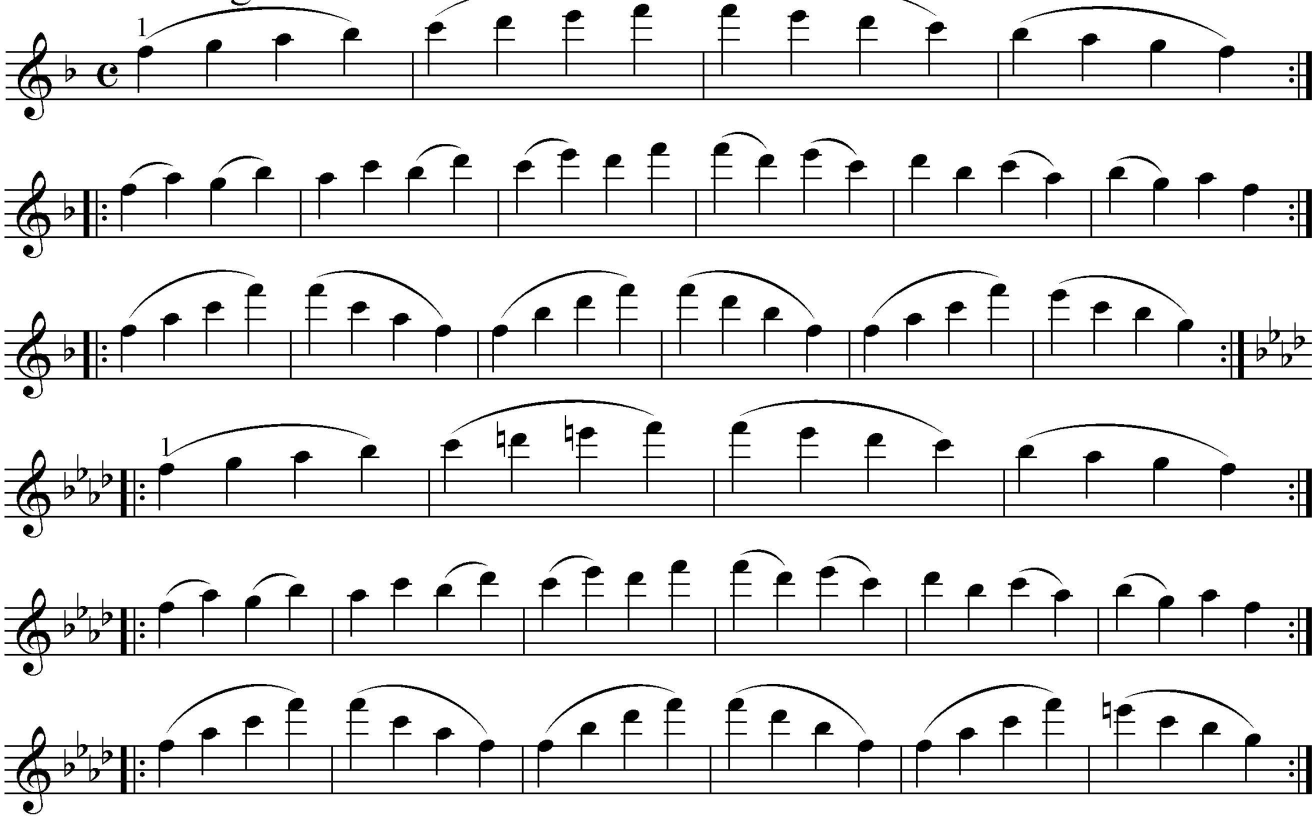

ژێی چوارەم (سۆڵ)

Forth string G

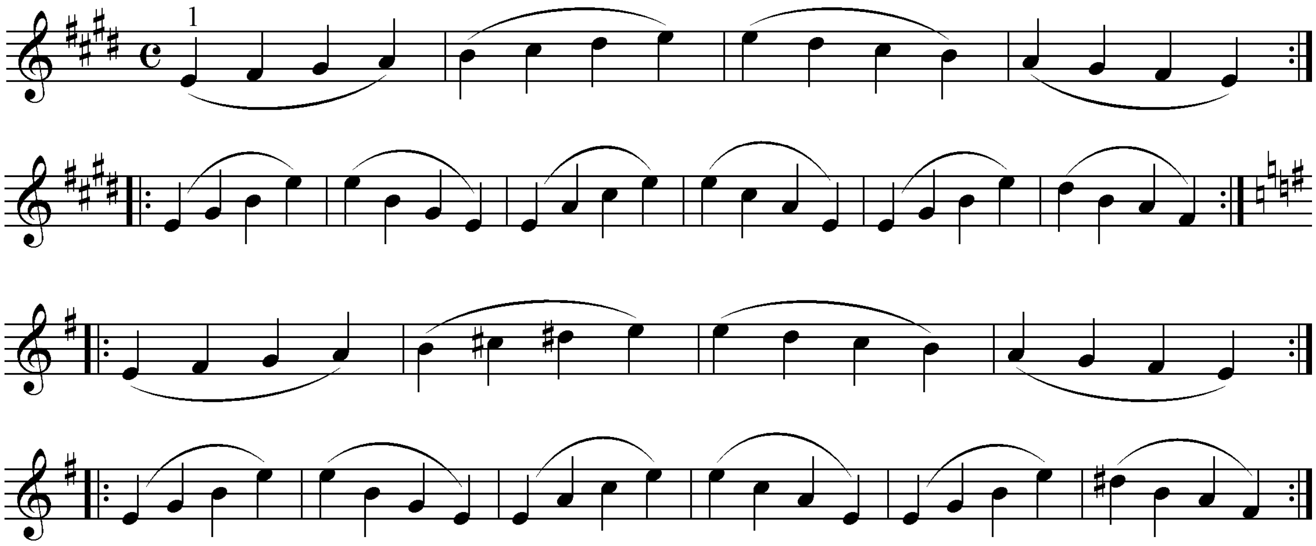

ڕاهێنانی (97) دوودەنگی

ڕاهێنانی (98)

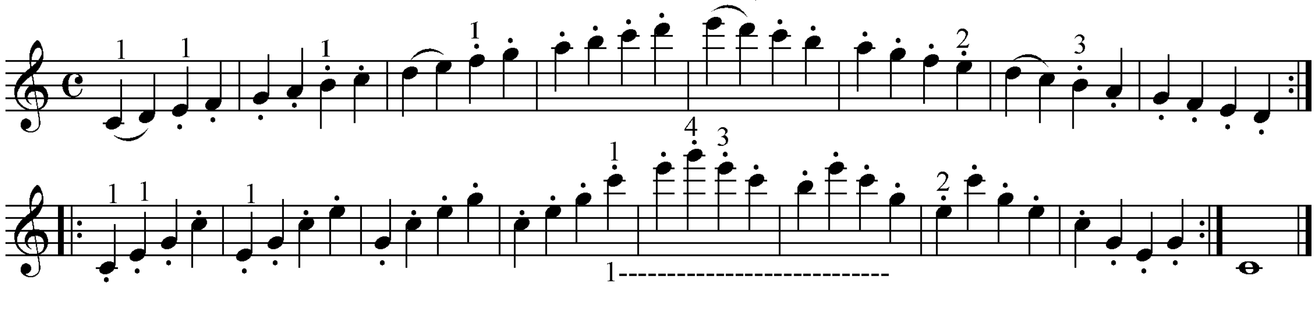

ڕاهێنانی (99)

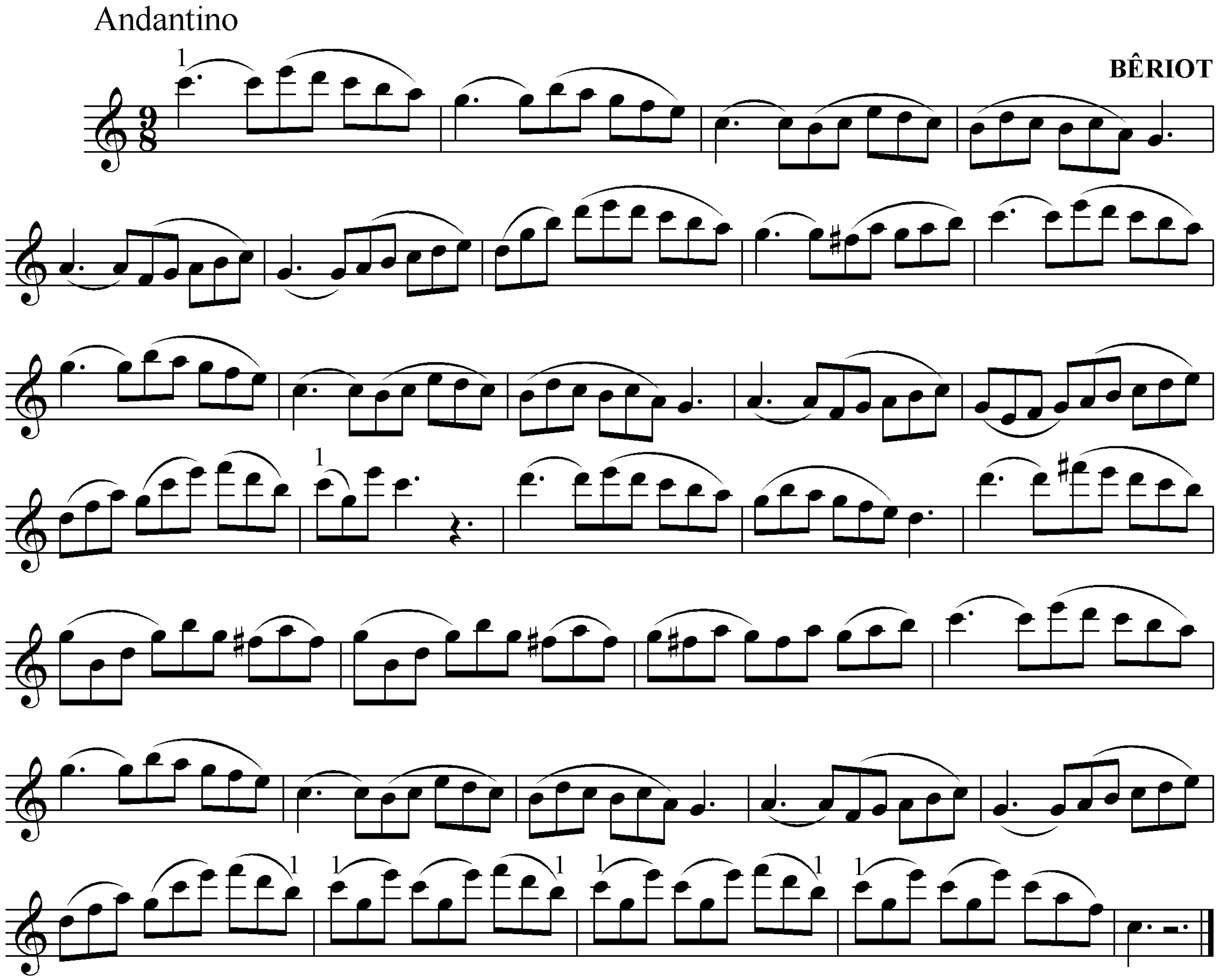

ڕاهێنانی (100) پەیژەی (دۆ) ی ڕاست

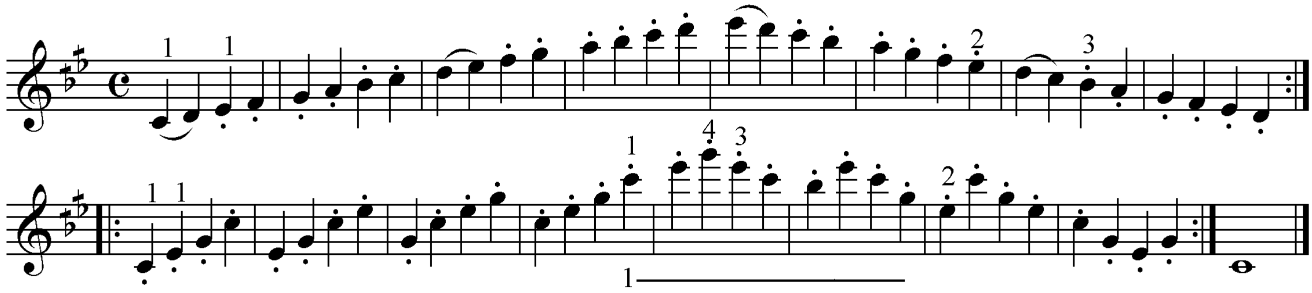

چاکتروایە کەڕاهێنانی (100) بەم جۆرانەی کەبارێ یەکەمیمان دەستنیشانکردووە ئەنجام، بدرێت

ڕا

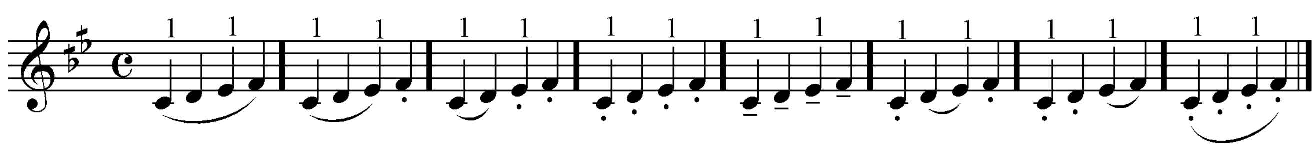

ڕاهێنانی (101)

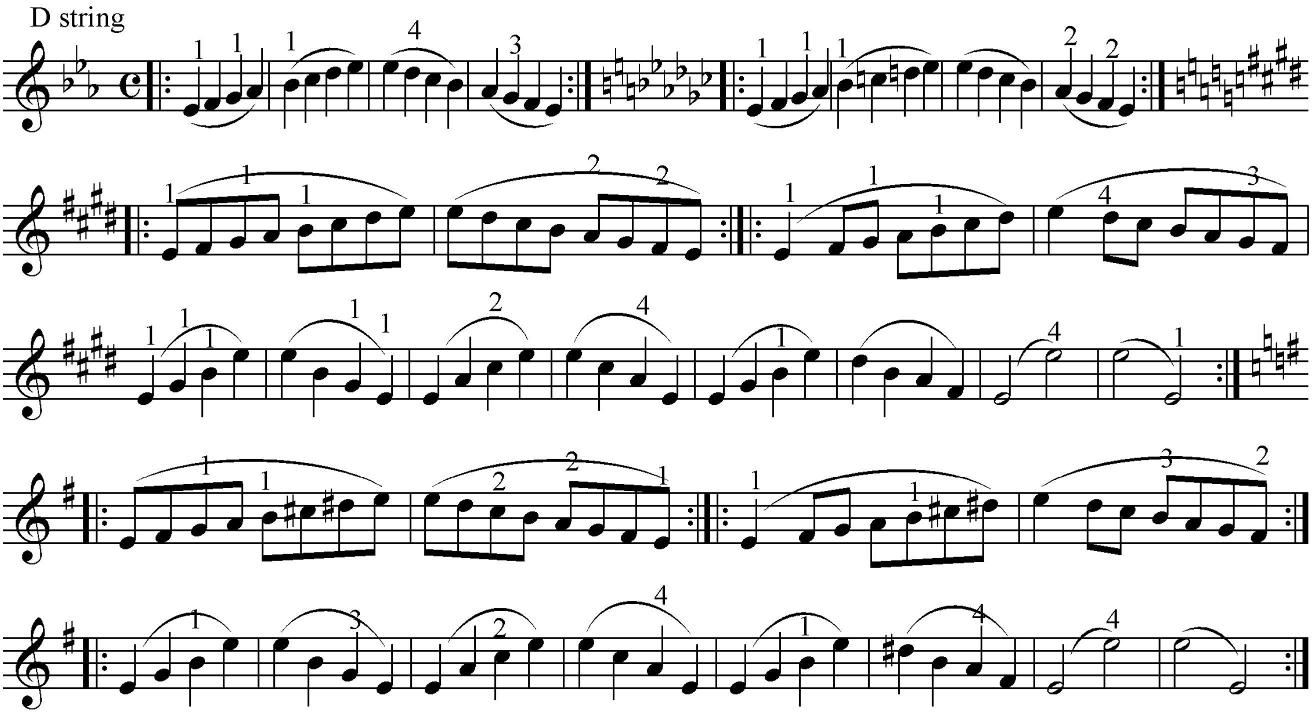

ڕاهێنانی (102)

ڕاهێنانی (103)

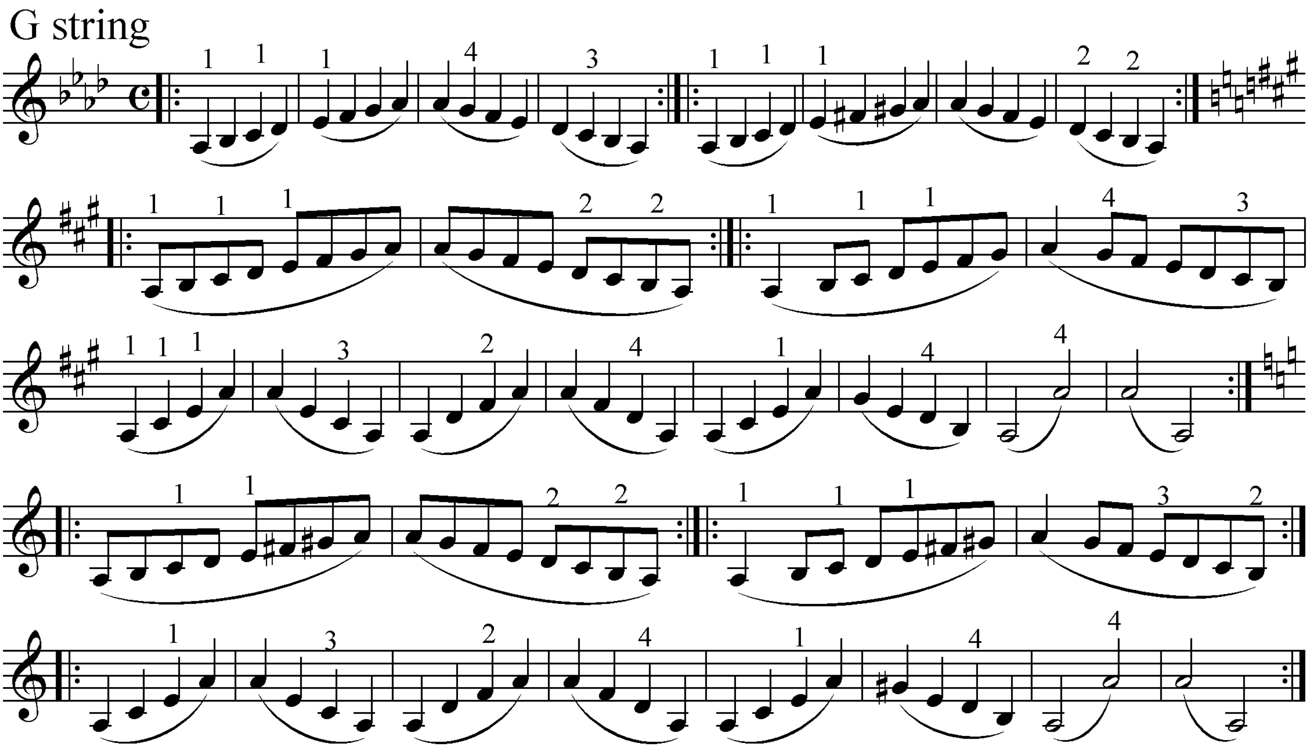

ڕاهێنانی (104)

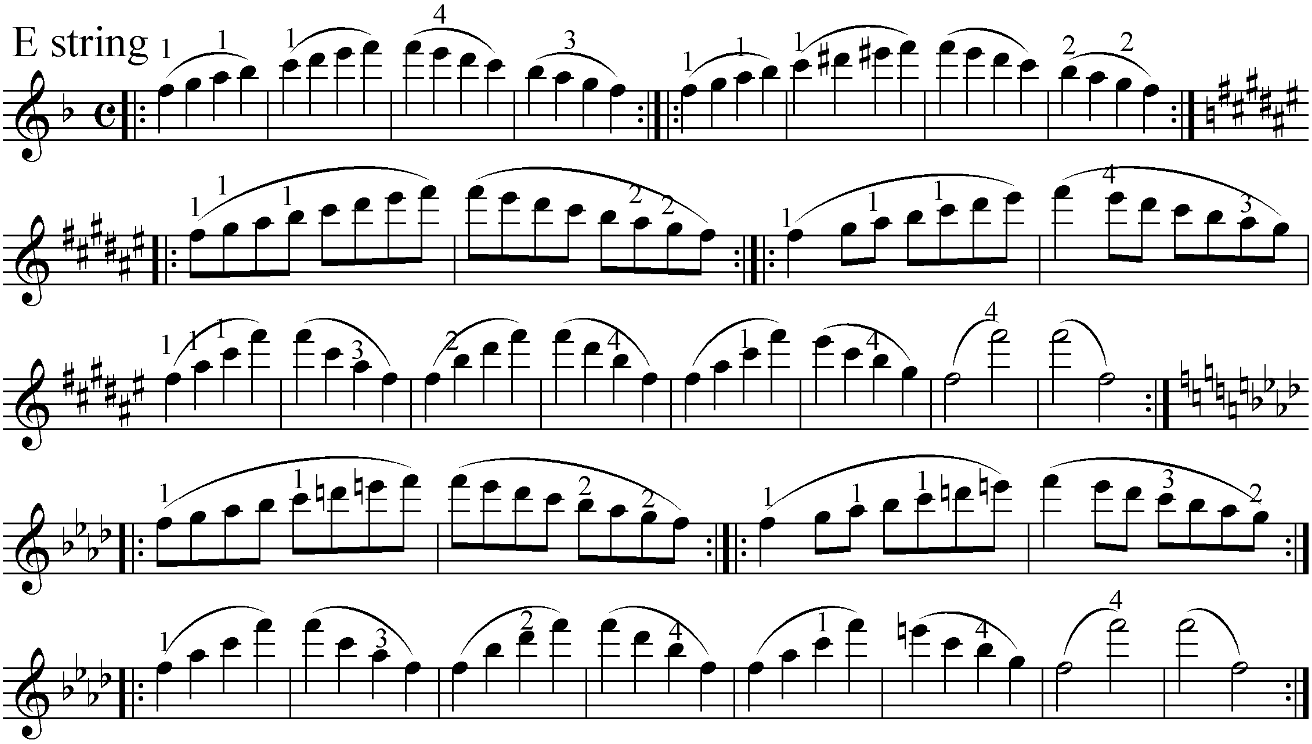

ڕاهینانی (105)

Andante

Mozart

ڕاهێنانی (106)

RIES

Andante

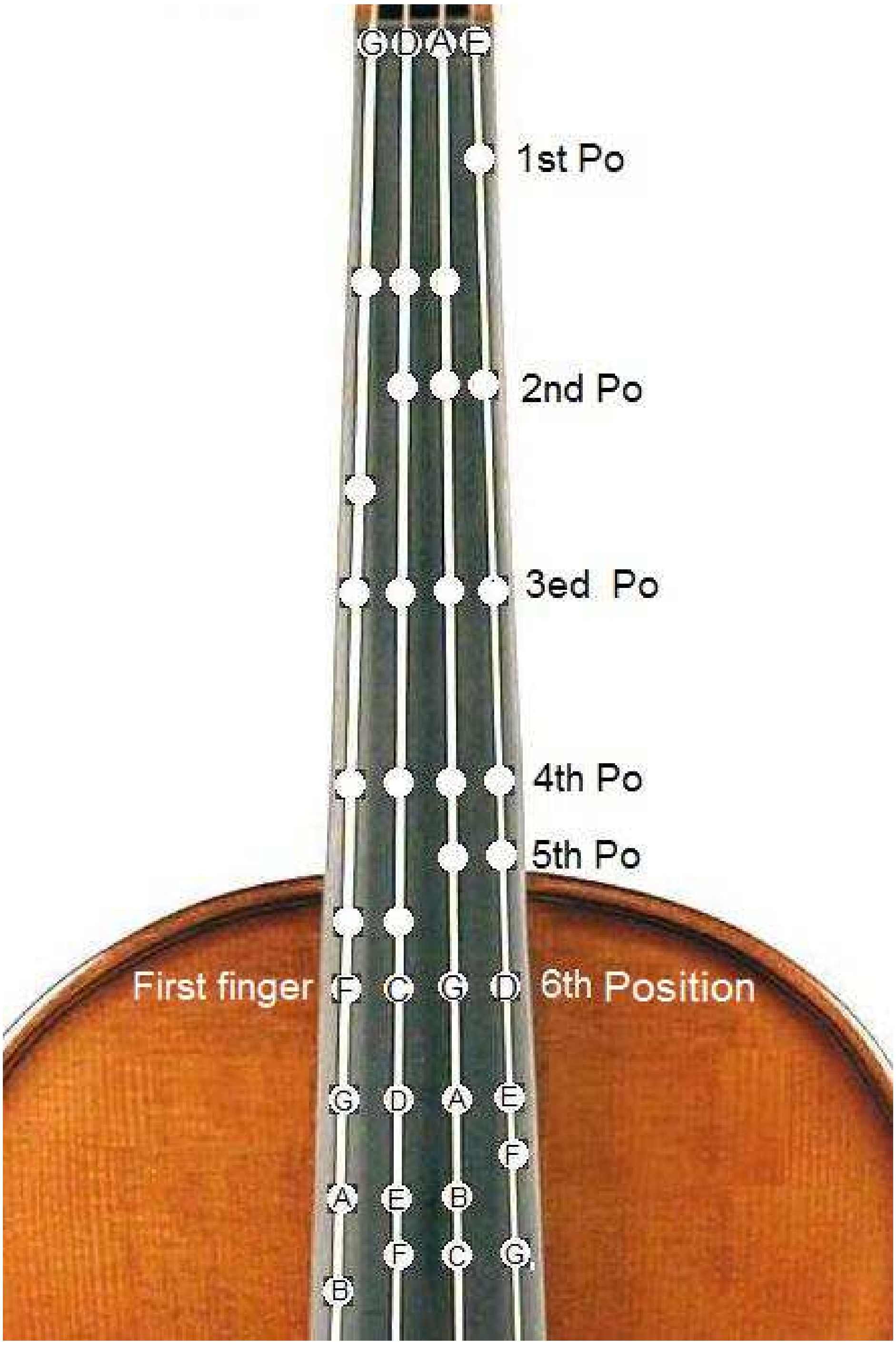

گاهی شەشەم
Sixth Position

بۆژەنینی دەنگەکان
بە گاهی شەشەم ئەبێ
پەنجەی یەکەمی دەستی
چەپ لە شوێنی پەنجەی
دووهەمی پۆزەشنی پێنجەم
دابنرێ، بەواتای لەسەر
ژێی سۆلی (گڕ) پلە
دەنگی(فا) بە پەنجەی
یەکەم ئەژەنرێ و لە سەر
ژێی (ڕێ) پلە دەنگی (دۆ)
و لەسەر ژێی (لا) پلە
دەنگی (سۆڵ) و لەسەر
ژێی (می) پلەدەنگی (ڕێ)
بەپەنجەی یەکەم
ئەژەنرێن.
لێرەدا تەنها شوێنی
پلەی دەنگی تەواو و
نیوپلەی دەنگیمان
دەستنیشان کردوە، لە
ساتی بەکارهێنانی پەیژە
(ڕۆژهەڵاتیەکاندا)
(سێچارەکە
دەنگیەکاندا)، ئەبێ ئەوە
ڕەچاو بکرێ کەهەردەم
ئەپلەدەنگییەی
خاوەنیسێچارەکەدەنگە، چارەکەدەنگی لە نیومیانەکان بڵند ترە، یان چارەکەپلە یەک لە پلەدەنگی
تەواو کەمترە.

ژەنیار ئەشێ بەئاگابێت لەوەی کە تا میانەی نێوان پەنجەکان و پردەکە کەمتر ببێتەوە
میانەی نێوان پلەدەنگیەکانیش کەمەبنەوە.

ڕاهێنانی (107)

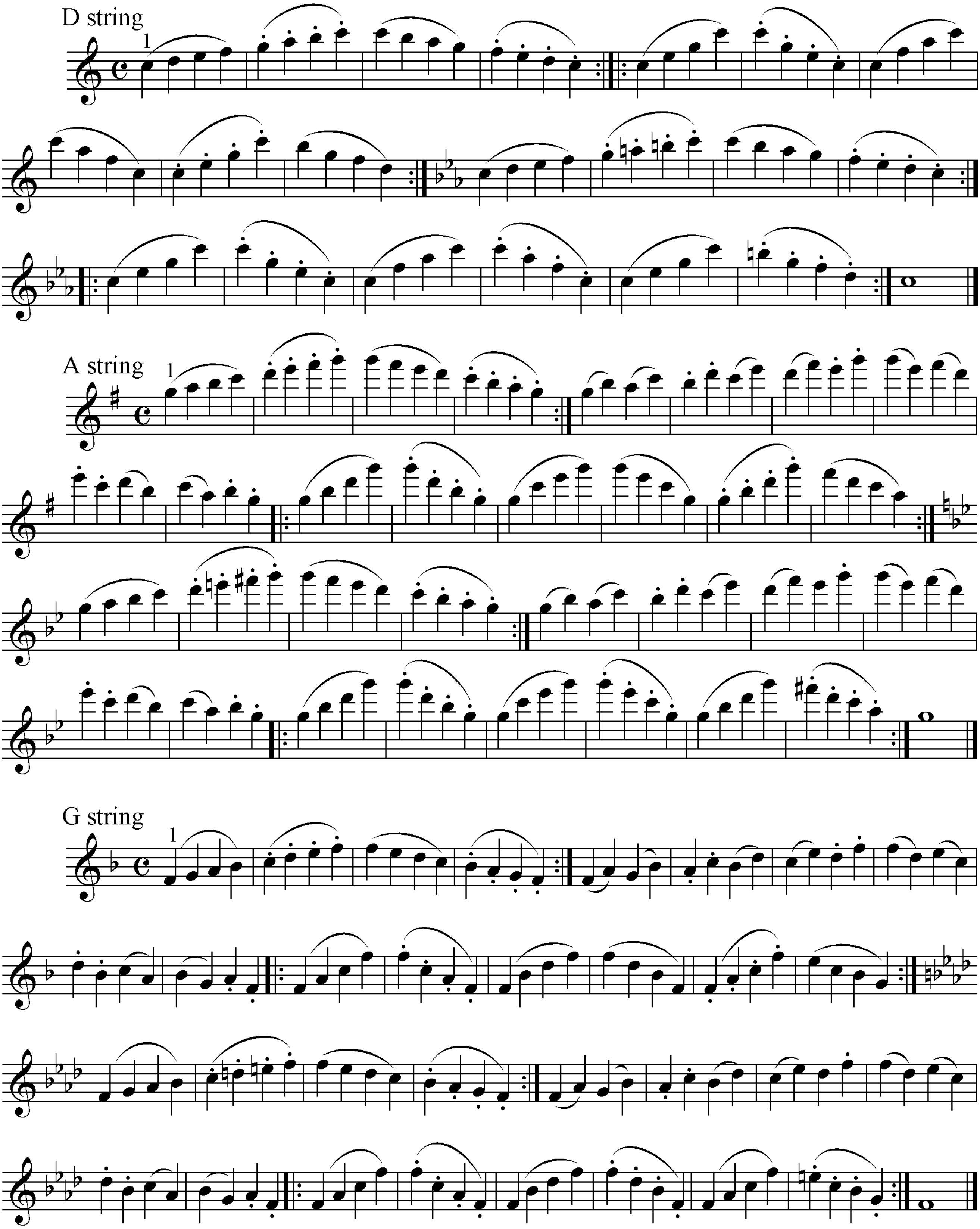

ڕاهێنانی (108)

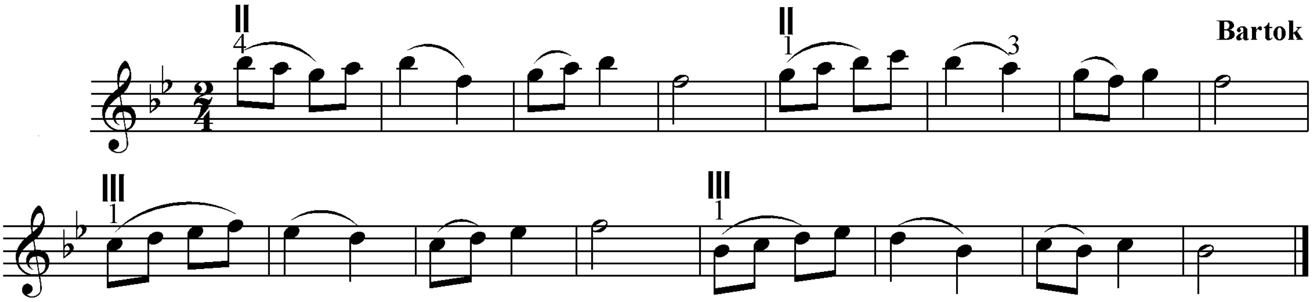

ڕاهێنانی (109)

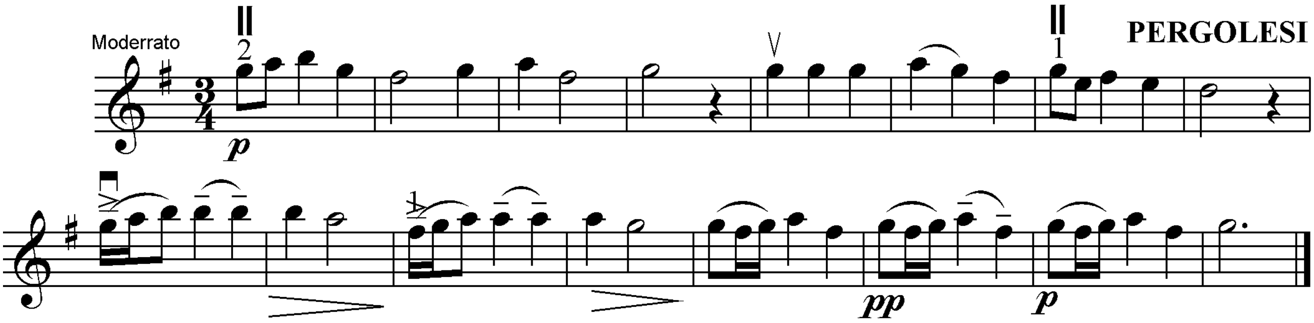

ڕاهێنانی (110)

چاكتر وایە ڕاهێنانی (110) بەم جۆرانەی خوارەوەش ئەنجام بدرێت

ڕاهێنانی (111)

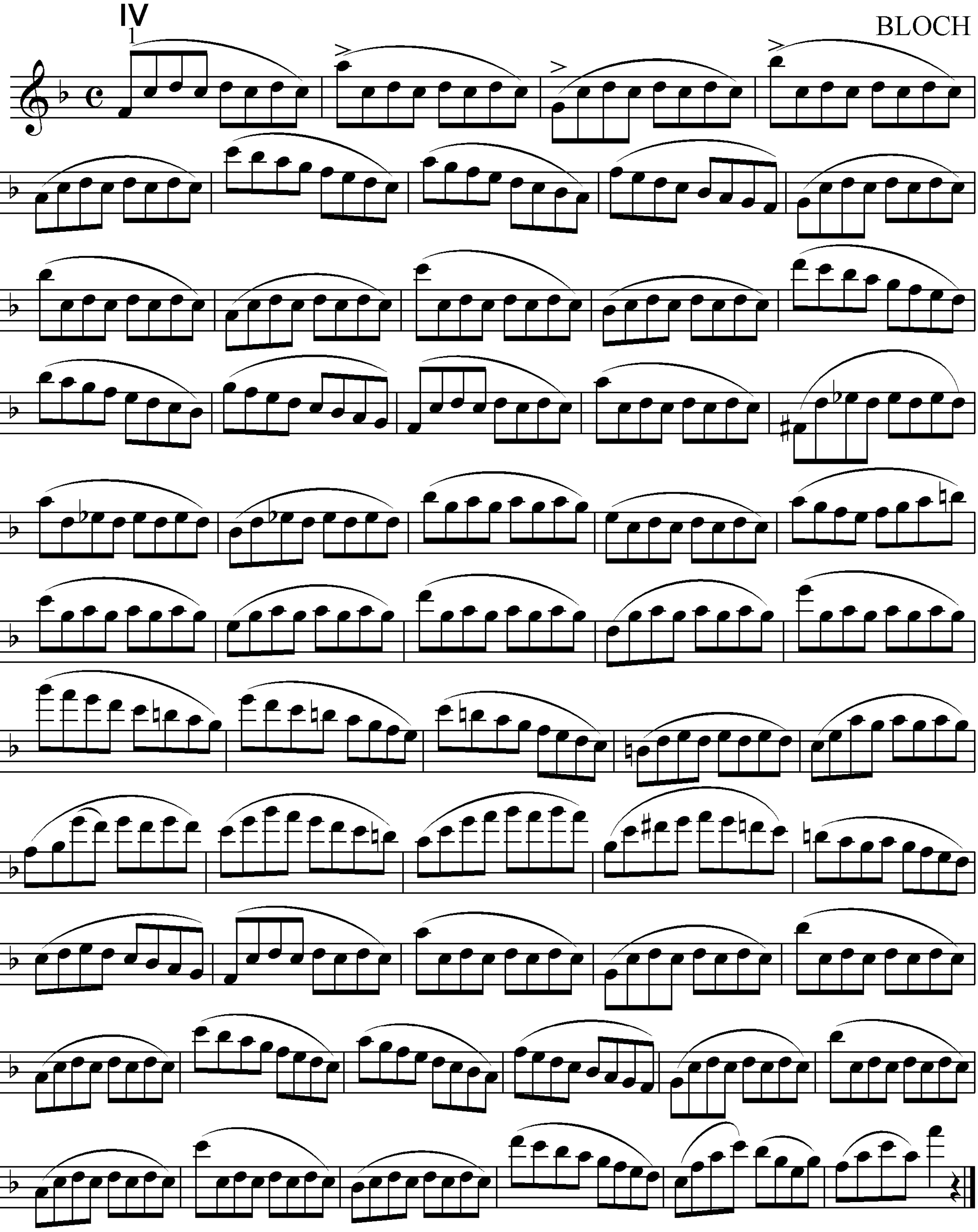

ڕاهێنانی (112)

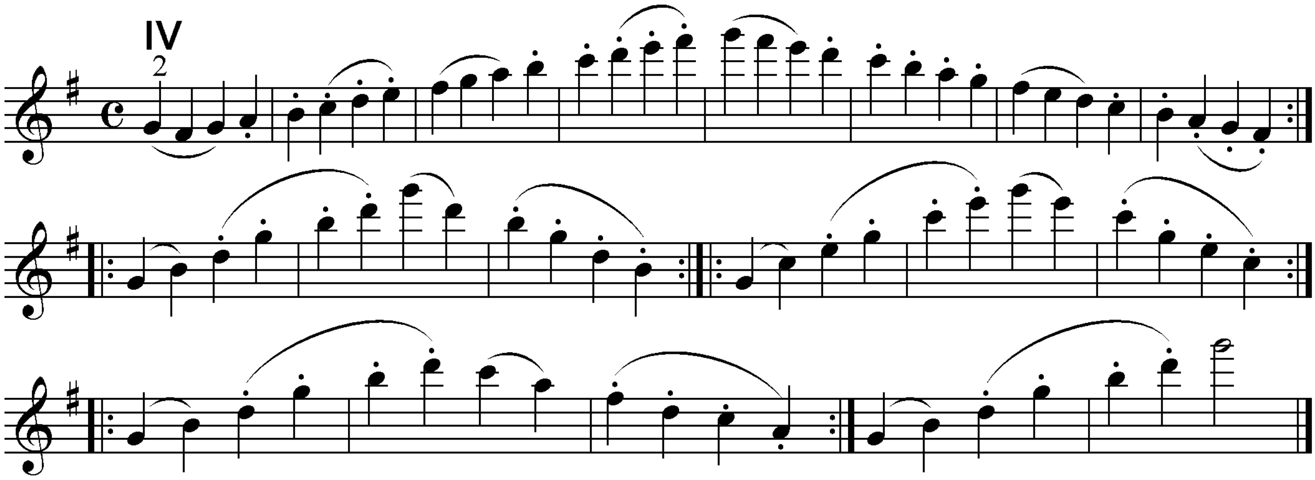

ڕاهێنانی (113)

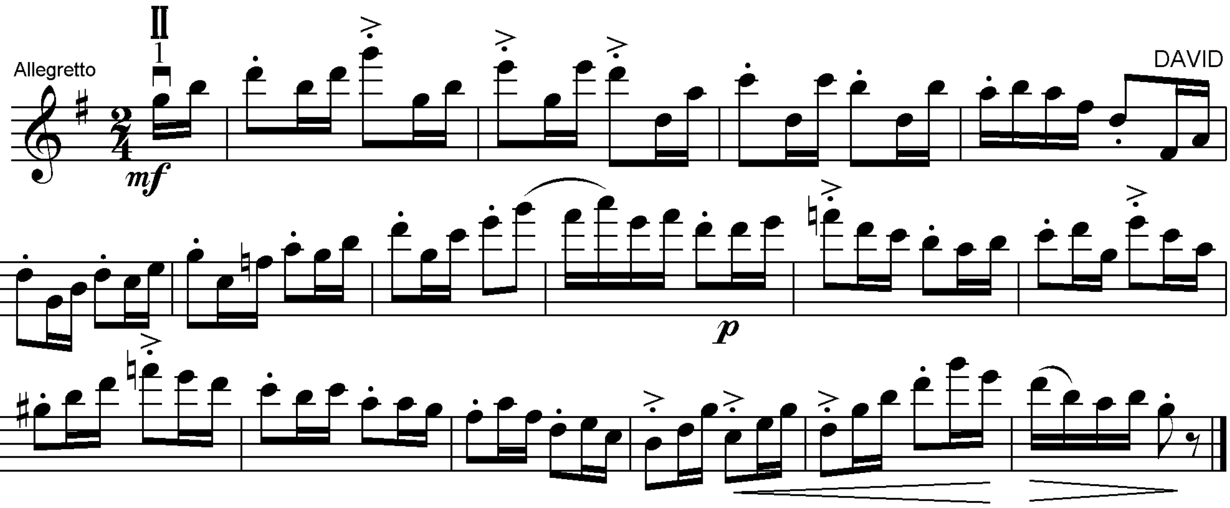

ڕاهێنانی (114)

ڕاهێنانی (115)

گۆڕانکاری نێوان گاهەکان (Positions)

ڕاهێنانی (116)

پەیژە وکۆردەکانی لەسەر یەک ژێ

ڕاهێنانی (117)

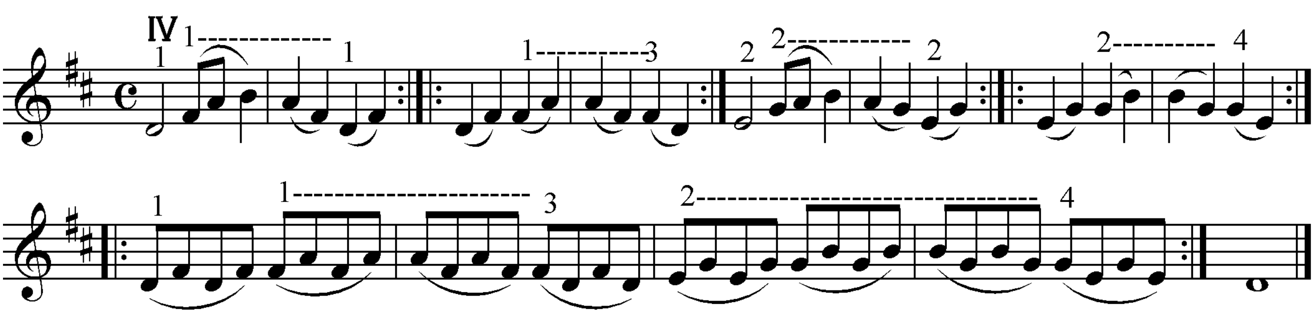

راهێنانی (118)

Moderato

MAZAS

ڕاهێنانی (119)

MAZAS

Moderato

گاهی حەوتەم
Seventh Position

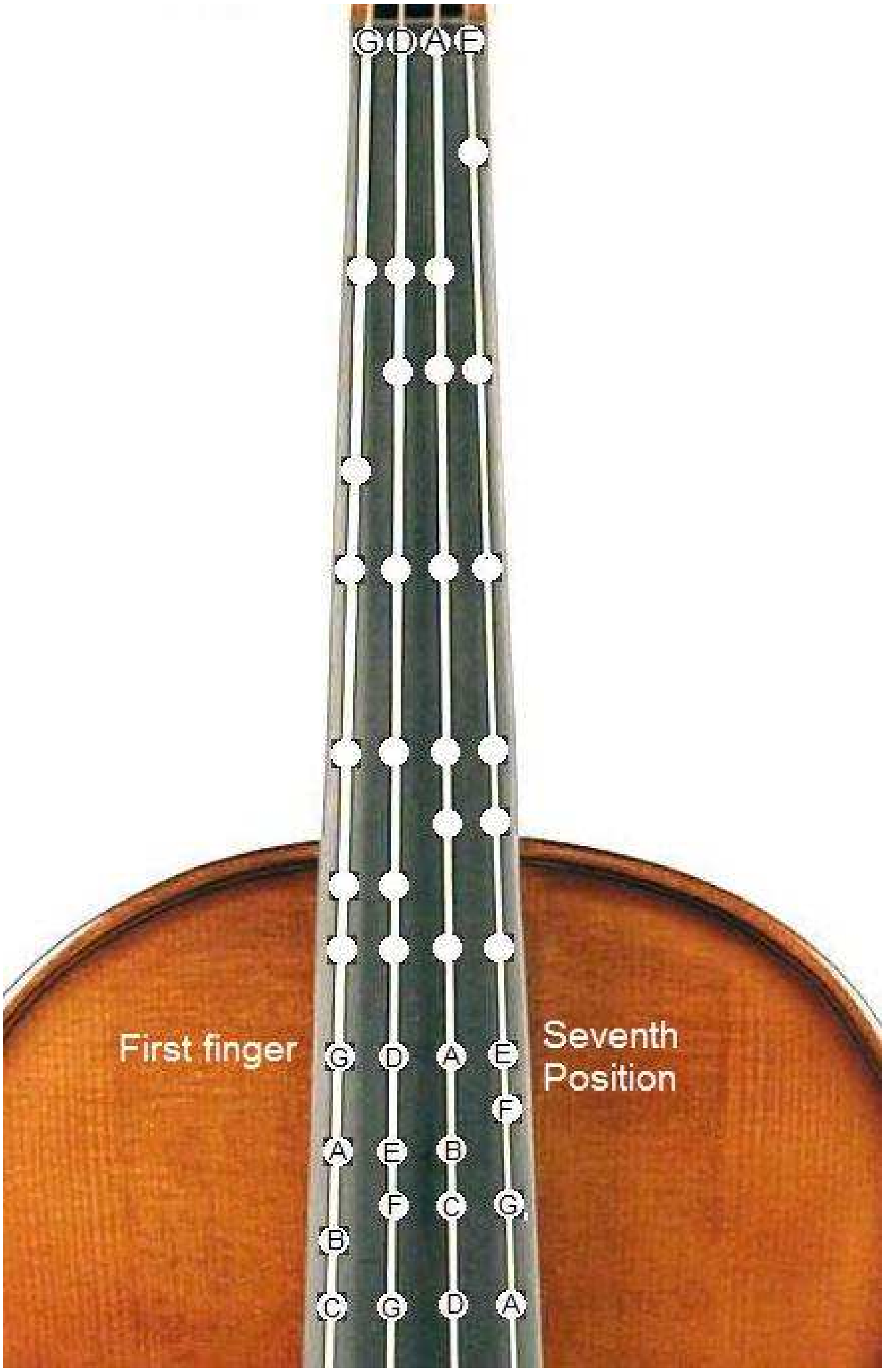

بۆژەنینی دەنگەکان بە گاهی حەوتەم ئەبیَ پەنجەی یەکەمی دەستی چەپ لە شویَنی پەنجەی دووهەمی پۆزەشنی شەشەم دابنریَ، بەواتای لەسەر ژیَی سۆلی (گرٍ) پلە دەنگی(سۆڵ) بە پەنجەی یەکەم ئەژەنریَ و لە سەر ژیَی (ریَ) پلە دەنگی (ریَ) و لەسەر ژیَی (لا) پلە دەنگی (لا) و لەسەر ژیَی (می) پلەدەنگی (می) بەپەنجەی یەکەم ئەژەنریَن.بۆزیاتر ڕونکردنەوە پلەدەنگیەکانی یەکەمی ئەم گاهە هەمان ناوی ژیَکانی کەمانجەیە لیَرەدا تەنها شویَنی پلەی دەنگی تەواو و نیوپلەی دەنگیمان دەستنیشان کردوە، لە ساتی بەکارهیَنانی پەیژە (ڕۆژهەلاَتیەکاندا) (سیَچارەکە دەنگیەکاندا)،ئەبیَ ئەوە ڕەچاو بکریَکەهەردەم ئەپلەدەنگییەی خاوەنیسیَچارەکەدەنگە، چارەکەدەنگیَ لە نیومیانەکان بلَند ترە، یان چارەکەپلە یەک لە پلەدەنگی تەواو کەمترە.

ژەنیار ئەشیَ بەئاگابیَت لەوەی کە تا میانەی نیَوان پەنجەکان و پردەکە کەمتر ببیَتەوە میانەی نیَوان پلەدەنگیەکان کەم ئەبیَتەوە........

ڕاهێنانی (120)

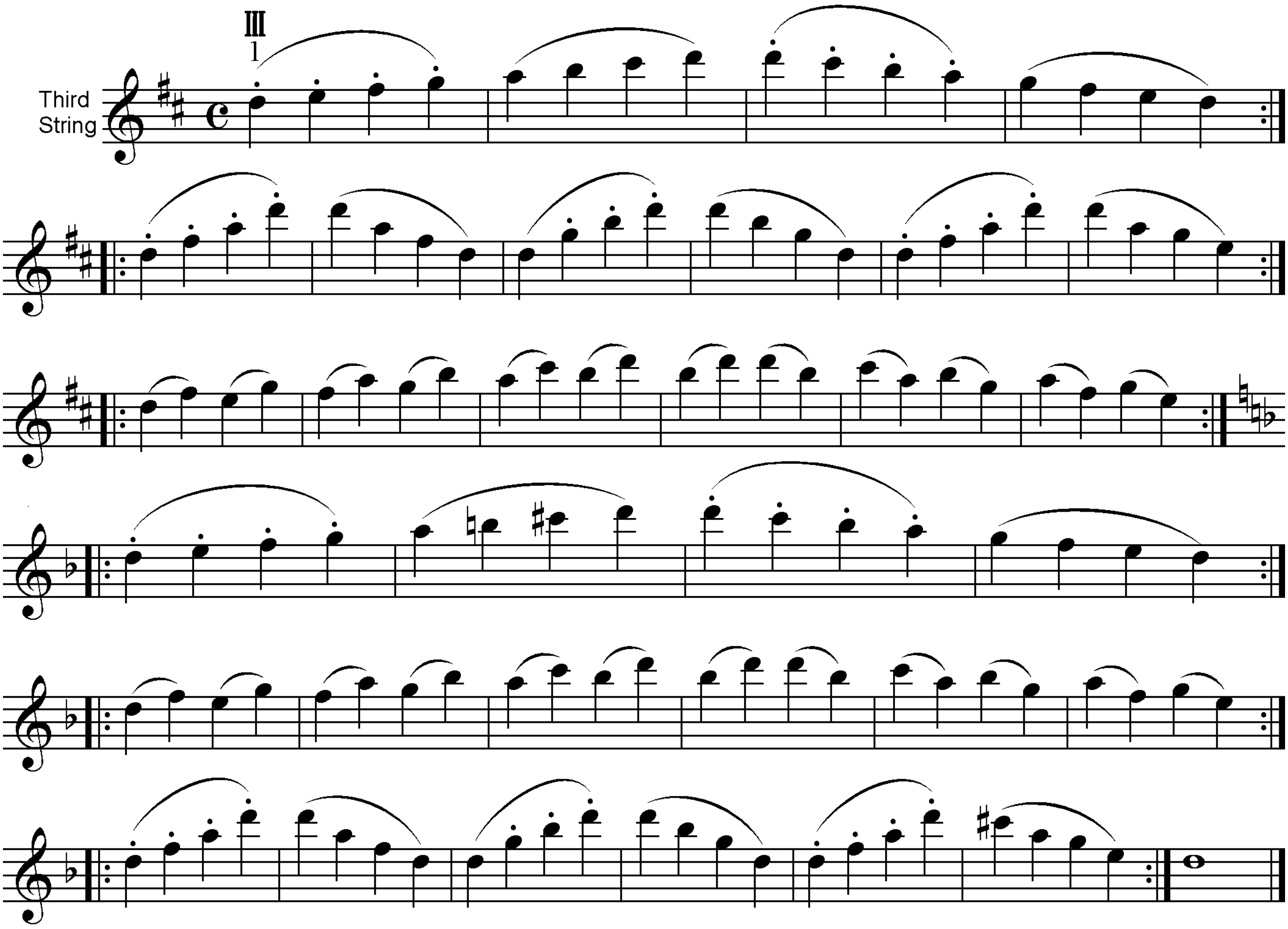

ڕاهێنانی (121)

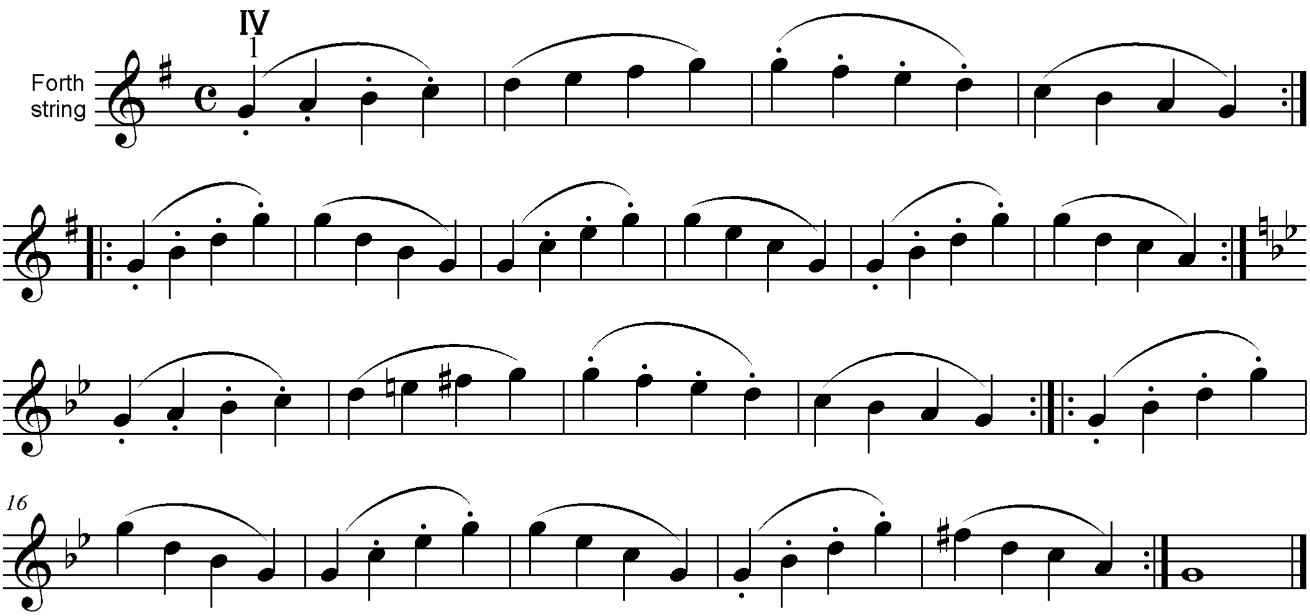

ڕاهێنانی (122)

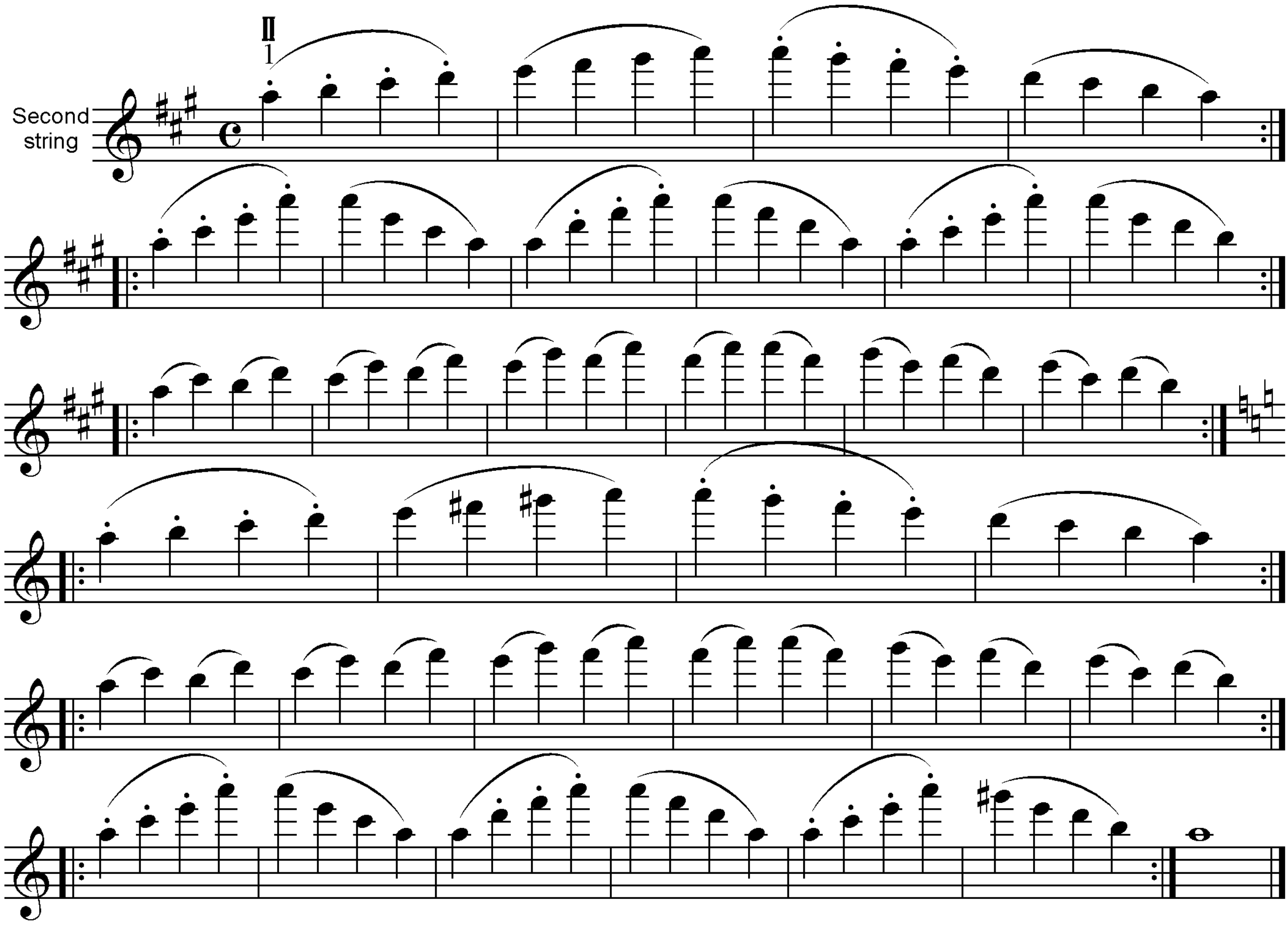

ڕاهێنانی (123)

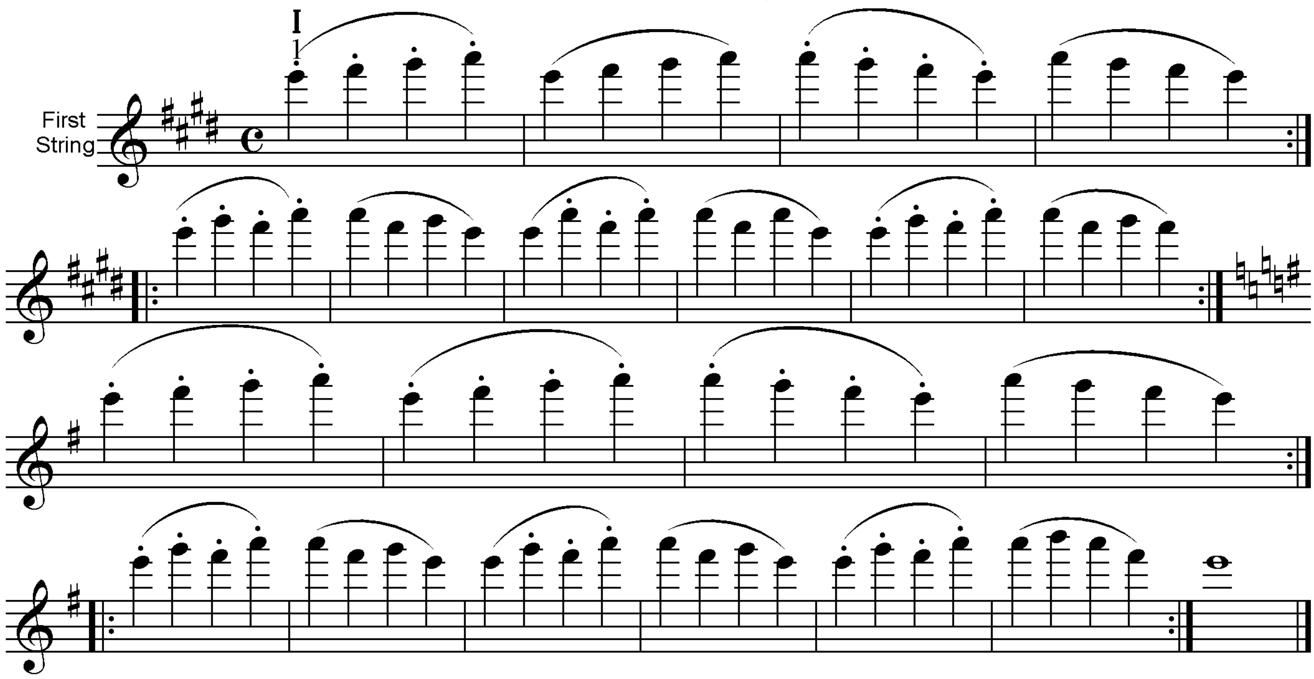

ڕاهێنانی (134)

ڕاهێنانی (125)

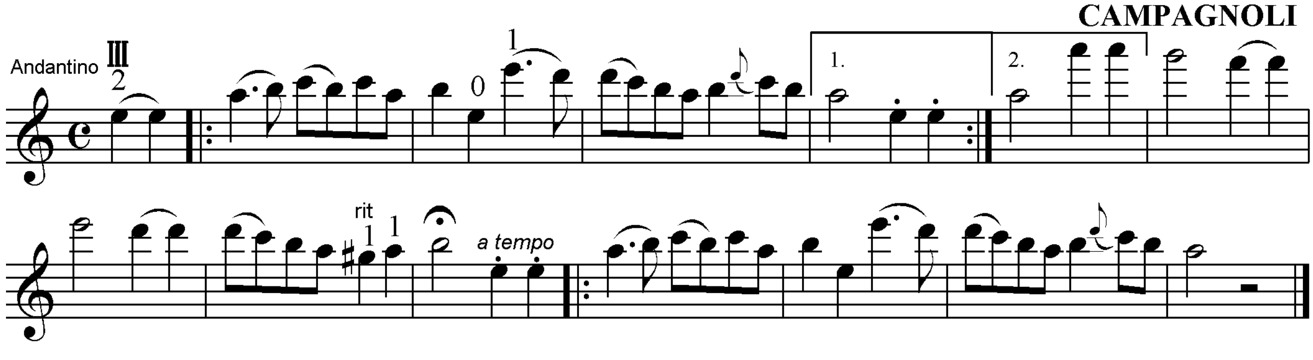

راهێنانی (126)

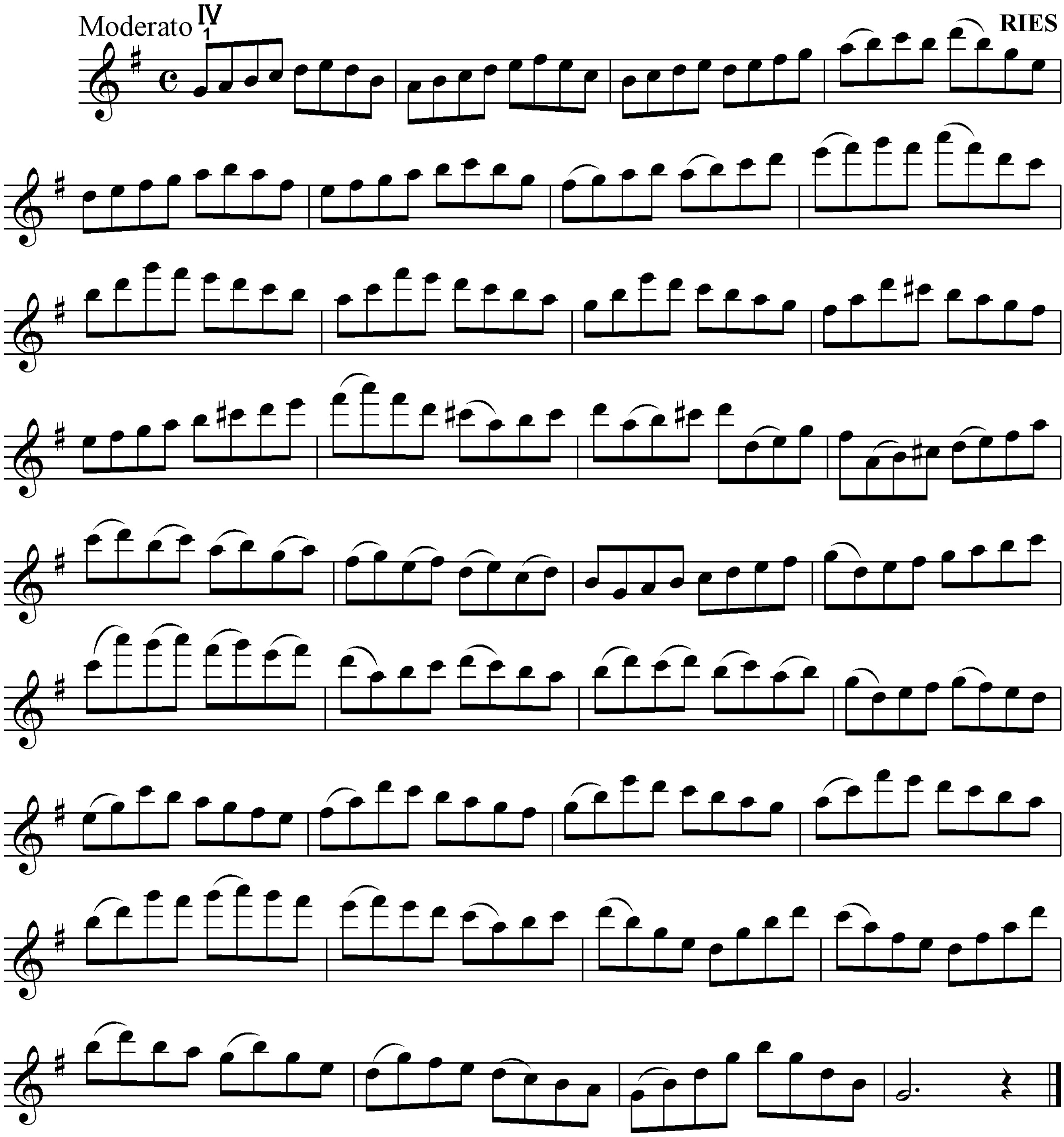

چاکتر وایە ڕاهێنانی (126) بەم شێوانەی لای خوارەوەش ئەنجام بدرێت

ڕاهێنانی (127) پەیژەو کۆردەکانی سەر یەک ژێ.

ڕاهێنانی (128) نیوگاه (Half position)

بریتیه لەو گاهەی ئەکەوێتە نێوان دەنگەکراوەکانی هەرچوار ژێکەو گاهی یەکەم ، B Major

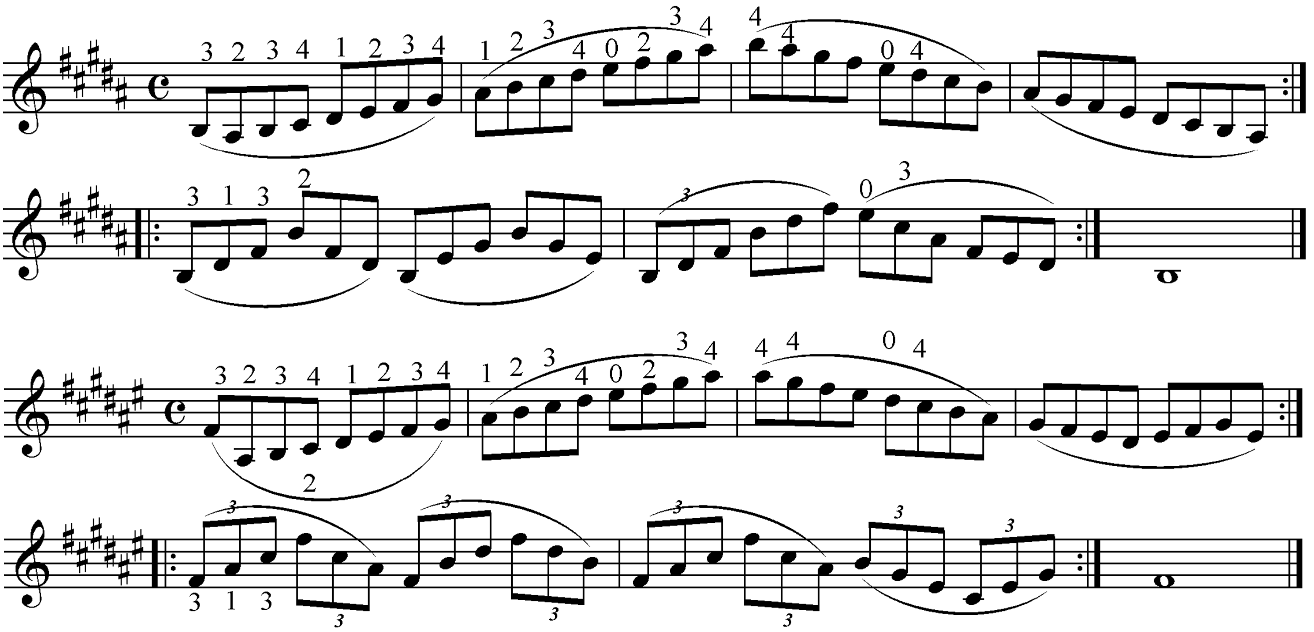

ڕاهێنانی (129)

جۆرەکانی فلاجولێت

1- فلاجولێتی سروشتی (Natural harmonics)، بەبەکارهێنانی پەنجەکانی دەستی چەپ بە هێواشی لەسەر ژێ کان وەکو ئەم جۆرەی خوارەوە کە نۆتەژەنراوەکان شێوەی چوارگۆشەن و دەنگە بیستراوەکان شێوەی نۆتەی ئاسایین :

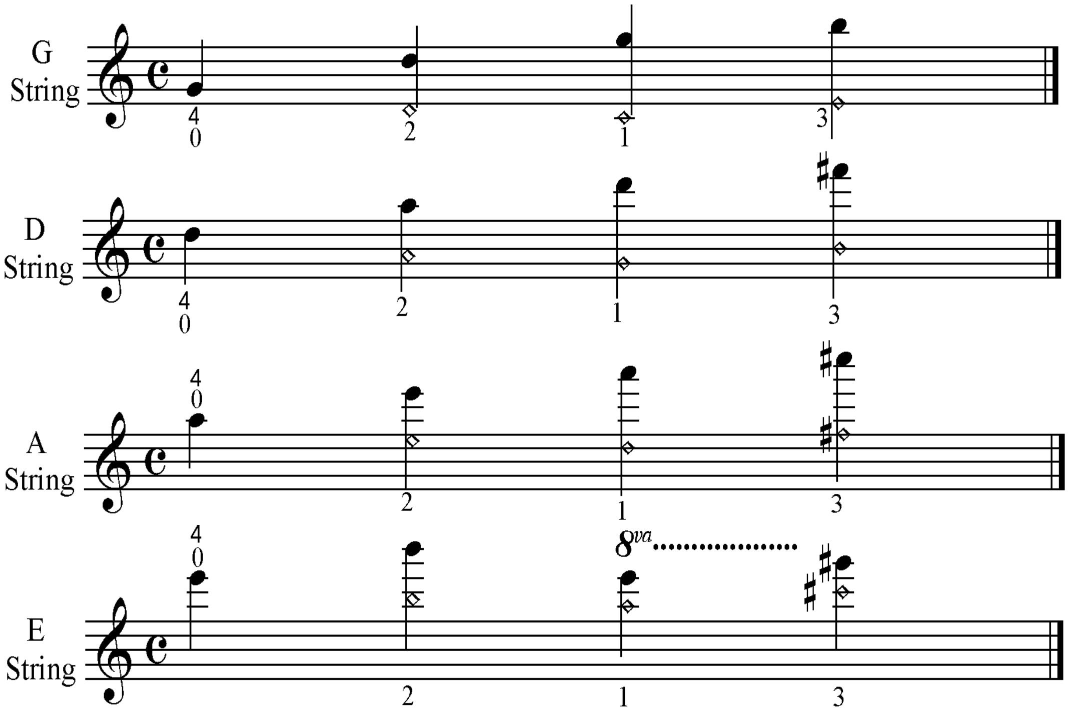

راهێنانی(130)

Menuet

CAMPAGNOLI

2– فلاجولێتی دروستکراو Artificial harmonics، بریتییە لەدانانی پەنجەی یەکەم لەسەر دەنگی مەبەست و دانانی (چوارهەم) بەئەسپایی بۆ دروستکردنی دەنگێکی بەرزتر. وەکو لەم نمونەیەدا ئەیبینین لەنۆتەکانی هێڵی خوارو شوێنی پەنجەی یەکەم و پەنجەی چوارەم کەلەسەر ژێکە دائەنرێن دەستنیشانکراون، لەسەرە هێڵی سەرو دەنگە بیستراوەکان دەستنیشان کراون.

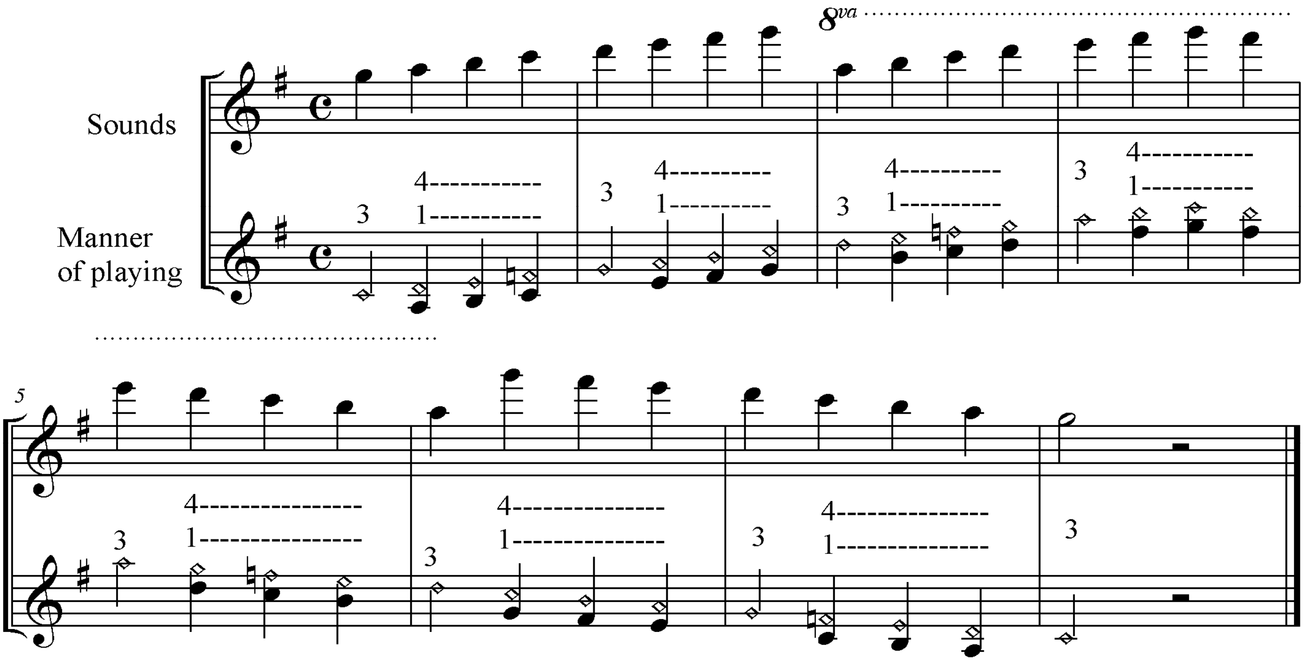

هەروەها ئەتوانرێ هەردو شێوازەکە (Artificial harmonics & Natural harmonics)، بەیەکەوە بەکار بهێنرێ.

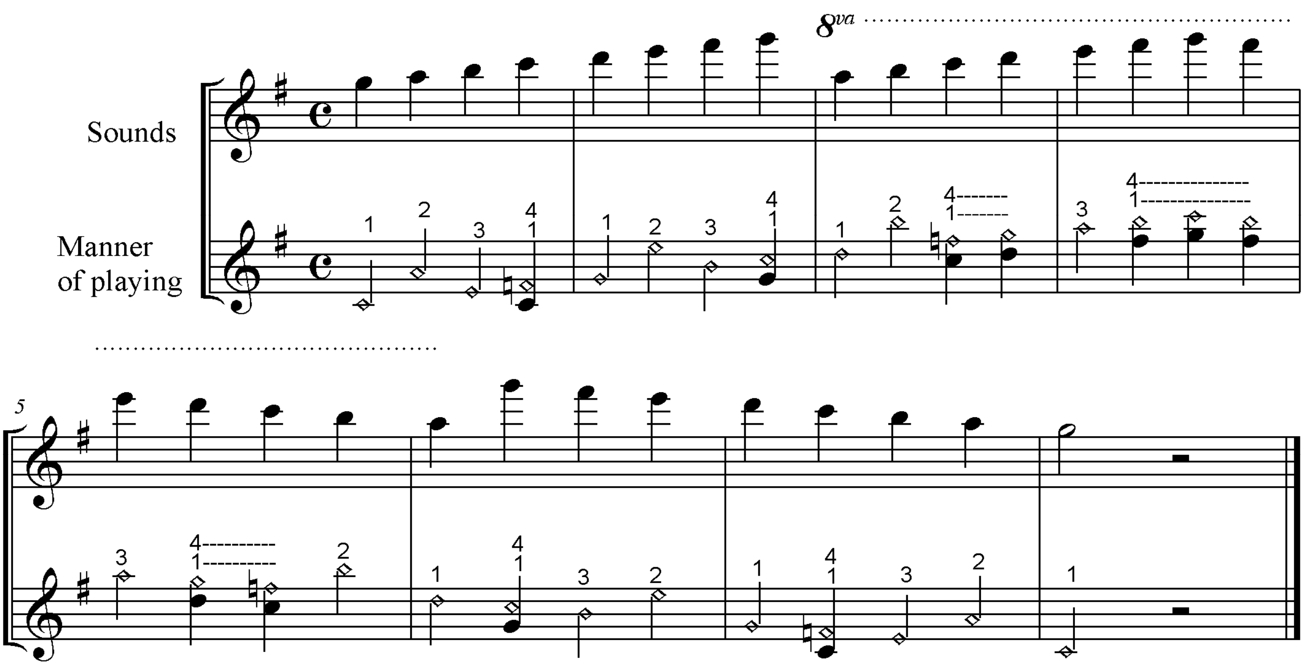

ڕاهێنانی(131)

BERIOT

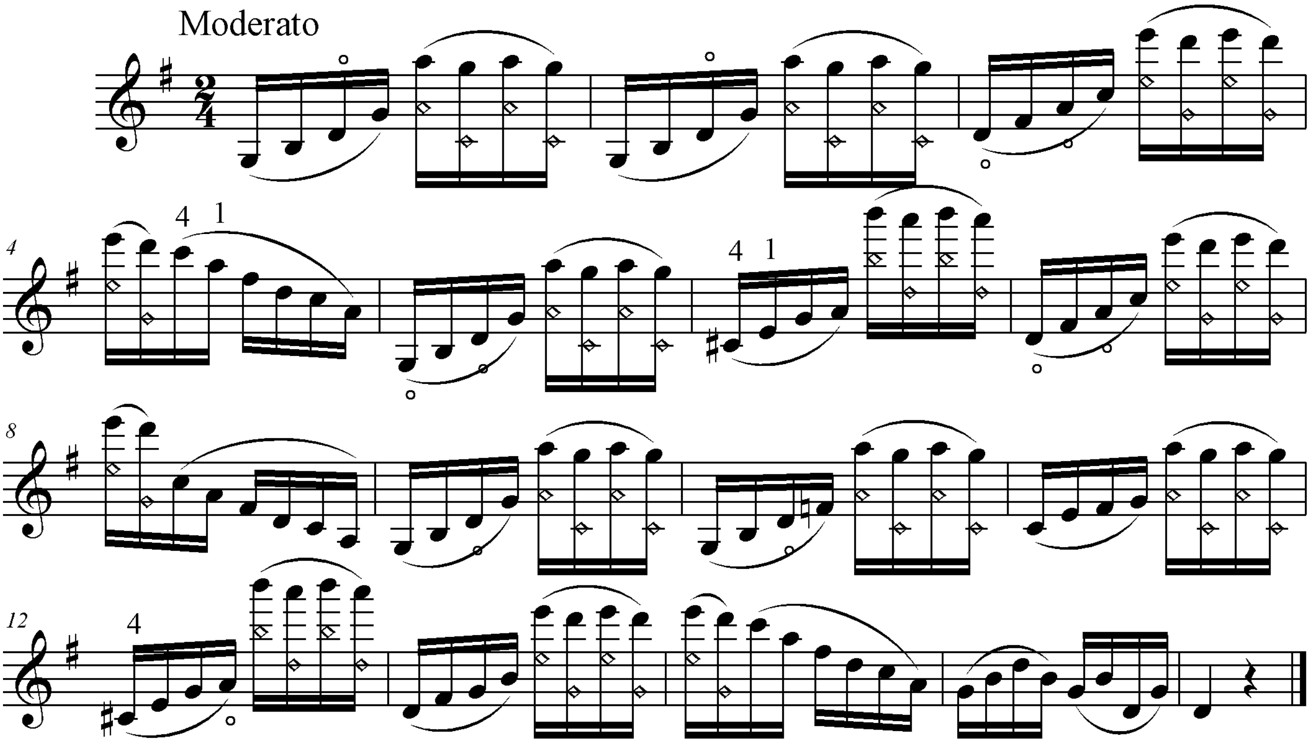

ڕاهێنانی (131)B

BERIOT

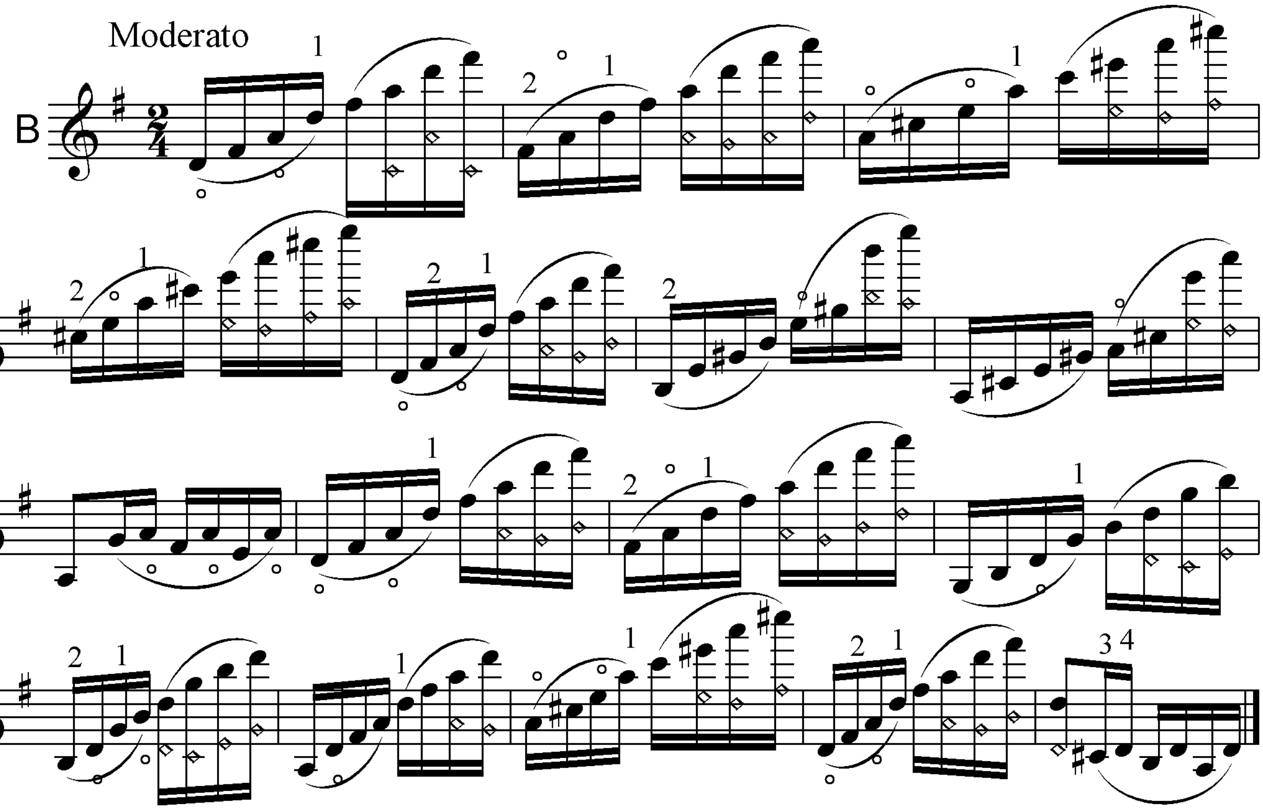

ڕاهێنانی (132)

تکایە پێش ئەنجام دانی ئەم ڕاهێنانە بەڕاهێنانەکانی (29 تا 37) دا بچۆرەوە.

ڕاهێنانی (133)

ڕاهێنانی (134)

ڕاهێنانی (135)

Allegro con fuoco **CAMPAGNOLI**

ڕاهێنانی (136)

Allegretto **CAMPAGNOLI**

ڕاهێنانی (137)

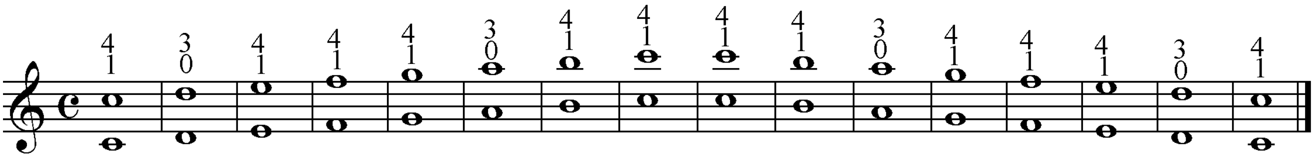

ڕاهێنانی (138)

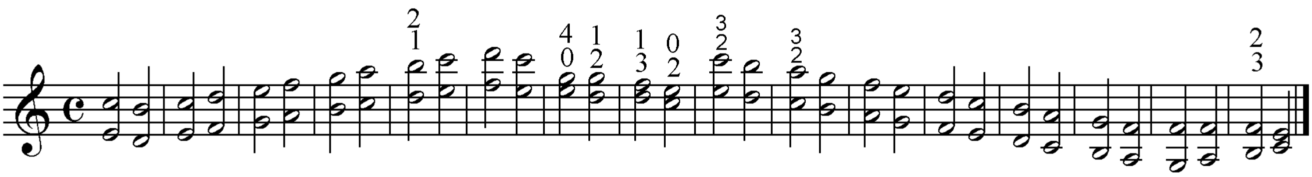

ڕاهێنانی (139)

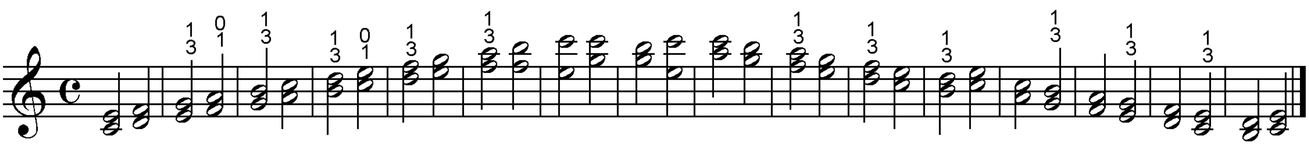

راهێنانی (140)

BAILLOT

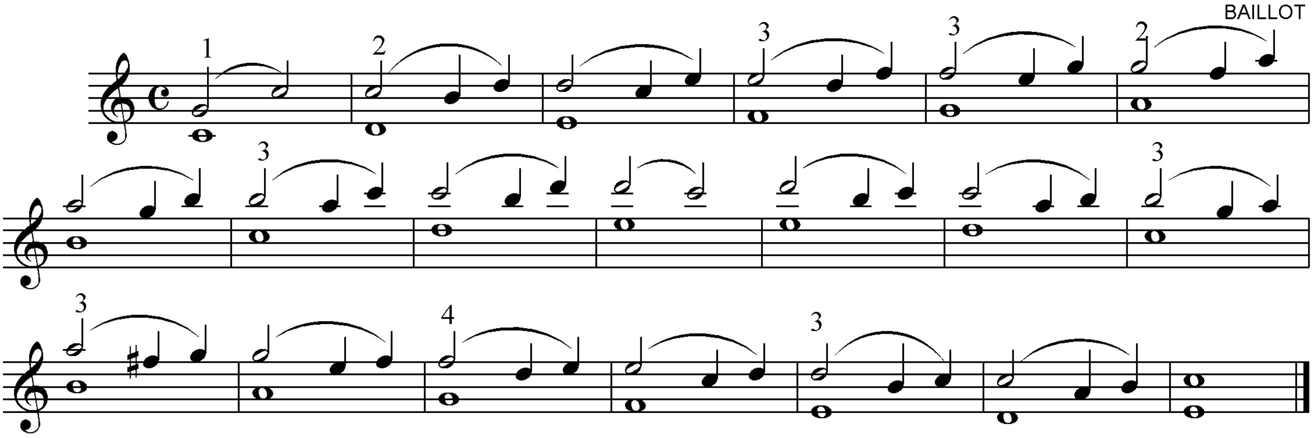

راهێنانی (141)

CAMPAGNOLI

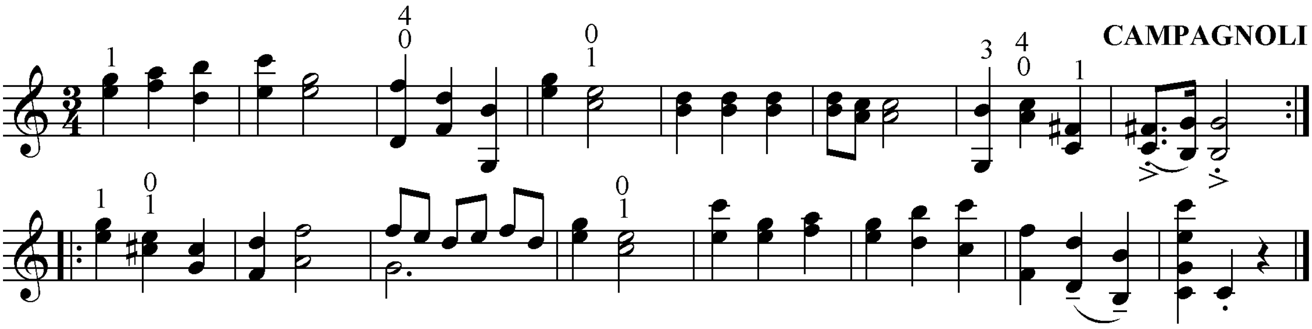

راهێنانی (142)

Moderato

MOZART- CAMPAGNOLI

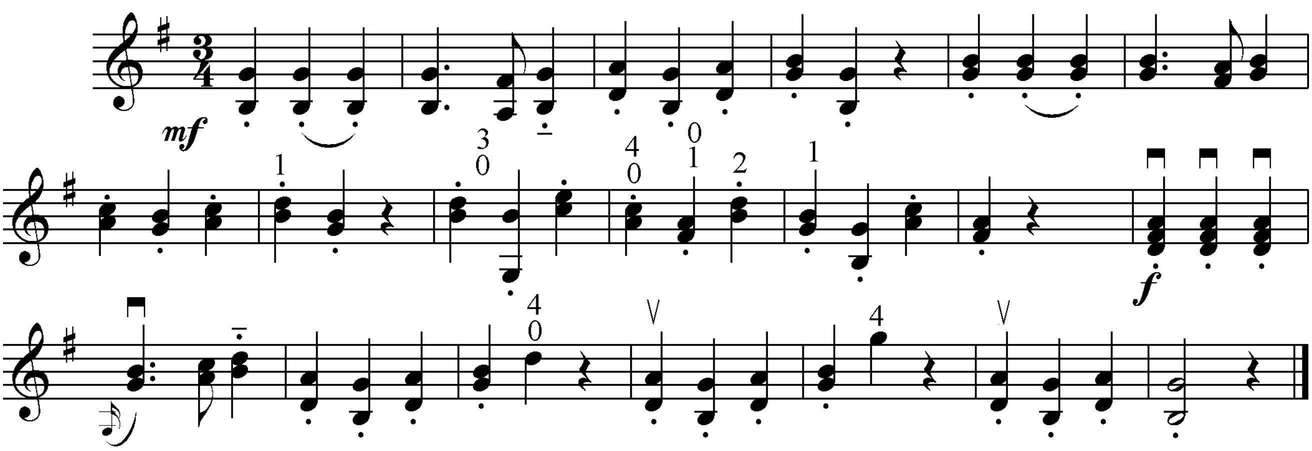

A LITTLE NIGHT

W.A.MOZART
K.V.525

پەیژەکانی مۆسیقای ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بەگشتی و کوردی بەتایبەتی

پەیژەکانی مۆسیقای کوردی پێک دێن لە دوو پەیژەی گەورەی مۆسیقا و پەیژە نەوەکانیان.

1- پەیژەی یەکەم : پەیژەی گەورەی بێ سێ چارەکە دەنگیی (عەجەم):

تەواوی ئەو پەیژە مۆسیقاییانەیە کە لە وڵاتانی هەموو دونیادا بەگشتی و، لای نەتەوەکانی ئەورووپاش بەتایبەتی بە ناوی پەیژەی گەورە (ماجۆر) بەکار دێن. لای زۆربەی میللەتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست پێی دەڵێن پەیژەی گەورە. هەندێکیش پێی دەڵێن (عەجەم، ئەو کەس و میللەتانە ئەگرێتەوە کە بە ڕەگەز عەرەب نین). هەر میانە دەنگی پەیژەی گەورەی ڕۆژئاواییە بە هەمان جۆرەکانی.

ا - سەر پلەی بنکە:

ئەم پەیژە مۆسیقاییە هەر ئەو پەیژە مۆسیقاییەیە کە ئێستا لای گەلانی دنیا بەگشتی و، لای گەلانی ئەورووپا پەیژەی گەورە (Major Scale)ی پێ دەڵێن. لای وڵاتانی عەرەبی نازناوی (عەجەم)، کە وشەی بێگانە یان ئەو گەلانەی عەرەب نین ئەگرێتەوە. بۆیە من بە چاکی ئەزانم کە وشەی پەیژەی گەورە پڕ بە پێستی ئەم پەیژە مۆسیقاییەیە و، با ئێمەش وشەی بێگانەی نەخەینە پاڵ چونکە ئەو پەیژە مۆسیقاییە بە میللەتی کورد نامۆ نییە. ئەو ناوانەی تریش کە لەسەر هەمان پەیژەی مۆسیقا ڕووئەدات وەک (عەجەم حیجاز، دڵدار، عەجەم کورد، نەورۆز)، کە بە هۆی گۆڕانکارییەکی لاوەکییەوە ڕووئەدات و کە تەنها بریتییە لە جوانکاری لە ژەنینی ئەم پەیژە مۆسیقایەدا، باشترە ئەم جۆرە گۆڕانکارییە لاوەکیانە بەلاوە بەرین و تەنها وشەی (پەیژەی گەورە- یان پەیژەی گەورەی بێ چارەکە دەنگی) بۆ بەکار بهێنین. پێم وایە ئەم شەنکردن و پاکژکردنە مایەی کەم بوونەوەی جەنجاڵییە لە مۆسیقا و ئاوازەکانماندا.

1- پەیژەی گەورە، ماژۆر (عەجەم): عەرەب پێی دەڵێت (عەجەم عەجەم) یان (عەجەم کەبیر) عەجەمی گەورە، هەمان پەیژەی (دۆ) ی گەورەیە بێدەستکاری پلە دەنگییەکانی.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

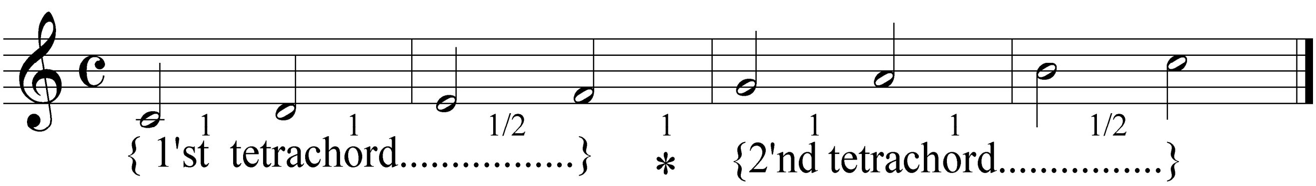

نموونەیەکی ئاوازی کوردی :

Ketane u Ketane

Kurdish folksong

2- پەیژەی گەورەی (عەجەم حیجاز) یان شوق ئەفزا.

بە تەواوی و بێگۆڕانکاری پەیژەی گەورەی هارمۆنییە، کە پلە دەنگی شەشەمی نیو پلەی دەنگیی نزم دەکرێت.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

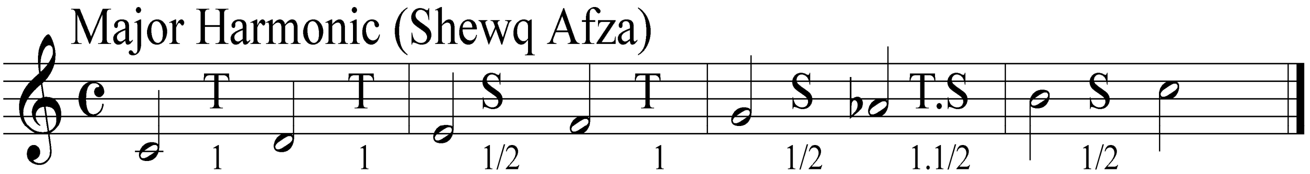

نموونەیەکی ئاوازی کوردی :

Berhelbêne

Kurdish folksong

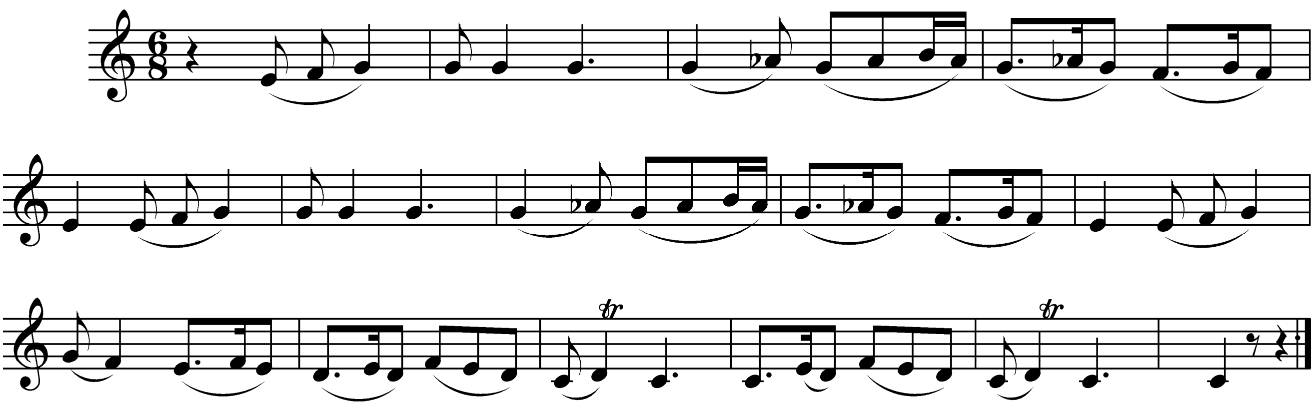

3– پەیژەی گەورەی (عەجەم نەهاوەند) پەیژەی (دڵدار)یشی پێ دەڵێن.
ئەم پەیژە مۆسیقایە، تەنها جیاوازی لەگەڵ پەیژەی گەورەی سرووشتیدا ئەوەیە، کە پلەی حەوتەمی نیو پلەی دەنگیی نزم دەکرێت. (ئەمە گۆڕانکارییەکی لاوەکییە، لەوە ئەچێت کەسێک لە خۆوە ئەو گۆڕانکارییەی کردبێت و ناچێتە خانەی یاسای میانەی نێوان پلە دەنگییەکانی پەیژەی مۆسیقا، لای ئەوروپییەکانیش فەرامۆش کراوە). پەیژەیەکی زۆر بەناوبانگ نییە، تەنها لای فارسەکان بایەخی پێ ئەدرێت.
نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

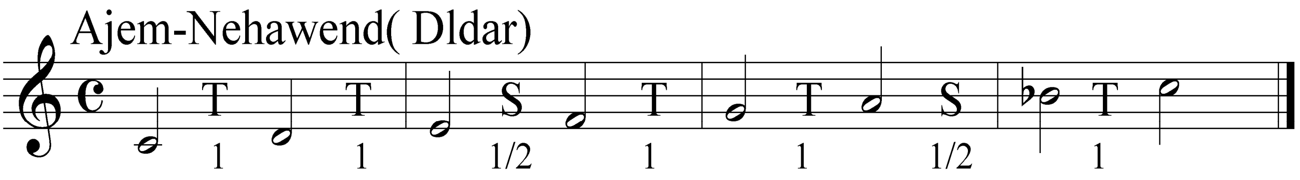

نموونەیەکی ئاوازی کوردی :

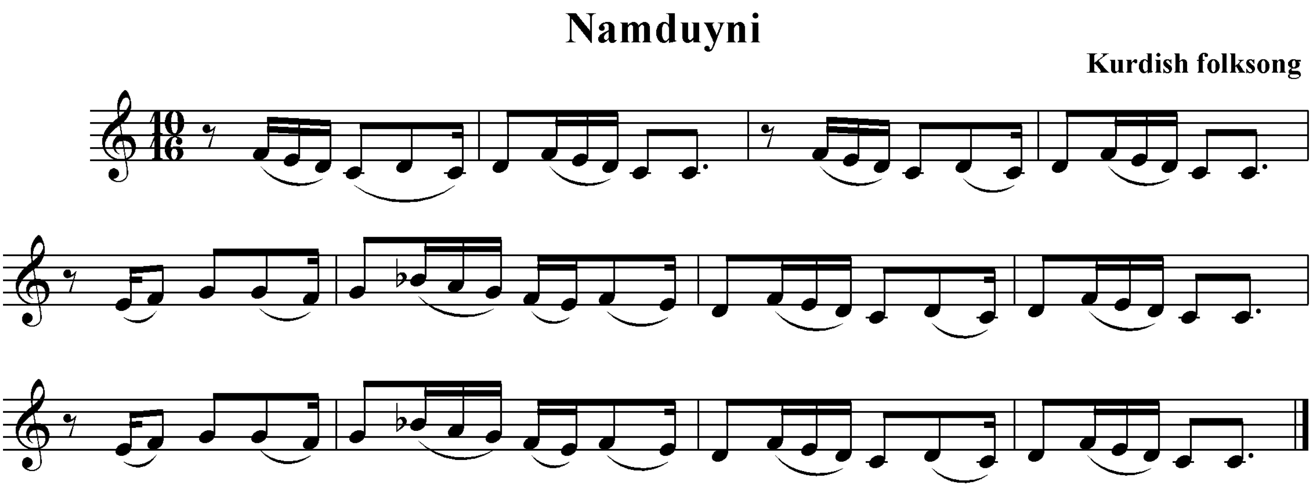

4– پەیژەی گەورەی (عەجەم کورد) مێجۆر میلۆدی.
بە تەواوی پەیژەی گەورەی میلۆدییە، کە هەردوو پلەی شەشەم و حەوتەمی نیو پلەی دەنگیی نزم دەکرێن.
نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

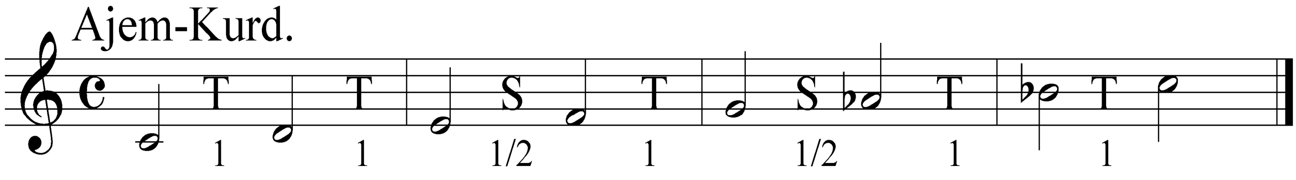

5– پەیژەی گەورەی (عەجەم حیجاز)، پەیژەی (نەورۆز)یشی پێ دەڵێن.

ئەم پەیژە مۆسیقایە، تەنها جیاوازی لەگەڵ پەیژەی گەورەی سرووشتیدا ئەوەیە،کە پلەی پێنجەمی نیو پلەی دەنگیی بەرز دەکرێت. (ئەمە گۆڕانکارییەکی لاوەکییە، لەوە ئەچێت کەسێک لە خۆوە ئەو گۆڕانکارییەی کردبێت، ناچێتە خانەی یاسای میانەی نێوان پلە دەنگییەکانی پەیژەی گەورەی مۆسیقا و لای ئەوروپییەکانیش فەرامۆش کراوە). پەیژەیەکی زۆر بەناوبانگ نییە. تەنها لای فارسەکان بایەخی پێ ئەدرێت.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

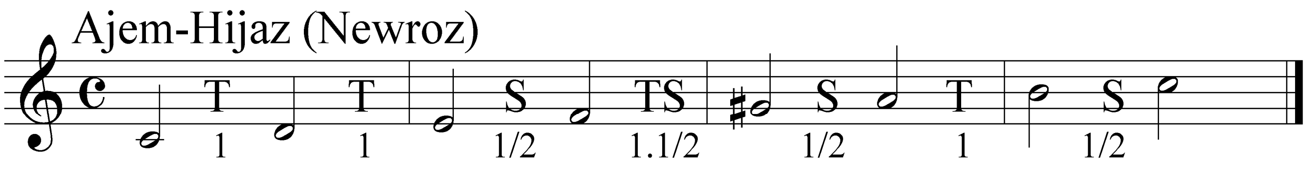

ب – پەیژەکانی تری سەر پلە دەنگییەکانی تری پەیژەی گەورەی بێ سێ چارەکە دەنگ:

هەر وەکوو ڕۆژئاوییەکان لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لەسەر پلە دەنگییەکانی (شەشەم و سێهەم و چوارەم و پێنجەم)ی پەیژەی گەورە، پەیژە نەوەکانی پەیژەی مێجۆری ڕۆژهەڵاتیی دروست دەکرێت بەم شێوەیە:

1– پەیژە مۆسیقای سەر پلەی شەشەمی پەیژەی گەورەی ڕۆژهەڵاتیی.

پەیژەی بچووک (مینۆر) یان نەهاوەند.

هەر وەکوو پەیژەی بچووکی ڕۆژئاوایی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، هەرسێ جۆرە پەیژەکەی (بچووکی سرووشتی و بچووکی هارمۆنی و بچووکی میلۆدی) بە هەمان جۆر و شێوە بەکار ئەهێنرێن. بۆیە پێویست ناکات جارێکی تر دووپاتیان بکەمەوە. بەڵام لە ڕاستیدا لە مۆسیقای ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا ئەم جۆرانەیان بەناوبانگن:

ا– پەیژەی بچووکی سرووشتی:

پەیژەی بچووکی سروشتیی ئەم ناوانەی هەیە و (هیوادارم تەنها ناوێک بەکاربهێنرێت، کامەی لە میللەتی کوردەوە نزیکە بەکار ببرێت)، نەهاوەند کورد یان نەهاوەندی تورک یان فەرەح فەزایشی پێ دەڵێن.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

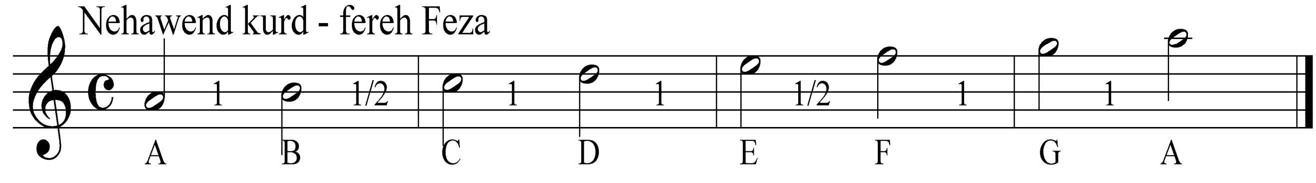

نموونەیەکی ئاوازی کوردی :

Aminê gyan

Kurdish folksong

ب– پەیژەی بچووکی هارمۆنی:

نەهاوەند حیجاز یان نەهاوەندی گەورە یان نەهاوەند نەگریز یان (سوڵتانی یەکگا)یشی پێ دەڵێن.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

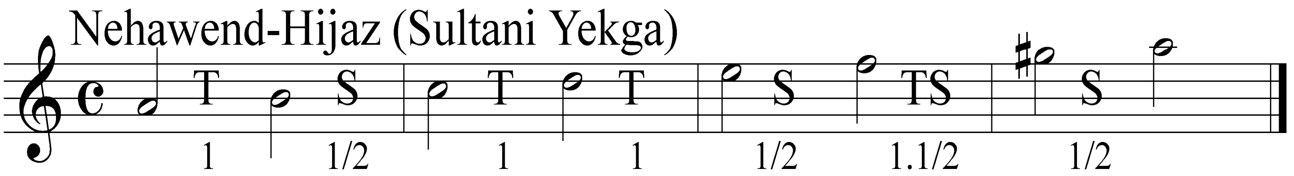

نموونەیەکی ئاوازی کوردی :

Xanbaci

Kurdish folksong

ج– پەیژەی بچووکی میلۆدی:

نەهاوەند عەجەم یان تەرزی نوێ (جدید)یشی پێ دەڵێن. میانەی پلە دەنگییەکانی لە سەر چووندا بەم جۆرەن، لە هاتنە خوارەوەشدا وەکوو پەیژەی بچووکی سروشتی لێ دێت.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

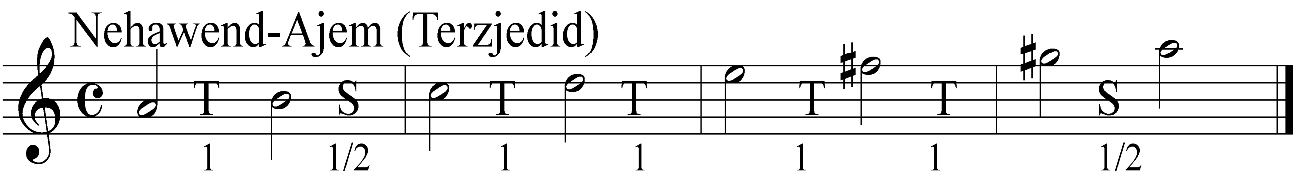

د– پەیژەی بچووکی دوو نەهاوەند (نەهاوەندەین):

لای فارسەکان (نەهاوەند بزورگ)یشی پێ دەڵێن، جیاوازی ئەم پەیژەیە ئەوەیە پلەی شەشەمی نیو پلەی دەنگی بەرز دەکرێت، (ئەمە گۆڕانکارییەکی لاوەکییە، لەوە ئەچێت کەسێک لە خۆوە ئەو گۆڕانکارییەی کردبێت و ناچێتە خانەی یاسای میانەی نێوان پلە دەنگییەکانی پەیژەی بچووکی مۆسیقا)، پەیژەیەکی زۆر بەناوبانگ نییە، تەنها لای فارسەکان بایەخی پێ ئەدرێت.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

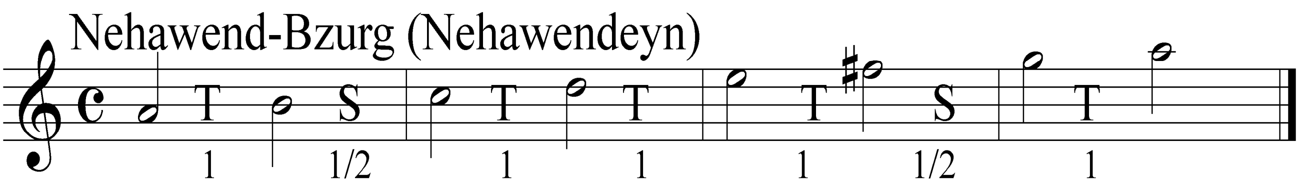

هـ– پەیژەی بچووکی نەهاوەند کورد (نەوبەهار):

جیاوازی ئەم پەیژەیە ئەوەیە پلەی پێنجەمی نیو پلەی دەنگیی نزم دەکرێت، (ئەمە گۆڕانکارییەکی لاوەکییە، لەوە ئەچێت کەسێک لە خۆوە ئەو گۆڕانکارییەی کردبێت و ناچێتە خانەی یاسای میانەی نێوان پلە دەنگییەکانی پەیژەی بچووکی مۆسیقا). پەیژەیەکی زۆر بەناوبانگ نییە، تەنها لای فارسەکان بایەخی پێ ئەدرێت.

میانەی پلە دەنگییەکانی بەم جۆرەن:

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

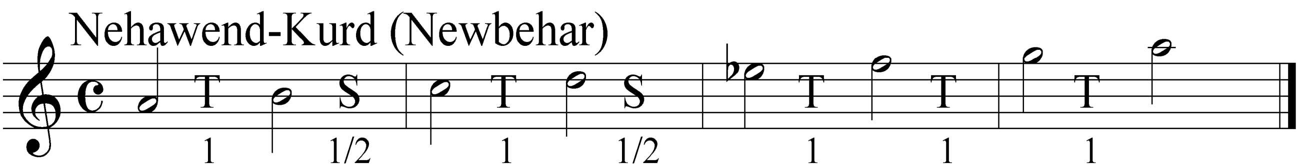

و- پەیژەی بچووکی نەهاوەند مورەسەع، (بەزم ئەلتەرەب یان سونبولە):

جیاوازی ئەم پەیژەیە ئەوەیە، پلەی پێنجەم و حەوتەمی نیو پلەی دەنگیی نزم دەکرێت، (ئەمە گۆڕانکارییەکی لاوەکییە، لەوە ئەچێت کەسێک لە خۆوە ئەو گۆڕانکارییەی کردبێت و ناچێتە خانەی یاسای میانەی نێوان پلـە دەنگییەکانی پەیژەی بچووکی مۆسیقا)، پـەیژەیەکی زۆر بـە ناوبانگ نییـــە، میانەی پلە دەنگییە کانی بەم جۆرەن.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

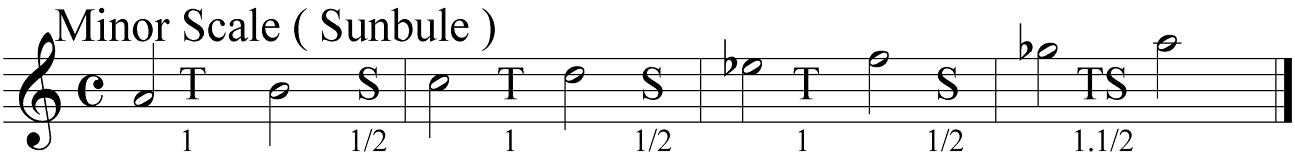

2- پەیژە مۆسیقای سەر پلەی سێهەمی پەیژەی گەورەی ڕۆژهەڵاتیی.

پەیژەیفریجیی (کورد).

ئەم پەیژە مۆسیقاییە پەیژەیەکی خاوەن مێژوویەکی کۆنە و هەر لەسەردەمی گریکییە کۆنەکان و سەردەمی کلێساوە لە سەرانسەری مێژووی مۆسیقادا بە کۆن و نوێوە پابەندی مۆسیقای گەلان بووە لای ڕۆژئاواییە کۆن و نوێکانیش بە زۆری بەکارهێنراوە، نازناوی پەیژەی (فریژی یان فریجی)یان بۆ بەکارهێناوە، لای میللەتانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستیش نازناوی پەیژەی (کورد)یان بۆ بەکارهێناوە.

جــۆرەکـــانــی:

ا- پەیژەی فریجی (کورد نەهاوەند).

پەیژەی (کوردکورد) یان (حیجاز کارکورد) یشی پێ دەڵێن. ئەم پەیژەیە بە تەواوی لەسەر پلە دەنگی سێهەمی پەیژەی گەورەی سروشتی بنیات ئەنرێت، بەبێ دەستکاری لە هیچ پلە دەنگییەکی.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

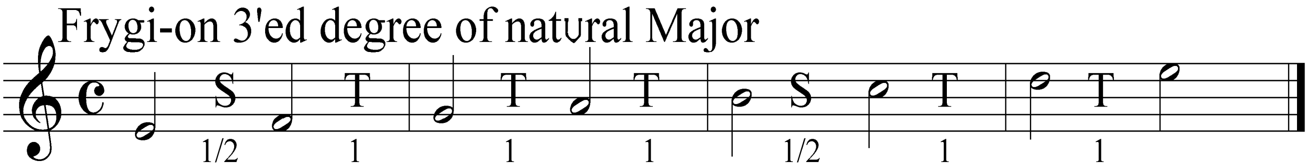

نموونەیەکی ئاوازی کوردی :

Hey yaran

Kurdish foklsong

ب– پەیژەی فریجی (کوردین یان لامـــی) Hypo Frygische toonladder

ئەم پەیژەیە بە تەواوی لەسەر پلە دەنگی سێهەمی پەیژەی گەورەی بنیات ئەنرێت، بەڵام پلە دەنگی پێنجەمی نیو پلەی دەنگی نزم دەکرێت.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا.

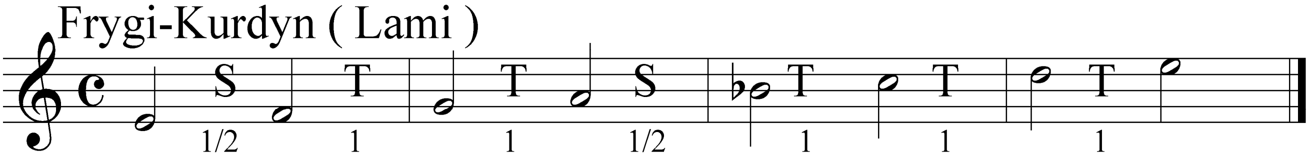

نموونەیەکی ئاوازی کوردی :

هەرچەندە چوارینەی دوهەم بەکارنەهێنراوە تاجۆری پەیژە کەی ئاشکرابێت.

Lê kçkê

Kurdish folksong

ج– پەیژەی فریجی (کورد حیجاز یان تەرزی نوێ).

ئەم پەیژەیە بە تەواوی لەسەر پلە دەنگی سێهەمی پەیژەی گەورە بنیات ئەنرێت، بەڵام پلە دەنگی پێنجەمی نیو پلەی دەنگیی نزم دەکرێت، پلەی شەشەمی نیو پلە بەرز دەکرێت.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

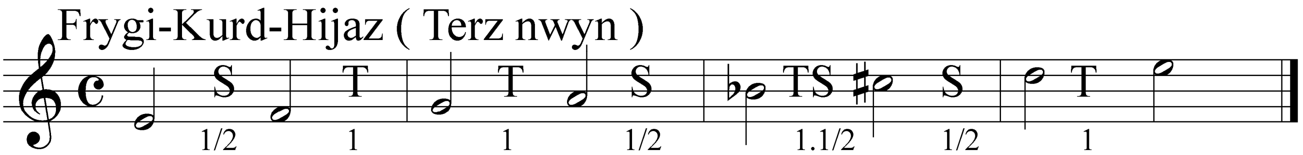

د– پەیژەی فریجی (کورد نگریز یان شاهنازی کورد یان حەسار کورد).

ئەم پەیژەیە بە تەواوی لەسەر پلە دەنگی سێهەمی پەیژەی گەورە بنیات ئەنرێت، بەڵام پلەی حەوتەمی نیو پلە بەرز دەکرێت.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

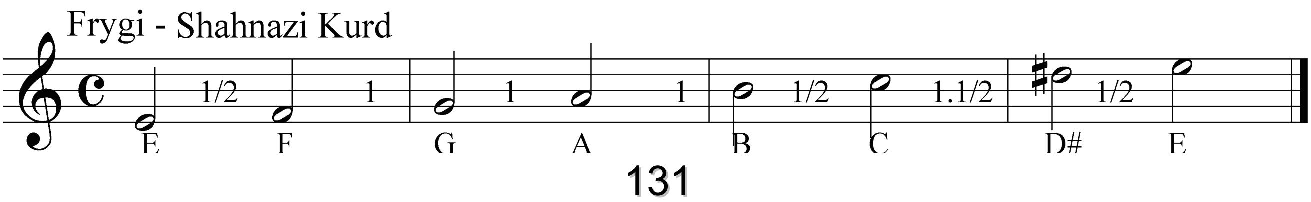

3– پەیژە مۆسیقای سەر پلەی چوارەمی پەیژەی گەورەی ڕۆژهەڵاتیی.

پەیژەی سیگان (هومایۆن).

وەکوو لەمەوبەر باسمان کرد ئەتوانرێ لەسەر پلەی چوارەمی پەیژەی گەورە پەیژەیەکی تر بنیات بنرێت، ئەوەتا لای ڕۆژئاواییەکان پێی دەڵێن پەیژەی سیگان. با بزانیین لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست جۆرەکانی کامانەن:

جۆرەکانی:

ا– پەیژەی سیگانی (نگریز)

میانەی پلە دەنگییەکانی لای ئەوروپییەکان بەم جۆرەیە:

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

Westeren Sigeuner Toonladder

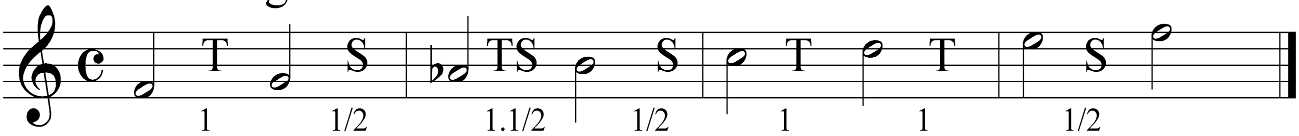

میانەی پلەدەنگییەکانی لەرۆژهەڵاتی ناوەڕاست بەمجۆرەیە .

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا

Esterene SigeunerToonladder (Negriz)

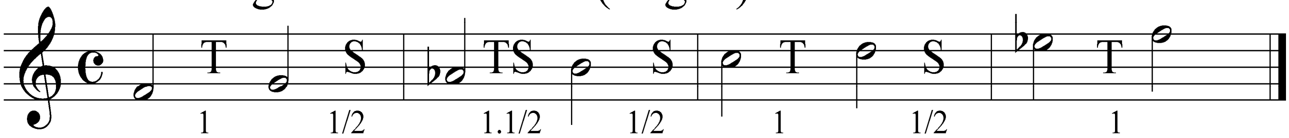

نموونەی ئاوازی کوردی :

Xezel

Kurdish folk song

ب– پەیژەی سیگانی (نەواسر یان نگریز حیجاز یان حەســـــــار).

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

Esterene SigeunerToonladder (Newathr)

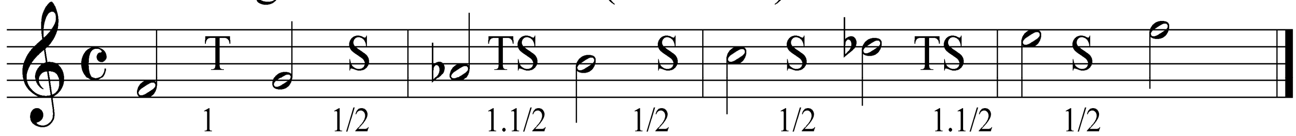

4– پەیژە مۆسیقای سەر پلەی پێنجەمی پەیژەی یەکەمی گەورەی ڕۆژهەڵاتیی.

پەیژەی میکسۆلیدی (حیجاز).

ئـەم پەیژەیە لای هەردوو میللەتانی ڕۆژئاوا و ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بەکاردێت. بــەتایبەتی لەسەر پلە دەنگی پێنجەمی پەیژەی گەورەی هارمۆنی. لای ڕۆژئاواییەکان ناوی نییە، بەڵام لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست پێیدەڵێن حیجاز عەجەم یان زنجران.

جۆرەکانی :

ا– حیجاز عەجەم (زنجران)

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

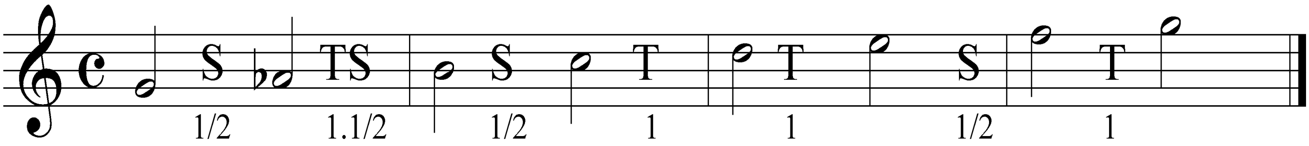

نموونەی ئاوازی کوردی :

Wameke

Kurdish folk song

ب– حيجاز نەهاوەند (زمزمە)

نموونە بەنۆتەی مۆسيقا .

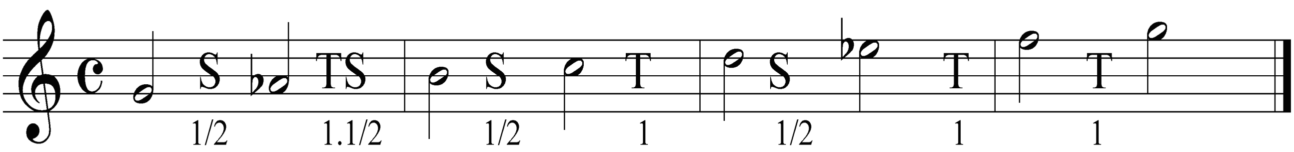

نموونەی ئاوازی کوردی :

Bîlengêne

Kurdish folk song

ج– حيجاز حيجاز (حيجازەين)

نموونە بەنۆتەی مۆسيقا .

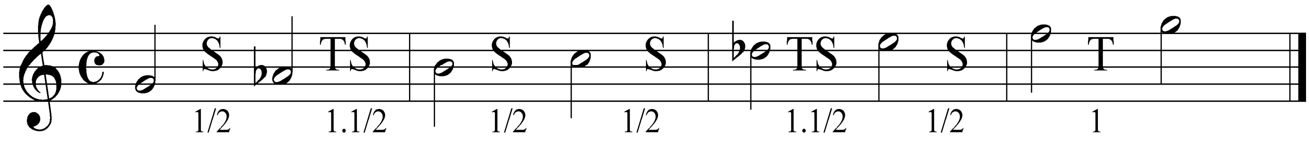

د– حیجازکار (شــــاناز)

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

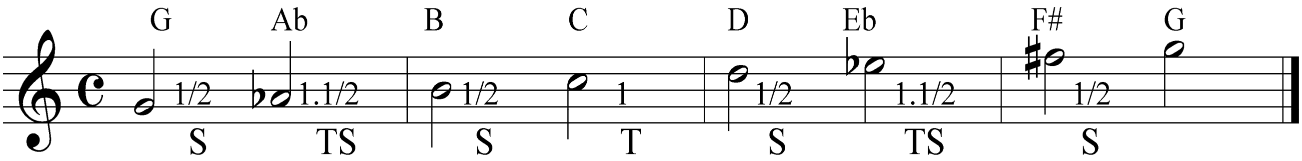

نمونەی ئاوازی کوردی :

Meşke

Kurdish folk song

Kurdish music Quint circle

بازنەی پێنجی پەیژەکانی مۆسیقای کوردی

Salah Raouf

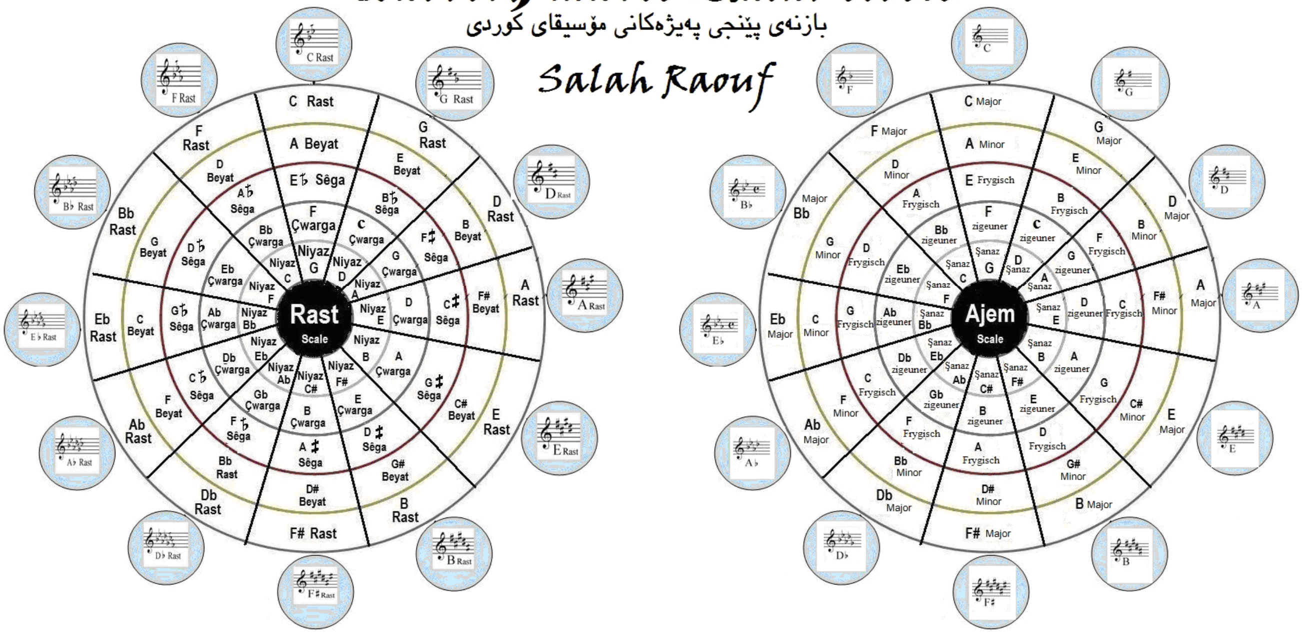

2– پەیژەی دووەم پەیژەی گەورەی (2)سێ چارەکە دەنگ (ڕاست):
جۆرەکانی :
1– پەیژەی گەورەی سێ چارەکە دەنگیی سروشتی (ڕاست). پەیژەی ڕاستی گەورەی پێ دەڵێن، پلە دەنگییەکانی سێهەم و حەوتەمی پلەی سێ چارەکە دەنگین لە دوو چوارینەی وەکوو یەک پێکدێت.

T K K T T K K

4 3 3 4 4 3 3

نموونە بە نۆتەی مۆسیقا .

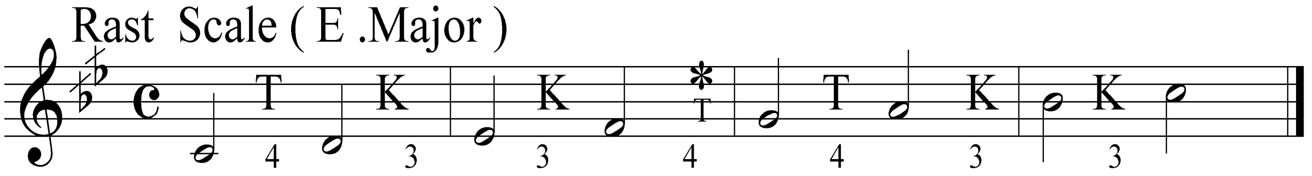

نمونەی ئاوازی کوردی :

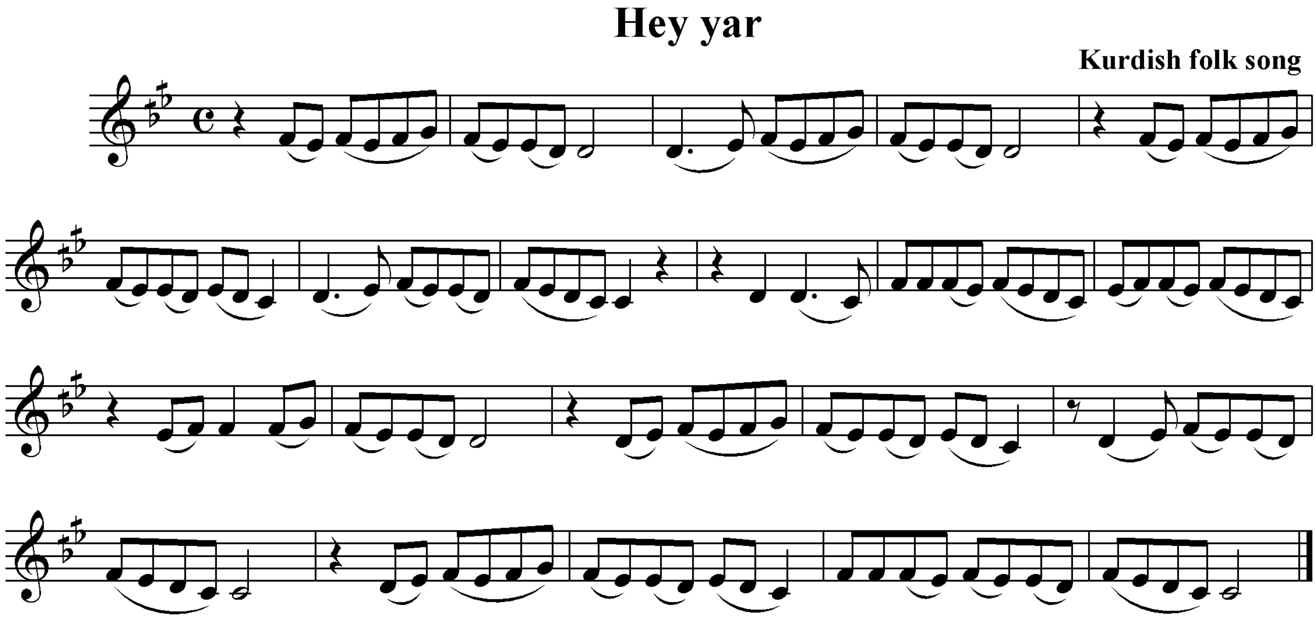

تێبینی:

لە مۆسیقای ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا هەر ئەم جۆرە لە پەیژەی دووهەمی مۆسیقای ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، پلە دەنگی چوارینەی دووەمی چارەکە پلەیەک بەرز ئەکەنەوە، بە واتای ئەبێتە پلە دەنگی(سی سروشتی) و نازناوی پەیژە کەش ئەبێت بە پەیژەی (مـاهـور).

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

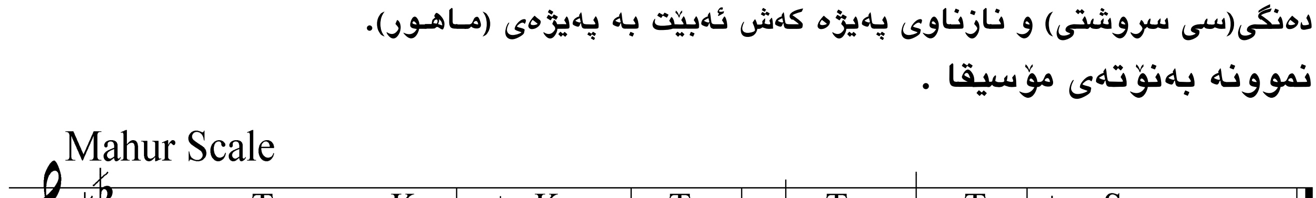

2- پەیژەی گەورەی سێ چارەکە دەنگی هارمۆنیی (ڕاست)

بریتییە لەو پەیژە مۆسیقایەی کە پلە دەنگی شەشەمی نیو پلەی دەنگیی نزم دەکرێت و، پلەی دەنگی حەوتەمیشی ئەبێت بە سی سروشتی پێیدەڵێن پەیژەی ڕاست حیجاز یان **سۆزناک** یان دڵکشا یان شەرەفنما و لای هەندێک نازناوی ڕاست نەواسر یان (زاویل)یشی پێ دەڵێن.

میانەی پلە دەنگییەکانی بەم جۆرەیە:

T	K	K	T	S	TS	S
4	3	3	4	2	6	2

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

Rast Scale (Es .Major Harmoni)

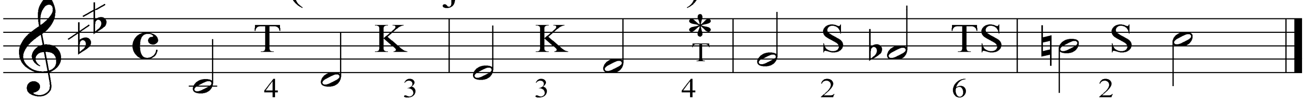

نموونەی ئاوازی کوردی:

ئاوازی فاتیمەی گۆرانیبێژی بەناوبانگی کورد (عەلی مەردان) تێکەڵاوی دوپەیژەی مۆسیقایە یەکەمیان بریتییەلە پەیژەی حیجازنەهاوەند (زمزمە) لەمەوبەر لێی دواویین بەشی کۆتایی بریتییە لە پەیژەی ڕاست حیجاز (سۆزناک)، پاشان ئەگەڕێتەوە سەر پەیژەی حیجاز نەهاوەند (زمزمە).

Fatime

Kurdish folk song

3- پەیژەی گەورەی سێ چارەکە دەنگی میلۆدی (ڕاست):
بریتییە لەو پەیژە مۆسیقایەی کە پلە دەنگی شەشەمی نیو پلەی دەنگیی نزم دەکرێت و، پلەی دەنگی حەوتەمیشی چارەکە پلەیەک نزم دەکرێت (بە واتای چارەکە پلەیەکی دەنگیی نزم دەکرێت). ئەم پەیژە مۆسیقاییە پێی دەڵێن پەیژەی (ڕاست کورد یان شورک لای هەندێک ئەسفەهان)یشی پێ دەڵێن.
میانەی پلە دەنگییەکانی بەم جۆرەیە:
نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

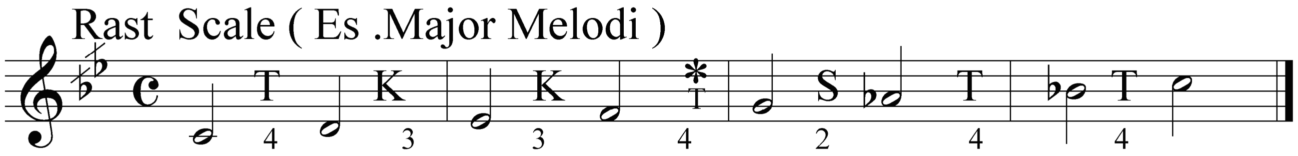

پەیژەکانی تری سەر پلە دەنگییەکانی تری پەیژەی گەورەی سێ چارەکە دەنگی (ڕاست).

لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لەسەر پلە دەنگییەکانی (شەشەم و سێهەم چوارەم و پێنجەم)ی ئەم پەیژە سێچارەکە دەنگیدارە پەیژە نەوەکانی دروست دەکرێت بەم شێوەیە:
پەیژە مۆسیقایی سەر پلەی شەشەمی پەیژەی گەورەی ڕۆژهەڵاتیی:
پەیژەی بچووک (مینۆر)
بنیاتنانی پەیژەی مۆسیقایی لەسەر پلە دەنگی شەشەمی ئەم پەیژەیە خۆی لە خۆیدا تاموچێژێکی تایبەت بە پەیژەی بچووکی هەیە، وەکوو وتمان ئەم پەیژەیە لە دوو چوارینە دروست ئەبن.
بەم شێوانە:
ا- هەردوو چوارینەکانی دەستکاری نەکرابن، بەواتای هەر وەکوو پەیژەی ڕاست مابێتەوە.
میانەی پلە دەنگییەکانی بەم جۆرەیە:

K	K	T	K	K	T	T
3	3	4	3	3	4	4

نازناوی ئەم پەیژەیە دوو بەیاتی یان حوسەینی عوشەیرانی پێ دەڵێن.

نموونە بە نۆتەی مۆسیقا.

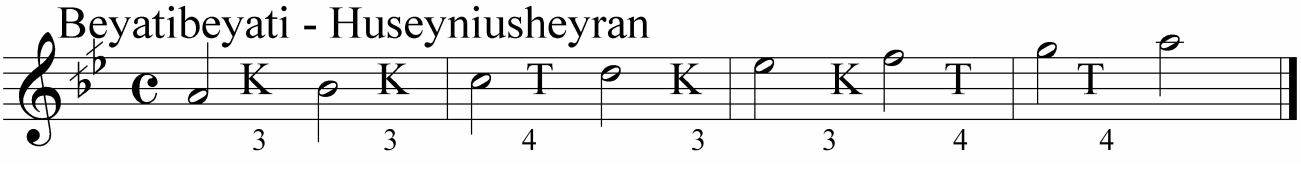

نموونەی ئاوازی کوردی:

Ai lê gulê

Kurdish folk song

ب- هەردوو چوارینەکانی وەکوو یەک بن.

***ئەوەی شایانی باسە ئەم پەیژە مۆسیقایە پێی ئەوترێت (بەیاتی ڕاست یان بەیاتی موحەیەر یان حسەینی یان بەیاتی سێگا یان عوشاقی تورکی).**

نموونە بە نۆتەی مۆسیقا .

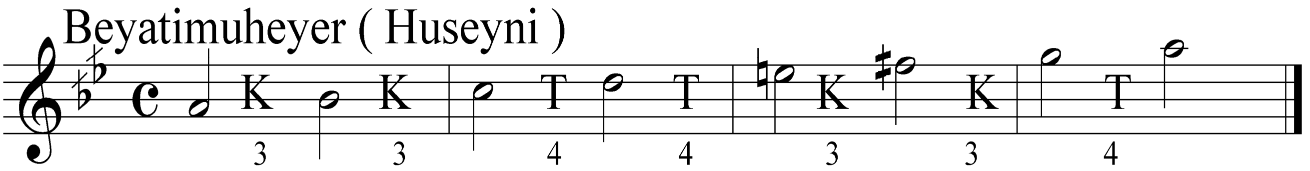

نموونەی ئاوازی کوردی:

Gyan gyan

Kurdish folk song

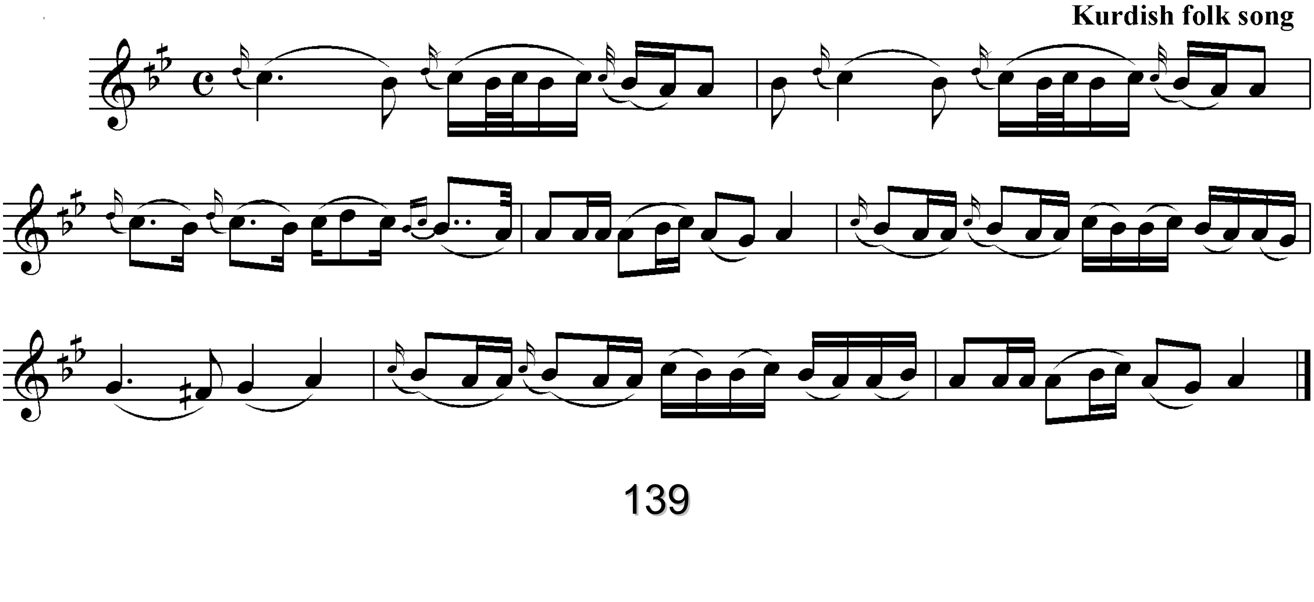

ج- گۆڕانكاری له‌ چوارینه‌ی دووه‌مدا كرابێت.

1- پله‌ی یه‌كه‌می چوارینه‌ی دووه‌م چاره‌كه‌ ده‌نگێك به‌رز بكرێت نازناوی ئه‌م په‌یژه‌یه‌ به‌یاتی نه‌هاوه‌ند یان به‌یاتی نه‌وا، به‌یاتی كورد یان كنزاز. له‌ هه‌ندێ شوێن به‌یاتی عه‌جه‌م یان شاورگ، دیسان به‌یاتی چوارگا یان عه‌رزبار.

میانه‌ی پله‌ ده‌نگییه‌كانی به‌م جۆره‌یه‌:

K	K	T	T	S	T	T
3	3	4	4	2	4	4

نموونه‌ به‌نۆته‌ی مۆسیقا .

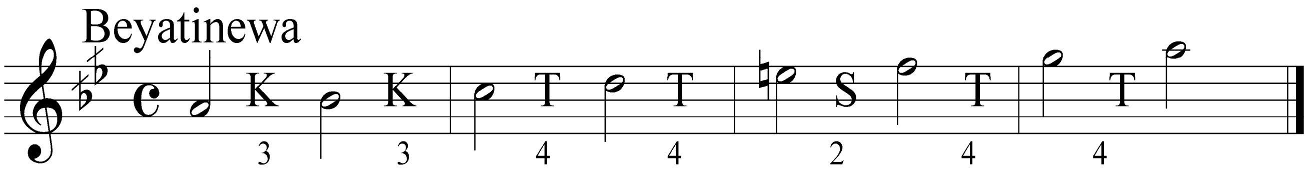

نموونه‌ی ئاوازی كوردی:

Gul nishan

Kurdish folk song

2- پله‌ی یه‌كه‌می چوارینه‌ی دووه‌م چاره‌كه‌ ده‌نگێك به‌رز بكرێت وه‌ پله‌ی دووهه‌میش نیو پله‌ی ده‌نگیی به‌رزبكرێت، نازناوی ئه‌م په‌یژه‌ مۆسیقاییه‌، به‌یاتی عه‌جه‌م یان تاهیر و هه‌روها به‌یاتی نه‌هاوه‌ند یان (وه‌جهةعرزبار) یان نه‌هافتی پێ ده‌ڵێن.

میانه‌ی پله‌ ده‌نگییه‌كانی به‌م جۆره‌یه‌:

K	K	T	T	T	S	T
3	3	4	4	4	2	4

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

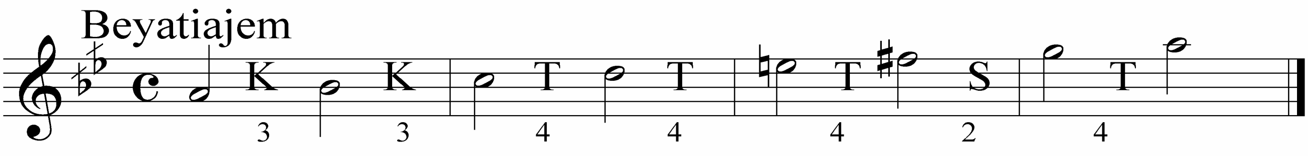

نموونەی ئاوازی کوردی:

Lêm zīz buwe

Kurdish folk song

3- پلەی یەکەمی چوارینەی دووەم چارەکە دەنگێک نزم بکرێت, نازناوی ئەم پەیژە مۆسیقاییە، بەیاتی کورد یان کوردانیە ی پێ دەڵێن.

میانەی پلە دەنگییەکانی بەم جۆرەیە:

4 4 4 2 4 3 3

T T T S T K K

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

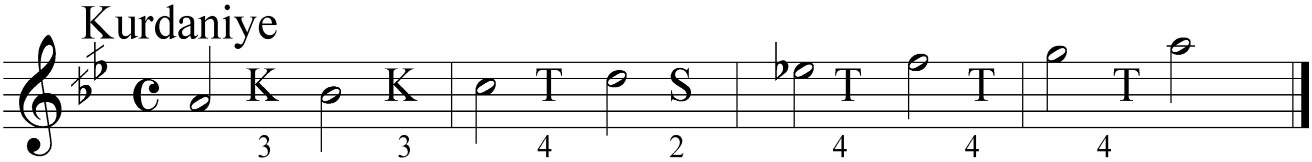

نموونەی ئاوازی کوردی:

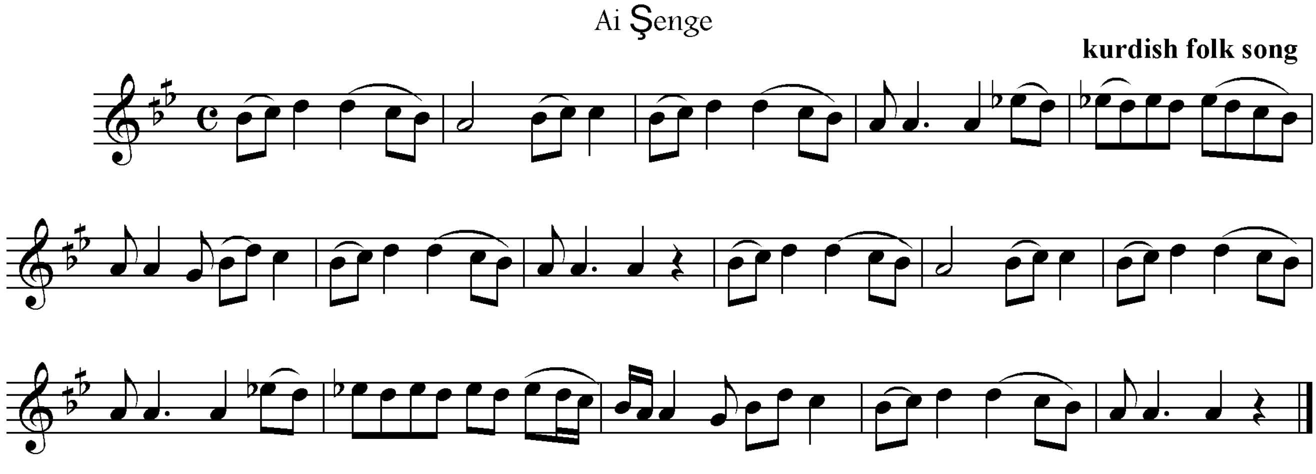

4- پلەی یەکەمی چوارینەی دووەم چارەکە دەنگێک نزم بکرێت، پلەی دووهەمیشی نیو پلە بەرزبکرێت نازناوی ئەم پەیژەیە، بەیاتی حیجاز، شوری یان بەیاتی شوری، قارچغار، بەیاتی نگریز یان دڵئاوری پێ دەڵێن.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

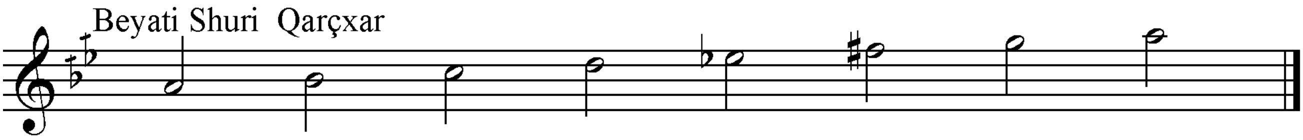

5- پلەی یەکەمی چوارینەی دووەم چارەکە دەنگێک بەرز بکرێت، پلەی سێهەمیشی نیو پلە بەرزبکرێت. نازناوی ئەم پەیژەیە، (بەیاتی نگریز یان زێرفەکەند یان زفرتێن یان سبهەر)ە.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

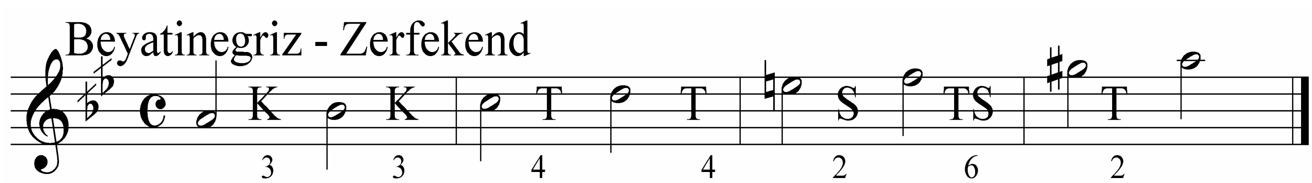

6- پلەی سێهەمی چوارینەی دووەم نیو پلە بەرزبکرێت, نازناوی ئەم پەیژەیە، بەیاتی سەبا یان شەوقی تەرەبی دووهەمی پێ دەڵێن.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

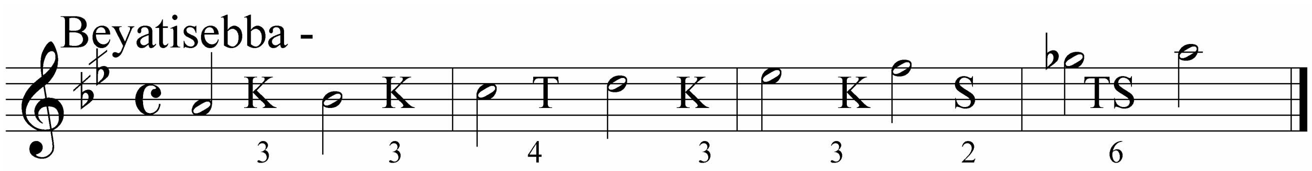

7– پلەی دووهەمی چوارینەی دووەم نیو پلەی دەنگێک بەرز بکرێت, نازناوی ئەم پەیژەیە، حیجاز غەریب یان مسحینی پێ دەڵێن.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

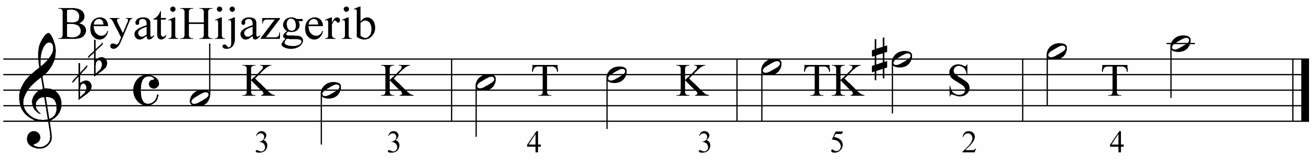

8– پلەی یەکەمی چوارینەی دووەم چارەکە پلە دەنگییەک بەرز بکرێت، پلەکانی دووەم و سێهەمیشی نیو پلەی دەنگی بەرز بکرێت, نازناوی ئەم پەیژەیە پێی ئەوترێ بەیاتی عەجەم یان دڵدار.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

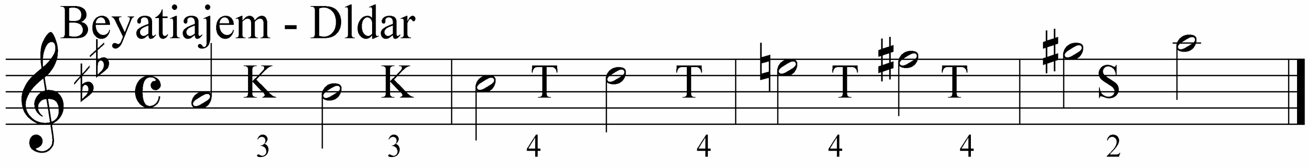

پەیژەمۆسیقای سەرپلەی سێهەمی پەیژەی گەورە(ڕاست)ی رۆژهەڵاتیناوەڕاست
پەیژەی سێگا

وەکوو لەمەوبەر باسمانکرد پەیژەی گەورەی دووەمی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست (پەیژەی راست) هەردوو پلەدەنگی سێهەم و حەوتەمی هەریەکەیان پلەدەنگیەکی سێچارەکەدەنگین . جا گەر لەسەرپلەدەنگی سێهەمی ئەم پەیژە مۆسیقایەوە پەیژەیەکی مۆسیقا بنیات بنێین ، ئەوا ئاشکرایە پلەدەنگییەکی سێچارەکە دەنگییە ، پلەدەنگی سێگا ئەکات ، ئەڵێن فارسەکان ووشەی گاە یان بەواتای شوێن بەکارهێناوە . مێژووش بۆمان ئەسەلمێنێ کەووشەی گا ووشەیەکی زەردەشتییە کۆنەکانەو بەواتای دەنگ دێت ، کەواتا بەکوردی واتاە دەنگی سێهەم ئەگەیەنێ .

جۆرەکـــــــانی :

1– بێدەستکاری کردنی پلەدەنگییەکانی .

ناوەکانی :–

1– پەیژەی سێگا یان سێگابەیات یان سێگامایە یان فەرەحناک یان ئەوشار.

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

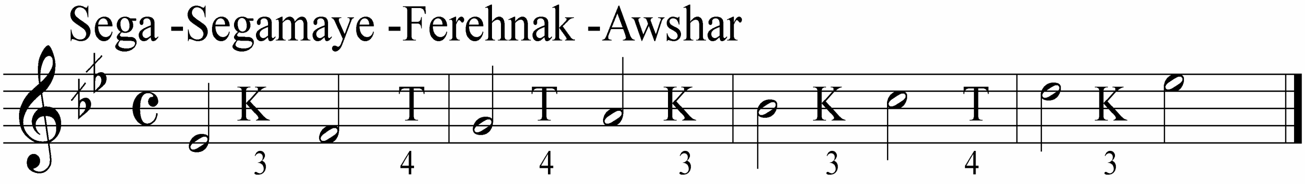

نموونەی ئاوازی کوردی:

Bew bew

Kurdish folk song

2– بەدەستکاری کردنی پلەدەنگییەکانی .

ا– پەیژەی هوزام یان راحە الارواح یان سۆزناک عەنبەرئەفشان .

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

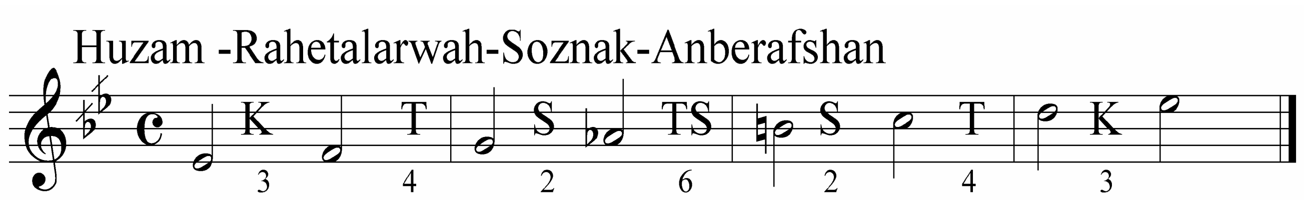

نموونەی ئاوازی کوردی:

Yadi bexêr

Kurdish folk song

ب – پەیژەی سێگای‌کــــورد یان خوزامجدیــــــد .

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

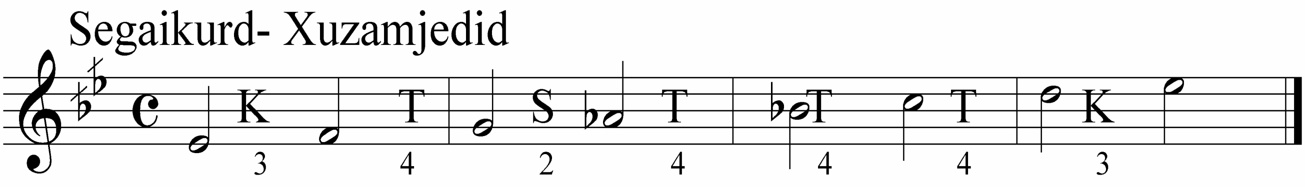

ج– پەیژەی سێگاعەجەم یان ماهوورخان یان فەرەحناک .

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا

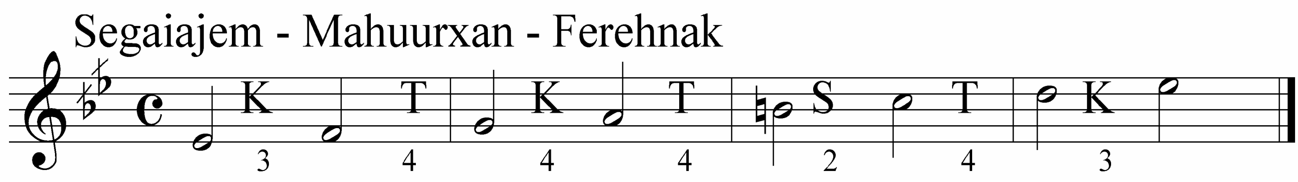

د– پەیژەی سێگای‌نەهاوەند یان موستەعار یان ئەوج بۆسلیک یان بەستەی‌ئەسفەهان .

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

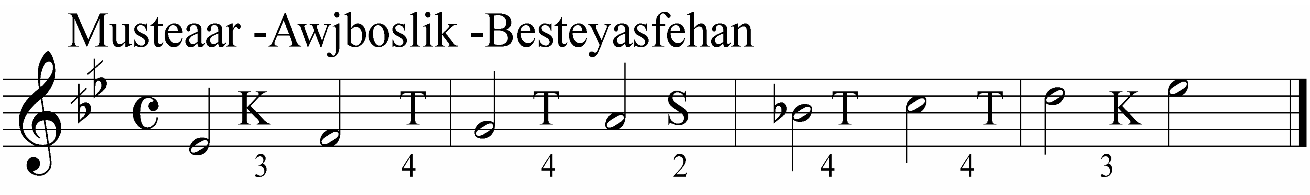

هـ– پەیژەی سێگای‌بەیات یان عێراق‌ئەوج یان رەونەقنمــــــا .

میانەی پلەدەنگییەکانی بەمجۆرەیە .

K T T K K T K

3 4 4 3 3 4 3

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

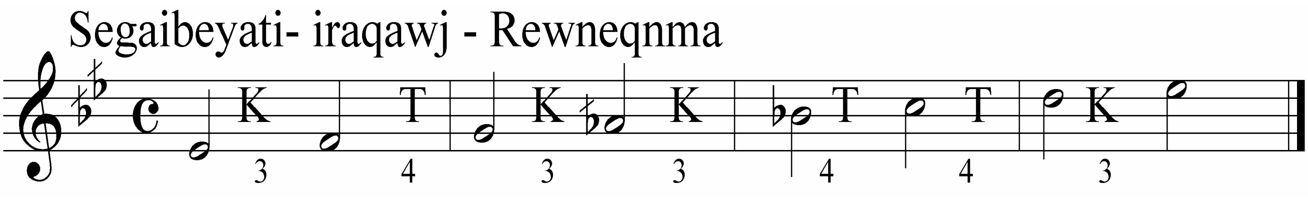

و– پەیژەی سێگای‌سەبا یان بەستەی‌نیگـــــــار .

میانەی پلەدەنگییەکانی بەمجۆرەیە .

K TS S K K T K

3 6 2 3 3 4 3

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

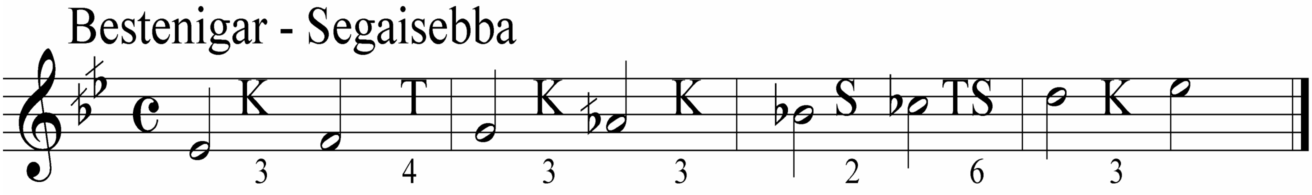

ز– پەیژەی سێگاسێگا یان سێگاغەریب یان سێگای‌شەرقی .

میانەی پلەدەنگییەکانی بەمجۆرەیە .

K T K T K T K

3 4 3 4 3 4 3

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

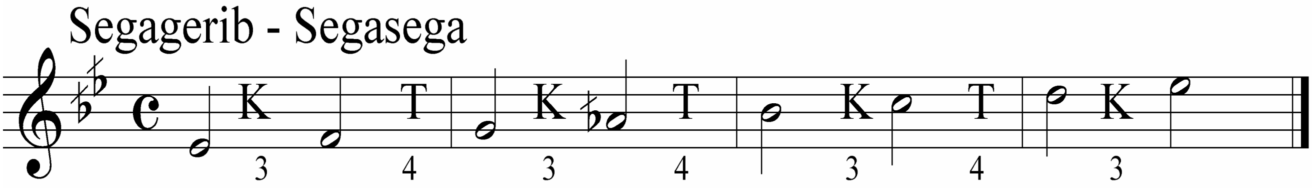

پەیژەمۆسیقای سەرپلەی چوارهەمی پەیژەی دووەمی گەورەی رۆژهەڵاتی‌ناوەڕاست

پەیژەی چوارگا : –

ئەوپەیژەمۆسیقایانەی لەسەرپلەدەنگی چوارهەمی پەیژەی راست بنیات ئەنرێن بریتین لەم پەیژانە.

1– پەیژەی چوارگا .

میانەی پلەدەنگییەکانی بەمجۆرەیە .

K K T T S T T

3 3 4 4 2 4 4

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

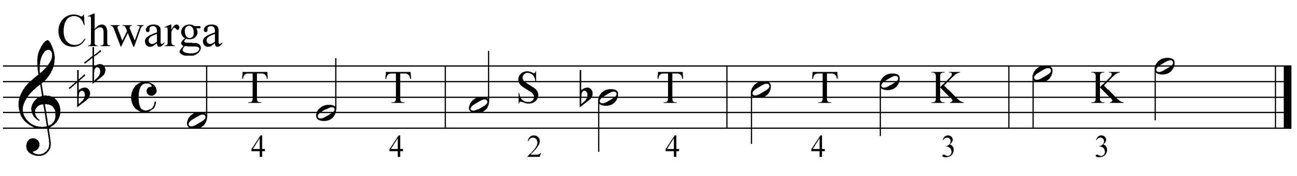

نموونەی ئاوازی کوردی:

Lankolê

Kurdish folk song

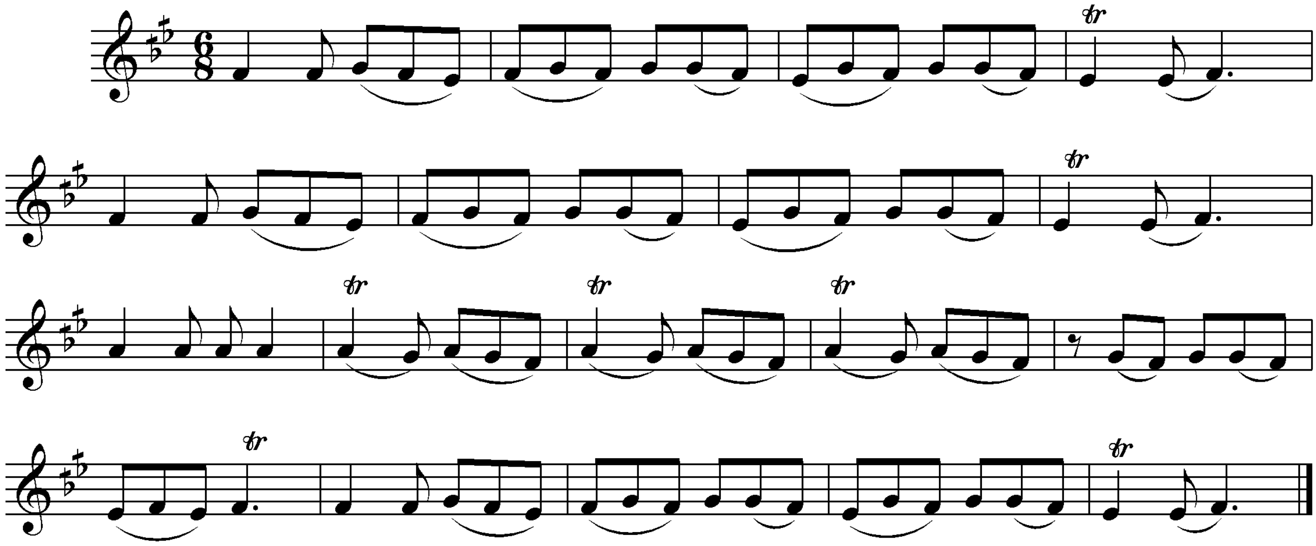

2– پەیژەی شـــیراز یان شەوقیدڵ .

میانەی پلەدەنگییەکانی بەمجۆرەیە .

T S T T TK K S

4 2 4 4 5 3 2

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

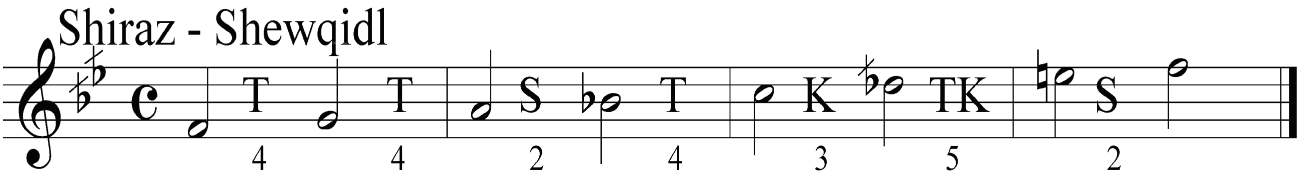

3– پەیژەی شەوقی ئاور .

میانەی پلەدەنگییەکانی بەمجۆرەیە .

T T K K T T S

4 4 3 3 4 4 2

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

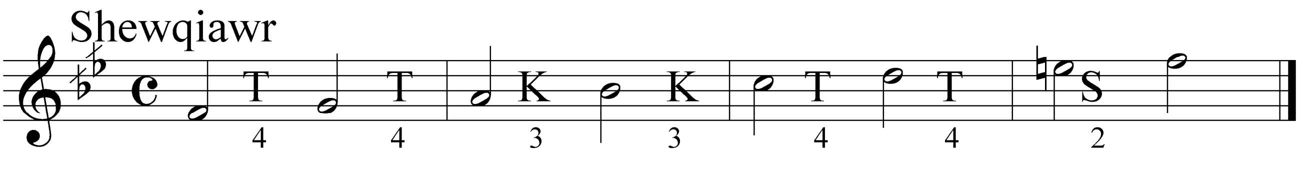

پەیژە مۆسیقای سەرپلەی پێنجەمی پەیژەی دووەمی گەورەی رۆژهەڵاتی.

1– پەیژەی حیجازراست یان نیاز ، حیجازبەیات ، یشی پێئەڵێن .

میانەی پلەدەنگییەکانی بەمجۆرەیە .

T	K	K	T	S	TS	S
4	3	3	4	2	6	2

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

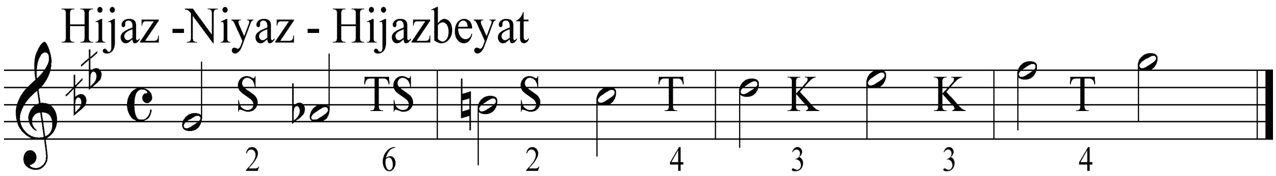

2– پەیژەی حیجازغەریب .

میانەی پلەدەنگییەکانی بەمجۆرەیە .

S	TK	K	T	S	TS	S
2	5	3	4	2	6	2

نموونە بەنۆتەی مۆسیقا .

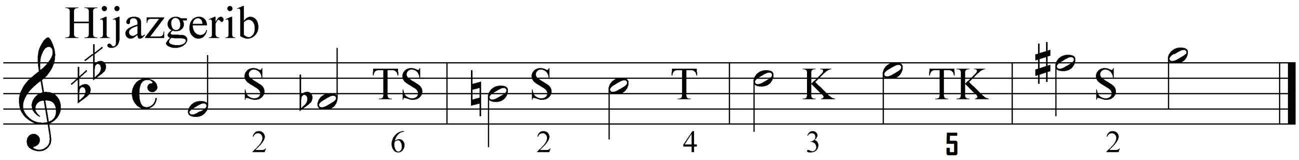

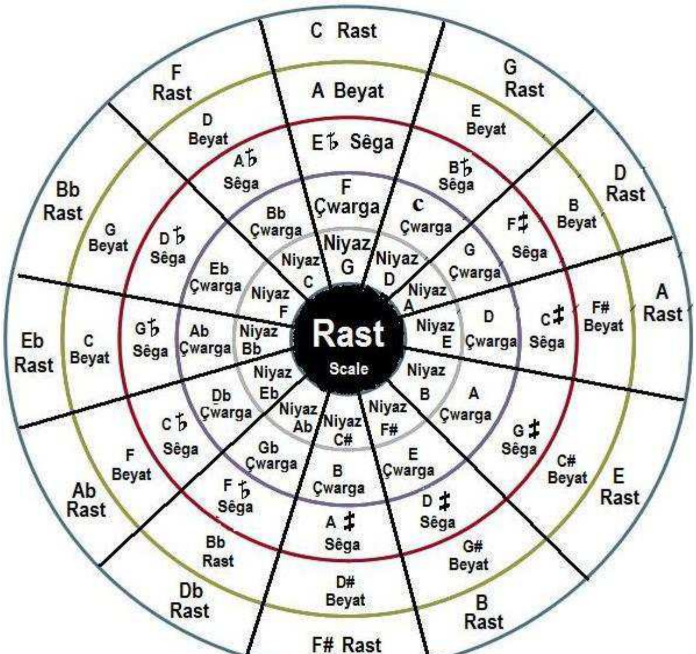

هەندێ ئاوازی ڕیتم سەربەستی بەناوبانگی کوردی

Balwre

Heyrani kelhwri

Hore

Horey heywani chr

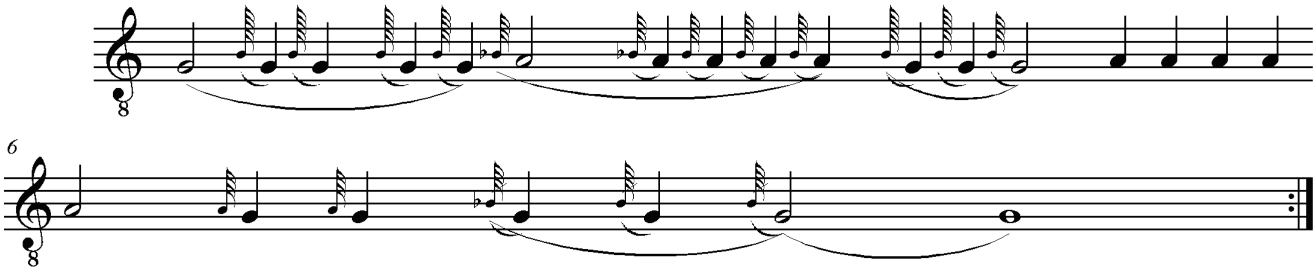

Ai ai Siyachemane

Mina wey

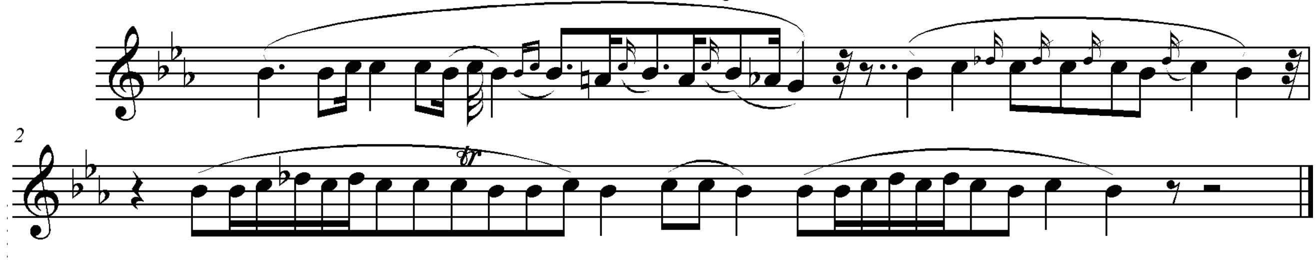

Pich picha

Aishy wey

Sefer

Ai ai

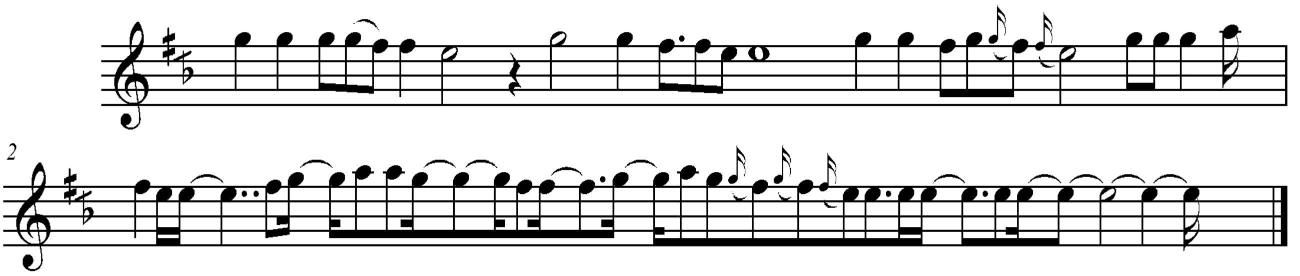

Xwrshidi

Alla weysi

Ai ai

Qetar w Xawker

Heyrani deshti hewlyr ((Hesen sisawayi))

Awel sehere

Heyrani deshti hewlyr 1

Heyrani deshti hewlyr 2

Ary guly

Heyran i rojawa

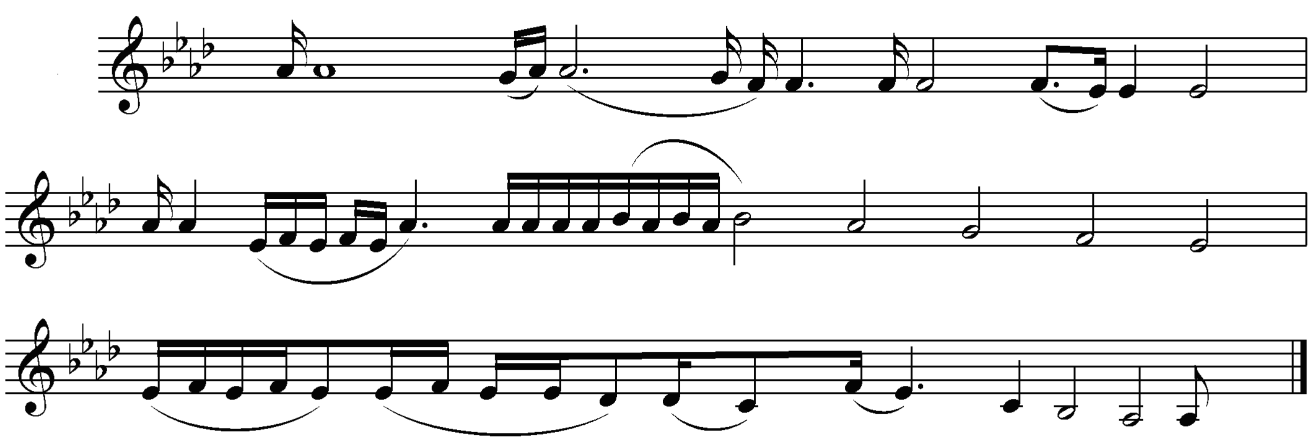

Lawki bashur

Isa Berwari

Heyrani deshti lajan w xoshnaweti

lawki bashur 2

Kawys aga

Lawki (Abdal)
Dlê waî

Lawki Bashur 3

Seid Axa

Delaî Mardîn

Lawki Abdal 2

Lawki Abdal 2

Lawkê Rohaê

Nazê (Delal)

چەند پارچە مۆسیقایەکی کوردی

Nesirîn

Willem Johana

Besteyi Jiyan

Dlêr Îbrahîm

Lawk

Salah Raouf

2
E
Lawk
F
G
rit.
H a tempo
I
J
tr

Zerdexene

Frenisîs Dawd

Şne

Xalîd Serkar

Tancero

Salah Raouf

Sema

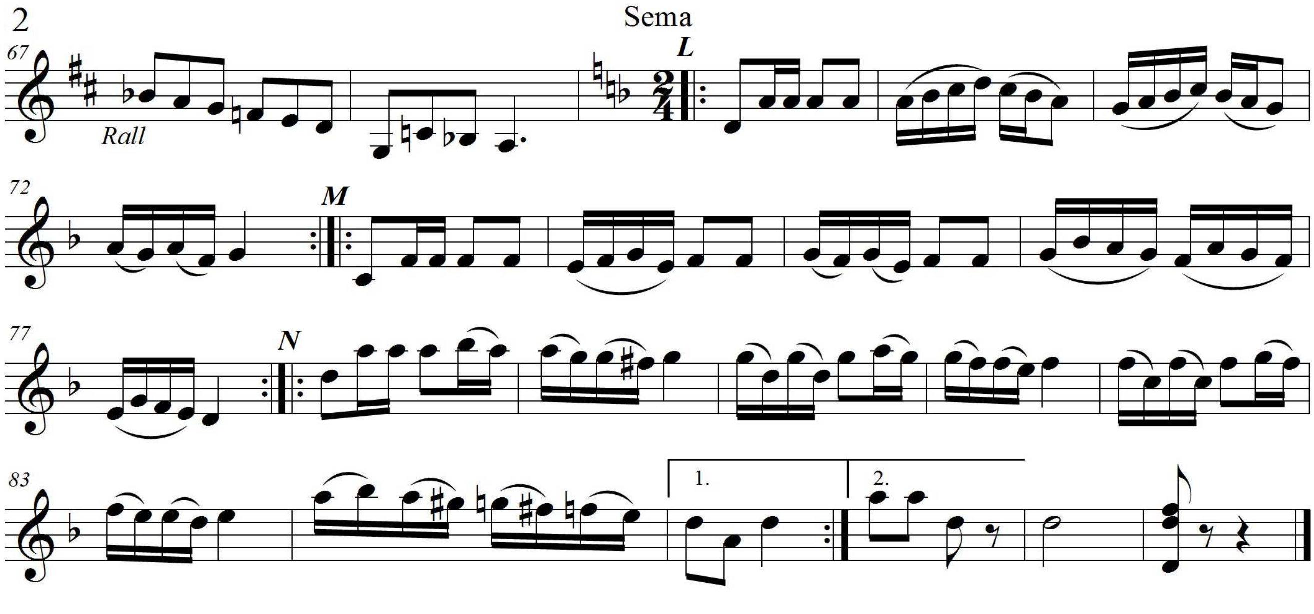
Sema
67
Rall
L
72
M
77
N
83
1.
2.

Gerdelulî payz

Elbrt 'Îsî

2

Gerdelulî payz

Mem û Zîn

Anwer Qeredaxî

78
1.
2.
F
85
G
91
98
pizz.
Rall
106
H
110
I
115
J
119
K
L
124
M
129
Rall

Befraw

Rizgar Xosnaw

2
Befraw
F
67
73
79
85
91

Jalle

Salah Raouf

Jalle

هەندێ وشەی جوانکاری ژەنینی کەمانچە

Tempo	*time*	خێرایی ئاوازێکی مۆسیقا
Largo	*broad*	خاو – فراوان – بەریین
Larghetto	*a little bit broad*	تۆزێک خاو– کەمێک بەریین
Lento	*slow*	لەسەرخۆ
Adagio	ad agio, *at ease*	کەم لەسەرخۆ
Adagietto	*little adagio*	خاوتر لەمامناوەندی
Andante	*walking*	بەخێرای ڕۆیشتن
Moderato	*moderately*	خێراییەکی مامناوەندی
Allegretto	*a little bit joyful*	کەمێک خێرا
Allegro	*joyful;lively and fast*	خێراو خۆش
Fermata	*stopped*	خاوکردنەوە 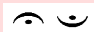 بەدانانی ئەو هێمایانە
Presto	*ready*	زۆرخێرا
Prestissimo	*very ready*	زۆر زۆر خێرا
Accelerando	*accelerating*	بەرەو خێراکردن
Affrettando	*becoming hurried*	خیراکردن
Allargando	*to slow and broaden*	وردە وردە بەرەو خاوکردنەوە
Ritardando	*to slow*	خاوی کەیتەوە
Rallentando	*becoming progressively*	وردە وردە خاوی کەیتەوە

Rubato	*robbed*	ڕیتم سەربەست، یان خۆدزینەوە لەڕیتم
Tenuto	*sustained*	دەنگدانەوەی دەنگی ئامیرە مۆسیقاییەکان
Accompagnato	*accompanied*	بە ئاگابوون لە تیمپۆی مۆسیقاکە
alla marcia	*as a march*	وەکو مارش (مارش ئاسا)
Calando	*quietening*	ناسکترو خاوتر
Crescendo	*Growing*	بەرو بەهێزی
Decrescendo	*shrinking*	بەرەو کزی
Diminuendo	*dwindling*	بەرەو کزی
Forte	*strong*	بەهێز F
Fortissimo	*very strong*	زۆر بەهێز
Mezzo forte	*half–strong*	بەرزێکی مام ناوەند
Piano	*gentle*	نەرم
Pianissimo	*very gentle*	زۆر نەرم
Mezzo piano	*half–gentle*	نزمێکی مامناوەندی
Sforzando	*strained*	بەخێرای هێزی بخرێتەسەر
Affettuoso	*with feeling*	بەهەست و ئاگاوە
Agitato	*agitated*	بەگوڕ وخێرا
Animato	*animated*	بەزەوق و خۆشی
Brillante	*brilliant*	بە شەوق
Bruscamente	*brusquely*	لەناکاو
Cantabile	*singable*	بەگۆرانیەوە

Comodo	*easily*	به ئاسانی
Con amore	*with love*	بەخۆشەویستیەوە
Con fuoco	*with fire*	بەگەرمی
Con brio (ConSpirito)	*with spirit*	بەهێز
Con moto	*with movement*	بەجوڵەوە
Dolce	*sweetly*	بەشیرینی
Grazioso	*graciously or gracefully*	بەگەورەیی(مەزن)
Maestoso	*majestic*	بەناوبانگ
Misterioso	*mysterious*	بەنهێنی / بە بێ دەنگی
Scherzando	*playfully*	بەخۆشی و زیندویی
Sotto	*subdued*	میوت کردن ، دەنگ نەهێشتن یان کز کردن
Semplicemente	*simply*	بە سانایی
Vivace	*vivacious*	زۆر خێرا
Molto	*very*	زۆر
Assai	*very*	زۆر
Pio	*more*	زیاتر
Poco	*little*	کەم
Poco a poco	*little by little*	کەم کەم
ma non troppo	*but not too much*	بەڵام زۆر نا
Meno	*less*	کەمتر
Attacca	*attach*	گرێ دانیبە پاش خۆیبێ

		ئەوەی پشو لەنێوانیا بێت
Cambiare	*change*	گۆڕانکاری بەتایبەتی لەنێوان ئامێرەمۆسیقاییەکاندا
Dal Segno	*to the sign*	گەڕانەوە بۆ بەشی گۆرانی
Altissimo	*very high*	زۆر بڵند
Arpeggio	*harp–like*	هارپ ئاسا ژەنینی کۆردێک بێ ماوەی دیاریکراو
Acciaccatura	*crushing*	زیاتر ، خێراتر
Appoggiatura	*leaning*	جۆرێکی جوانکاری ژەنینە هێماکەی نۆتەیەکی بچوکە
Basso continuo	*continuous bass*	ژەنینی بەردەوامی ئامێرە گڕەکان
Bocca chiusa	*mouth closed*	چڕینی گۆرانی بێ ووشە، بە (ئاهات)
Chiuso	*closed*	داخستن (گرتنی دەمی هۆرن بۆ بێدەنگکردنی)
Col arco	*with the bow*	ژەنیین بە کەوان
Colla voce	*with the voice*	لەگەڵ دەنگا (یان بەدەنگ)
Col legno	*with the wood*	ژەنینی ئامێرە کەوان دارەکان بە دارەکەی نەک بە تاڵەکانی
Coloratura	*coloration*	جوانکردن یان ڕەنگین کردنی ئاوازەکە بەتایبەتی گۆرانی
Con sordino	*with mute*	بەکارهێنانی دمکەر (سۆردین)

Senza sordino	*without mute*	لابردنی دمکەر (سۆردین)
Pizzicato	*plucked*	ژەنیین بە پەنجە (ئامێرە ژێدارەکان)
Coperti	*covered*	داپۆشینی ئامێرە ڕیتمیەکان لەکاتی ژەنیندا بە پەڕۆ (دمکردن)
Scordatura	*mistuning*	گۆڕینی کۆکی ژێکانی ئامێرە ژێدارەکان
Maestro sostituto	*Deputy master*	یارمەتیدەری ڕابەر
Maestro collaboratore	*Collaborating master*	هاوکاری ڕابەر
Maestro suggeritore	*Master prompter*	ڕێکخەر(هاندەر)

سەرچاوەکان :
1– فێربونی کەمانچە (سەڵاح ڕەوف – 1978).
2– پۆلێنکردنی پەیژەکانی مۆسیقای کوردی (سەڵاح ڕەوف – 2009).
3– Violin Tutor (Editio musica Budapest) by : SANDOR YARDANYI SZERVANSZKY

سەڵاح ڕەوف
2011